This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i margen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibiliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål
  Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- Ikke bruk automatiske søk
  Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- Behold henvisning
  Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- Hold deg innenfor loven
  Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på `http://books.google.com/`

PScan
188
2

ARVARD
OLLEGE
BRARY

Scan 188.2

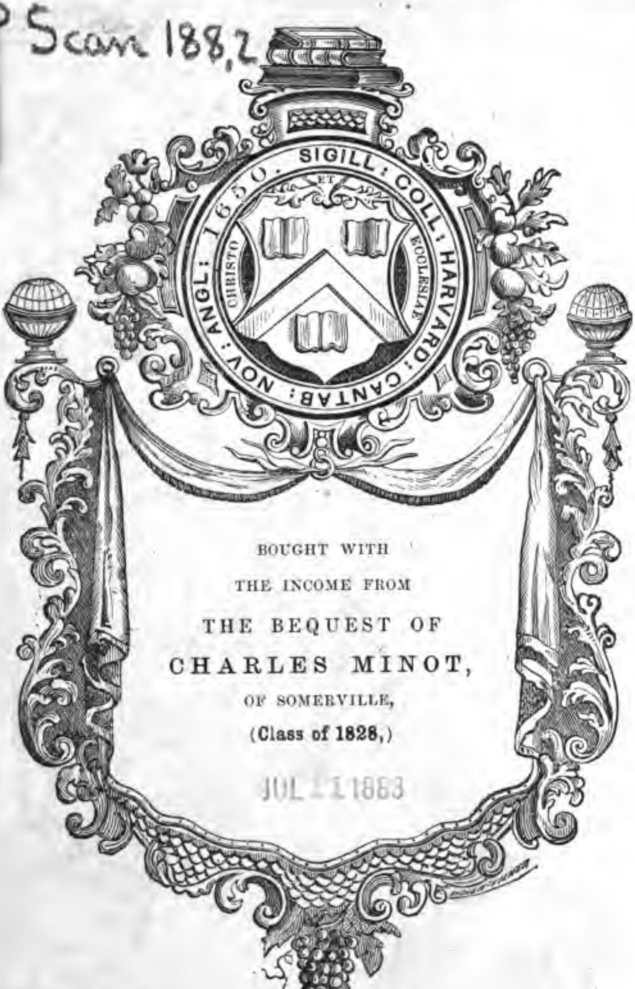
SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650.
CHRISTO ET ECCLESIAE

BOUGHT WITH
THE INCOME FROM
THE BEQUEST OF
CHARLES MINOT,
OF SOMERVILLE,
(Class of 1828,)

JUL 11 1883

Vor Tids geografiſke Opdagelſer,

fremſtillede i Korthed

af

B. Geelmuyden,
Civilingeniør.

Anden Afdeling.

Med 3 Karter.

Udgivet af Selſkabet for Folkeoplysningens Fremme
ſom førſte Tillægshefte til "Folkevennen" for 1880.

Kriſtiania.
Trykt hos Grøndahl & Søn.
1880.

~~VIIII, 301~~
~~Scan. 6.1~~
P Scan 188.2

JUL 2 1886
Minot Fund.

Niende Kapitel.

Polarlandene og Nordvest-Passagen.

I det Foregaaende have vi bevæget os i Egnene omkring Ækvator, i de varme Lande med deres overvældende Hede og deraf følgende Mangfoldighed af Frembringelser ſaavel af Dyr ſom af Planter, med deres ugjennemtrængelige Urſkove og barbariſke Befolkning, ſom i Forbindelſe med Varmens ſvækkende Virkninger lægger de største Hindringer iveien for Underſøgelſer og civiliſeret Bebyggelſe. Vi ſkulle nu flytte Skuepladſen til andre Kanter af Jorden, til Polernes Omgivelſer, hvor netop de modſatte Forhold ſtille en ligeſaa ſtor eller vel endnu mere uoverkommelig Modſtand mod alle Underſøgelſer, hvor de mangengang næſten overmenneſkelige Anſtrængelſer endnu ikke have ført til Maalet, Polen, ſom det hidindtil heller ikke er nogen ſikker Udſigt til at kunne naa, og hvor de hundreder af Mile, ſom den Reiſende i de varme Jordſtrøg tilbagelægger, indſkrænker ſig til en eller høit ſat til et Par Breddegrader. Den ſamme heltemodige Opofrelſe, ſom har karakteriſeret den Reiſende i Afrika, ville vi gjenfinde blandt disſe Egnes Opdagere, idet de, trodſende Is, Mørke og Kulde, have gjennemforſket disſe øde og folketomme Landſtrækninger.

Det nye Liv, ſom udbredte ſig ved Portugiſernes og Spaniolernes Opdagelſe af de rige Lande i det varme Jordſtrøg, eggede ogſaa i Norden Folkene til at foretage Reiſer i den Henſigt at blive delagtige i de Fordele, ſom vare blevne hine ſydligere Folkeſlag tildel. Allerede i 1496, fire Aar efterat Columbus havde fundet Veien til Veſtindien, blev Venetianeren Johan Cabot udſendt fra England for at naa Amerika, eller ſom man troede Indien; han fandt Ny-Foundland og beſeilede endel af Nordamerikas Øſtkyſt. Senere foretoges flere Reiſer, iſær for at finde en Gjennemfart til Øſtaſien eller til China og Indien, hvilken Gjennemfart man med Sikkerhed troede maatte være til og kunde findes paa en eller anden Kant, og herved ſaavelſom ved Spaniolernes fortſatte Opdagelſesreiſer ſøndenfra blev Kyſten bekjendt ſaa langt ſom til Labrador. En af disſe Opdagere var Jaques (Jakob) Cartier, ſom, efterat have gjort flere Reiſer til St. Lorentz-Bugten, anlagde den franſke Koloni eller Nybygd Canada, der ſaaledes blev Europæernes førſte Hjemſtavn paa denne Kant af Amerika. Noget ſenere begyndte man at mistvivle om at finde det forønſkede Maal, Gjennemfarten til Indien, og tog ſaa fat paa at underſøge en ny Vei, nordenom Aſien, hvor man efter den gamle romerſke Forfatter Plinius' Fortælling maatte omſeile et Næs Tabin og gaa igjennem Sundet Anian, for, ſom man troede, at naa Kathay eller China.

Den førſte Reiſe af nogen Betydning, ſom gik i denne Retning, foretoges af Engelſkmanden Sir Hugh Willoughby, der i 1553 med tre ſmaa Skibe gav ſig ud paa en ſaadan Tur. Han fandt et Land, ſom man tidligere har antaget at være Spitsbergen, men nu tror var Gaaſelandet paa Novaja Semlja. Paa Hjemveien derfra gik han med to af Skibene i Vinterhavn ved Kyſten af rusſiſk Lapland, og der fandtes den følgende Sommer Skibene af Lapperne, med hele Beſætningen omkommen af Sygdom, Kulde og Hunger. Det tredie Skib, under Richard Chancellor, kom ind i det Hvide Hav og op til Mundingen af Dwina, hvor Chancellor indledede Handelsforbindelſer med Rusſerne, der ved Erobringen af den i Middelalderen mægtige Handelsſtad Novgorod vare komne i Beſiddelſe af disſe Egne. Chancellor udgav ſig for en Geſandt fra den engelſke Konge Edward den Sjette, og reiſte ſom ſaadan til Moskva, hvor han blev vel modtaget af Zaren Ivan den Fjerde, ſom gav det engelſke Folk udſtrakte Privilegier med Henſyn til Handelen paa Rusland. Med disſe begav han ſig tilbage til ſit Skib og lagde paa Hjemreiſen Turen øſtover, ſaa langt ſom til Novaja Semlja, hvis egentlige veſteuropæiſke Opdager han ſaaledes blev.

De af Chancellor erhvervede Handelsprivilegier gav Stødet til Oprettelſen af det ſaakaldte Moſkovitiſke Kompagni i London, af hvis Handelsplads ved Dvina ſenere hen Byen Archangelſk er voxet op. Paa ſamme Tid ſom dette Kompagni drev en vigtig og indbringende Handel over det Hvide Hav med Rusland, ſøgte det ogſaa at finde Veien til Oſtindien omkring det ovennævnte Kap Tabin; men trods alle Forſøg, hvorved det Kariſke Hav med dets to ſydlige Indløb Kara- og Jugor-Stræderne paa begge Sider af Vaigatſch-Øen opdagedes, naaede man dog ikke længere end til Floden Obi.

Medens man paa denne Kant ſøgte at finde, hvad man kaldte Nordoſtpasſagen, blev man ogſaa paa den anden Kant ved at gaa paa Opdagelſer efter en Nordveſtpasſage, men med ligeſaa lidet Held. Saaledes udruſtedes i 1576 under Kommando af Sir Martin Frobiſher en Expedition, der ſkulde forſøge ſig herpaa. Han fandt det efter ham benævnte Frobiſher-Stræde eller Bugt og vendte tilbage med Fortællinger om Landets Rigdomme, navnlig paa Guld, til Bevis paa hvilket han bragte endel ſorte Stene med gule Aarer tilbage med ſig. Enkelte erklærede disſe Stene for at indeholde meget Guld, andre mente det modſatte; men en ny Udruſtning kom dog iſtand Aaret efter, og man bragte 200 Tons ſaadanne Stene med tilbage. Nu ſkulde Landet, ſom man havde kaldt Meta incognita (det ubekjendte Maal), bebygges, og i 1578 gik Frobiſher med 15 Skibe derhen, men Flaaden ſplittedes af Storm, og det hele Foretagende gik overſtyr. Det Guld, man troede at have fundet, blev til ingenting, men Foreſtillingen om disſe Egnes Rigdomme blev dog ved at ſpøge i Folks Hjerner og bevirkede, at man endnu i en Række af Aar fortſatte med Opdagelſesreiſerne til disſe Egne. Paa en ſaadan fandt John Davis det efter ham opkaldte Davis-Stræde 1585, og paa en ſenere Reiſe i 1587 naaede han i dette en Bredde af over 72° n. B. eller længere mod Nord, end nogen før ham var kommen.

Hollænderne, ſom netop paa den Tid havde tilkæmpet ſig ſin Frihed, ſaa med Misundelſe paa Engelſkmændenes Fremgang i disſe Egne og begyndte ſnart at følge dem. Flere Reiſer foretoges, og det varede ikke længe, førend de havde Del i Handelen paa Rusland med Handelspladſe i Kola og ſenere ved Dvina; men ogſaa med Henſyn til Nordoſtpasſagen vilde de forſøge ſin Lykke, og i 1594 udſendtes to Expeditioner, den ene under Cornelis Corneliszon Nay, den anden under den ſenere ſaa berømte Willem Barentzon eller Barents. Nay antages gjennem Jugorſtrædet at have naaet Obi, medens Barents beſeilede Kyſten af Novaja Semlja. Denne gjorde det følgende Aar en ny Reiſe og naaede paa disſe to Reiſer ſaalangt ſom til Oranie-Øerne paa Novaja Semljas Nordkyſt, men den meſt berømte af alle Farter paa den Kant er Barents og Heemskerks Overvintring paa denne Ø i 1596—97, det førſte Vinterophold i Polariſen, man kjender.

Der blev udruſtet to Skibe under Jacob van Heemskerk og Jan Corneliszon Ryp ſamt med den erfarne Barents ſom Styrmand eller Leder. Ordren lød paa, at man ſkulde ſøge Kap Tabin og Anian-Strædet, enten nordenom Novaja Semlja, eller ogſaa gaa den lige Vei over Nordpolen til Indien; hvilket var kortere og af mange anſaaes for den bedſte og letteſte Vei. Ryp antog, at man burde forſøge det ſidſte, hvilket gav Anledning til, at Spitsbergen og Beeren Eiland (Bjørne-Øen) bleve opdagede; men da Barents mente, at man hellere burde gaa omkring Novaja Semlja, ſkiltes Skibene ad. Ryp forſøgte atter paa at trænge frem mod Nord, men maatte vende om med uforrettet Sag. Barents og Heemskerk toge Veien østover og naaede virkelig forbi Novaja Semljas Nordøſtpynt, men her bleve de beſatte af Iſen og maatte tilſidſt beſlutte ſig til at overvintre i en Havn, der blev kaldet Ishavnen eller Barents Havn. Skibet blev knuſt og maatte forlades, hvorefter de byggede ſig et Hus, hvori de under ſtadig Kamp med Kulden og Isbjørnene opholdt ſig Vinteren over. Henimod Vaaren begyndte Polarlandenes ſtadige Plage, Skjørbugen, at indfinde ſig, og de maatte ſe til ſaa ſnart ſom muligt at komme bort, derſom de ikke ſkulde gaa tilgrunde, ſaameget mere ſom Provianten begyndte at ſlippe op. De gjorde derfor Baadene iſtand, og dels ſlæbende dem over Iſen dels roende mellem Isflagene, kom de endelig til aabent Vand. Barents var imidlertid død, og Heemskerk fortſatte nu Turen, dels roende, dels ſeilende langs Kyſten af Novaja Semlja og den ruſſiſke Kyſt over det Hvide Hav til Lapland. De vare tilſidſt nær ved at omkomme af Hunger, men traf et Par ruſſiſke Fartøier, af hvem de kjøbte lidt Fiſk. Endelig naaede de Øen Kildin i Nærheden af Kola, et Anløbsſted for de Skibe, der gik enten til denne By eller til det Hvide Hav, og her fik de at vide, at der laa et hollandſk Skib i Kola. En Mand ſendtes derhen, og de bleve meget behagelig overraſkede ved at ſe ham vende tilbage med deres gamle Kammerat Jan Ryp, om hvem de havde troet, at han var bleven borte i Iſen, medens han og alle Andre havde antaget det ſamme om dem. De fulgte nu tilbage med ham til Kola, hvor deres ene Baad ſom en Afmindelſe blev opſtillet i Kjøbmændenes Gildehus, og derefter gik de med hans Skib til Vardøhus, hvor de bleve vel modtagne og pleiede ſamt fik Tid til at udhvile ſig og ſamle Kræfter. Endelig kom de den 26de Oktober 1597 tilbage til Holland, hvor deres Ankomſt vakte overordentlig Opſigt. 12 Mand vare da ilive af de 16, ſom havde forladt Holland. Heemskerk var ſenere i hollandſk Orlogstjeneſte og faldt ſom Admiral i et Søſlag ved Gibraltar 1607, efterat have tilkæmpet Hollænderne en fuldſtændig Seier over Spaniolerne. Næſten 300 Aar efter (1871) har den norſke Skibskaptein Carlſen fundet Levningerne af Hollændernes Hus i Ishavnen tilligemed en hel Del der efterladte Sager.

Hermed var Haabet om at finde Nordoſtpasſagen ſaa omtrent forbi, og paa de enkelte ſenere Forſøg, ſom bleve foretagne, naaede man ikke engang ſaa langt ſom Barents og Heemskerk. Blandt dem, ſom forſøgte ſig herpaa, var ogſaa den bekjendte engelſke Sømand Henry Hudſon, ſom i 1608 for hollandſk Regning foretog en Reiſe paa disſe Kanter, men blev tvungen af ſit Mandſkab til at vende om og nu gik til Amerika, hvor han rigtignok ikke fandt Nordveſtpasſagen, men derimod opdagede Hudſonfloden, ved hvilken (grundet paa hans Beretning), en hollandſk Nybygd blev anlagt med Byen Ny-Amſterdam, ſom ſiden er bleven til den nu ſaa ſtore og mægtige Stad Ny York. Hudſon blev fremdeles ved at lede efter en Gjennemfart og trængte i 1610 gjennem Hudſons-Strædet ind i Hudſons Baien, hvis Kyſter han i dette og det følgende Aar underſøgte, men ſenere forſvandt han med endel af ſit Mandſkab, uden at man har faaet rigtig Rede paa, hvorledes det gik til*). Bylot og Baffin fandt i 1616 Baffins-Baien og naaede i den op til 79° n. B., eller ligeſaa langt, ſom man ſenere kom, ligeindtil vor Tid.

Ogſaa fra Danmark beſeiledes disſe Farvande, dog mere for at finde de gamle norſke Bygder paa Grønland, ſom man i over 200 Aar havde været uden Forbindelſe med, end for at ſøge Nordveſtpasſagen eller gjøre andre Opdagelſer. Den meſt bekjendte af disſe Reiſer er Jens Munks, ſom i 1619 med to Skibe reiſte ud for at ſøge Landet, men tog Feil af Veien, kom, ſom man formoder, gjennem Hudſonsſtrædet ind i Hudſonsbaien, hvor han maatte overvintre, uviſt hvor, og kom i den yderſte Nød. Munk og hans Mandſkab led meget af Kulden, der beſkrives ſom ſaa ſtærk, at alting, Kjød, Smør, ja endog Øl og Brændevin bundfrøs og maatte hugges iſtykker, førend man kunde tine og bruge det. Skjørbugen kom til; kun Munk ſelv og to af Folkene bjergede Livet, men da Vaaren kom, vare disſe ſaa ſvage, at de kun kunde krybe omkring. Imidlertid fik de dog det mindſte af Fartøierne, en Jagt, ſaavidt iſtand, at de kunde komme afſted med den, og efter en beſværlig Fart naa frem til Bergen.

---

*) Efter Sagnet ſkal Mandſkabet have gjort Mytteri og efterladt Hudſon, hans Søn og flere Andre i en Baad ude paa det aabne Hav.

Munk beſtræbte ſig for at ſaa et nyt Tog iſtand, men døde kort efter.

Der blev nu en Stands i Opdagelſesreiſerne, men der manglede dog ikke paa Liv i Ishavet. Spitsbergen og Havet deromkring vrimlede af Skibe, ſom gik paa Hvalfangſt, og paa den amerikanſke Side drev man en indbringende Handel med de Indfødte. Vel gjorde man ogſaa af og til Opdagelſer, men af Betydenhed vare disſe ikke; dog trængte man, efterat det engelſke Hudſonsbaikompagni var bleven oprettet i 1670, paa flere Steder ind i det Kompagniet tilſtaaede Land, ſom ſkulde ſtrække ſig ſaa langt ſom til de Elves Udſpring, der løb ud i denne Havbugt.

Paa den anden Side vare Rusſerne og navnlig Koſakkerne trængte frem i Sibirien, indtil de i Midten af det ſyttende Aarhundrede havde naaet frem til Aſiens Øſtende. Et Par Koſakker havde omkring 1650 i ſkrøbelige Elvebaade beſeilet Kyſten fra Mundingen af Lena til Beringsſtrædet, hvis førſte Opdagere de ſaaledes bleve; men denne Opdagelſe blev ubemærket, og i 1729 opdagedes det paanyt af Bering, en danſk Sømand, der var gaaet i rusſiſk Tjeneſte. Disſe Opdagelſer ſaavelſom den i det attende Aarhundrede foretagne Underſøgelſe af de ſibiriſke Ishavskyſter fik dog mindre Betydning, da de ingen Indflydelſe havde paa Handelsveiene, der paa den Kant ligeſom tidligere have vedblevet at gaa overland.

En blivende Virkning havde Egedes Reiſe til Grønland i 1721 og mangeaarige Ophold der. Vel fandt han ikke, hvad han ſøgte, Efterkommere af Landets ældre, norſke Beboere; men ingenſteds i disſe Egne har Kriſtendommen vundet ſaamegen Fremgang blandt de Indfødte, og den europæiſke Civiliſation havt ſaa megen Indflydelſe paa dem, ſom der.

Forreſten blev der ikke gjennem hele det attende Aarhundrede foretaget nogen egentlig Polarreiſe, ligeſaalidt ſom i de førſte 15 til 20 Aar af det nittende. Hval- og Sælfangſten blev dog ved at drives, men trak ſig fra Havet mellem Grønland og Spitsbergen hen til Davis-Strædet og Baffins-Bugten, og blev ogſaa der efterhaanden af mindre Betydning, da Hvalen enten blev udryddet eller trak ſig hen til Egne, ſom man ikke kunde naa. Den berømte Jordomſeiler James Cook forſøgte ſig ogſaa paa den Opgave at trænge ind i Ishavene, og naaede gjennem Beringsſtrædet ſaa langt ſom til Iskap paa noget over 70° n. Br., men her ſtandſede Iſen ham og tvang ham til at vende om, da hans Skibe ikke vare indrettede for Isfarten. Førſt i vore Dage er der blevet mere Liv i disſe nordlige Farvande, dels paa Grund af de gjenoptagne Fiſkerier, og dels gjennem de Expeditioner, der have været ude paa Opdagelſesreiſer eller i andre videnſkabelige Øiemed.

Det havde ſaaledes været en lang Hviletid, man havde taget ſig under Opſøgningen af Nordveſtpasſagen, men i 1816 mærkedes en uſædvanlig Bevægelſe i Baffinsbaiens Is. En ſvær, mange Mile lang og bred Ismasſe, ſaa gammel og bedækket med Sand og Grus, at man havde antaget den for Land og givet deu Navnet James-Øen, gik i Drift og forſvandt, og man troede, at det beleilige Øieblik til at trænge frem i disſe Farvande var kommen. I 1818 lod da den engelſke Regjering udruſte to Skibe "Alexander" og "Iſabella" under Kapteinerne John Roſs og Edward Parry, begge to ſenere hen berømte Polarfarere. Denne Expedition aabnede Rækken af de Polarfarter, der ſiden ſaagodtſom uden Afbrydelſe ere blevne foretagne lige til Aaret 1876, og ſom efter al Sandſynlighed ikke vilde ophøre med den da tilbagekomne Expedition under Nares. Man gik op ad Baffinsbugten og underſøgte den før ſaagodtſom ubekjendte Melville-Bai ſamt det nordenfor liggende Land, ſom man fandt beboet, og hvilket Roſs gav Navnet Arctic Highlands (Polar-Høilandene); men Smiths Sund*), ſom allerede Baffin havde givet Navn, var ſpærret af Is, og man kom ikke længere end til Indløbet, hvis to yderſte Næs paa hver ſin Side fik Navnene Kap Alexander og Kap Iſabella efter Skibene. Reiſen gik derefter igjen ſydover til Lancaſter Sund, ſom Roſs antog for en lukket Bugt; og ved Hjemkomſten erklærede han, at der intet Gjennembrud fandtes paa den Kant, men Parry mente dog, at man havde taget Feil af Land og Skyer, og foretog Aaret efter en ny Reiſe derhen.

Til denne Reiſe, ſom var den førſte, paa hvilken en planmæsſig Overvintring i Ishavet fandt Sted, udruſtedes Skibene "Hecla" og "Griper", det førſte under Kommando af Parry, det andet under Løitnant Liddon. Parry trængte ogſaa heldigt frem gjennem Lancaſter-Sundet, opdagede dets Fortſættelſe Barrow-Strædet og fandt en hel Række af ſtørre Øer, ſom han kaldte Nord-Georgia**) efter Kong Georg den

---

*) Det maa bemærkes, at hvad Engelſkmændene kalde "Sound" (Sund), er en lukket Fjord, medens vort Sund paa engelſk heder "Strait" (Stræde). En tredie oftere forekommende Benævnelſe er "Inlet" (Indløb). "Bai" er det ſamme ſom Habbugt.

**) Disſe Øer kaldes nu Parry-Øerne.

Fjerde i England, og af hvilke den ſtørſte og veſtligſte fik Navnet Melville-Øen. Her maatte han tage ſit Vinterleie i en Bugt, ſom blev kaldet Vinterhavnen, og det lykkedes ham ved henſigtsmæsſige Forholdsregler ſamt ved ſtadig at holde Mandſkaberne i Virkſomhed at overſtaa Vinteren uden nogen ſærdeles Ulempe. Skibene bleve aftaklede og overdækkede; man beſkæftigede ſig med at gjøre regelmæsſige Jagttagelſer over Veirforholdene, de daglige Kuldegrader o. ſ. v.; der blev ſkrevet en Avis, ſom man kaldte Vinterbladet eller Nord-Georgias Avis, og man ſpillede endog Komedie. Menneſker traf man ingen af; derimod var Dyrelivet ikke ſaa ubetydeligt. Ren, Hare og en egen Oxeart, Moſkusoxen, der har ſit Hjem i disſe nordlige Egne, leverede ferſkt Kjød til Officerer og Mandſkab, og man ſlog ſig vel igjennem, indtil man den næſte Sommer kom løs af Iſen. Nu ſkulde man til at trænge videre frem, men efter fjorten Dages Anſtrængelſer havde man kun tilbagelagt nogle faa Mile. Man ſaa et nyt Land i Sydveſt for Melville-Øen, hvilket blev kaldet Banks Land, men man maatte tilſidſt beſlutte ſig til at vende om. Tilbagereiſen gik ret hurtig, og i November 1820 kom Parry tilbage til England. Ved at have tilbagelagt over Halvparten af Veien mellem Baffinsbai og Beringsſtrædet havde han og hans Mandſkab vundet den af den engelſke Regjering udſatte Pris paa 500 Pund Sterling. Vinterhavnen var i mange Aar derefter bekjendt ſom det nordligſte Sted, hvorfra man havde ordentlige videnſkabelige Jagttagelſer.

Neppe ſex Maaneder efter ſin Hjemkomſt gik Parry atter afſted med Skibene "Fury" og "Hekla", det ſidſte under Kaptein Lyon. Admiralitetets Ordre gik dennegang ud paa, at han ſkulde tage Veien gjennem Hudſonsſtrædet og derigjennem ſøge at naa det af ham paa den forrige Reiſe opdagede Prinds Regents Indløb. Det forholdsvis heldige Udfald af hans forrige Reiſe gjorde, at man havde godt Haab om, at han ſkulde løſe

Opgaven og naa frem til Beringsſtrædet. Den 29de April 1821 gik man under Seil, og den 14de Juni ſaa man det førſte Isbjerg. I Begyndelſen af Juli var man i Hudſonsſtrædet, hvor Isbjergene drev omkring flokkevis; derfra kom man ind i Fox-Kanalen og naaede Southampton-Øen, hvis nordlige Kyſter underſøgtes, hvorefter Kyſten længere nordover nøiagtig aftegnedes, men allerede i September maatte man lægge op for Vinteren; dennegang paa Sydſpidſen af Vinterøen. Man indrettede ſig aldeles ſom det foregaaende Aar, ligetil Theatret, og glemte heller ikke Videnſkaberne, idet man byggede et Obſervatorium paa Sneen. Furys Mellemdæk blev indrettet til Kirke, og der blev holdt regelmæsſig Gudstjeneſte hver Søndag. Dennegang traf man ogſaa ſammen med en Stamme af Landets Beboere, Eſkimoerne, og aflagde ſamt modtog Beſøg.

I denne Vinterhavn blev man liggende til den 2den Juli 1822, da man kunde ſætte Kurſen nordover. Man naaede ſaa langt ſom til Fury- og Hekla-Strædet, hvor man atter maatte bekvemme ſig til at overvintre ved Iglulik-Øen, paa hvilken man traf ſine eſkimoiſke Venner fra det foregaaende Aar. Det blev en lang og ſtræng Vinter. Endnu den 1ſte Auguſt 1823 vare Skibene indefroſne, og førſt den 12te kom man løs. Overbeviſt om Umuligheden af at trænge igjennem paa den Kant, tog Parry Kurſen tilbage til England og kom hjem den 14de November.

Det næſte Forſøg gjorde Parry med Skibene "Fury" og "Griper" i 1824, dennegang gjennem Lancaſter-Sund. Man naaede Prinds Regents Indløb og overvintrede i Port Bowen, men efterat Fury var gaaet tilgrunde i Iſen, maatte man ſeile hjem. Vi ſkulle ſiden ſe, at dette Furys Forlis var til væſentlig Nytte for en følgende Expedition.

Parrys ſidſte Reiſe var et Forſøg paa at trænge frem til Polen fra Spitsbergen af. I 1827 gik han derhen med "Hecla", og fra den yderſte af de norden-

for Hovedøen liggende Syv Øer gik han med to Baade nordover, dels ſeilende, dels trækkende Baadene paa Slæder over Iſen; men efterat have tilbagelagt næſten 300 engelſke Mile var man kun naaet 172 Mil frem i lige Linie, og da man fandt, at Iſen drev med næſten ligeſaa ſtor Fart ſydover, ſom man kunde reiſe mod Nord, medens det tillige begyndte at gaa dygtig ind paa Provianten, maatte man vende tilbage til Skibet, ſom imidlertid havde ventet i Sorge- eller Treurenberg-Bugten paa Spitsbergens Nordſide, og ſeile hjem. Parry var paa denne Reiſe naaet op til $82^{3}/_{4}{}^{0}$ n. B., eller nærmere Nordpolen end nogen anden med Sikkerhed vides at have været før ham.

Medens Parry ſøgte at finde Nordveſtpasſagen og gjorde Opdagelſer blandt Landene Veſt for Grønland, havde Clavering og Scoresby i Aarene 1821—23 opdaget eller rettere gjenfundet en længere Strækning af Grønlands Øſtkyſt*). Den førſte, hvilken i mange Aar havde drevet paa Hvalfangſt, og ſom udmærkede ſig ved videnſkabelige Anlæg og ſkarp Iagttagelſesevne, har givet værdifulde Bidrag til Kundſkaben om Polaregnenes Natur og Dyreliv. Paa den af ham opdagede Kyſt fandt han ingen Indbyggere, men Levninger af Grønlænderhuſe og andre Tegn til, at Landet for ikke lang Tid ſiden havde været beboet. Clavering, ſom i Forbindelſe med Kaptein Sabine var reiſt derop i Parrys gamle Skib "Griper", for ved Hjælp af Pendelunderſøgelſer at beſtemme Jordens Figur**), fandt derimod en Grønlæn-

---

*) Den var allerede oftere ſeet af Hollandſke Hvalfangere i det 17de Aarhundrede, og beſøgt af Hudſon 1607.

**) Jorden er ingen fuldkommen Kugle, men noget fladtrykket ved Polerne. For at beſtemme denne Sammentrykning af Jordlegemet har man dels maalt Breddegradernes Længde paa forſkjellige Steder, dels underſøgt Længden af det Pendel eller Perpendikel, ſom netop gjør en Svingning i et Sekund. Af Grunde, ſom her ikke kunne udvikles, ved man, at denne maa gjøres længere, jo nærmere man er Jordens

derbygd endnu længere mod Nord, end Scoresby var kommen. Ved disſe Reiſer blev Grønlands Øſtkyſt bekjendt mellem $69^{1}/_{2}°$ og 77° n. B.

I 1829 bereiſte den danſke Søofficer Graah Øſtkyſten fra Kap Farvel til henimod Polarcirkelen i en Grønlænderbaad, iſær for at ſøge efter Levninger af den gamle norſke Øſterbygd. Man fandt Landet beboet, men ingen Spor af Levninger efter Nordmænd, og man er nu kommen til den Erkjendelſe, at Øſterbygden var det Samme ſom den nuværende danſke Koloni Julianehaab, hvor talrige Levninger findes, og at Veſterbygden havde ligget omkring Godthaab og derfra nordover*).

En Expedition under Franſkmanden de Blosſeville i 1833, der ligeledes havde til Henſigt at under-

---

Midtpunkt, eller jo kortere Afſtanden fra dette til Jordoverfladen er. Sabine gjorde Jagttagelſer herover paa forſkjellige Steder og fandt, at medens dens Længde ved Ækvator paa det nærmeſte er 39 Pariſer-Tommer, maa den i Trondhjem være omtrent $39^{1}/_{6}$, i Nordgrønland og paa Spitsbergen $39^{1}/_{5}$ Tomme lang. Man har fundet, at medens Jordens Tværmaal ved Ækvator er 1719 geografiſke Mile, er den fra Pol til Pol $^{1}/_{300}$ kortere eller 1,713 Mile.

*) Sydgrønland blev ſom bekjendt fundet og bebygget af Nordmænd fra Island i det tiende Aarhundrede. Det er iſær i det Indre af Fjordene man finder Levninger af en tæt Bebyggelſe med gamle Hustomter og Ruiner af Kirker. Landet er ogſaa bedre udſtyret af Naturen end de andre Polarlande; man finder gode Græsvolde, ſamt Skov eller Krat af flere Alens Høide, og det er ikke uſkikket til Fædrift.

Den førſte Nybygger, Erik Røde, nedſatte ſig her omkring 985, og hans Søn Leif var det, ſom opdagede Vinland eller en Del af Amerika Aar 1001. Senere blev Landet et Bispedømme, og af Bispegaarden Garde med dens Kirke findes endnu Levninger ved Eriksfjorden (Igaliko). Landet, ſom i nogen Tid var ſelvſtændigt, blev ſenere norſk Skatland, men forſvinder af Hiſtorien i Tidsrummet efter den ſorte Død, og Beboerne antages at være blevne udryddede af Eſkimoerne eller, ſom Nordmændene kaldte dem, Skrælingerne i det fjortende og femtende Aarhundrede.

ſøge Grønlands Øſtkyſt, forſvandt, uden at man erfarede noget om dens Skjebne.

Den Anſeelſe, Parry havde vundet, bevægede Roſs til et nyt Forſøg; dette var den berømte Expedition, paa hvilken den magnetiſke Nordpol blev funden. Ved Furys Forlis i 1825 vare de ombordværende Forraad af Proviant og anden Forſyning ſamt endel af Inventariet bleven bragte iland og oplagte i dertil paa det bedſte indrettede Opbevaringsſteder, og i 1829 indgav nu Roſs et Forſlag til Admiralitetet om at lade foretage en ny Reiſe, ved hvilken man ſkulde ſtøtte ſig til det efterladte betydelige Oplag. I Forſlaget udviklede han desuden Henſigtsmæsſigheden af at benytte Dampſkibe, med hvilke man havde det bedre i ſin Magt at trænge frem gjennem Iſen, og ſom altſaa vilde give ſtørre Sandſynlighed for et heldigt Udfald. Hans Andragende blev afſlaaet, men Expeditionen kom dog iſtand, da Sheriffen*) Felix Booth i London, der var en Ven af Roſs, og levende interesſerede ſig for Planen, paatog ſig at bære Omkoſtningerne, og man udruſtede Dampſkibet "Victory" paa 85 Tons.

I Mai 1829 forlod Victory Themſen ledſaget af et Kulfartøi, ſom ſkulde følge med til Ishavet, for at man ikke ſkulde lide Mangel paa denne vigtige Artikel, og i Auguſt var man i Lancaſter Sund. Kort efter kom man til det Sted, hvor Furys Forraad fem Aar tidligere vare blevne efterladte, og fandt dem endnu ubeſkadigede, uagtet det var tydeligt at ſe, at Isbjørne og andre Dyr havde rumſteret blandt dem, men den gode Indpakning havde været for ſtærk for deres Tænder og Kløer; og trods Kulden var Kjød, Grønſager o. ſ. v. endnu fuldkommen ubeſkadigede, ikke at tale om Vin, Brændevin, Brød, Mel o. m. m. Det var med ikke liden Tilfredsſtillelſe, man ſaaledes midt i Iſen fik en betydelig Tilvæxt af Proviſioner, og man forſynede ſig med ſaameget, ſom man havde Plads til ombord. Krudtoplaget havde miſtet Overdækningen, men Krudtet ſelv var endnu tørt. Heraf tog man, hvad man ſyntes man kunde have Brug for, og ſatte Ild paa Reſten for at forebygge Ulykker, derſom Eſkimoerne ſkulde finde Stedet.

---

*) Sheriff er i England en egen Art af Kommunal-Embedsmænd. Sheriffpoſterne i London ere meget anſeede, og de beſættes ved Valg blandt de velhavende Borgere.

Derefter ſatte man Kurſen ind gjennem Prinds Regents Indløb og var ſnart trængt længere frem, end nogen tidligere havde været. Her opdagede Roſs et nyt Land, ſom han efter Expeditionens Udruſter kaldte Boothia. Landet var ikke uden Dyreliv og Plantevæxt, og man fandt Spor efter Eſkimoerne; men paa Havet lagde Iſen Hindringer iveien for dem, ſaa at de maatte arbeide ſig frem ved Hjælp af Sag og Krudt, idet man ſatte Mineſkud i Iſen ſom i Berg. Det var Sommer, men ſtreng Kulde vexlede ofte pludſelig med Hede, ſom paa en af vore Sommerdage, og det blev ſtedſe vanſkeligere at arbeide ſig frem mellem de ſvære og truende Pakismaſſer, ſom med tordenlignende Drøn ſtødte ſammen eller tørnede mod Fartøiets Sider. Overvintringstiden kom, da man var i Nærheden af en Havn, der fik Navnet Port Felix, og her maatte man da indrette ſig for Vinteren. Skibet blev aftaklet og forſynet med Tag; Dækket blev belagt med Sne og Sand, hvorved man fik et beſkyttende Overlag, der tillige var faſt og jevnt ſom en god Landevei; en Snemur reiſtes omkring Skibsſiderne for at holde Kulden ude, og der blev ſørget for ved Ventilation at ſkaffe friſk og tør Luft til Mellemdækket og Kahytterne, i hvilke man paa tidligere Expeditioner havde lidt meget af den raa Fugtighed.

Man befandt ſig paa omtrent 70° eller paa ſamme Bredde ſom Alten i Finmarken; den mørke Tid begyndte, og Solen forſvandt, men hyppige og ſtærke Nordlys bidroge meget til at bryde Mørket. Julen kom og blev høitideligholdt paa gammel engelſk Vis med Julepudding, ſom man havde fundet blandt Furys Proviſioner, og man kunde endog traktere med Kirſebæris, lavet af Kirſebær, ſyltede i Brændevin, hvilke man ligeledes havde fra Fury-Oplaget.

Nogle Dage efter Nytaar viſte der ſig Indfødte, og et venſkabeligt Forhold indtraadte mellem dem og Skibets Beſætning; det var en omflakkende Stamme af Eſkimoer eller, ſom de ſelv kaldte ſig, "Innuit" (Menneſker)*) af ſamme Folkeſlag ſom Grønlænderne, men endnu mere ſkiddenfærdige end diſſe. Imidlertid bidrog dog Samkvemmet med dem til Afvexling i den lange Vinters Enſformighed; man modtog og gjorde Beſøg og overnattede i deres af Sne byggede Huſe, ſom vare mærkværdig varme, uanſeet det Material, hvoraf de vare byggede. Forreſten beſkjæftigede man ſig med Underſøgelſesreiſer, videnſkabelige Jagttagelſer o. ſ. v., ſom paa andre Polarexpeditioner. Reiſerne foretoges for en ſtor Del under Ledelſe af Roſs' Broderſøn James Clarke Roſs, ſom paa dem mangengang maatte døie overordentlige Beſværligheder.

Elleve Maaneder laa man indefroſſen, og det var en ſtor Glæde, da Skibet atter var i aabent Vand, men den blev kun kortvarig. Allerede fjorten Dage efter indfandt den nye Vinter ſig; man var atter indefroſſen og maatte paa nyt gaa i Vinterleie, næſten paa ſamme Sted. Mandſkabet begyndte nu at give ſig over, og kun Roſs holdt Modet vedlige. Ogſaa vare Eſkimoerne forſvundne, hvilket ikke alene bidrog til at forøge Enſomheden, men tillige var til materielt Tab, da man af dem havde faaet

---

*) Som alle vilde Folkeſlag, der leve afſondrede fra Udenverdenen, ſætte Eſkimoerne ſig ſelv meget høit og anſe ingen andre Folk for rigtige Menneſker. Saaledes var efter Grønlændernes tidligere Mening de ſelv de eneſte Menneſker. Europæerne ſkulde nedſtamme fra Hundehvalpe, ſom havde forladt Grønland paa et Stykke Træ, og derfor havde de ogſaa ſit Tilhold paa Skibene, ſom vare af Træ. Noget Land at leve i havde de efter deres Mening ikke.

Sælkjød til Hundene, førſt Fiſk, Vildt og desl.; dog fandt man dem ſenerehen paa et andet Sted til ſtor gjenſidig Tilfredshed.

I denne Vinter beſtemte James Roſs Stedet for den magnetiſke Nordpol, eller det Punkt, hvorhen Magnetnaalen peger, og hvor den ingen Retning har. Allerede Parry havde fundet, at Kompasſet i disſe Farvande ikke kunde bruges til at beſtemme Kurſen efter, og man havde deraf faaet Formodning om, at Magnetpolen maatte findes paa disſe Kanter, hvilket ſaaledes bekræftede ſig*).

I Auguſt 1831 var Skibet atter klart af Iſen, men efterat have avanceret fire Mile, blev man under en Sneſtorm drevet ind i en Bugt og der ſaa aldeles forſat af Iſen, at det ikke var at tænke paa at komme løs. Endnu en Vinter maatte man holde ud; Sygdom begyndte at viſe ſig, og man begyndte at lide Mangel paa forſkjellige Ting. Kulden var ſaa ſtærk, at alting frøs; i Sovelukaferne havde man mange Graders Kulde og ondt for at faa tilſtrækkelig Legemsvarme. Roſs maatte da tilſidſt beſlutte ſig til at forlade Skibet, men det var ham en tung Gjerning. I 42 Aar havde han faret tilſøs, tjent paa 36 Skibe, og dette var førſte

---

*) Magnetnaalen viſer paa de fleſte Steder ikke ret mod Nord, men har, hvad man kalder "Misvisning", og peger hen mod det Punkt af Jordoverfladen, man har kaldt den magnetiſke Pol. Nærmer man ſig dette Punkt, bliver Misvisningen betydelig og forandrer ſig ſtadig, efterſom man har Stedet i den ene eller den anden Retning, og af den Grund bliver Kompasſet i disſe Strøg ubrugbart til at ſtyre efter.

Hænger man en Magnetnaal op ſaaledes, at den kan ſvinge baade lodret og vandret, vil den indtage en mere eller mindre ſkraa Stilling, efterſom man er nærmere til eller længere fra den magnetiſke Pol, og i denne ſelv ſtaa lodret. Denne Stilling af en dertil indrettet Naal, Heldnings- eller "Inklinations"-Naalen, beſtemmer altſaa Polens Beliggenhed, medens tillige Misvisnings- eller "Deklinations"-Naalen der ingen beſtemt Stilling indtager.

I Sydishavet er den magnetiſke Sydpol, ſom Roſs ſøgte i 1842, men ikke var iſtand til at naa.

Gang, han paa denne Maade maatte gaa fra Borde. Flaget blev heiſet, og Victory overladt til ſin Skjæbne.

Efter to Maaneders Vandring over Iſen naaede man Furys Oplagsſted, hvor man fandt de endnu tiloversblevne Sager, deriblandt to Baade, ubeſkadigede. Med disſe tænkte man, ſaaſnart ſom Iſen vilde tillade det, at begive ſig udover, og byggede ſig imidlertid et Hus. Det første Forſøg, man gjorde med Baadene, ſtandſedes af en uigjennemtrængelig Vold af Pakis; man maatte vende tilbage til Huſet og endnu tilbringe en Vinter i disſe Egne. Endelig den 15de Auguſt 1833 aabnede Iſen ſig ſaa langt, man kunde ſe; Baadene ſattes ud, og ſnart naaede man Barrow-Strædet, derefter Lancaſter-Sund.

En Morgen ſaa man et Seil og derefter et til; men det var en gruſom Skuffelſe, da man kort efter tabte dem af Syne uden at være bleven bemærket; dog tabte man ikke Modet, og det varede ikke længe, førend de atter ſaa det ene Skib, ſom nu ogſaa opdagede dem. Snart var man ved Siden, og ikke lidet forbauſet blev man der ombord ved at høre, at det var Roſs og hans Mandſkab, hvem man havde anſeet for død og borte for længe ſiden. Roſs ſelv blev behagelig overraſket ved at befinde ſig ombord i ſit gamle Skib Iſabella, med hvilket han havde gjort ſin første Polarreiſe. Begge Skibe, Iſabella og William Lee, vare ſendte ud for at ſøge efter Victory og havde været inde i Prinds Regents Indløb, men fundet dette Stræde ſpærret af Iſen. Nu ſatte de ſtrax Kurſen hjemover. Som et Exempel paa, hvor afvante de vare med civiliſerede Forholde, kan det tjene, at det var dem næſten umuligt at ligge i ordentlige Sengklæder. Roſs ſelv tilbragte næſten alle Nætter ombord paa Iſabella i en Læneſtol.

I Oktober 1833 gjenſaa Roſs og hans Mandſkab England og London. Roſs blev ſtrax foreſtillet for Kongen, ſom udnævnte ham til Admiral og hans Broderſøn til Kaptein.

Gjennem femten Aar var ſaaledes den ene Expedition til Underſøgelſe af Polarlandene og Opfindelſe af Nordveſtpasſagen fulgt efter den anden, næſten uden Afbrydelſe, men uden ſynderlig ſtort Udbytte med Henſyn til det opdagede Landomraade, naar de Midler tages i Betragtning, ſom vare blevne anvendte. Heller ikke var det Landſtrækninger af nogen Værdi, man havde fundet, kun et Par Halvøer paa Amerikas Nordſide og endel længere mod Nord liggende Øer, altſammen øde og ufrugtbart, ſamt i det Indre næſten overalt bedækket med evig Sne og Is, idet man alene paa enkelte Steder af Kyſterne finder Plantevæxt, og denne for Størſtedelen beſtaar af Mos og Lavarter. Græs og blomſtrende Planter findes i Regelen kun i Smaatuer, ſjeldnere ſom et ſammenhængende Græsteppe, og af træagtige Planter alene Dvergbirken og Dvergpilen med krybende Grene, ſom ſjelden hæve ſig mere end nogle Tommer over Jordbunden. Det var Lande, fattigere end Grønland, ſom dog fra gammel Tid af har været kjendt ſom yderſt afſkrækkende og ufrugtbart, og naar man betænker, at den ſydligſte Del af dette Land, Julianehaab-Diſtriktet eller den gamle Øſterbygd, ligger under ſamme Bredde ſom Omegnene af Kriſtiania og Mjøſen, hvor man har aarvis Kornavl, Frugt- og Havedyrkning, medens man i Grønland ikke er iſtand til at faa de ſimpleſte og haardføreſte Kjøkkenvæxter til at opnaa en ſaadan Størrelſe, at de kunne bruges, bliver man iſtand til at gjøre ſig en Foreſtilling om Planterigets Fattigdom. Det eneſte Udbytte give Bærene, Blaabær, Krækebær, Tyttebær, hvoraf der paa mange Steder findes ikke ſaa lidet, og ſom ſamles og ſpiſes af de Indfødte, ſamt benyttes af Polarfarerne ſom et godt Middel mod Skjørbugen. Grønlænderne ſamle og ſpiſe fornemmelig Krækebærene, idet de anſe Blaabærene for uſunde, og Tyttebærene kun ſjelden blive fuldmodne. Ogſaa enkelte Urter og Tangarter ſpiſes.

Det havde viſt ſig, at ſkjønt man paa hver ny

Reiſe var kommen lidt længere eller ialfald havde opdaget lidt mere end paa den foregaaende, var man dog altid bleven ſtandſet af ugjennemtrængelige Ismure, der ligeſom ſyntes at ſige: hertil og ikke længere. Overalt fandt man Is, ikke ſom hos os i ſtore, jevne Flader, der rigtignok kunne forekomme og det over ſtore Strækninger, men ſammenſkruede, med Stykkerne kaſtede om hverandre og ophobede til en Høide af 30 til 40 Fod med en yderſt ujevn Overflade, ſaa at det ogſaa paa de Slædereiſer, man foretog, i Regelen var lettere at komme frem langs Kyſter end at gaa tværs over en Fjord eller et Sund. Hver Vinter fryſer der ny Is til en Tykkelſe af mange Fod, og den tiner ſjelden eller aldrig rigtig op der, hvor den er dannet, hvorfor den ſammenſkruede Is eller „Pakiſen“ ogſaa beſtaar af flere Aar gamle Flager. Om Vinteren ligger denne Ismaſſe tilligemed den nye Is ſom ofteſt ganſke ſtille, undtagen forſaavidt ſom Flod og Fjære bevæger den, og da tillige næſten alt Dyreliv forſvinder, er der en ubeſkrivelig Øde og Enſomhed, dertil forbunden med et Mørke, ſom Nordlyſene kun ſparſomt og desuden ikke lige hyppig i alle Strøg oplyſe. Paa den Tid er Kvikſølvet i Thermometerne ſtadig froſſet; og Kulden kan gaa til mellem 40 og 50 Grader C.*); men trods denne ſtærke Kulde er dog den ſenere Vintertid, efterat Solen igjen er kommen tilſyne, den bedſte Aarstid for Slædereiſerne, idet Isdækket da er faſt og godt at komme frem paa, om end ſaa ujevnt, at man maa gjøre den ene Krog efter den anden paa Veien og ofte maa hugge ſig en Vei over eller gjennem de optaarnede Stykker. Senere hen paa Aaret afgiver Solen, ſom da altid er oppe, Varme nok, ikke alene til at ſmelte Haviſen, men ogſaa til at gjøre Landjorden blød og myrlændt ſamt til at frembringe dybe, rivende Jøkelelve, ſom det mangengang er umuligt at komme over.

---

*) 32 til 40 Grader R.

Slædereiſerne, ſom udgjøre en vigtig Del af Polarexpeditionerne, efterſom ved dem Landet underſøges og Kyſterne beſtemmes, medens Skibet ligger ubevægelig indefrosſet, foregaa ſaaledes, at et viſt Antal af Mandſkabet udgjør et Slædeparti, der drager afſted med en ſtor Slæde eller Kjælke og fra førſt af med en meget tung Udruſtning, da Alt, hvad man behøver, maa føres med. Flere Slædepartier gaa gjerne ud ſamtidig, og naar man har reiſt en længere eller kortere Strækning, lettes Slæderne derved, at man paa et bekvemt, letkjendeligt Sted lægger igjen endel af den medbragte Proviant og andet Forraad for at benytte det paa Hjemveien. Ovenpaa dette Oplag bygges en Stenvarde for at beſkytte det mod Bjørne, Ræve og andre Dyr. Efterhaanden vende de andre Slæder, ſom har fulgt Hovedſlæden for at medføre Proviant og andre Fornødenheder for den, tilbage, og Hovedſlæden fortſætter da Turen ſaa langt den kan naa, hvorefter man paa Hjemveien benytter ſig af Oplagene. Kulde og Anſtrængelſer udmatte ofte Folkene ſaaledes, at de kun med Nød og neppe ere iſtand til at naa tilbage, og mangengang kommer Sygdom til, hvad der gjør Reiſen endnu beſværligere. Man overnatter i Telt og benytter Sække af tykt, dobbelt Uldtøi eller Filt til at ſove i. Kokken er i Regelen den førſte Mand, der er paafærde om Morgenen for at ſmelte Sne i ſin Kjedel og derefter lave The, Chokolade, eller hvad man ſkal nyde; men da det ofte hænder, at naar man vaagner, Hageſkjægget er frosſet faſt til Soveposen, maa mangen Gang den førſte Brug, man gjør af den dampende Kjedel, være den at faa Soveposen, ſom man ikke godt kan bære med ſig hængende ved Hagen, løs fra denne, og er den ikke ved Haanden, kan det nok hænde ſig, at man maa tage Røgen fra Kammeraternes Tobakspiber tilhjælp. Hunde, hvoraf Eſkimoerne i Regelen holde en hel Mængde, benyttes oftere, iſær i den ſenere Tid, ſom Trækdyr.

Om Sommeren kommer Haviſen i Drift under en en uafladelig Knagen og Bragen, og da er Seiladſen i de Aabninger, ſom opſtaa mellem dens enkelte Dele, meget farlig, ikke alene formedelſt de Masſer af Pakis, man bevæger ſig imellem, men ogſaa paa Grund af Isbjergene. De ydre Snebræer i det Indre eller, ſom det kaldes, Indlandsiſen, ſende en Mangfoldighed af ſtore Isbræer ned mod Havet; disſe ere altid i Bevægelſe udover mod dette, iſær om Sommeren, og naa helt ud til Søen, hvor Enderne brækkes af i ſtore Stykker, ſom ſvømme udefter Fjorde og Sunde til det aabne Hav. Dette er Isbjergene, ſom kunne have en betydelig Størrelſe og en Høide af flere hundrede Fod over Vandfladen. Naar Iſen af Strømmen drives mod Syd og derved kommer i varmere Vand, ſmelte de tyndere Flader ſaaſom Pakiſen, medens de ſvære Isbjerge endnu en Tid lang trodſe Heden og fortſætte ſin Reiſe langt ud i Atlanterhavet, hvor de endelig forſvinde.

Baade gjennem Davis- og Hudſonsſtrædet ſaavelſom fra Havet øſtenfor Grønland kommer der aarligaars en Mængde Isbjerge, og i ſelve Isegnene er naturligvis Antallet ikke mindre. De forøge Faren for et Skibs Ødelæggelſe i høi Grad, ſaavel ved Knusning, naar et Par af dem ſtøde ſammen, ſom ved Kalvning og Kantring, d. v. ſ., at der ved Afſmeltning falder Stykker af dem, eller at Isbjerget deler ſig, eller det ved Afſmeltning under Vandet miſter ſin Ligevægt, ſaaledes at den hele Masſe vælter og viſer ſig i en ny Skikkelſe. Saavel det ene ſom det andet gjør, at de kunne have de meſt eventyrlige og forunderlige Former, og naar nu det af Varmen ſmeltede Vand ſtrømmer ned over deres taggede eller udover hængende Sider, og deres fra det klareſte Hvide til dybt Blaagrønt gaaende Skjær i Solbelysningen ſkinner og glitrer i alle Regnbuens Farver, kunne de afgive et ſtorartet ſkjønt Syn i Modſætning til det Rædſelsfulde ved dem i Storm og Uveir.

Den korte Sommer, der kun varer i 4 til 6 Uger fra Slutningen af Juli til Begyndelſen af September, vækker dog ogſaa paa diſſe Kanter Livet af ſin Dvale. Da begive Landdyrene, Ren, Hare og Moſkusoxe ſig nordover, fulgte af Ulven, medens Isbjørnen holder ſig til Havdyrene, iſær Sælene, og Polarræven fornemmelig lever af de talrige Lemæn. Af Fugle findes Ryper i Mængdevis, foruden talrige Skarer af Søfugle, der komme ſøndenfra for at lægge og udklække ſine Æg, i hvilken Henſigt de endog gaa længere mod Nord til Lande eller Øer, ſom endnu intet Menneſke har ſeet, eller nogen menneſkelig Fod betraadt. Dette er den Indfødtes Glædestid; han forlader da ſin Vinterbolig og drager med ſin hele Slægt omkring paa Jagt efter diſſe Dyr, ſamt lever høit paa ſin Vis, da han har Næring i Overflod, medens han om Vinteren er henviſt til den mere beſværlige og uſikre Fangſt af Sæl*) og andre Havdyr, ſaaſom Hvalroſſen og tildels Hvalen, der dog i diſſe Egne langtfra er ſaa hyppig ſom ved Grønland, hvilket Land i det Hele taget er mere begunſtiget af Naturen end de veſtligere Egne, og derfor har en tættere og mere faſt boſat Befolkning.

De faatallige, ſpredt levende og omvankende Indbyggere høre til ſamme Folkeſlag ſom Grønlænderne, nemlig til Eſkimoerne, ſom beboe hele Nordranden af Amerika lige fra Beringsſtrædet til Grønlands Øſtkyſt. Det er ſmaa, men ſtærkbyggede Folk med brunlig Hudfarve, og udmærke ſig ved en uhyre Graadighed, hvad der dog er en ligefrem Nødvendighed paa Grund af den ſtærke Kulde, ſom fordrer megen og tillige fed Mad, hvorfor de ogſaa ere Meſtere i at ſpiſe Spæk og Tran. De ere overordentlig ſkiddenfærdige, men forøvrigt muntre, godmodige og velvillige Folk, ſom dog, naar de kunne komme til med det, ikke anſe det for Synd at ſtjæle fra Europæerne, medens de ſig imellem ſynes at være baade ærlige og troſaſte. Sine Vinterboliger bygge de af ſtore Stene og Jord og tække dem med Drivtømmer eller vel ogſaa med Hvalribber og Tørv, hvilket er Kvindernes Arbeide, da Mændene kun befatte ſig med Jagt og Fiſkeri. Drivtømmeret kommer fra Skovene i det Indre af Nordamerika og føres gjennem Elvene ud i Havet, hvor det med Is og Strøm driver omkring, indtil det ſtrander paa et eller andet Sted paa Kyſten, og er til ſtor Velgjerning for de Indfødte, men det forekommer dog ikke paa alle Kyſter. Til Brændſel bruges det ſjeldnere, men hertil bruges Tran, ſom brænder i ſtore Stenlamper, der altid høre med til Eſkimoernes Husgeraad. Derimod bruge de det til ſine Huſe og til forſkjellige Slags Husgeraad. Et Vinterhus beboes efter Størrelſen af en eller flere Familier, og der hersker i dem en for andre, bedre vante Mennesker en utaalelig Stank, hvorimod deres af Skind gjorte Sommertelte ere luftige og nok ſaa behagelige Boliger. De Eſkimoer, ſom Roſs traf paa ſin ſidſte Reiſe, boede i Snehuſe, og dette ſynes i enkelte Strøg at være det almindelige.

---

*) Grønlandsſælen, der er den ſamme ſom den, vore Ishavsfarere træffe i ſaa ſtore Mængder paa Iſen mellem Grønland og Spitsbergen, er ſtørre end vor Sæl, 3 til 4 Alen lang og meget fed.

De ere udmærkede Jægere og Fiſkere, og navnlig er Grønlænderen i ſin Kajak, en af Skind gjort let Baad, der kun kan benyttes af een Mand og roes med een Aare med Blad paa begge Ender, en udmærket Jæger og Fiſker. En ſtørre Baad er Konebaaden, ligeledes af Skind; den benyttes ved Flytninger og anden Transport og roes af Kvinder. En voxen Eſkimo vilde anſe det for en Skam at benytte en Konebaad. Sælen er deres Hovednæringsmiddel, og uden den kunne de ikke være til, hvorfor de ogſaa maa paſſe paa, hvor den opholder ſig, og følge den overalt. De have ikke forſtaaet at tæmme Renen eller noget andet i deres Land levende Dyr, og beſidde intet Husdyr undtagen Hunden, der benyttes ſom Trækdyr, idet de ſpænde indtil en halv Snes af dem for en af deres Slæder.

Med Undtagelſe af Grønlænderne, ſom under den danſke Styrelſe have naaet en temmelig betydelig Grad af Kultur, og de lige over for dem boende Stammer, der ere blevne omvendte af Herrnhutterne, ere de endnu alleſammen Hedninger og ſynes i deres enſomme Afſlutning fra den øvrige Verden at være lidet modtagelige for Kriſtendommen.

Tiende Kapitel.

Landreiſer.

Samtidig med at Søreiſerne til diſſe nordlige Egne foretoges, blev der ogſaa overland foretaget Expeditioner op til Ishavet gjennem Hudſonsbai-Kompagniets Diſtrikt. Dette Handelsſelſkab, ſom med næſten uafhængig Magt herſker over de ſtore Landſtrækninger fra Canada til Klippe-Bjergene og Ishavet, blev oprettet i 1670, da den engelſke Kong Carl den Anden havde givet ſin Onkel Prinds Rupert Eneret til Handelen paa Hudſons-Baien og de omliggende Lande ſaa langt ſom til Flodernes Kilder, eller hvad der efter ham blev kaldet Ruperts Land, hvilken Ret han overlod til det nævnte Selſkab. Efter i lang Tid at have havt ſtore Fordele af den der drevne Skindhandel, har det ſenere været mange Gjenvordigheder underkaſtet, iſær under Striden med det i forrige Aarhundrede oprettede Nordveſt-Kompagni, hvorunder begge Parter førte en formelig Krig med hverandre, gjenſidig ødelagde og plyndrede hverandres Handelsposter ved Hjælp af Indianerne og dræbte Beboerne, indtil man i 1821 blev enig om at lade begge Komagnier ſmelte ſammen til eet Selſkab. Dette, ſom beholdt Navnet Hudſonsbai-Kompagniet, har ſiden den Tid uforſtyrret drevet Handelen i og ligefrem beherſket diſſe uhyre Landſtrækninger, beſtaaende ſaavel af Hudſonsbai-Landene ſom af Nordveſt-Territoriet, eller hvad man med et fælles Navn har foreſlaaet at kalde Hudſonia, og ſom, uagtet Dyrenes Antal nu er ſtærkt aftaget, dog endnu leverer en overordentlig ſtor Mængde Pelsværk*).

Landet er tyndt befolket af de Indfødte og, med Undtagelſe af Kompagniets Betjente paa Handelspoſterne, eller ſom de kaldes Forter og Faktorier, ſlet ikke af Europæere, og det maa, ſkjønt det ikke i ſin Helhed kan ſiges at høre til Polarlandene, dog regnes til de kolde Strøg, da Kornavl ikke vil ſlaa til undtagen i den ſydligſte Del, og ſelv Fædriften, ſom paa flere Steder er bleven forſøgt, ikke har villet trives rigtig. Det er for en ſtor Del et fladt, lavt Land med ſvag Hældning fra Klippebjergene ned mod Hudſons-Bugten og Nordishavet med enkelte, lave og brede Landrygge og med en Mængde ſtore Elve og Indſøer, paa hvilke Samfærſelen foregaar, da Landveie ikke findes.

En betydelig Del af Landet er bevoxet med Barſkov i Forening med Skove af Birk og andre nordiſke

---

*) Som et Exempel paa Vildtmængden kan anføres, hvad der i et enkelt Aar (1848) blev bragt i Handelen fra diſſe Egne:

Skind af Bæver	11349.
Bæverrotte	218553.
Maar	150785.
Væſel (Mink)	38100.
Oter	6688.
Ræv	2050.
Bjørn	6099.
Gaupe	31115.
Jerv	708.
Ulv	11294.
Vaſkebjørn	2090.
Svane	1537.

foruden andre Skind og adſkilligt Andet.

Bæveren var tidligere langt hyppigere, og man ſøger nu at ſkaane den for atter at faa den til at formere ſig.

Løvtræer, medens det paa mange Steder mod Nord gaar over til træbart Polarland; ſom iſær mod Nordoſt beſtaar af en tør og ufrugtbar Stenbund, de ſaakaldte Barren Grounds, hvor der næſten ikke voxer andet end en Slags Lav, der ligeſom islandſk Mos er ſpiſelig, og af Kompagniets Betjente, ſom fornemmelig beſtaa af franſke Canadiere, kaldes "Tripe de Roche".

Saa barſkt, koldt og ugjæſtmildt ſom Landet viſer ſig, er det dog ulige bedre udſtyret end de før beſkrevne Polaregne, og Vildtmængden er, uagtet den ſtærke Forfølgelſe endnu uhyre ſtor. Jagt er ogſaa Indbyggernes ſaagodtſom eneſte Næringsvei, og drives fornemmelig af de indfødte Indianerſtammer, ſom paa en vis Maade ſtaa i ſamme Forhold til Kompagniets Hadelsposter ſom vore nordlandſke Fiſkere til Handelsmændene, idet de paa Forſkud forſynes derfra med alle Fornødenheder, og derimod ſenere hen aflevere ſine Skindvarer, hvorved der foregaar en Byttehandel, ved hvilken Bæverſkindet gjælder ſom Værdi-Enhed. Indianeren er dog, om end ſom ofteſt ærlig og oprigtig, altid ſorgløs og letſindig og tænker aldrig paa Fremtiden, hvorved Kompagniet oftere lider ſtore Tab, men i det Hele taget gaar dog Forretningen paa denne Maade meget godt*).

De vigtigſte Jagtdyr ere fremfor alt Bæveren og Bæverrotten, dernæſt Maar, Oter m. fl. og af ſtørre Rovdyr, flere Slags Bjørne og Ræve, den amerikanſke Ulv, Jerv og Gaupe. Af madnyttige Dyr findes foruden en Mængde Fiſk i Søer og Elve ſamt Fuglevildt, iſær Ryper og andre vilde Hønſefugle, den amerikanſke Elg, Hjort og Ren, flere Slags Harer o. a. ſamt "Bøffelen" eller den amerikanſke Biſonoxe, der endnu findes paa de aabne Sletter mod Veſten, og hvis Kjød, tørret og malet til Mel ſamt blandet med Fedt, er et for Jægere og Reiſende vigtigt Næringsmiddel under Navn af “Pemmikan“. Længere mod Nord findes den før omtalte Moſkusoxe, der er betydelig mindre end Biſonoxen, og bedækket med langt, næſten til Jorden naaende Rag, medens denne kun har en Manke; den er et vigtigt Næringsmiddel for de nordligſte Stammer, men Kjødet har ofte, iſær af ældre, magre Dyr en ſtærk Moſkusſmag.

---

*) Naar en Indianer dør, ødelægges Alt, hvad han eier, og den Gjæld, han da maatte ſtaa i til Kompagniet, er ſaaledes uigjenkaldelig tabt. Er der Hungersnød, hvilket ikke ſaa ſjelden hænder, ſøger Indianeren hen til Forterne, og man maa der ofte fuldt ud underholde hele Stammer af dem.

De Indfødte i disſe Egne høre til den amerikanſke eller røde Menneſkerace. Denne Amerikas oprindelige Befolkning er delt i en ſtor Mængde Folkeſlag eller “Nationer“, der ſtaa i liden Forbindelſe med hverandre og tale en ſtor Mængde Sprog, ſaa forſkjellige, at to nærboende Folk i Regelen ikke kunne forſtaa hverandre, men disſe Sprog har man dog været iſtand til at føre tilbage til ſamme Oprindelſe. De ere alleſammen Jægerfolk uden faſte Boliger; de maa for at kunne leve have et ſtort Landomraade, og i hele det ſtore Land, over 20 Gange ſaa ſtort ſom Norge, lever der neppe nok 100000 Menneſker. De ere nu næſten alle af Kompagniet blevne forſynede med Ildvaaben og ere i Regelen flinke Skyttere. De ere endnu for Størſtedelen Hedninger, ſkjønt der er mange Miſſioner mellem dem, men disſe have liden Fremgang.

Om de nordenfor de egentlige Indianere boende Eſkimoer, med hvem de førſte leve i beſtandigt Fiendſkab, ogſaa høre til den ſamme Race eller danne en egen Folkeafdeling, er endnu uafgjort.

Det, man i Hudſonia kalder Forter, maa ikke antages for Fæſtninger, og de ere ikke beſatte med Soldater, men kunne ſammenlignes med en Bondegaard eller en liden Landsby, der er omgivet af et ſtærkt, tæt og høit Gjærde for at holde vilde Dyr ude og nogenlunde beſkytte for Overfald. De bygges og forlades, efterſom Omſtændighederne forlange det, og kun paa enkelte

Steder, ſaaſom ved Hovedpoſten Fort York, er der en noget større faſt Befolkning. I disſe Forter bo Kompagniets Overbetjente, der kaldes Faktorer og Handlende ("Factors" og "Traders"), med deres "Clerks" eller Fuldmægtige.

De underordnede Betjente, eller ſom de kaldes, "Voyageurs" (Reiſende) faar Kompagniet fornemmelig fra den gammelfranſke Befolkning i Canada og fra Orknøerne og Nordſkotland. Ogſaa den forhen ſaa mægtige Irokeſer "Nation" i Canada leverer endel, hvorhos der er mange Halvblods-Indianere blandt dem. Disſe ſidſte, der i Regelen ere Børn af disſe "Voyageurs" og Indianerinder, kaldes "Brulés" (egentlig Brændte) eller Farvede, da de ere mørkere end Europæerne, men ikke ſaa røde ſom Indianerne, og ere for det meſte flinke Folk. Alle Kompagniets Betjente maa lære Forretningsſproget, et Slags fordærvet Franſk; deraf komme de mange franſke Benævnelſer.

De fleſte af disſe Betjente vende ikke tilbage til ſit Hjem, og faa, naar de ere udtjente, Land i den ſydligſte Del af Kompagniets Territorium, hvor de og deres Efterkommere have dannet en Nybygd, det ſaakaldte Red River Settlement (Bygden ved den røde Flod), og ſom er det eneſte Sted, hvor en ordentlig Boſættelſe med Agerbrug finder Sted. Der bor nu noget over en halv Snes tuſinde Menneſker.

Reiſerne foretages i Indianerbaade, byggede af Birkenæver paa tynde Knæer og Lægter af Gran eller Cedertræ, 30 til 35 Fod lange, ſamt meget lette og elaſtiſke, ſaa at de, naar de ikke ſtøde an paa en ſkarp Sten, ere ſtærke nok til at kunne taale et temmelig voldſomt Tryk uden at blive læk. De kunne bære en Ladning paa 3 til 4000 Pund og ſtikke enda kun 18 Tommer dybt, hvorved de blive vel ſkikkede til at komme frem over Bankerne i Elvene. Møder man Stryg eller Fosſefald, eller ſkulle de føres fra et Elvedrag til et andet, losſes Ladningen, og ſaavel denne ſom Baaden

bæres da overland, indtil man igjen kan benytte Vandveien. Steder, hvor dette maa foretages, kaldes "Portager" (af det franske Ord "porter", at bære). Med ſaadanne Baade føres alt, hvad der ſkal ind i Landet, frem til Handelspoſterne, og Skindvarerne tilbage igjen. Provianten beſtaar for en ſtor Del af den før omtalte Pemmikan, hvoraf 90 Pund, indſyet i Dyrets Hud, danner en Sæk, eller ſom det af Kompagniets Betjente kaldes, en "Taureau" eller Oxe.

Den førſte, ſom paa denne Kant naaede Ishavets Kyſter, var Hearne, ſom i 1771 opholdt ſig ved Kobbermine-Floden*), og efter ham Sir Alexander Mackenzie, ſom i 1789 bereiſte den efter ham opkaldte Mackenzie-Flod, den ſtørſte af Amerikas i Ishavet faldende Elve; men førſt i vort Aarhundrede ere Kyſterne blevne fuldſtændig underſøgte, og ſom Banebryderen for disſe Expeditioner maa nævnes John Franklin, ſenere ſaa berømt ſom Polarreiſende.

Franklin var født 1786 og traadte i Aaret 1800 ſom Midſhipmand eller Kadet ind i den engelſke Søetat. Han var i 1801 med ved Kjøbenhavn, i 1805 ved Trafalgar og blev i 1815 let ſaaret ved Engelſkmændenes Angreb paa Ny-Orleans. Efter den ſtore Isløsning i Polarhavet i 1816 var han i 1818 med paa en Polarreiſe under Kaptein Buchan, ſom med Skibene "Dorothea" og "Trent" ſkulde trænge frem nordover fra Spitsbergen af. Franklin førte Kommandoen paa Trent, men af Reiſen kom der intet Udbytte, medens man dog anerkjendte de gjorte Anſtrængelſer, og da det blev beſluttet at udruſte en Landexpedition ſamtidig med Parrys Reiſe i 1819, blev Franklin valgt til dens Anfører. Den 29de Mai 1819 reiſte han, ledſaget af

---

*) Denne Elv har ſit Navn af Kobber, ſom man i dens Nærhed finder i gedigne Klumper. Saavel Indianerne ſom Eſkimoerne, der før de Hvides Ankomſt kun havde Stenredſkaber og Stenvaaben, forſtode at udhamre Kobberklumperne til Øxer og andet Redſkab.

Doktor Richardſon, der ſkulde følge med ſom Naturkyndig, og de uexaminerede Søkadetter Back og Hood, fra Graveſend med et af Hudſonsbai-Kompagniets Skibe til dettes Hovedpoſt Fort York. Her blev han ikke videre vel modtaget, da Kompagniet netop paa den Tid laa i aabenbar Krig med Nordveſt-Kompagniet; man vilde neppe høre paa ham, og ydede ham ingen Underſtøttelſe. Han begav ſig dog ind i Landet paa den ſædvanlige Vandvei over Stryg, Portager o. ſ. v. til Cumberland Houſe, et Fort ved Pine-Island (Gran-Ø) Søen, og ankommen hertil gjorde han Bekjendtſkab med Krih-Indianerne, en over vidtløftige Strækninger boſat, men faatallig Nation, med alle en Indianers ſædvanlige Egenſkaber, Stolthed, Forfængelighed, Sorgløshed og Dovenſkab, dertil ikke ſynderlig paalidelige, men gjæſtfrie og af en fredelig Natur*).

Disſe Indianere boede imidlertid for langt mod Syd til at kunne afgive Førere for de nordligere Egne, og Reiſen gik videre til Fort Chipewyan, tildels paa Sneſko, der ligne vore Truger, men ere længere, og derfra til Fort Providence ved den ſtore Slave-Sø. I Fort Chipewyan havde Franklin ventet at kunne forſyne ſig for Reiſen, men alt, hvad han kunde opdrive, var nogle Sække Pemmikan; ſaa ſmaa ere Hjælpemidlerne og ſaa uſikre Forbindelſerne i dette udſtrakte, tyndt befolkede Land.

I Fort Providence, hvorfra Reiſen ſkulde gaa gjennem Egne, der laa udenfor de almindelige Handelsveie, traf Franklin Akaitſcho, en indflydelſesrig Høvding blandt Kobber-Indianerne ved Gulkniv-Elven, en Afdeling af den ſtore Chipewyan Nation. Med ham røgte han Fredspiben**) og deltog i Stammens Raad-

---

*) Efter en ſenere Beretning ſkulle de baade være ærlige, flittige og lærvillige.

**) Tobaksrøgning er en oprindelig Skik blandt Indianerne, og Piben er en hellig Ting, ſom maa være med ved alle ſlagning, hvorefter han fik det Løfte, at de ſkulde ledſage ham til Ishavet, og nu ruſtede man ſig til den egentlige Opdagelſesreiſe. Selſkabet beſtod foruden de fire ovenfor nævne Perſoner af en af Kompagniets Agenter, Wentzel, Matroſen Hepburn og endel canadiſke Jægere eller "Voyageurs," blandt dem en Irokeſer ved Navn Mikael, og den 2den Auguſt bar det afſted nordover. Den 20de Auguſt, da man havde naaet en Sø, ſom blev kaldet Vinter-Søen, fraraadede Akaitſcho dem at gaa videre, og udmalede med ſtærke Farver de Vanſkeligheder, man vilde berede ſig ved i en fremrykket Aarstid at reiſe længere, hvorfor Franklin ogſaa, da Stedet ſyntes at være bekvemt beliggende, tilſidſt beſluttede ſig til at opſlaa ſit Vinterkvarter der. Man byggede de fornødne Huſe af Tømmer fra de nærliggende Skove og kaldte Stedet Fort Enterprize.

Vinteropholdet varede i ti Maaneder, og i den Tid levede man af Jagtens og Fiſkeriets Udbytte, hvorved fornemmelig Indianerne gjorde god Tjeneſte. Back og Wentzel bleve med nogle af Folkene ſendte til Fort Providence med Beretning om Reiſen og for at hente de Forſyninger, man ventede fra Cumberland Houſe. Akaitſcho, ſom havde forladt dem, kom tilbage længere ud paa Vinteren, og Franklin maatte bekvemme ſig til at underholde flere af Stammens Kvinder, ſamt en gammel Fører. Da de Udſendte kom tilbage noget over Nytaar uden at bringe ſynderligt med ſig, blev Forraadene ſaa ſmaa, at man maatte ſætte ſig paa temmelig knap Koſt. De Indianere, ſom opholdt ſig i Nærheden, led formelig Hungersnød, da Vildtet udover Vinteren var trukket ſydpaa, og man var ikke iſtand til at yde dem tilſtrækkelig Hjælp, ſaa haardt det end var at ſe dem tygge Skindſtumper og tage tiltakke med bortkaſtede

---

Foretagender. Naar en Indianer har røgt Fredspiben med En, har han derved tilſikret ham Venſkab og Beſkyttelſe.

Ben. "Lidet anede vi da," ſiger Franklin, "at vi ſenere ſkulde blive nødte til med Glæde at tage fat paa de ſamme Ben."

Den 4de Juni 1821 afgik en Afdeling til Kobbermine-Floden under Dr. Richardſon, og nogle Dage efter begav Franklin ſig ſelv afſted. Akaitſcho fulgte dem, men forlod dem ſnart for at undgaa ſine Arvefiender Eſkimoerne, hvem han beſkrev ſom tilſyneladende venlige, men underfundige og altid tænkende paa Svig. Den 15de Juni naaede man Ishavet; Kyſten var isfri og blev bereiſt ſaa langt ſom til Kap Turnagain (Vendom-Næsſet), men her maatte man vende om af Mangel paa Proviant, og af den Grund maatte de ogſaa vælge en kortere Vei tilbage over det øde Indland eller over Barren Grounds iſtedet for den, de vare komne, langs Elven. Allerede den 5te September vare de imidlertid madlænſe og maatte i flere Dage leve af den før omtalte Tripe de Roche, indtil de fik ſkudt en Moſkusoxe, hvis Kjød var dem en Hjælp for Øieblikket. En halv forraadnet, af Ulvene ſønderrevet Hjort var dem ſenere hen uagtet den Tilſtand, hvori den befandt ſig, et velkomment Maaltid, og de fortærede Alt, ligetil Benene og disſe med. Nu begyndte en rædſom Tid; Franklin var frygtelig udmattet, Hall ſaa ud ſom en Skygge, og Back kunde kun ſlæbe ſig frem ved Hjælp af en Stok. Richardſon var bleven halt og kunde kun med Møie komme afſted, ſaa at han tilſidſt foreſlog at blive tilbage med Hood og nogle andre af Mandſkabet, medens Reſten ſkulde ſøge tilbage til Fort Enterprize. Saa blev gjort, og den Afdeling, ſom ſkulde gaa videre, naaede endelig Fortet, men fandt det fuldkommen tomt og uden Spor af Folk, uden nogenſomhelſt Efterretning fra Wentzel, og det er umuligt at beſkrive deres Følelſer ved ſaaledes at ſe ſig prisgivne den ſkrækkeligſte Hungersnød.

Back gik imidlertid afſted for at finde Indianerne, eller hvis han ingen fandt, for at naa Fort Providence, men den 31te Oktober kom en Mand tilbage med den Beſked, at han ingen havde fundet, og Franklin beſluttede da ſelv at drage afſted. Tre af de ſvageſte maatte man lade blive tilbage, men allerede Dagen efter Afreiſen nødte et Fald ham til at vende om. Saa elendige vare de nu alle, at en Hjorteflok, ſom kom dem ganſke nær, ikke kunde forfølges, og de kunde neppe afſyre et Gevær. De tre efterladte vare næſten døende, da de kom tilbage.

Medens de i denne forladte Tilſtand en Aften ſad inde i Stuen omkring Ilden, bleve de overraſkede ved at høre Stemmer og troede allerede, at Hjælpen var nær, men et Par ſpøgelſeagtige Skikkelſer traadte ind. Det var Richardſon og Hepburn, ſom i en ynkelig Tilſtand fremſtillede ſig for dem og fortalte, at de vare de eneſte Overlevende af den Del af Mandſkabet, ſom var bleven ladt tilbage. Hepburn havde en Rype med, ſom blev delt i ſex Dele og øieblikkelig ſpiſt, hvorefter de fortalte, at Irokeſeren Mikael havde dræbt Hood og at de havde ham ſtærk miſtænkt for at have ſpiſt af de tidligere Dødes Lig. Tilſidſt havde han ogſaa ſtræbt dem efter Livet, og paa Tilbageveien til Fortet havde de været nødte til at ſkyde ham ned. Det var den 29de Oktober de kom til Fortet, og endnu i nogen Tid maatte de holde ud paa en Koſt af Skind og gamle Ben; da kom endelig den 7de November tre Indianere fra Akaitſcho, hvem Back havde fundet, og bragte Levnetsmidler med, ſamt hjalp dem det bedſte, de formaaede. Senere hen kom to andre Sendebud, ſom tillige medbragte Aviſer, indeholdende Beretning om, at Parry var kommen lykkelig og vel hjem fra ſin Reiſe, at Franklin var udnævnt til Kaptein, og Back ſamt den ulykkelige Hood til Løitnanter.

Omtrent midt i December vare Levningerne af Expeditionen ſamlede i Fort Providence. Tolv Mand vare omkomne og Reſten ſaa medtaget, at flere Maaneder gik hen, førend de havde kommet ſig ſaa vidt, at de kunde tænke paa Hjemveien. Ved Afſkeden fra Akaitſcho maatte Franklin beklage, at han intet havde at efterlade ham, men den ædelmodige Høvding ſvarede: “Hvad gjør det; Tiderne ere trange. Vi ere fattige, I ogſaa, og naar Eders Varer ikke ere komne, ſaa har I ingenting. Jeg angrer ikke paa, hvad jeg har givet Eder, og aldrig ſkulde en Rødhud have tilladt, at de blege Anſigter vare døde paa hans Jagtgrund. Det er førſte Gang, at I ere vore Skyldnere, og jeg ved, at I ſkrive Alting op i Eders Bøger. Har I indført i dem, hvad Ondt vi have gjort Eder, ſaa ſkriv nu ogſaa det Gode op”.

Den 14de Juli 1822 ankom Franklin og hans Følge til Fort York, efterat have været over tre Aar i det Indre og tilbagelagt over 1200 geografiſke Mile. Herfra kom de den 15de Oktober tilbage til London.

Da Parry i 1825 blev udſendt paa ſin tredie Reiſe, beſluttede man ſamtidig hermed at udruſte en ny Land-Expedition og tillige at ſende et Fartøi gjennem Beringsſtrædet for at optage denne, naar den havde naaet Ishavets Kyſter. Franklin, nu Sir John Franklin, fik Kommandoen over Landexpeditionen, og Kaptein Beechey blev med Skibet “Bloſſom” ſendt afſted for at møde ham. Det var en Sorgens Tid for Franklin, da han ſkulde begive ſig afſted. To Aar iforveien havde han giftet ſig med den aandrige, ſom Digterinde bekjendte Maria Plowden, og hende ſkulde han forlade ſyg og døende. Den heltemodige Kvinde beſvor ham end ikke en Dag at opſætte ſin Afreiſe og gav ham et af hende ſelv ſyet Silkeflag med, hvilket hun paalagde ham ikke at heiſe uden paa et nyopdaget Land. Kort efter døde hun.

Franklin reiſte da, og med ham hans gamle Kammerater Richardſon og Back, ſamt Naturforſkerne Kendall og Drummond. Hudſonsbaikompagniet havde paataget ſig at bygge tre Baade af Mahagonitræ, ligeſaa lette ſom de indiſke Næverbaade, men meget ſtærkere end dem, og med diſſe Baade, ſom de mødte i det Indre, reiſte de ned over Mackenzie-Floden til Fort Norman, hvorfra de havde fire Dagsreiſer til Bjørne-Søen, ved hvilken Franklin havde beſluttet at tage ſit Vinterkvarter; men da der endnu var nogle Uger igjen af Sommeren, overdrog han Back at gjøre det fornødne Anlæg ved denne Søs Veſtende, medens han ſelv med nogle af Folkene gik nedover Floden til dens Munding for at anſtille foreløbige Underſøgelſer med Henſyn til næſte Aars Reiſe. I September kom han tilbage til Anlægget, ſom blev kaldet Fort Franklin.

Mandſkabet beløb ſig imidlertid til 60 Menneſker, og man fandt det derfor nødvendigt for Jagtens og Fiſkeriets Skyld at anlægge et Par Udpoſter i nogen Afſtand fra Vinterkvarteret. Man indrettede nu Alt paa det bedſte og førte ſig Erfaringerne fra forrige Reiſe til Nytte. Fiſkeriet ſlog ſærdeles godt til, medens Jagten, ſom overlodes til Indianerne, gav mindre Udbytte. Franklin ſørgede for ſtadig at holde Folkene beſkjæftigede, og der blev, ligeſom ombord paa Skibene, holdt Skole af Officererne, ſom lærte Folkene at læſe og ſkrive. Vinteren gik, og Dagene blev korte, men man opholdt ſig ſaa langt ſydpaa, at der aldrig var mørkt midt paa Dagen, medens Nætterne oplyſtes af Maanen og af prægtige Nordlys.

I Mai begyndte Sneen at tine, og den 24de Juni kunde Expeditionen bryde op til Mackenziefloden. Efter otte Dages Fart paa denne ſkilte Richardſon og med ham 10 Mand ſig fra Hovedafdelingen for at gaa nedover en øſtlig Arm af Elven, og derefter underſøge Kyſten til Kobberminefloden. Franklin fulgte den veſtlige Arm ud til Mundingen og traf der ſammen med Eſkimoerne, ſom i Begyndelſen vare venligſindede, men da ved et Uheld en Kajak blev væltet, og de tillige viſte ſig meget tyvagtige, kom det til Fiendtligheder; de ſøgte at overvælde og plyndre dem ſamt at holde Tolken Auguſt, en Eſkimo fra Labrador, tilbage, hvorfor Franklin ſkyndſomt maatte forlade dem for at undgaa Blodsudgydelſe. Nu gik Turen ud i Ishavet, og paa en øde, revomkrandſet Ø udenfor Flodmundingen, der blev kaldet Garry-Øen, blev Lady Franklins Flag opplantet, hvorefter Underſøgelſerne fortſattes langs Kyſten veſtover, indtil man kom ind paa det ruſſiſke Land, men her tvang Aarstiden ham til at vende om, kun et Par Snes Mile fra Kap Barrow, hvorhen Beechey paa ſin Side var naaet. Paa Tilbageveien fulgte man den ſamme Vei til Fort Franklin, hvor de modtoges af Richardſon, ſom paa ſin Kant var naaet til Kap Bathurſt. Derefter indrettede man ſig for anden Gang i Vinterkvarteret, og trods den ſtrenge Kulde, lige til 46° C*), befandt man ſig vel, da man havde et godt Hus og rigelig Forſyning, ſaa at man ret kunde nyde de naturhiſtoriſke Foredrag, ſom Richardſon og Drummand holdt i Løbet af Vinteren.

I 1827 kom man tilbage til England. Franklin fik den Guldmedalje, ſom det geografiſke Selſkab i Paris hvert Aar uddeler for den vigtigſte Opdagelſesreiſe.

Beechey, ſom efter Beſtemmelſen ſkulde møde Franklin i Kotzebue Sund, nordenfor Beringsſtrædet, naaede dette Sted lidt efter den faſtſatte Tid, og da hans Skib efter Ordren ſkulde blive liggende der, gik han for at benytte Tiden med en Barkas nordover langs Kyſten. Ved Kap Barrow blev den drevet iland, og de befandt ſig flere Dage i en meget farlig Stilling, indtil de endelig ved en gunſtig Forandring af Veir og Vind kom klar og kunde vende tilbage. Beechey gik derpaa til St. Franciſko for at overvintre og kom den følgende Sommer tilbage. Barkaſſen blev atter udſendt under Løitnant Belchers Kommando, men ſtrandede i Kotzebue Sund, hvorved tre af Beſætningen omkom. Reſten blev fundet af Beechey, ſom tillige ſøgte at faa Fartøiet af, men det var knuſt og allerede halv begravet i Sandet, hvorfor

---

*) 37° R.

man lod det ligge. Han ventede nu paa det anviſte Sted til udover Høſten og havde ofte Samkvem med Eſkimoerne, ſom paa denne Kyſt ere temmelig talrige. De lignede fuldkommen ſine øſtlige Stamfrænder og vare i Reglen lette at komme ud af det med. I Oktober 1828, Aaret efter Franlin, kom han tilbage til England.

Roſs' langvarige Udebliven paa hans anden Reiſe begyndte at vække Frygt for hans Skjebne, og man beſluttede at udruſte en Expedition for at lede efter ham. Back, nu Kaptein og netop hjemkommen fra en Reiſe i Italien, tilbød ſin Tjeneſte, og den blev med Glæde modtaget. Han foreſlog at gaa overland fra Canada af, og Foretagendet, ſom var kommet igang ved private Bidrag, blev underſtøttet ſaavel af Hudſonsbaikompagniet ſom af Regjeringen.

I Februar 1833 forlod han Montreal i Følge med Dr. King og tre Frivillige for over Norway Houſe ved Winipeg Søen at naa Slaveſøen, fra hvilken man troede, at den Store Fiſke Flod, ſom han ſkulde følge, løb ud. Man kjendte den imidlertid kun af Navn og vidſte ikke, enten den gik til Ishavet eller til Hudſonsbugten. Paa den ſædvanlige Vei opad Miſſinippi-Floden og dens Søer til Loche Portagen*), hvor man plagedes ſvært af Myg og af ſtore Fluer, ſom Kompagnifolkene kaldte „Bulldog-Fluer", naaede man Slave-Søen. Underveis var en Betjent eller „Reiſende" ved Navn Mac Leod ſtødt til dem, og ham benyttede Back til at indrette ſit Vinterkvarter, Fort Reliance, medens han ſelv med endel af Mandſkabet gik op ad den maleriſke

---

*) Miſſinippi, ſom ikke maa forvexles med den ſtore Miſſiſippi Flod i de forenede Stater, er et af de Elvedrag, ſom ſamle Vandene i det Indre og føre dem ud i Hudſonsbugten.

Loche Portage danner Vandſkjellet mellem Hudſonsbugtens og Nordishavets Vasdrag og ligger omtrent 1700 Fod over Havet. Fra Ryggens Nordrand har man en prægtig Udſigt over de nordenfor liggende, jevne, med ſvær Skov bevoxede Strækninger.

Hoary Froſt Elv til Aylmer Søen og derfra fandt Fiſkefłodens øvre Tilløb, men her maatte han vende om og gaa tilbage til Vinterkvarteret.

Det blev en haard Vinter, og de udhungrede Indianere indfandt ſig ſom ſædvanlig fra alle Kanter. Ogſaa hans gamle Ven Akaitſcho med ſin Stamme, Gulkniv-Indianerne, kom til dem og ſøgte paa alle Maader at gjøre ſig nyttig og viſe ſin Hengivenhed. Ud paa Vinteren blev imidlertid Forſyningen ſaa knap, at Back maatte beſlutte ſig til at ſende endel af Folkene til andre Poſter.

I April 1834 kom der Underretning om, at Roſs var kommen hjem, og Hovedhenſigten med Reiſen var ſaaledes forfeilet, men Glæden derover var dog ſtor, og de feirede Budſkabet med en Feſt ved en dygtig Bolle Punſch. Back beſluttede alligevel at foretage Reiſen nedad Fiſkefloden, og fulgte den om Sommeren lige til Mundingen. Den gamle Akaitſcho ledſagede dem til Eſkimoernes Land og tog her bedrøvet Afſked med dem, idet han ytrede, at han ikke ventede at ſe de blege Anſigter oftere. Længere nede traf de Eſkimoerne og fik af dem Beſkrivelſer over Kyſterne, men Fjorden udenfor Mundingen fandt de belagt med Is, og meget mod ſin Vilje maatte Back her vende om, da Folkene begyndte at blive misfornøiede over Anſtrengelſerne og det ſlette Veir, og man tillige manglede baade Ved og Vand.

Endnu en Vinter tilbragte de i Fort Reliance, hvor de atter traf ſammen med Akaitſcho, og det følgende Aar vendte Back over Montreal og Ny York tilbage til England.

Aaret efter (1836) foretog Back en Reiſe med Skibet „Terror" gjennem Hudſons Strædet, men maatte under megen Nød og Fare overvintre i Frozen Strait ved Nordenden af Southampton Øen og kom i 1837 med ſynkefærdigt Skib ind paa Kyſten af Irland*).

---

*) Back døde i Juli 1878 ſom Admiral.

I Aarene 1836 til 39 gjorde Deaſe og Simpſon med megen Dygtighed og Udholdenhed Reiſer langs Nordkyſten for Hudſonsbaikompagniets Regning, og denne Kyſt er derved bleven bekjendt i hele ſin Udſtrækning. I Fjorden udenfor Fiſkefloden fandt de i 1839 paa Montreal Øen et af Back efterladt Oplag af Chokolade og Pemmikan foruden andre Sager. Pemmikanen var endnu god, men Chokoladen for Størſtedelen bedærvet.

Ellevte Kapitel.

Franklins-Expeditionerne.

Sir John Franklin havde efter ſin Tilbagekomſt fra Ishavslandene ført et roligt og lykkeligt Liv. Andengang gift var han i 1836 bleven udnævnt til Guvernør (Statholder) over Vandiemensland, hvor hans Huſtru gjorde ſig bekjendt ved at bidrage til Udryddelſen af den ſorte Snog, en af de farligſte Giftſlanger, man kjender. Denne Poſt beholdt han til 1843, da han kom tilbage for at overtage Kommandoen over den Expedition, ſom ſkulde faa et ſaa ſørgeligt Udfald, men ſom affødte en hel Række andre Expeditioner, der Slag i Slag ere blevne fortſatte lige til den ſidſte Tid.

Det engelſke Admiralitet havde ladet Skibene „Erebus“ og „Terror“ udruſte paa det omhyggeligſte til en ny Nordveſtexpedition. Franklin ſkulde føre det ene, Kaptein Crozier det andet, og den 26de Mai løb begge Skibene ud fra Sheerneſs ved Themſen, et Stykke nedenfor London. Ordren lød paa, at man ſkulde ſøge at naa Beringsſtrædet enten gjennem Melville Sund ſøndenom Parry Øerne, eller hvis dette ikke vilde lykkes, gjennem Wellington Kanalen gaa nordenom dem.

De ſidſte Efterretninger, man fik om Expeditionen, var fra Juli ſamme Aar, nemlig en Beretning til Admiralitetet og Breve til hans Familie og Venner, deriblandt til Admiral Parry og Oberſt Sabine. I disſe udtalte han ſig med godt Haab om et heldigt Udfald, og da man ikke ventede at høre mere før det førſte, ſlog man ſig tiltaals et Par Aars Tid, men længere hen i Tiden begyndte hans Venner at blive urolige. Bekymringerne for hans Skjæbne bleve ſtedſe større og ſtørre, og der blev tilſidſt udſat en betydelig Belønning for enhver, ſom bragte nogen paalidelig Efterretning om ham. Dronningens Ægtefælle, Prinds Albert, Hudſonsbai-Kompagniet og mange Private, deriblandt Lady Franklin og den amerikanſke Kjøbmand Grinnell ydede betydelige Bidrag, og der blev ſnart gjort en Mængde Forſøg.

Det førſte af disſe foretoges af Franklins gamle Ven Dr. Richardſon iſølge med Dr. Rae*), ſom ligeledes tidligere havde været i Polarlandene. De gik i 1848 fra Liverpool over Ny York til Montreal, hvor Guvernøren Sir George Simpſon ſtillede 16 Canadiere til deres Tjeneſte. Med disſe gik de overland til Mackenzie Floden, nedad denne, og naaede den 3die Auguſt Ishavets Bredder, ſom de fulgte til Kobberminefloden, men her nødte Iſen dem til at forlade Baaden og gaa tilbage overland. De fik ingen Efterretning om Franklin, og de Eſkimoere, de ſtødte paa, havde Intet at fortælle, men Richardſon kom tilbage med den Overbevisning, at der ingen Grund var til endnu at fortvivle, da der i disſe Egne var Overflod af Vildt.

Rae foretog en ny Reiſe i 1850 fra Kobberminefloden af og underſøgte Wollaſton Landet, men bragte heller ikke dengang nogen Efterretning om Expeditionens Skjæbne med tilbage.

Imidlertid havde Regjeringen ladet udruſte Expeditioner ſaavel til Beringsſtrædet ſom til Baffinsbugten.

---

*) Rae havde i 1846 fra Fort Hope og Repulſe Baien gjort en Reiſe, hvorved det blev afgjort, at Boothia var en Halvø, noget hvorom der havde været Strid mellem Roſs og Admiralitets Sekretæren Sir John Barrow.

Den førſte beſtod af Skibene „Herald“ og „Plover“ under Kapteinerne Kellett og Moore, ſamt i Følge med dem Richard Shedden i ſin private Yacht „Nancy Dawſon“. De trængte i 1849 og 50 temmelig dybt ind i Ishavet og opdagede Øerne Herald og Plover, hvorhos Kellett ſaa det Land, ſom ſenere er blevet bekjendt ſom Wrangells Land, eller ſom det nu kaldes Kelletts Land, der ſynes at være et ſtørre Polarland; men med Henſyn til Franklin kom de tilbage med uforrettet Sag.

Paa Veſtſiden ſkulde Sir James Roſs og Kaptein Bird med Skibeue „Enterprize“ og „Inveſtigator“ trænge frem gjennem Lancaſter Sund, ſom de ogſaa naaede, men hvor de bleve indeſluttede af Iſen, der ſatte dem øſtover, medens Taage og Uveir hindrede dem i nærmere Underſøgelſer, og efter at have overvintret, vendte de i 1851 tilbage. De vare ikke de eneſte, ſom i denne Vinter havde været i Iſen; ti andre Skibe vare efterhaanden ſtødte ſammen i Lancaſter Sund uden foregaaende Aftale. Den engelſke Regjering havde ſex Skibe ude, der i Afdelinger paa to og to gik til forſkjellige Kanter; Amerikaneren Grinnell havde ſendt to Skibe; Lady Franklin havde udruſtet Yachten „Prinds Albert“, og ſelv den gamle Sir John Roſs var der med Yachten „Felix“, udruſtet af Hudſonsbaikompagniet.

Grinnell havde ladet udruſte Skibene „Advance“ og „Reſcue“, der førtes af Løitnanterne de Haven og Griffin. De naaede den udenfor Erebus Bugten liggende Beechey Ø og fandt der de førſte Spor af Franklin, tre Grave, ſamt trængte videre opad Wellington Kanalen, hvor de opdagede Grinnell Land; men nærmere Efterretninger om Franklin fik de ikke, og efterat have overvintret ved Beechey Øen, vendte de tilbage i 1851.

Af Engelſkmændene underſøgte Penny og Stewart ligeledes Wellington Kanalens øvre Del, Penny Strædet, uden at finde noget Spor. Auſtin og Ommaney underſøgte Sundene øſtover, og to Hvalfangere ſkulde forſøge ſig i Smiths Sund. Der blev foretaget betydelige Slæderejſer, hvorved adſkillige nye Kyſter bleve fundne og underſøgte, men Franklin fandt man ikke Spor af, og alleſammen kom tilbage i 1851 uden at kunne give nogen Efterretning om hans Skjæbne.

Nye Expeditioner bleve udruſtede ſaavel til Beringsſtrædet ſom til Lancaſter Sund. Til det ſidſte gik Sir Edward Belcher med fem Skibe i 1851, medens Collinſon og Maclure med „Enterprize“ og „Inveſtigator“ vare afgaaede til Beringsſtrædet i 1850.

Diſſe to Skibe bleve efterat have paſſeret Magelhaens Strædet ſkilte ad under en ſvær Storm for ſenere ikke at mødes. Maclure, hvis Skib havde miſtet endel af Riggen, gik til Honolulu, Hovedſtaden paa Havaii eller Sandwichs Øerne, for at reparere, og ſatte derefter Kurſen for Beringsſtedet, ſom naaedes i Slutningen af Juli. Her mødte de Plover og Herald ſamt et Par Hvalfangere, men ingen af dem havde ſeet Enterprize, ſom ogſaa førſt ſenere naaede derop. Maclure fortſatte Turen nordover langs Landet og ſtødte i Begyndelſen af Auguſt paa Iſen, ſom man ſenere ſtadig havde i Nærheden, dog ſaaledes, at der i Regelen var en aaben Rende mellem den og Landet, i hvilken man kunde komme frem.

Efterat have paſſeret Kap Barrow traf man oftere ſammen med Eſkimoerne, ſom ſynes at være temmelig talrige paa denne flade Kyſt med langgrundt Hav udenfor. Det var ſom ſædvanligt let at komme ud af det med dem, og da man havde Tolk ombord, kunde man ſaa meget deſto bedre finde ſig tilrette med dem. Kun engang, i Nærheden af Mackenziefloden Munding, var det nær ved at være kommen til Uenighed, men det blev bilagt, og med Undtagelſe af deres Hang til Tyvagtighed var der Intet at lægge dem tillaſt. De lode til at være en kraftigere, mere renslig Stamme end deres længere mod Øſt-boende Frænder, og vare forſynlige nok til at anlægge Vinterforraad i Gruber, ſom de dækkede med Drivtømmer og Sand. De havde før ſeet hvide Mennesker og erindrede godt Dr. Richardſon fra hans ſidſte Ophold, men om Franklin fik man ingen Efterretning.

Maclure vedblev at følge Kyſten til Franklin Bugten, hvor man fandt Røg opſtigende af Sprækker i Jorden og andre Tegn paa Jordbrand, ſandſynligvis et antændt Brunkul- eller Stenkullag. Fra Kap Parry paa den anden Side af denne Bugt ſaa man Land mod Nord, og didhen blev Kurſen ſat. Iſen begyndte nu (i September) at forſætte dem, og efter at være kommen ind i et trangt Sund, ſom fik Navnet Prinds af Wales Strædet, blev det værre. Skibet var ofte i Fare for at ødelægges; tilſidſt blev man fuldkommen indeſtængt ved Prinds Royal Øen omtrent midt i Strædet, og man maatte indrette ſig for Vinteren. Det Land, man havde fundet, blev kaldet Baring Øen; det fandtes ſiden at være det ſamme, ſom det af Parry i 1819 ſeede Banks Land. Saavel derhen ſom til den modſatte Kyſt blev der foretaget Slædereiſer, og paa denne ſidſte, Prinds Alberts Land, fandt man Eſkimoerne boende i Snehytter. Disſe kunde fortælle om ſine længere mod Øſt boende Stammefrænder, men hvide Folk havde de ikke ſeet.

Den 14de Juni 1857 opſtod der Bevægelſe i Iſen, og den 16de var Skibet frit. Reiſen fortſattes nordover til Mundingen af Strædet, men det varede ikke længe, førend man af Iſen blev drevet ſydover og tilſidſt helt ud af Strædet, hvorefter man gik rundt veſtenom Banks Land, ſvært forſat af Iſen, ſaa at man oftere var nær ved at miſte Skibet, og Maclure gav flere Gange Ordre til at være færdig til at forlade det. Man naaede ſaalangt ſom til Mercy Bugten (Naadens Bugt), hvor man, efterat have været paa Rippet til at forliſe, og kun ſom ved et Under var bleven frelſt, maatte tage ſin anden Vinterhavn, ſom Skibet ikke mere ſkulde forlade. Mandſkabet maatte i denne Vinter ſættes paa halve Rationer, og Skjørbug begyndte at indfinde ſig. Der var ikke ſaa lidet Vildt, men det var bleven opſkræmt og ikke ſaa let at komme paa Skud ſom før, hvorfor man heller ikke fik ſaa rigelig Forſyning, at man kunde forøge Rationerne undtagen for de Syge.

Da den ſædvanlige Slædetid kom, i April 1852, beſluttede Maclure at foretage en Reiſe til Melville Øen for om muligt at finde noget af de til Belchers Expedition hørende Skibe, af hvilken en Afdeling ſkulde overvintre ved denne Ø. Han naaede Parrys Vinterhavn men fandt intet Skib og vendte tilbage, efter der at have nedlagt en Beretning om Reiſen og Mandſkabets Tilſtand. Sommeren kom, uden at man ſlap løs, og de maatte tilbringe endnu en Vinter paa ſamme Sted. Nu begyndte Maclure for Alvor at tænke paa at forlade Skibet og indrettede ſig derefter. Tiden var allerede beſtemt, da man en Dag, den 7de April 1853, ſaa en Slæde bevæge ſig hen over Iſen mod Skibet, og med Forbauſelſe og Glæde hørte de en Mand raabe: „Jeg er Løitnant Pim og er bleven ſendt fra Kaptein Kellett for at ſøge Eder.“ Man kan tænke ſig de Følelſer, med hvilke dette Budſkab blev modtaget af de gjennem den knappe Koſt afmagrede, halvt ſløve Folk. Pim fortalte, at den af Maclure nedlagte Beretning var bleven fundet paa en af Løitnant Mecham foretagen Slædereiſe, og at han derefter var bleven ſendt ud for at lede dem op.

Maclure beſluttede at følge Pim paa hans Tilbagereiſe, og gav tillige Ordre til, at de Syge, hvis Antal nu var 24, den 15de ſkulde ſendes til Kelletts Skibe, der laa ved Dealy Øen lidt øſtenfor Vinterhavnen. Den 2den Mai kom de did, og Maclure vendte nu tilbage for, hvis et tilſtrækkeligt Antal af Mandſkabet havde Mod dertil, at forſøge endnu en Sommer, men kun tre tilbød ſig, og han maatte da efterlade Skibet med Alt, hvad det indeholdt, i Mercy Bugten. Kun det allernødvendigſte blev taget med, og den 17de Juni 1853 naaede han med ſin Beſætning Kelletts Skibe*).

Nordveſtpasſagen var nu endelig funden, men dens energiſke Opdager, Maclure, der ved Afreiſen fra England havde ytret, at han enten ſkulde finde Franklin eller Nordveſtpasſagen, ſaa ſig ikke iſtand til at bringe ſit Skib fra det ene Hav til det andet, og der er ikke ſtor Sandſynlighed for, at nogen anden vil gjøre det, eller for Fremtiden endog gjøre noget Forſøg; ſaa vanſkelig har den viſt ſig, og ſaa lidet Udbytte vil man have deraf. Maclure og hans Mandſkaber ville viſtnok længe komme til at ſtaa ſom de eneſte, der fuldſtændig have tilbagelagt Sø= eller rettere Isveien mellem Beringsſtrædet og Lancaſter Sund.

Vi gaa hermed over til Sir Edward Belchers Expedition, til hvis Skjæbne Maclure fra nu af er bunden. Med 5 Skibe havde Sir Edward forladt England i April 1852, nemlig foruden hans eget Skib „Asſiſtance" med Slæbedamperen „Pioneer" under Løitnant Osborne, Kaptein Kelletts Skib „Reſolute", ligeledes med en Damper „Intrepid" under Løitnant Mac Clintock**) ſamt „North Star" under Kaptein Pullen.

Efter i nogen Tid at være bleven opholdt af Iſen i Baffins Bai naaede man den 11te Auguſt Beechey Øen. Her delte man ſig, idet Belcher gik op gjennem Wellington Kanalen, Kellett til Melville Øen, og North Star blev liggende ſom Oplagsſkib i Erebus Bugten.

Belcher tog ſit Vinterleie i Northumberland Sund paa Grinnell Landet. Her fandtes Levninger af Bygninger, ſaa vel opførte, at man neppe vilde antage dem for at være byggede af Eſkimoer, men de vare for gamle til at hidrøre fra en ſaa nærliggende Tid ſom Franklinsexpeditionen, og talrige Levninger af Ben af forſkjellige Slags tydede paa længere Tids Beboelſe. Der blev foretaget vidløftige Slædereiſer, men ingen Oplysninger fik man om Franklins Skjæbne. Parry Øernes Udſtrækning blev nøiere beſtemt, og Belcher beſøgte et nordenfor dem liggende Land Nord Cornwall. Den regelmæsſige Flod og Fjære ſaavelſom det ſvære Bølgeſlag ſyntes at tyde hen paa, at man her havde et ſtørre Hav for ſig, og at hint Land kun havde en mindre Udſtrækning.

---

*) En ſærdeles underholdende Reiſe Dagbog er bleven udgivet af Tolken paa Maclures Skib, Herrnhutter Misſionæren Miertſching. En Overſættelſe af denne Bog fulgte med Folkevennens 9de Aargang 1860.

**) Han havde været med paa Expeditionerne i 1850—51 og udmærket ſig ved ſin Dygtighed ſom Slædefører.

Kellett overvintrede ved Dealy Øen udenfor Bridport Inlet paa Melville Øen. Paa de herfra foretagne Slædereiſer underſøgte man hele Melville Øen og fandt veſtenfor den flere andre, af hvilke den ſtørſte og veſtligſte, Prinds Patricks Ø, ſynes at være det yderſte Land paa den Kant. Disſe Øer ere lavere end de øſtlige og rigere paa Vildt end dem. En Del af Prinds Patricks Ø blev endog af Matroſerne kaldet „Happy Land“ eller det lykkelige Land paa Grund af den rige Plantevæxt og den ſtore Overflod paa Dyr; men det grændſede rigtignok til „Zero Land“ eller Ingenting-Landet, der kaldtes ſaaledes, fordi der hverken fandtes det ene eller det andet, men kun øde Ler- og Sandſletter. Vildtmængden var ſaa ſtor, at man ved en Leilighed kunde tælle over halvandet hundrede Moskusoxer paa engang; de ſyntes at vandre fra en Ø til en anden, men ikke at fjerne ſig aldeles eller gaa til ſydligere Egne om Vinteren.

Imidlertid maatte man opgive flere af Skibene. Det var allerede fra førſt af blevet beſtemt, at i paakommende Tilfælde ſkulde nogle af dem forlades, og ud paa Sommeren 1854 gav Sir Edward med Hundepoſten*) Ordre til, at Kellett ſkulde forlade ſine Skibe, ligeſom han ſelv forlod ſine, og at alle ſkulde begive ſig til North Star ved Beechey Øen for at vende tilbage til England. Sex Skibsmandſkaber vare ſaaledes ſamlede paa dette Skib, ſom den 26de Auguſt 1854 lettede og ſtod ud Barrow Strædet, hvor de ſtrax efter mødte Kaptein Inglefield, der med to Skibe kom for at bringe dem Proviant. Man vendte da tilbage til Erebus Havnen, og oplagde endel af de medbragte Sager i et paa Beechey Øen tidligere bygget Hus, ſom blev fyldt med Fornødenheder af alle Slags til Underſtøttelſe for Franklin eller Collinſon, om nogen af dem ſkulde naa derhen. Mandſkaberne bleve fordelte paa alle tre Skibe, og efterat have anløbet Godhavn paa Disko Øen ved Grønland, kom de i Oktober ſamme Aar tilbage til England. Af 310 Mand, der havde udgjort den ſamlede Beſætning af alle Skibene, havde 32 fundet deres Grav i diſſe Egne, deriblandt den franſke Løitnant Bellot, der var fulgt med ſom Frivillig og var omkommet ved et Ulykkestilfælde*).

---

*) Der holdtes ſaavidt muligt en ſtadig Forbindelſe vedlige mellem Skibene ved Hjælp af Hundeſlæder, hvortil man havde forſynet ſig med Dyr og Førere fra Grønland.

Inglefield, ſom mødte North Star, havde i diſſe Aar flere Gange været i Ishavet, dels for at lede efter Erebus og Terror, dels for at vedligeholde Forbindelſen med Sir Edward Belchers Expedition. I 1852 fandt han Smiths Sund aldeles aabent og gav derved Stødet til de ſenere nordamerikanſke Expeditioner. Flere af disſe Expeditioner vare udruſtede af den utrættelige Lady Franklin, ſom ligeledes havde afſendt William Kennedy med „Prinds Albert" paa en Tur i 1851—52. Ombord paa dette Skib gjorde den ulykkelige Løitnant Bellot ſin førſte Polarreiſe, og fra det opdagedes det efter ham opkaldte Bellot Stræde mellem Nord Sommerſet og Boothia Halvøen.

---

*) Et af de forladte Skibe, Reſolute, kom ſiden paa egen Haand ud af diſſe Farvande og fandtes, efter at have drevet over tuſinde Mile, af Amerikaneren Boddington. Skibet blev iſtandſat af det amerikanſke Folk og derefter foræret Dronning Victoria i fuld Stand.

Belchers Expedition udmærkede ſig ved ſtore Bedrifter i Slædereiſer, ſaaledes tilbagelagde:

Mac Clintock nær 1200 engelſke Mile i 180 Dage
Mecham 1853 — 1006 — „ = 94 —
1854 — 1157 — „ = 74 —
Hamilton . . . 1055 — „ = 71 —
Krabbé . . . . 863 — „ = 71 —
Osborn . . . . 935 — „ = 97 —
Richards . . . 860 — „ = 94 —
Nares . . . . 665 — „ = 65 —

tilſammen 7800 engelſke eller 1950 geografiſke (1300 norſke) Mile.

Collinſon paa Enterprize opholdt ſig tre Aar i disſe Farvande. Tyve Dage efter Maclure gik han igjennem Nordveſtpasſagen og derfra videre mod Sydoſt lige til Enden af Mac Clintock Kanalen. Af de Eſkimoer, med hvem han traf ſammen, havde han faaet adſkillige Gjenſtande, der maatte have tilhørt Franklins-Expeditionen, men beſtemte Efterretninger fik han ikke. Eſkimoerne havde faaet Gjenſtandene fra deres længere mod Øſt boende Naboer og vidſte ikke at give nærmere Beſked om dem. I 1854 gik han gjennem Beringsſtrædet tilbage til England.

Collinſon er den, ſom hidindtil har naaet den høieſte Bredde nordenfor Beringsſtrædet.

Uagtet den ſtore Mængde af Søgende, der endog tildels færdedes i Egne, hvor Franklin, ſom det ſenere viſte ſig, havde været, vidſte man dog intet Paalideligt om Skibenes eller Mandſkabets Skjæbne. Alle Eſkimoernes Fortællinger om knuſte og brændte Fartøier viſte ſig at være uefterrettelige, eller at vedkomme forliſte Hvalfangere. Endelig fik man i 1854 nærmere og beſtemt Underretning.

Dr. Rae havde for Hudſonsbai Kompagniets Regning i 1853 foretaget en ny Reiſe til Repulſe Bai og Veſtkyſten af Boothia, og ſendte den 29de Juli 1854 Admiralitetet en Beretning om, at i 1850 en Skare Hvide, eller ſom Eſkimoerne kaldte dem, „Kablunakker" havde vandret ſydover, førende en Baad med ſig. De vare alleſammen meget forkomne og kunde ikke gjøre ſig fuldkommen forſtaaelige for de Indfødte, af hvem de kjøbte en Sæl. Senere havde man fundet 30 Lig paa Faſtlandet og 5 paa en Ø udenfor Mundingen af Fiſkefloden, foruden flere Grave. De ſidſt overlevende ſynes at have holdt ud til Mai, ſom er Vildgjæsſenes Ankomſttid, da man fandt Gaaſeben og Fjær efter dem, og ſaalænge havde Eſkimoerne hørt deres Skud. Skydevaaben og Krudt havde de ſaaledes ikke manglet, om de end tilſidſt havde maattet bukke under for Sygdom og Mangel. De Indfødte ſyntes ikke at have gjort dem noget, men heller ikke at have ydet dem nogen Hjælp. Rae havde desuden blandt Eſkimoerne ſamlet en Del Sager, der utvivlſomt havde tilhørt Franklin og hans Officerer; disſe Sager overſendte han ſammen med Beretningen. Han fik den udſatte Belønning, 10,000 Pund Sterling.

Ingen tvivlede længere om Franklins Skjæbne, og Regjeringen vilde ikke udruſte flere Expeditioner. Kun Lady Franklin havde ikke opgivet Haabet, og den energiſke Kvinde beſluttede at udruſte endnu en Expedition for at faa fuld Visſhed, enten i den ene eller anden Retning. Nu gav ogſaa Regjeringen ſit Bidrag; den hurtigſeilende Skruedampbaad „Fox“ blev kjøbt og udruſtet, og Mac Clintock, ſom havde været med paa Ishavsfarter lige fra den ældre Ross' Tid, overtog Kommandoen. Den 1ſte Juli 1857 forlod han, ſom paa en tilfredsſtillende Maade ſkulde afſlutte disſe Underſøgelſer, England.

I Begyndelſen gik det ikke heldigt. Neppe kommen ind i Lancaſter Sund, blev Skibet indeſpærret af Iſen, ſom holdt dem faſt i 8 Maaneder, og førſt den 25de April 1858 kom man løs. Kurſen blev nu ſat over til Grønland for om muligt at blive lidt bedre forſynet, men i dette fattige Land var der kun Lidet, man kunde faa. Den 12te Juli var man atter i Lancaſter Sund, men fandt det endnu ſpærret af Iſen, og Mac Clintock gik derfor til Ponds Bai, af hvis Beboere han dog ingen videre Oplysninger fik, uagtet de hvert Aar havde Sammenkomſter med ſine veſtlige Naboer. De vidſte god Beſked om Parry, ja endog om Rae, men Franklin kjendte de ikke.

Endelig kom man ind i Lancaſter Sund og naaede Beechey Øen, hvor en medbragt Mindeſten over Franklin og hans Mandſkaber blev opſat. Provianthuſet fandtes i god Stand med Undtagelſe af Taget, ſom blev repareret. Man forſynede ſig med, hvad man trængte til, og forſøgte derefter at gaa nedad Peel Sund, ſom det dog viſte ſig umuligt at trænge ſig ind i, hvorefter et Forſøg blev gjort med Prinds Regents Indløb, i hvilket man naaede Bellot Strædet, ſom man ogſaa trængte ind igjennem, men længere kom man ikke, og Mac Clintock ſaa ſig nødt til at gaa tilbage og vælge Kennedy Havnen paa Øſtſiden af dette Stræde til Vinteropholdsſted.

Vinteren blev meget ſtreng, og man led meget paa Slædereiſerne, men kunde faa alle de Oplysninger, man ønſkede, af Eſkimoerne, da man var vel forſynet med Tolke, idet en Danſke, Chriſtian Peterſen, ſom havde været med paa flere tidligere Expeditioner, var bleven antaget, og Grønlænderen Hans Henrik var med for at paſſe Hundene.

Paa ſin førſte Slædereiſe i Februar 1859 traf Mac Clintock den Eſkimoſtamme, ſom havde ſtaaet i ſaa venſkabeligt Forhold til Roſs, og blandt dem en gammel Mand, der havde tjent ham ſom Fører. De fortalte, at det ene af de to Skibe var blevet knuſt i Iſen, og at Beſætningen var draget ſydover, men at alle vare omkomne. Eſkimoerne vare i Beſiddelſe af nogle Gjenſtande fra Skibet, og en af dem ſagde ſig at have ſeet Benene af nogle, der ikke vare blevne begravede. Paa den følgende Reiſe traf man paa Prinds af Wales Øen en anden i Snehuſe boende Stamme, der fortalte, at for en otte til ni Aar ſiden var et Skib ſtrandet der paa Øen, og de tilbød ſig at paaviſe Stedet, men alle

Underſøgelſer paa og omkring denne Ø førte til Intet, og først paa det ſøndenfor liggende Kong Williams Land fik man endelig fuld Oplysning. I en paa Nordkanten af denne Ø opſat Varde ſandt man et Dokument, hvoraf det fremgik, at Franklin først havde overvintret ved Beechey Øen i 1845—46, derefter gaaet op ad Wellington Kanalen, men ſaa drevet ſydover med Iſen til Kong Williams Land, hvor man havde ligget indeſtængt til Vaaren 1848, da Skibene bleve forladte. Franklin var allerede død den 11te Juni 1847, og foruden ham 9 Officerer og 15 Mand. Da forlod Reſten, 105 Mand, under Kapteinerne Crozier og Fitz James, der havde overtaget Kommandoen i Franklins Sted, Skibene, for at ſøge Fiſkefloden og derfra gaa videre overland. Senere ſandt man en Baad med to Skeletter og desuden en Mængde Sager, deriblandt Chokolade, Tobak og The, Vaaben og Ammunition, ſamt længere mod Syd endnu et Skelet. Der var intet Tegn til, hvad man efter Raes Beretning havde været tilbøielig til at antage, at de havde været nødte til at blive Menneſkeædere. Det ſaa ſnarere ud til, at de vare omkomne af Sygdom og Udmattelſe.

Den ulykkelige Expeditions Skjæbne var nu med fuld Sikkerhed bleven bekjendt, og der ſtod ikke mere tilbage at gjøre. Den 9de Auguſt 1859 kunde Mac Clintock forlade ſin Vinterhavn efter fuldſtændig at have løſt den ham overdragne Opgave, og den 21de September var han atter i England.

Fjorten Aar vare forløbne fra den Tid, Franklin forlod England, og til man fik fuld Efterretning om hans Skjæbne. Sunde, Søer og Bugter i Øgrupperne nordenfor Amerika vare blevne underſøgte i alle Retninger og med Opbydelſe af betydelige Kræfter. En halv Snes Skibe vare gaaede tilgrunde, over halvandet hundrede Menneſker vare omkomne, Expeditionerne havde koſtet meget over en Million Pund Sterling, og Savn og Lidelſer havde været Deltagernes daglige Lod. Det var for en ſtor Del det ſamme Omraade, de forſkjellige Expeditioner havde bevæget ſig paa, og disſe Egnes ugunſtige Forhold var nu i det Hele taget ſaa vel bekjendt, at lidet mere ſyntes at kunne ventes af nye Underſøgelſer. Heller ikke har der ſiden Mac Clintocks Hjemkomſt været foretaget nogen ſtørre Reiſe paa denne Kant, men Expeditionerne ſtandſede dog ikke, kun toge de en ny Retning, der tilſidſt ſkulde bringe de kjække Mænd, ſom deltoge i dem, nærmere Nordpolen end nogen af deres Forgjængere.

Tolvte Kapitel.

Reiſerne gjennem Smiths Sund og til Grønlands Øſtkyſt.

Vi ſkulle nu gaa over til de amerikanſke Reiſer opad Smiths Sund, udruſtede af Private, og den ene naaende lidt længere frem end den anden, ſamt den engelſke Expedition under Kaptein Nares, ſom nylig er kommen tilbage fra disſe Farvande.

Den førſte af dem, Doctor Eliſha Kent Kanes Expedition, hører endnu til dem, der vare med paa Underſøgelſerne efter Franklin. Det var Brødrene Grinnell ſom bekoſtede Reiſen, hvortil Briggen „Advance“ blev anvendt. Kane var en erfaren Reiſende, der havde været paa de forſkjelligſte Steder af Jorden, og var fulgt med den førſte amerikanſke Expedition under de Haven og Griffin ſom Læge. Inglefield havde antydet, at Smiths Sund ikke, ſom man tidligere havde troet, var en lukket Bugt, og didhen ſkulde Kane tage Veien for ogſaa der at ſøge efter Franklin ſamtidig med, at han ſkulde ſøge at naa ſaa langt mod Nord ſom muligt. Den 30te Mai 1853 gik han under Seil, en Maaned ſenere anløb han Fiſkernæsſet paa Grønland, hvor Grønlænderen Hans Chriſtian ſluttede ſig til dem, og nu gik Turen til Smiths Sund, i hvis ſydlige Del man ikke traf Is, men ſnart ſpærredes Veien, og man maatte lægge op i en liden Bugt, der fik Navnet van Rensſelaer Havnen, under 78° n. B. Det varede ikke længe, førend Solen forſvandt, og man tilbragte Livet ſom ſædvanlig i diſſe Egne, men Mangelen paa ferſk Mad blev ſnart følelig, ſaa at ud paa Vinteren vare kun to af Mandſkabet blevne forſkaanede for Skjørbugen, og en døde. Der var yderſt enſomt og ſtille i Bugten, og man ſaa hverken Menneſker eller Dyr, indtil den 8de April 1854 denne Enſomhed blev afbrudt ved Beſøg af Eſkimoer, der viſte ſig at have Vinterbolig ikke ſaa langt fra Skibets Vinterleie. De vare de nordligſt boende Menneſker, man endnu havde opdaget paa Jordkloden, men forøvrigt fuldkommen lig ſine ſydligere Landsmænd, muligt endnu ſtørre Slughalſe og endnu mere ſkiddenfærdige end de. Kane beſøgte dem i deres Vinterboliger og fandt det i det trange Rum ſaa varmt, at han maatte klæde ſig af ligeſom Eſkimoerne og gaa nøgen omkring, forſaavidt ſom Hytten, otte Alen lang og tre Alen bred, tillod nogen Vandring blandt de 14 Perſoner, den indeholdt foruden ham ſelv*). Der var to Vinterboliger og ialt vel 30 Perſoner i denne Menneſkeſlægtens Udpoſt. Længere ſydpaa var der flere ſaadanne Eſkimobygder, men nordover ingen, ſkjønt man vel fandt Levninger efter tidligere Bebyggelſe.

Paa Slædereiſerne opdagedes den uhyre Humboldt Gletcher, en Isbræ, ſom med en Bredde af næſten en Grad eller 15 geografiſke Mile og en Høide af 500 Fod ſtyrter ſig i Havet, ſtørre end nogen tidligere kjendt Bræ, og ſeende ud til at være iſtand til alene at kunne levere alle de Isbjerge, ſom gjennem Smiths Sund føres ud i Baffins-Bugten. Nordenfor denne Isbræ kom de til en Indſnevring af Farvandet, ſom blev kaldt Kennedy Kanalen, og udenfor den ſtødte man ganſke uventet paa isfrit Vand, ſom man dog maatte lade blive ubeſeilet, da hverken Skib eller Baad kunde bringes derhen, men det var med et eget Velbehag man hørte Bølgeſlaget mod Stranden; det ſtod i en oplivende Modſætning til den øde Stilhed, ſom herſkede paa den faſte, ubevægelige Is.

---

*) Der behøvede egentlig ikke at være nogen ſtor Varme, for at dette ſkulde blive nødvendigt Kane fortæller, at naar der engang imellem om Vinteren kom en varmere Luftning, ſaa at der kun var nogle faa Graders Kulde, var „Heden" dem til ligeſaa ſtort Beſvær ſom paa varme Sommerdage hos os. De kunde ikke holde ud i Klæderne, og ſvedede af alle Kræfter.

Over Iſen naaede Kane til Veſtkyſten, der fik Navnet Grinnell Land, og hvor man ſaa Land ſaa langt mod Nord ſom til det 2300 Fod høie Bjerg Mount Parry paa 82° n. B. Ved disſe aabne Strande lod Dyrelivet til at være rigere end længere ſydpaa, iſær var der utallige Søfugle. Landet havde ogſaa en rigere Plantevært og var tilſyneladende bedre end det ſøndenfor liggende ved Oplagshavnen. Man fandt Spor efter tidligere Bebyggelſe, og Eſkimoerne ſagde, at deres Fædre der havde havt gode Jagtgrunde.

Kane maatte tilbringe endnu en Vinter i van Rensſelar Havnen, og tilſidſt, efterat endnu et Par af Folkene vare døde, og Hans var rømt tilbage til ſine Landsmænd, blandt hvilke en eſkimoiſk Skjønhed havde gjort et alt for ſtærkt Indtryk paa hans Hjerte, maatte man beſlutte ſig til at forlade Skibet og tage fat paa Hjemreiſen i tre ſmaa Baade. Den 18de Juli 1855 tog man en vemodig Afſked med ſine eſkimoiſke Venner, hvis Familiehøvding Melek kom ſlæbende med en hel Byrde af Fugl til Ferſkmad paa Reiſen. Efter megen Nød og tilſidſt aldeles madløſe naaede de Upernivik, hvorfra de med Løitnant Hartſtone, ſom var bleven ſendt ud for at lede efter dem, vendte tilbage til Hjemmet.

Kanes Reiſe og iſær det af ham opdagede aabne

Hav, Polynia Havet,*) vakte megen Opſigt, og den Mening blev temmelig almindelig, at gjennem Smiths Sund gik Veien til Nordpolen. Andre anſaa derimod Havet mellem Grønland og Spitsbergen eller ogſaa den ſaagodtſom fuldſtændig ubekjendte Havſtrækning øſtenfor denne Øgruppe for et rimeligere Farvand, og den bekjendte tydſke Geograf Dr. Petermann var af den Mening, at Grønland maatte ſtrække ſig lige til Beringsſtrædet og der hænge ſammen med det af Kellet ſeede Land. Herom blev der ført en ivrig Strid, ſom endnu fortſættes, idet vel mange Opdagelſer ſenere ere blevne gjorte, men de af Petermann ſom Land eller Øer anſeede Egne endnu ikke ere fundne eller naaede.

Det aabne Hav nordenfor Smiths Sund ſkjærpede Lyſten til nye Opdagelſer, og i 1860 kom atter en amerikanſk Expedition iſtand, hvortil Midlerne vare bragte tilveie ved en almindelig Subſkription af mere end 400 Bidragsydere. Denne Gang gjaldt det blot geografiſke og andre videnſkabelige Underſøgelſer. Dr. Hayes, der havde været med paa Kanes Reiſe, var den, ſom i Overbeviſningen om, at det var den rigtige Vei for at kunne naa Polen, havde bragt Foretagendet igang; han blev nu Fører af Expeditionen, hvortil Skonnerten „United States“ (de forenede Stater) blev indkjøbt, og med den forlod han den 7de Juni 1860 Boſton. Beſætningen beſtod, Hayes og Aſtronomen Sonntag iberegnet, af 15 Mand. Man anløb førſt Prøven, en liden danſk Udpoſt i Sydgrønland, for at faa Hunde, men en Sygdom havde hærjet ſlemt blandt disſe Dyr, ſaa at man kun fik en halv Snes Stykker; man gik derfor til Upernivik, hvis Beboere gjorde ſit Bedſte for at ſtaa det lille Fartøi bi. Her fik man hyret en Tolk, Peter Jenſen, tre Grønlændere ſamt to danſke Matroſer, og ſtod nu opefter Baffins-Baien, i hvilken man blev omringet af Isbjerge paa alle

---

*) Polynia kalde Rusſerne de Strækninger af aabent isfrit Hav, ſom man ofte finder nordenfor Sibirien, deraf Navnet.

Kanter og havde ſin Nød med at klare ſig fra dem. Længere mod Nord fik man flere Hunde af de Indfødte og traf Hans Kriſtian, der ſom tidligere fortalt havde rømt fra Kane. Han var nu bleven gift med ſin Skjønhed, og fulgte herfra Hayes med Kone og Barn. Ved Hjælp af en Pøs varmt Vand, Sæbe og Sax, bleve de grundigt renvaſkede, og derefter civiliſerede ved at iføres røde Skjorter, over hvilken Stads iſær Madam Hans ikke følte ſig lidet ſtolt, men grædende ſpurgte hun, om en ſaadan Plage ſom Vaſkningen hørte med til de Hvides Religion.

Smiths Sund fandt man lukket af en forfærdelig Isvæg, nær 100 Fod høi, og alle Forſøg paa at finde en Gjennemgang vare forgjæves, hvorfor man tilſidſt maatte vælge Port Foulke noget ſøndenfor Kanes Havn til Vinteropholdsſted. Iſen lukkede ſig ſnart omkring dem, og den 1ſte Oktober vare alle Forberedelſer til Vinteren færdige. Solen forſvandt, og man havde en fire Maaneder lang Nat for ſig, ſom man ſøgte at vinde Bugt med paa ſædvanlig Maade.

Blandt de Smaareiſer, Hayes foretog, var ogſaa et Par Brævandringer. Paa den ene af disſe kom han tilligemed Sonntag en halv Snes engelſke Mile indover Landet. Her paa en Høide af omkring 5000 Fod ſaa man hen over en uoverſkuelig Snemark, ſom til alle Sider tabte ſig i Horizonten; det var et lidet Stykke af Grønlands Indlandsis, man her fik ſe.

Ud paa Vinteren havde man et forfærdeligt Uheld, derved at Hundene bleve ſyge, og af 36 Stykker beholdt man kun 9 ilive, hvorved man kom i ſtor Forlegenhed, efterſom man med den faatallige Beſætning vilde have ondt for at komme frem med Slæderne uden disſe Dyr. Hans og Sonntag bleve derfor ſendte ſydover for at ſkaffe nye, men paa denne Reiſe omkom Sonntag paa en ſørgelig Maade. Han var bleven ſtiv af Kjøringen og var gaaet af Slæden for at løbe foran den, da han pludſelig faldt gjennem Iſen. Hans hjalp ham op og ſkyndte ſig med ham til en Hytte, man nys havde forladt, ſtiftede her Klæder paa ham og lod ham faa ſin egen Pels, men han var da allerede følesløs og døde den følgende Dag.

Hans bragte ſine Svigerforældre med tilbage, og efterhaanden kom der flere Indfødte, ſaa at der ialt blev 17 af dem, ſom indrettede ſig en liden Bygd i det Indre af Fjorden. Hunde havde de ikke mange af; dog fik man nogle, og Folkene vare i flere Henſeender til Nytte for Hayes og hans Mandſkab og bidroge til at gjøre Livet mindre ensformigt. Nu kunde man hente den ulykkelige Sonntags Lig, der blev lagt i en Isgrav tæt ved Skibet.

I Februar viſte Solen ſig igjen, og i Marts begyndte man Forberedelſerne til Reiſen over Iſen til Grinnell Land med Anlæg af Proviantoplag o. ſ. v. Den 3die April gik man afſted med to Hundeſlæder foruden en tredie Slæde, der blev trukket af Mandſkabet og bar en Livbaad af Jern, med hvilken man vilde beſeile det aabne Polarhav. En Sneſtorm, ſom varede i flere Dage, betog imidlertid Folkene Modet, og den i frygtelig Grad ſammenhobede Pakis gjorde det umuligt at komme frem med Baaden. Hayes lod derfor Folkene vende om og beholdt kun tre Mand, Knorr, Macdonald og Tolken Jenſen hos ſig med Hundene. Saa frygtelig ujevn var Iſen, og ſaa mange Omveie maatte man tage, at man var over fem Uger paa en Strækning af omtrent 15 Mile, og først den 11te Mai naaede man Kyſten paa den anden Side, ſom man nu fulgte nordover. Jenſen, ſom gled paa Iſen, forvred ſin Fod og maatte blive tilbage med Macdonald, ſaa at Hayes og Knorr ganſke alene maatte fortſætte Turen. Den 18de Mai var man naaet til Kap Lieber under 81½° n. B., men maatte her ſtandſe ved en Bugt, paa den anden Side af hvilken Mount Parry, det nordligſte af Kanes Mandſkab ſeede Fjeld, laa. Bugten, ſom blev kaldet Lady Franklins Bai, gik aaben i Midten, og man kunde ikke komme over den, men fra Toppen af Kap Lieber ſaa man Land indtil henimod 82½° n. B., hvis yderſte Punkt blev kaldet Kap Union. Iſen var her fuld af Revner og Alt, ſiger Hayes, tydede hen paa, at vi havde naaet Kyſterne af det aabne Polarhav.

Men ſaavel Aarstiden ſom den aftagende Proviant fordrede et hurtigt Tilbagetog. Hundene havde viſt ſig uſædvanlig graadige, og vare desuagtet ſaa aldeles udmattede, at man havde ondt for at faa dem afſted; imidlertig naaede de Jenſen og Macdonald, toge dem med ſig og kom med noget mindre Beſvær end paa Udveien over Iſen, da Sneen havde gjort Veien jevnere. Nu indfandt Sommeren ſig; i Juli var Vandet aabent, og den 14de kunde man forlade Bugten og de eſkimoiſke Venner, der havde ſamlet ſig om dem. I Upernivik fik de Underretning om Udbruddet af den nordamerikanſke Borgerkrig, og det var med tungt Hjerte man gjenſaa Boſton. Hayes Forhaabninger om en ny Polarreiſe gik overſtyr, og førſt flere Aar efter kom en ny Expedition iſtand.

Det var atter en Amerikaner, ſom ſkulde forſøge ſig i disſe Farvande; Charles F. Hall havde helt fra 1862 af beſkjæftiget ſig med Tanken derom. I dette Aar gik han med en Hvalfanger til Davis-Strædet, fandt, at det ſaakaldte Frobiſher-Stræde var en lukket Bugt, og gjorde ſig fortrolig med Eſkimoernes Sprog. Fra 1864 til 1869 havde han levet blandt Eſkimoerne paa Melville Halvøen ſamt ved Fury og Hekla Strædet, og blandt andet ſamlet en hel Del Efterladenſkaber fra Franklins-Expeditionen. Hjemkommen beſtræbte han ſig med utrættelig Iver for at bringe en ny Expedition iſtand, og drev tilſidſt igjennem, at den amerikanſke Regjering bevilgede 100,000 Dollars og lod en Damp-Kanonbaad omdanne og udruſte til Turen.

I 1871 var Alt iſtand, og Damperen, ſom havde faaet Navnet „Polaris", gik ud, anløb Grønland, hvor man forhyrede Indfødte, blandt dem ogſaa Hans Henrik, og forſynede ſig med Hunde. Den 27de Auguſt var man i Smiths Sund, hvor Iſen ingen væſentlige Hindringer lagde iveien for Seiladſen, og allerede den 3die September befandt man ſig paa 82¼° n. B. i et temmelig ſmalt Sund nordenfor Kanes og Hayes aabne Polarhav, ſom ſaaledes forſvandt for Virkeligheden. Dette Sund kaldte man Robeſon Kanalen efter den daværende amerikanſke Marineminiſter. Der var gode Udſigter til at kunne fortſætte Reiſen længere mod Nord, men Skibet havde lidt megen Skade i Iſen, og Kaptein Budington, ſom var den egentlige Fører, paaſtod, at man ſkulde vende om og tage Vinterleie paa en ſydligere Bredde. Hall og Reſten af Mandſkabet maatte mod deres Vilje give efter, hvorpaa man den 5te September lagde op i Thank God Harbour (Tak Gud Havnen), en halv Snes Mil længere ſydlig. Her fandt man Spor efter de Indfødte, og Klimaet lod til i Lighed med, hvad Kane og Hayes havde iagttaget, at være mildere, Plante- og Dyrelivet rigere end længere ſydpaa, og man ſkjød adſkillige Moſkusoxer og Harer. Imidlertid følte Hall ſig efter en i Oktober foretagen Slædereiſe ikke friſk, nogle Dage efter blev han alvorlig ſyg og døde den 8de November. Et Trækors med hans Navn, en halv Mils Vei fra Skibet, betegner det Sted, hvor han blev begravet.

Med hans Død var det forbi med videre Foretagender. Budington, ſom nu alene ſkulde føre Kommandoen, var ikke den Mand, ſom turde vove Noget og tænkte alene paa at komme hjem igjen. Den 12te Auguſt 1872 gik Iſen op, og den 15de Oktober var man ude af Smiths Sund, da Iſen pludſelig beſatte Skibet om Natten og krængede det over paa Siden. Alt kom i Forvirring, da det hed ſig, at man havde faaet en ſvær Læk, og man begyndte i Hui og Haſt at bringe Baade, Proviant o. ſ. v. ud paa Iſen. Pludſelig kom denne i Bevægelſe; det kantrede Skib havde reiſt ſig, men 19 Perſoner, deriblandt Fruentimmer og Børn ſtode igjen paa en Isflage, ſom fjernede ſig fra det, og de kom ikke mere ombord. Om Morgenen ſaa de rigtignok Skibet i et Par Somiles Afſtand; og det ſyntes førſt, ſom om Buddington vilde ſøge at naa dem, men pludſelig vendte han, ſtod ind mod Land, gik tilankers og ſlap Dampen.

De 19 Menneſker paa Isflagen vare ſaaledes overladte til ſin Skjebne og drev ſydover med Iſen. Heldigvis vare de ret vel forſynede med Vaaben og Proviant og havde to Baade med ſig; deres Tilſtand var ſaaledes ikke ſaa ganſke haabløs, og de ventede, at Flagen ſnart vilde komme Landet ſaa nær, at de vilde kunne redde ſig til det. Kaptein Tyſon, der ſom Styrmand havde været med Polaris, overtog Kommandoen, og man indrettede ſig ſaa godt, man kunde. Sæl viſte ſig temmelig ofte, og de medfølgende Grønlændere vare flinke til at fange dem, men uagtet man flere Gange var temmelig nær Land, vovede Folkene ſig dog ikke ud med de ſmaa og ſkrøbelige Baade; man drev og drev; Flagen blev ſnart ſtørre, ſnart mindre, efterſom andre Flager frøs faſt til den, eller Søen brød Stykker af den. Tilſidſt var man kommen helt ud i Atlanterhavet, og her, paa en Bredde af 54°, ſtrax nordenfor Ny Foundland var Flagen endelig bleven ſaa liden, at Søen ſtadig ſlog over den, hvorved Provianten og den ene af Baadene gik tabt; man maatte tilſidſt forlade den med den Baad, der var bleven tilovers, og ſom med Nød og Neppe kunde optage dem alle. Hungersnød traadte ogſaa til; vel fik man en enkelt Gang en Sæl, men Udſigterne vare mørke. Et Dampſkib paſſerede forbi uden at bemærke dem, men endelig den 30te April bleve de ſeede af Sælfangerdampſkibet „Tigreſs“, Kaptein Bartlett, ſom nogle Dage efter landſatte dem i St. John paa Ny Foundland.

Ved Efterretningen om denne eventyrlige Fart ſendte den amerikanſke Regjering ſtrax Fartøier ud, ſaavel for at hente de Reddede, ſom forat ſøge efter Polaris og Reſten af Mandſkabet. Polaris var bleven meget beſkadiget af Iſen og kunde ikke fortſætte Reiſen. Boddington overvintrede ved Littleton-Øen i Nærheden af Port Foulke, og gik med Mandſkabet den 3die Juni 1873 ſydover i to Baade for at ſøge til de danſke Beſiddelſer i Grønland. Den 22de Juni bleve de optagne af ſkotſke Hvalfangere og fulgte med dem til Skotland.

Vi komme nu til det ſidſte Tog til disſe Egne, hvilket dennegang ikke gik ud fra Amerika, men fra England, ſom ikke vilde ſtaa tilbage for det førſtnævnte Land. I 1875 lod den engelſke Regjering udſende to Skibe, „Discovery“ og „Alert“ til en Ishavsexpedition. Kommandoen overdroges den erfarne Sømand, Kaptein Nares, der allerede tidligere havde været i Ishavet og nu netop var vendt tilbage fra ſin ſtore Dybhavs-Underſøgelſesreiſe rundt Jorden.

Den 22de Juli 1875 forlod Nares Tesſuſiak, ſtrax nordenfor Upernivik i Grønland, og nogle Dage efter var han i Smiths Sund, hvor han, dog ikke ſaa let ſom Hall med Polaris, efterhaanden trængte frem til en endnu høiere Bredde end denne, nemlig med det ene Skib til 82½°, og paa Slædereiſerne til 83½° n. B. og ſaaledes kun havde 6½° igjen til Polen. Discovery blev lagt i Vinterhavn ved Lady Franklin Sund, medens Kapt. Nares med Alert trængte frem til den førſtnævnte Bredde, hvor man maatte tage ſit Vinterleie i Læ af et ſtrandet Isbjerg, da man ingen ordentlig Havn kunde naa; men Stedet viſte ſig at være ſikkert nok.

Paa denne Bredde aabnede Robeſon-Kanalen ſig ud mod et Polarhav, der blev kaldet Pakis Havet, og hvis Kyſter i omtrent øſt-veſtlig Retning man underſøgte til begge Kanter. Landet, der af Amerikanerne havde faaet Navnet Grants Land, naaede til lidt over 83° n. Br., men paa Iſen kom man til 83½°, uden at kunne ſe Land eller Tegn dertil i nordlig Retning. Heller ikke aabent Vand traf man paa; alt var Is, optaarnet i Masſer af 80 til 100 Fods Høide, ſaa at Nares overbeviſte ſig om, at ingen menneſkelig Magt formaaede at arbeide imod dem, og at der intet Andet var at gjøre end at vende om igjen, ſaameget mere ſom Mandſkabet havde lidt meget paa de overordentlig beſværlige Slædereiſer, og Skjørbugen var ſlem, medens tillige Kulden blev ſaa ſtærk, at Thermometrene viſte indtil 58 Grader C. *). En af Veteranerne paa Ishavsfarterne, Chriſtian Peterſen, ſom ogſaa dennegang var med, forfrøs i denne ſtærke Kulde begge Ben; de maatte ſættes af, og han døde tre Maaneder efter.

Den 31te Juli drev en ſtærk Sydveſt Pakiſen ud i Havet, men førſt den 11te Auguſt naaede man efter en meget beſværlig Tur det knap 15 Mile længere ſydlig liggende Discovery. Ni Dage efter kunde begge Skibe gaa under Seil, og uden at møde væſentlige Hindringer i Reſten af Sundene naaede man den 9de September Kap Iſabella ved Udløbet i Baffinsbai. Her fandt man Breve og Aviſer, nedlagte af Kaptein Allen Young med Dampyachten „Pandora", ſom tillige havde havt til Henſigt at ſøge Efterladenſkaber fra Franklins Expedition, navnlig Skibsjournalerne, men en uheldig Aarstid hindrede ham i at udføre ſit Forſæt. Den 25de September anløb man Godhavn paa Disko Øen, og den 27de Oktober 1876 kom begge Skibe i god Stand ind i Valentia Havnen paa Veſtſiden af Irland.

Nares havde fulgt Veſtkyſten af Kanalerne og fandt ligeſom Hayes og Hall talrige Spor efter Ophold af Eſkimoer ſaavelſom et temmelig rigt Dyreliv, men traf ingen Menneſker. Han havde viſtnok udført ſin Opgave med al den Dygtighed og Kraft, man kunde forlange, men hans Landsmænd vare ikke fornøiede med Expeditionens Udfald. De havde ventet ſig noget langt mere af en ſaa ſtorartet udruſtet Expedition, efter hvad de med forholdsvis ſmaa Midler udſtyrede amerikanſke Fartøier havde udrettet. — Ishavet havde dog narret dem i deres Forventninger.

Striden om, hvilken Vei der ſkulde være den bedſte, naar man vilde trænge ind i Ishavets ukjendte Egne

---

*) 46½° R.

og naa Polen, var imidlertid bleven fortſat, og Petermann, ſom intereſſerede ſig varmt for disſe Foretagender, ſtrev og arbeidede ivrig for Veien paa Øſtſiden af Grønland ſamt tillige for, at Tydſkland ſkulde ſende Expeditioner derhen. Det var ogſaa iſær ved hans Medvirkning, at Tydſkerne kom til at være med i Rækken af disſe Opdagelſesreiſer. Ved Subſkription ſamlede man Midler, og efter et Forſøg, hvorved man dog ikke kom længere end ud af Elben, blev der i 1868 af Kaptein Koldewey fra Bergen af foretaget en Tur med en dertil indkjøbt Hardangerjagt, med hvilken man tænkte at naa Grønlands Øſtkyſt, idet man gik ud fra, at der var vel ſaa god Anledning for et mindre ſom for et ſtørre Fartøi til at ſmyge ſig igjennem de trange Aabninger i Iſen. Koldewey naaede imidlertid ikke dengang ſin Henſigt, ligeſaalidt ſom han var iſtand til fra Spitsbergen af at trænge frem mod Nord.

Det følgende Aar, 1869, bleve to Skibe udruſtede, Damperen „Germania“ og Seilſkibet „Hanſa“. Med disſe gik Koldewey tilſøs fra Bremerhafen den 15de Juli, og efter flere forgjæves Forſøg paa at trænge igjennem Iſen, naaede man den 5te Auguſt Kyſten og kunde gaa tilankers omtrent paa det Sted, hvor Clavering og Sabine havde været i 1823. Hanſa var kommen Dampſkibet afſyne ved Indfarten i Iſen og maatte ſiden ſeile ſin egen Kurs, hvad der ikke var til lidet Afbræk for Expeditionen, efterſom det havde alle Reſerveforraad ombord, og man ſaaledes kun havde ſine egne Beholdninger at tage til.

Fra Ankerpladſen gik man nordover, men det varede ikke længe, førend Iſen tvang dem til Vendereiſe, og man lagde op for Vinteren ved Sabine Øen, hvorefter det ſædvanlige ensformige Vinterliv indtraadte. Indfødte ſaa man ingen af, og de ſyntes at have forladt denne Del af Kyſten. Paa Slædereiſerne naaede man til Kap Bismarck under 77° n. B., eller en Grad længere end Claverings nordligſte Land. I Juli 1870 løſte Iſen ſig, og den 22de kunde Germania dampe nordover, men allerede den følgende Dag viſte det ſig, at Dampkjedelrørene vare utætte, og uagtet man reparerede dem efter bedſte Evne, var Kjedelen dog ſaa daarlig, at man ikke vovede at tænke paa andet end at komme ud af Iſen. Man ſtod ſydover langs Kyſten og opdagede en dyb, isfri Fjord, ſom man løb ind i for at underſøge den nøiere, og fandt, at den ſtrakte ſig mindſt 20 Mile indover mellem høie Fjelde, hvis Toppe i det Indre naaede en Høide af henimod 14,000 Fod. Gjerne var man blevet ved med Underſøgelſen af denne Fjord, ſom fik Navnet Frantz Joſefs Fjorden, men Kjedelen blev ſaa ſlet, at det ikke var muligt at opholde ſig længere i disſe Farvande, og man maatte ſkynde ſig med Hjemreiſen. Den 24de Auguſt var man ude af Iſen, og den 11te September naaede man Bremerhafen.

Hanſa og dets Beſætning havde imidlertid gjort et meget uheldigt Krydstogt paa egen Haand. Efter at have tabt Germania af Sigte, forſøgte de forgjæves paa at komme ind til Kyſten, og i September frøs Skibet faſt i Iſen midt ude paa det vide Hav. Den 19de Oktober brød en ſvær Storm løs og ſatte Ismasſerne i Bevægelſe. Skibet blev kaſtet op paa Iſen og fik Siden knuſt, ſaa at det var umuligt at holde det paa Pumperne, da det den næſte Dag atter kom i flot Vand; der var ikke andet at gjøre end at redde ſaameget ſom muligt ud paa Iſen. Proviant og Ladning blev derfor losſet, Rundholter og endel Tougværk ſamt Baadene bragt ud paa Isflagen, inden Skibet ſank den 22de. De havde bygget ſig et Hus af Kulſtykker og holdt nok ſaa godt ud, men uagtet de kom Landet nær nok, vare de dog ikke iſtand til at naa det og maatte blive paa den ſydover drivende Flage. Den 15de Januar 1870 revnede baade Flagen og Huſet og de maatte i al Haſt redde ſig i Baadene, men af de tilbageværende Levninger fik de bygget ſig et nyt Hus, og holdt ud paa Flagen til den 7de Mai, da de toge Baadene fat. Med dem naaede de den 13de

Juni Herrnhutter Miſſionen Friedrichsthal nær Sydſpidſen af Grønland, og her hvilede de til den 16de. Den 22de bleve de ved Julianehaab optagne af den danſke Brig „Conſtanze", ſom med den til Kjøbenhavn og derfra til Bremerhafen den 7de September.

Med de ſidſt nævnte Expeditioner ſkulle vi ſlutte paa denne Kant, idet for Tiden intet nyt Forſøg er gjort, om end flere Expeditioner forberedes. Naar vi tage et Overblik over Beretningerne om de forſkjellige Reiſer, ſe vi, at det altid er den ſamme Tale om Savn, Lidelſer og Farer, men ogſaa om taalmodig og kraftig Udholdenhed og beundringsværdig Driſtighed, og at Udbyttet i ſin Helhed ikke er ſaa lidet, om end hver Enkelt har maattet kjæmpe ſig frem Tomme for Tomme. Det er ſaa langt fra, at det tildels uheldige Udfald og tilſyneladende magre Udbytte af ſaa mange Reiſer har virket nedſlaaende, at det ſnarere har bidraget til at opflamme Lyſten og Iveren, og der tænkes ſom nævnt allerede paa nye Expeditioner.

For Øieblikket ſer det rigtignok ud, ſom om det ſtore Maal, Polen, ſkulde være uopnaaeligt, og Indtrykket fra Nares' Expedition giver juſt ikke Løfter for Fremtiden; men i tidligere Aarhundreder havde man de ſamme Tanker med Henſyn til Steder, hvor Vanſkelighederne nu forlængſt ere overvundne. Saaledes anſaaes omkring Aar 1600 Hvidehavsfarten næſten for ligeſaa farlig ſom nu en Polarreiſe, og hvad i Fremtiden nye Opfindelſer og Erfaringer kan udrette, ved Ingen. Dampſkibsfarten har bevirket, at en Reiſe til Grønland og Baffinsbaien eller til Spitsbergen nu er en dagligdags Ting, der endog oftere er bleven foretaget ſom en Lyſtreiſe, hvorhos Kjendſkabet til Isforholdene og den bekvemme Aarstid nu har gjort, at man i diſſe Farvande bevæger ſig med langt ſtørre Sikkerhed end før, ligeſom en af Sømændenes værſte Fiender i fordums Dage, Skjørbugen, nu har miſtet en ſtor Del af ſin Frygtelighed, naar man blot møder den paa en fornuftig Maade.

Hvad der findes ved Polen, om Land eller Vand, er endnu en Gaade; dog ſynes Søfuglenes Træk nordover at tyde hen paa, at der findes Lande eller Øer nordenfor dem, man hidtil har opdaget, og da mange af dem maa klække paa Udholme for at undgaa ſin Fiende Polarræven, er det ikke uſandſynligt at der findes aabne Steder, om end ikke noget fuldſtændigt aabent Polarhav, ſaaledes ſom man tildels har været tilbøielig til at antage. Den Paaſtand, at der i Nærheden af Polen ſkulde være mildere end længere mod Syd, og at der ſkulde findes et ſærdeles rigt Dyreliv, ſynes ikke at ville bekræfte ſig, og det eneſte man kan ſige, er, at Kulden ikke har viſt ſig at tage til i den Grad, man kunde vente, og at Overflod eller Mangel paa Liv mere afhænger af Isforholdene, end af Bredden. Der har ikke viſt ſig nogen Hindring for, at Menneſket kan leve under diſſe høie Bredder baade Sommer og Vinter, og Spor af de Indfødte har man truffet ligeſaa langt mod Nord, ſom man er naaet; dog ſynes Opholdet paa de enkelte Steder høieſt op mod Norden at have været uſtadigt eller kortvarigt, og længere nordover end til Indløbet af Smiths Sund ſynes ingen rigtig faſt Beboelſe at finde Sted. Naar man undtager enkelte ſtørre Uheld, ſom med Franklin, har Dødeligheden ikke været ſtor, og mindre end i de varme Farvande.

Men, kan man ſpørge, hvad Udbytte har man da egentlig af alle diſſe Reiſer, ſom ikke have ført til andet end Opdagelſen af fattige og ufrugtbare øde Egne, uden Værdi? Uden at tale om, at Menneſket ikke vil føle ſig tilfredsſtillet, ſaalænge den Opgave, det har ſtillet ſig, ikke er bleven løſt, har man dog de talrige videnſkabelige Underſøgelſer, ſom ere blevne anſtillede med Henſyn til Veir, Vind, Varmeforhold og mange andre Ting, og hvoraf Udbyttet er af ſtor Vigtighed ikke alene for diſſe Egne, men ogſaa for den øvrige Jord, ſaavelſom i det Hele taget for den nye Videnſkab Meteorologien eller Læren om Veirforholdene, der i vor Tid har faaet ſaa ſtor Betydning ogſaa for det praktiſke Liv, og ſom netop i ſaadanne Underſøgelſer har en væſentlig Støtte. Saagodtſom ethvert overvintrende Skib har i den Henſeende kunnet betragtes ſom et Obſervatorium, og man har derved ſamlet et meget righoldigt Materiale*).

Selv med Henſyn til de Bedrifter, der ligge den daglige praktiſke Gjerning mere nær, er det ikke uſandſynligt, at man vil faa Udbytte af disſe Underſøgelſer, f. Ex. med Henſyn til Fiſkerierne, og hvem ved, hvilke Næringskilder Fremtiden kan udvikle, hvad der kan være ſkjult i disſe tilſyneladende ſaa fattige Egne, eller hvad der i det Hele taget kan ſke. Allerede nu gaa Hvalfangerne jevnligt ind i Barrow-Strædet og Peel-Sund, og paa den anden Side gaar netop i disſe Dage en ſtor praktiſk Opgave ſin forhaabentlig heldige Løsning imøde, nemlig Beſeilingen af de ſtore ſibiriſke Floder Ob, Jeniſei og Lena med deres udſtrakte, for en ſtorartet Produktion ſkikkede Opland. Dette anſaa man for ikke mange Aar ſiden ſaa omtrent for en Umulighed, og det ſkyldes jo netop for en ſtor Del en eneſte Mands utrættelige Reiſer og Beſtræbelſer i Videnſkabens Tjeneſte, Svenſken Nordenſkiøld**).

Inden vi i det næſte Afſnit komme til at tale om, hvad der paa den anden Side af Ishavet er bleven udrettet, kan det være af Interesſe at give en kort Fortegnelſe over de Reiſer, ſom have været foretagne i de amerikanſke Polaregne i det ſidſte halve Aarhundrede. De, hvis Navne ere udhævede, have overvintret.

---

*) At Tanken om nye Expeditioner ikke er opgiven, har allerede viſt ſig. Fra Amerika tænker man paa at kunne naa Polen ved Hjælp af en Række faſte Stationer, og i den ſidſt forløbne Vinter er der allerede gjort et Forſøg med en ſaadan af Kaptein Tyſon (ſe den efterfølgende Liſte).

**) Efterat dette var ſkrevet, er Opgaven bleven fuldſtændig løſt af ham.

Kotzebue,	Ruſſiſk,	1815.	Til Kotzebue Sund ved Beringsſtrædet.
Roſs og Parry,	Engelſk,	1818.	I Baffinsbugten; naaede 77° n. B.
Sir Edw. Parry	„	1819—20.	Til Melville Øen; naaede 76° n. B.
Franklin,	„	1819—22.	Overland til Nordkyſten.
Sir E. Parry,	„	1821—22.	Ved Melville Halvøen og Cockburn Land.
Scoresby,	„	1822.	Grønlands Øſtkyſt.
Clavering og Sabine	„	1823.	Do., Pendelunderſøgelſer; til 76°.
Sir E. Parry,	„	1824—25.	Prinds Regents Inlet.
Sir John Franklin	„	1825—27.	Overland til Nordkyſten.
Beechey,	„	1826—27.	Gjennem Beringsſtrædet langs Kyſten til Kap Barrow.
Sir John Roſs og James Roſs	„	1829—33.	Til Boothia; førſte Dampſkib; finder den magnetiſke Pol.
Graah,	Danſk,	1829.	Grønlands Øſtkyſt.
de Bloſſeville,	Franſk,	1833.	Do.; forſvunden.
Back,	Engelſk,	1833—34.	Overland, langs den ſtore Fiſkeflod til Ishavet.
Back,	„	1834—35.	Gjennem Fox Kanalen til Frozen Strait.
Deaſe og Simpſon,	„	1837—39.	Langs Faſtlandets Nordkyſt.
Sir John Franklin,	Engelſk,	1845.	Uheldigt Udfald.
Dr. Rae,	Engelſk,	1846.	Repulſe Bai og Fiſkeflodens Munding.

Franklins Expeditionerne.

Gjennem Baffins Bai.

Sir James Roſs og Kapt. Bird, Engelſk, 1848—50. Prinds Regents Indløb.

De Haven og Griffin,	Amerik.	1850—51.	Wellington Kanalen; naaede $76^{1}/_{2}$°.
Auſtin og Ommaney,	Engelſk,	1850—51	fra Beechey Øen til alle Kanter for at lede.
Penny og Stewart,	„	„	
Saunders og Goodſire,	„	„	
Sir John Roſs,	„	„	
Forſyth og Wm. Parker Snow,	Do. og amerik.	„	
Kennedy,	Engelſk,	1851—52.	Prinds Regents Inlet.
Sir Edward Belcher, Kellett o. fl.	Engelſk,	1851—54.	Parry Øerne og Wellington Kanalen; naaede 124° L. v. Gr. og $77^{1}/_{2}$° n. B.
Inglefield,	Engelſk,	1852—55.	Flere Reiſer,
Sir Leopold Mac-Clintock,	Engelſk,	1857—59.	Til Prinds Regents Indløb og Bellott Strædet; fyldeſtgjørende Efterretninger om Franklin.

Gjennem Beringsſtrædet.

Kellet og Moore,	Engelſk,	1848—50.	Naaede $77^{3}/_{4}$° n. B.
R. Shedden,	„	. . . . . .	Med dem i egen Yacht.
Maclure,	„	1850—54.	Finder Nordveſtpasſagen; kommer hjem med Belchers Expedition.
Collinſon,	„	1850—54.	Ligeledes gjennem Nordveſtpasſagen; naaede ovenfor Beringsſtrædet $78^{1}/_{2}$° n. B.
Frederick,	„	1851—52.	
Maguire,	„	1853.	

Overland.

Dr. Richardſon og Dr. Rae,	Engelſk,	1848—49.	Overland til Ishavet.
Dr. Rae,	„	1850.	Do.
Dr. Rae,	„	1853—54.	Til Repulſe Bai. Bragte de førſte Efterretninger om Franklin.

Anderſon og Stuart,	Engelſk,	1855.	Til Montreal Øen ved Fiſkeflodens Munding.

Expeditioner til Smiths Sund o. ſ. v.

Dr. Kane,	Amerikanſk,	1853—55.	Naaede 81° n. B.
Lt. Hartſtone,	„	1855.	Udſendt for at finde Kane.
Dr. Hayes,	„	1860—61.	Naaede $81\frac{1}{2}$° n. B.
C. F. Hall,	„	1862.	Til Frobiſher Bugten.
Do.	„	1864—68.	Ophold blandt Eſkimoerne.
T. W. Taylor.	Engelſk,	1863—64.	To Reiſer til Grønlands Øſtkyſt; naaede ikke frem.
Koldewey,	Tydſk,	1868.	Til Øſtkyſten af Grønland; naaede ikke frem.
Koldewey,	„	1869—70.	Grønlands Øſtkyſt; naaede 77° n. B.
C. F. Hall,	Amerikanſk,	1871—73.	Naaede $82\frac{1}{4}$° n. B.; døde.
Nares.	Engelſk,	1875—76.	Naaede $83\frac{1}{2}$° n. B.
Allen Young.	„	1875—76.	To Reiſer.
Tyſon.	Amerikaner,	1877—78.	Overvintrer i Hogarth Sund paa Cumberland Øen (Baffinsland). Forberedende Station for nye Polar-Foretagender.

Kelletts Land, ſeet af Kellett 1849.

Rodgers.	Amerikanſk,	1855.	Fandt Herald Øen, men ikke Plover Ø. Naaede $175\frac{1}{2}$° L. v. Gr. og 77° n. B. uden at ſe Land.
Long.	„	1867.	Hvalfanger. Underſøgte (og opdagede?) „Wrangels Land". Fandt en udbrændt Vulkan, 2480 Fod høi, og fulgte Kyſten i omtrent 15 Miles Længde. Naaede $70\frac{3}{4}$° n. B.
Raynor.	„	1867.	Underſøgte Landet i en Strækning af 5° Længde og 30 geogr. Mile nordover.
Lewis.	„	1867.	Fandt Blomſter, Fugle og Spor af Stenkul.

Fra Rusland er nylig bleven offentliggjort et utrykt Kart over Landet, forfattet i 1765 af Koſakken Daurkin. Det har paa dette Kart en meget ſtor Udſtrækning og hænger ſammen med Amerika.

Trettende Kapitel.

Spitsbergen.

I Aaret 1596 havde Barentz, Heemſkerk og Ryp paa deres Reiſe for at finde Nordoſtpaſſagen opdaget et Land, høiere op mod Nord end noget, man før havde ſeet; de kaldte det paa Grund af dets høie og ſpidſe Fjeldtinder Spitsbergen, og naaede allerede ved Opdagelſen en Bredde af henimod 80° eller omtrent did, hvor Veſtkyſten ender. Landet var ubeboet og øde ſamt bedækket med uhyre Sne- og Isbræer, der naaede lige ned i Havet. Det laa der i al ſin høinordiſke Storhed og Enſomhed, der rimeligvis aldrig før var bleven forſtyrret af en menneſkelig Fod; men det ſkulde ikke vare længe, førend det blev Sædet for et i ſaadanne Egne uſædvanligt Liv, ſom dog efterat have varet i nogle Aartier atter ſkulde vige Plads for den ſamme uforſtyrrede Enſomhed, der tidligere havde herſket, idet Virkſomheden kom og gik med Hvalen, ſom ved Opdagelſen fandtes i ſtor Mængde.

Det blev dog ikke Hollænderne, der fra førſt af udnyttede denne Erhvervskilde, men det i England oprettede Maſkovitiſke Kompagni, ſom i Aarene 1609 til 12 lod Jonas Poole foretage flere Reiſer derhen i den Henſigt at faa en regelmæſſig Hvalfangſt iſtand. Der fandtes dengang en ſaadan Overflødighed af Hval, at man ikke behøvede at forlade Kyſten for at fange den. Skibene gik tilankers i en eller anden Bugt eller Havn og blev liggende der, indtil de havde faaet fuld Ladning; Trankogningen foregik paa Stranden, og Overflødigheden var ſaa ſtor, at man ofte maatte ſende andre Skibe afſted for at afhente endel af Udbyttet, medens de egentlige Fangſtſkibe alligevel fik fuld Ladning, og man desuden en og anden Gang maatte lade endel af Fangſten blive tilbage til næſte Aar. Mangeſteds blev der bygget Skure og Smaahuſe, der ligeſom de faſt indmurede Trankjedler bleve ſtaaende fra Aar til andet. En ſaadan Rigdom havde naturligvis Medbeilere, og det varede ikke mere end et Par Aar, førend ſaavel Hollænderne ſom Franſkmænd og Spanioler deltog i Farten, fornemmelig Baſkerne, eller ſom de der kaldtes Biscayere; disſe vare allerede tidligt bekjendte ſom dygtige Søfolk og Fiſkere, og ſærlig ſøgte ſom Harpunerer; en meget vigtig Beſtilling ombord i en Hvalfanger. Fiſkeriet foregik paa den Maade, at naar Skibet var bragt tilankers i en eller anden Havn, iſær paa Veſtſiden mellem Sydkap og Hakluyt Hoved, bleve Fangſtbaadene udruſtede og ſendte ud for at ſpeide efter Hvalen. Naar man havde faaet Øie paa en ſaadan, nærmede Baaden ſig forſigtigt, indtil man var kommen ſaa nær, at Harpuneren kunde kaſte ſin Harpun, der maatte føres med megen Kraft og Øvelſe for at kunne trænge tilbørlig dybt ind. Hvalen ſætter da afſted ned i Dybet med en ſaadan Fart, at man ſtadig maa øſe Vand paa den med Harpunen forbundne Line, for at denne ikke ſkal gaa i Brand, og en Mand maa ſtaa færdig med en Øxe for at kappe den, hvis den bliver ugrei og ikke vil løbe ud. Dyret maa dog ſnart komme op igjen for at puſte, og nu faar det en ny Harpun i ſig. Vandet farves af dets Blod, og efterhaanden bliver det mat, hvorpaa det angribes med Landſerne, ſvære og ſkarpe Spyd, der med en kort Line ſlynges i det, indtil det endelig ligger under; men endnu i Dødskampen er Hvalen farlig at komme for nær; den piſker det blodige Vand med ſin vældige Hale, af hvilken et Slag vilde være nok til at knuſe den ſtærkeſte Baad. Naar en Hval var dræbt, blev den bugſeret ind til Stranden, hvor den blev liggende en eller et Par Dage, for at Flænsningen eller Afſkjæringen af Spækket kunde gaa lettere for ſig. Imidlertid havde man paa Stranden indrettet Trankogerierne og bygget Skure til Opbevaring af alſlags Redſkaber og af det vundne Udbytte ſaavelſom til Værkſteder og Boliger. Tranen blev nemlig ſtrax udkogt, og nu maatte Bødkerne til for af de medbragte Tøndeſtave at gjøre Fade til Opbevaring af den, hvorpaa disſe i et beſtemt Antal af Gangen bleve ſkødede ombord, og ſaaledes herſkede der under den korte Sommer Liv og Virkſomhed paa mange Steder af Kyſten. Hvalens Tran og Barder (Fiſkebenet) var ikke det eneſte Udbytte, man lagde ſig efter, ogſaa Hvalros fangedes i ikke ubetydelig Mængde, og dens Tænder ſkattedes høiere end Elfenben, ligeſaa Sæl, Hvidfiſk og Isbjørn, medens Polarræv, Ren, Fugl o. ſ. v. var af underordnet Betydning. Hvalroſſen holdt iſær til paa Beeren Eiland, hvorhen Engelſkmændene vare komne i 1608, og hvor de i nogle Aar drev en meget betydelig Fangſt, men det varede ikke længe, førend Dyrene bleve ſkye, og Fangſten ophørte.

Engelſkmændene forbleve imidlertid ikke rolige Tilſkuere ved andre Folkeſlags Indtrængen i deres Bedrift; de joge deres Skibe bort efterat have frataget dem Fangſt og Redſkaber, men heri vilde disſe ikke finde ſig, iſær det i Holland oprettede nordiſke Kompagni, ſom med Underſtøttelſe af Landets Regjering vedligeholdt Striden, der ledede til blodige Sammenſtød og Opſendelſen af Krigsſkibe for at beſkytte Fangſten. Efter langvarige Stridigheder, i hvilke ogſaa begge Landes Regjeringer bleve trukne ind, ſluttede man tilſidſt en Overenskomſt, hvorefter Engelſkmændene ſkulde holde ſig til den større ſydlige, Hollænderne til den nordlige Del af Landet. Ogſaa Danmark havde blandet ſig i Striden og ſendt Krigsſkibe derop, da Chriſtian den Fjerde paaſtod Høihedsret over Øerne ſom hørende under den gamle norſke Beſiddelſe Grønland *), og fordrede Afgift af de Skibe, ſom dreve Fangſt. Førſt efter megen Strid og langvarige Underhandlinger afſtod han herfra; dog beholdt de Danſke Ret til Fangſt i Kobbebaien paa Danſkeøen.

Imidlertid havde Hollænderne indrettet ſig i ſin Part af Landet, og paa Amſterdam-Øen opſtod efterhaanden en liden By Smeerenburg, hvor om Sommeren indtil 1000 Menneſker kunde opholde ſig, og hvor der fandtes Logishuſe, Arbeids- og Materialſkure, Trankogerier, Kramboder o. ſ. v. ja endog en Kirke, hvis Kirkegaard ſaavelſom Tomterne efter Bygningerne endnu ere at ſe. Der var ogſaa Haandværkere og Bagere, og hver Morgen blev der blæſt i et Horn, naar Brødet toges ud af Ovnen, for at enhver kunde komme og hente, hvad han behøvede. Et Par Gage forſøgtes der ogſaa Overvintringer, den førſte Gang i 1631—32 med heldigt, den anden Gang med ulykkeligt Udfald, da alle de 7 Mand, der vare blevne tilbage, bortreves af Skjørbugen.

Ogſaa paa et andet Sted i Nordishavet havde de indrettet ſig paa Hvalfangſt. I 1614 var Jan Corneliszon May med Tilnavnet „Menſcheeter“ (Menneſkeæderen) bleven udſendt paa en Opdagelſesreiſe; denne havde ikke ført til noget, undtagen at han opdagede den efter ham opkaldte Ø Jan-Mayen **), hvor Hollænderne fra 1616 af dreve Hvalfangſt, og hvor de havde ſine Huſe og Trankogerier ligeſom paa Spitsbergen. Den er uden Havne, men har flere Bugter med gode Ankerpladſe. Paa den ene Ende ligger den 6000 Fod høie udbrændte Vulkan eller ildſprudende Bjerg Beerenberg, ligſom der er mange Tegn paa den underjordiſke Ilds Virkſomhed. I Bugterne havde Hollænderne ſine Hytter, og i Sydbaien ſtod der ti ſaadanne, men Herligheden blev ikke af lang Varighed; allerede en Snes Aar efter var Hvalen forjaget, og Øen blev forladt. Den engelſke Hvalfanger Scoresby, ſom beſøgte den i 1806, fandt mange Levninger efter denne Virkſomhed, blandt andet et helt Kabeltoug, ſom laa igjen paa Stranden.

---

*) Det var den Tid almindelig antaget, at Grønland ſtrakte ſig langt øſtover, nordenfor hele Europa.

**) Sandſynligvis allerede ſeet af Hudſon.

Heller ikke den ſmeerenburgſke Herlighed varede længe. Alt i Aarene mellem 1630 og 40 begyndte Mængden af Hval af aftage, og man maatte for at faa tilſtrækkelig Fangſt ſøge den i det aabne Hav, efterhaanden gaa længere og længere mod Nord og endelig trænge ind i Iſen efter den. Man fandt ogſaa, at det ikke var nødvendigt at koge Tranen ud med det ſamme, hvorved en hel Del Mandſkab kunde ſpares. Fangſtſkibene ladedes med Spækket, der førtes til deres Hjemſtavn. Spitsbergen blev forladt og laa nu en Tid lang næſten ligeſaa øde ſom før dets Opdagelſe.

Et andet Folk begyndte imidlertid at drage Nytte af Spitsbergens ſtore Overflod paa Trandyr, nemlig Ruſſerne. Allerede længe førend Engelſkmændenes og Hollændernes Opdagelſer i Ishavet havde de drevet Jagt og Fiſkeri langs dettes Kyſter og beſøgt Novaja Semlja. Nu begyndte de ogſaa at beſøge Spitsbergen, og det varede ikke længe, førend de der dreve en ikke ubetydelig Fangſt iſær af Hvalros og Hvidfiſk, en mindre Hvalart, ſom med Henſyn til Tran-Udbyttet omtrent er lig Hvalroſſen. Ruſſerne indrettede ſin Bedrift paa en ganſke anden Maade end de veſtlige Folkeſlag, da de ſaagodtſom ſtadig overvintrede og derfor af medført Tømmer byggede ſig Huſe, af hvilke man endnu finder endel, foruden Tomterne af mange andre, rundt om paa Øgruppen. Deres Fartøier, „Lodjerne", ankom i Almindelighed henimod Sommerens Begyndelſe for at afhente Fangſt og Mandſkab og vendte igjen ud paa Høſten tilbage. Denne Bedrift udgik fra Archangel og Byerne ved det hvide Hav, ſamt for en ſtørre Del fra det paa en Ø i Hvidehavet liggende Kloſter Solovetzkoi. Det ſidſte har i den ſenere Tid været ſaagodtſom det eneſte ruſſiſke Sted, hvorfra denne Fart er bleven drevet. Endnu i Begyndelſen af vort Aarhundrede var den betydelig, men er nu ſaagodt ſom ophørt, og Rusſerne have veget Pladſen for Normændene, ſom for Tiden ere de herſkende paa disſe Øer. Et Særkjende paa, at Rusſerne have været paa et Sted, er de Kors, ſom de pleie at opreiſe ved Ankomſten for god Fangſt, og ved Afreiſen for en heldig Hjemtur.

Rusſerne have ikke gjort nye Opdagelſer, men de have viſt, at naar man indretter ſig paa en henſigtsmæsſig Maade, lader det ſig godt gjøre at tilbringe Vinteren paa ſaadanne Steder. En Mand, den almindelig agtede Staratſchin, havde endog overvintret 39 Gange paa Landet, hvor han tilſidſt døde af Alderdomsſvaghed i 1826. Allerede ſom Dreng fulgte han ſin Fader derhen, og der ligger han ogſaa begravet i Grønne-Havnen ved Isfjorden.

Til dette Tidsrum hører ogſaa en Begivenhed, ſom i ſin Tid vakte megen Opſigt og gav Stof til adſkillige romantiſke Fortællinger. I 1743 udruſtede en Kjøbmand i Meſen ved det Hvide Hav en Lodje for Spitsbergfart. Fartøiet blev beſat af Iſen, og man maatte tænke paa Overvintring. Fire Mand bleve ſendte iland for at ſøge et Hus, hvilket man vidſte ſkulde være i Nærheden. De fandt ogſaa Huſet, men da de kom tilbage til det Sted, hvor Skibet havde ligget, var det forſvundet og ſandſynligvis gaaet tilgrunde, da man aldrig ſiden hørte noget om det. De ſtode nu der aldeles forladte, havde neppe nok Proviant for et Par Dage, en Rifle med tolv Skud Krudt, et Fyrtøi, en Øxe, en Kniv ſamt en Kjedel udgjorde alle deres Hjælpemidler. De tabte imidlertid ikke Modet og gjorde Huſet iſtand ved Hjælp af Drivtømmer og Levninger af et Vrag, ſom de opdagede i Nærheden. De tolv Skud ſkaffede dem ligeſaamange Rener, og af en blandt Drivtømmeret funden Fururod gjorde de ſig en Bue, hvortil en dræbt Isbjørns Sener leverede Strengen. Med denne Bue ſkjød de ikke mindre end 250 Rener, foruden at de fangede en Mængde blaa og hvide Ræve og nedlagde ni Isbjørne. De ſmedede ſig endog af det i Vraget fundne Jern adſkilligt Redſkab, hvorved de brugte en Sten ſom Ambolt og Renhorn ſom Tænger. Nydelſen af raat froſſet Kjød, varmt Renblod og Sløke eller Kokleare, der paa ſine Steder findes i Mængde, beſkyttede dem mod Skjørbugen, og kun een af dem døde i de ſex Aar, de tilbragte paa dette Sted.

Den 4de Auguſt 1749 bleve de tre Overlevende, Alexis og Ivan Himkoff ſamt Stefan Scharapoff, endelig optagne af et Skib, ſom viſte ſig ved Kyſten og bragte dem tilbage til Rusland, hvor denne Tildragelſe vakte ſaa megen Opſigt, at de endog bleve hentede til Petersburg og i deres Polardragt foreſtillede for Keiſerinde Eliſabeth.

I 1773 ſendte den engelſke Regjering Kapteinerne Phipps (ſenere Lord Mulgrave) og Lutwidge med Skibene „Racehorſe“ og „Carcaſs“ til Beeren Eiland og Spitsbergen, over hvilke Øer de optoge et Kart, ſom har været benyttet lige til Nordenſkiølds Tid. Denne Reiſe er mærkelig derved, at den berømte engelſke Søhelt Nelſon ſom ganſke ungt Menneſke deltog i den. I de følgende Aaringer beſøgtes Øerne oftere af engelſke Hval- og Sælfangere, ſom i Regelen fandt aabent Vand til over 80° n. B. Blandt dem er Scoresby, ſom var der i 1806 og har leveret gode Beſkrivelſer.

Parrys Reiſe i 1827 paa Slæder over Iſen til $82^{3}/_{4}$° n. B. er allerede omtalt, og ſamme Aar foretog Profeſſor Keilhau ſammen med en Tydſker Barto v. Løwenigh en Reiſe til Øſt-Spitsbergen fra Hammerfeſt af. Keilhau traf paa ſin Reiſe i Finmarken v. Løwenigh i denne By, hvorhen han var kommen fra en Reiſe i Rusland, for derfra at faa Anledning til at gjøre en Tur til Spitsbergen, hvor han vilde underſøge Ruſſernes Anlæg, og han havde i den Henſigt fragtet en liden Slup. Keilhaus Tilbud om at følge med blev med Glæde modtaget.

Den 16de Auguſt forlod man Hammerfeſt. Turen gjaldt førſt det omtrent midtveis mellem Norge og Spitsbergen beliggende Beeren Eiland eller Bjørne-Øen, ſom man ſaa den 19de, og hvor man opholdt ſig et Par Dage. Øen, ſom opdagedes 1596 af Barents og hans Reiſefæller, er uden Havne, mangler endog gode Ankerpladſe og gaar paa alle Sider brat ned i Søen med Styrtninger paa 50 til 150 Fods Høide. Ovenpaa er den for det meſte flad, og kun mod Syd er der et Par Fjeldhøider, af hvilke Mount Miſery er omtrent 1700 Fod høit. Det er allerede et fuldſtændigt Polarland, øde og ſørgeligt at ſe til, dog uden Bræer. Jordbunden er for Størſtedelen bar eller bedækket med gulgrøn Mos eller graabrun Lav, og kun paa enkelte Steder findes Græs og andre Planter. Af Dyr findes foruden Fugl, ſom Alker, Maager o. ſ. v., kun Polarræven og om Vinteren Isbjørnen. Saavel Nordmænd ſom Rusſer have ofte overvintret paa Øen fornemmelig for Hvalrosſernes Skyld, ſom iſær tidligere kom til Øen i ſtor Mængde og lagde ſig op paa de ſaakaldte Hvalrosſjærer, hvor de ſaa dræbtes. Keilhau fandt baade et norſk og et rusſiſk Hus med endel Husgeraad, Baade, Tønder og andet Redſkab, ſamt en Mængde Rusſekors, men giver forreſten en lidet tiltrækkende Beſkrivelſe over Øen. Der er fundet Stenkul og Blymalm, men begge Dele lade til at være af liden Betydning.

Herfra gik Reiſen til Spitsbergen, og efterat have været paa Veſtſiden og ved Sydkap, hvor de vare nær ved at forliſe Skibet i Iſen, landede de tilſidſt paa den ſydligſte af Øſt-Spitsbergens ſtørre Øer, Edges Land, for at beſøge et derværende rusſiſk Anlæg. Dette laa paa en jevn, en halv Mil lang Strækning, omgivet af 4 til 600 Fod høie, oventil ſnedækte Fjelde, der beſtode af vandrette Lag, ſaa at der gik ligeſom Trappetrin op efter dem. Der var tre Huſe, tre til fire Alen høie og med næſten flade Tage med et tykt Jordlag ovenpaa. Stuen i det ſtørſte af dem var 12 Alen lang og 8 Alen bred med Jordgulv, ſom nu var bedækket med et tykt Lag af Js. Langs Siderne løb der Briſke, og i det ene Hjørne ſtod en Bagerovn; i det andet hang et Skab, hvorpaa med Kridt var ſkrevet paa Ruſſiſk den 23de Juli 1825. Udenfor var en ſtor Forſtue, ligeledes med Ovn, og ved Siden af et langt Rum med en Dreierbænk; dette ſyntes at have været Arbeidsrum. Desuden var der et Skur og en Badſtue. Det andet Hus indeholdt kun en Stue med Forſtue, og det tredie en Badſtue, hvilken de under Opholdet benyttede ſom Bolig, da den var meſt fri for Js og havde et nogenlunde helt Vindue. Mellem Huſene og Vandet ſtod der fem Ruſſekors.

Der fandtes en hel Del gammelt Husgeraad og Redſkaber, og alt tydede paa, at Ruſſerne med Forſynlighed havde indrettet ſig paa et længere Ophold. J Omegnen var der Bjørne- og Rævefælder, og omkring Huſene laa der Ben af Bjørn, Ren, Hvalros o. ſ. v. ſamt Baade og Kjælker, flere Par Ski og en Mængde Tønder og Fade. Paa flere Steder fandt man Tomter og Levninger af ældre Anlæg. Ruſſerne flytte nemlig gjerne efter nogle Aars Forløb, da Dyrene ſnart blive ſky, og de drive al Jagt efter dem paa Landjorden eller fra Vandet af.

Der fangedes endel Hvalros, og Keilhau og v. Løwenigh give en Beſkrivelſe over Fangſten af diſſe Dyr, der af Nordmændene harpuneres ligeſom Hvalen, men er lettere at faa Bugt med, efterſom Dyrene ere mindre; dog kunne de være farlige nok, og man har Exempler paa, at de med deres ſtore Tænder have hugget Hul tværs igjennem Bunden af Fangſtbaaden, enkelt Gang endog revet Harpuneren ud af Baaden og dræbt ham. Paa Land ſtikkes de med Landſer, og da de her ere meget mere ubehjælpſomme, ere de ogſaa mindre farlige. Af Fugle fandt de Gjæs, Ærfugle, flere Slags Maager, Terner og andre Søfugle, men Ryper, hvoraf der ellers er en Mængde paa Spitsbergen, ſaa de ikke, ligeſaalidt ſom Ren. De traf baade blaa og hvide Ræve og ſkjøde en Isbjørn.

Rundt Huſene var der frodig Græsvæxt, rigtignok kun en enkelt Art, men Straaet var over en Alen langt. Forreſten var Marken graa og bar, eller dækket med Mos og Lav, ſom giver Landet en egen rødgul Farve; kun paa enkelte Steder fandtes andre Planter.

Det var i Midten af September, at de opholdt ſig paa dette Sted, og Sommeren var paa Heldningen, ſaa at de ſnart maatte belave ſig paa Hjemreiſen. Der faldt flere Gange Sne, og Driviſen havde allerede beſat dem, men den 18de brød den op, og den 19de forlode de Spitsbergen. Den 25de vare de atter i Hammerfeſt.

Det Hele var ſaaledes kun et kort Beſøg paa Øerne, hvilket er blevet lidt vidløftigere omtalt, fordi en norſk Videnſkabsmand tog Del i det. Spitsbergen blev, ſom det havde været, et lidet paaagtet Land, beſøgt af ruſſiſke og i den ſenere Tid iſær af norſke Hvalrosjægere og Fiſkere; men Fangſten tog efterhaanden af og blev beſværligere, ſaa at tilſidſt Nordmændene fra Tromsø og Hammerfeſt næſten vare ene om den. Af og til hørte man om Forlis og om Overvintringer, og en og anden Gang blev Landet beſøgt af en Krydſer, ſom var ude paa en videnſkabelig Reiſe, ſom f. Ex. den franſke Korvet La Recherche i 1838. Da begyndte i 1858 en Række af Reiſer til denne Kant af Verden fra et Land, ſom tidligere ſaagodtſom ingen Del har havt i Nordens Opdagelſeshiſtorie, nemlig Sverige, og hvorved blandt andre en Mand ved ſin Udholdenhed og Dygtighed har erhvervet ſig europæiſk Berømmelſe, Profeſſor Nordenſkiøld.

Netop hundrede Aar tidligere, i 1758, var der fra Sverige bleven udſendt en Polarreiſende, Anton Martin, der naaede 80° n. B., og i 1837 havde Profeſſor

Sven Lovén opholdt ſig en kort Tid paa Landet. I Sommeren 1858 gjorde Adjunkt Torell, Quennerſtedt og Nordenſkiøld en Reiſe til Spitsbergens Veſtkyſt, hvilken de beſøgte ſom Naturforſkere, og vendte efter et Par Maaneders Ophold tilbage, vel tilfredſe med Udbyttet. Dette var den førſte Reiſe af diſſe Mænd. I 1861 foretog Torell ſammen med Nordenſkiøld ſin anden Reiſe.

I April 1861 vare Medlemmerne ſamlede i Tromsø, hvor de to Spitsbergensfarere, Skonnerten „Æolus“ og Sluppen „Magdalena“ bleve leiede og Mandſkab forhyret. Man havde udruſtet og forſynet ſig paa det bedſte, og den 7de Mai bleve begge Fartøier af den norſke Poſtdamper Ægir buxerede ud af Tromsø Havn til Karlsøen, hvorfra man to Dage ſenere gik tilſøs. Ombord paa Æolus befandt ſig, foruden Expeditionens Formand Torell, Løitnant Lilliehöök ſom Skibschef, Naturforſkerne Nordenſkiøld, Chydenius og Malmgren, ſamt den tidligere omtalte erfarne Polarreiſende C. Peterſen ſom Fører paa Isfarterne. Paa Sluppen førte Kaptein Kuylenſtjerna Kommandoen, og med ham var Docent Dunér ſom Aſtronom, Blomſtrand, Goës og Smitt ſom Naturforſkere, von Yhlen ſom Jæger og Tegner. Henſigten var grundig at underſøge Spitsbergen og forreſten trænge ſaa langt frem mod Nord ſom muligt, hvorfor man førte 50 Hunde med ſig. Baade Konge, Stat og Private havde deltaget i Expeditionens Udruſtning.

Den 12te Mai naaede man Beeren Eiland, ſom var ſaa beſat af Drivis, at de ikke kunde komme iland; den 21de fik de Spitsbergen iſigte og fandt Veſtſiden fri for Is, ſaa at de allerede Dagen efter naaede Øerne ved Smeerenberg, men her mødte Iſen dem, og det gik kun ſmaat øſtover langs Nordkyſten. Den 7de Juni vare de komne forbi det egentlige Spitsbergens nordligſte Punkt, Verleegen Huk, men endnu var Driviſen og Pakiſen nordover ſaa tæt, at de ikke kunde komme videre og maatte gaa tilankers i Sorge eller Treurenberg Bugten ſammen med et norſk Fangſtfartøi, ſom de tilligemed tre andre flere Gange havde været ſammen med. Her i denne Bugt laa de indeſtængte af Iſen en hel Maaned. Landet var endnu vinterklædt, og da Tiden drog ud, maatte de opgive den ene Del af Reiſens Maal, nemlig at trænge frem nordover mod Polen, for derimod at lægge al ſin Kraft paa Underſøgelſen af Landet og dets Natur. De fandt det paa denne Kant ubeſkrivelig øde og vildt. Dyrelivet paa Landet var fattigt, hvorimod det i og ved Havet var ſaa meget rigere. Bundſkraben, ſom flittig benyttedes, bragte det ene rige Fund af Skjæl, Krebsdyr, Søſtjerner og andre Havdyr for Dagen efter det andet, og de fik Sikkerhed for Hvalroſſens Leveſæt. Dette ſtore uformelige Sældyr, der er den fornemſte Gjenſtand for Spitsbergfarten, benytter ikke ſine ſtore Huggetænder til at klatre op over Iſen med, men derimod til at grave de Skjæl, hvoraf den lever, op af Bunden, hvor de findes nedgravede i indtil et Kvarters Dybde. Tænderne, Spækket og Huden er det, man benytter af diſſe Dyr, hvoraf hvert kan anſlaaes til en Værdi af 40 til 50 Kroner. Tidligere fandtes de i uhyre Mængde, og allerede i Hvalfangſttiden gjorde Hollænderne Jagt paa dem, naar de ikke fik Hval, men da alene for Tændernes Skyld, der endnu agtes omtrent lige med Elfenben, medens de lod Kroppen ligge. Den henſynsløſe og ufornuftige Fangſtmaade har nu forjaget Dyrene næſten aldeles fra Veſt-Spitsbergen, og der er al Udſigt til, at den ſnart vil være forbi ogſaa paa Øſtkanten, hvilket ogſaa de ſidſte Aars Erfaring viſer, idet Fangſten, ſom vi ſenere vil ſe, mere og mere har trukket ſig over til Novaja Semlja og den ſibiriſke Kyſt. Nu drives Jagten ikke alene paa diſſe Dyr, men paa alt, hvad man kan faa fat i: Ren, Isbjørn, Alke, Hvidræv, Ærfugl o. ſ. v. foruden Storkobben eller Haværten og den almindelige Sæl, der af og til træffes. Den ſidſte er iſær Isbjørnens Føde; denne maa her anſees for Dyrenes Konge, eller ſom de norſke Fiſkere kalde den, „Spitsbergens Lensmand“. Vore Reiſende faa ogſaa nok af den og ſkjød en Mængde. Huden og Spækket har ikke ſaa liden Værdi, og Kjødet ſkal ſmage ret godt, men ſtaar tilbage for Renens. Denne er om Sommeren meget fed, ſaa at man finder flere Finger tykt Spæk paa Lænderne.

Jagt og videnſkabelige Arbeider beſkjæftigede Deltagerne i Expeditionen, medens de laa indeſtængte i Treurenberg Bugten, hvor ogſaa Perrys Skib havde ligget, dengang han i 1827 over Iſen forſøgte paa at naa Nordpolen, og hvor talrige Gravſteder mindede om Hollændernes tidligere Ophold. Endelig kom de løs, og nu ſkiltes Fartøierne ad. Æolus blev paa Nordſiden, medens Magdalena gik veſtover for at foretage Opmaalinger paa den Kant. Der foretoges Baadreiſer, Landets Beſkaffenhed underſøgtes, man fandt Stenkul, hvilket dog allerede tidligere var bekjendt, og forſteningsførende Lag, ſom viſte hen paa et i tidligere Jordperioder mildere Klima; den korte Sommer indſandt ſig, og Iſen blev mindre beſværlig, ſaa at man med forholdsvis Lethed kunde komme frem; dog var Landet her overalt langt mere beſat af Is end paa Veſtkanten. Paa ſine Steder traf man ſtore Mængder af Drivtømmer, deriblandt Levninger af forliſte Fartøier, Garnkavl, Aarer og andre Gjenſtande fra Lofoten, der tydede hen paa, at Golfſtrømmen, der fra det varme Amerika ſætter over til Europas Kyſter, ogſaa naaede op til disſe fjerne Kyſter, ja man fandt endog en ſtor Bønne, Frugten af et Træ, ſom voxer i Veſtindien, og den havde ſaaledes gjort den lange Vandring fra ſit Voxeſted og herop. Det var den første, man havde truffet ſaa langt mod Nord, medens den og andre lignende paa de britiſke og norſke Kyſter ikke ere ſjeldne. Forreſten beſkjæftigede man ſig med Opmaalingsarbeider, og Spitsbergens Kart har efter denne Expedition faaet et ganſke andet Udſeende, end det før havde.

Sommeren nærmede ſig imidlertid ſin Ende, og hvis man ikke vilde blive indeſtængt for Vinteren, maatte man tænke paa Hjemreiſen. Robbebugten paa den ved Smerenberg liggende Danſkø var beſtemt til Mødeſted, og herfra tog man Hjemveien fat den 12te September. Under en Storm ſtrøg man ſydover forbi Beeren Eiland, ſom ikke ſaaes, og den 21de September ankrede begge Fartøier paa Tromsø Havn. Her ſkiltes Deltagerne i Expeditionen fra hverandre for paa forſkjellige Veie at reiſe tilbage til Sverige.

I 1864 foretoges en ny Expedition, dennegang ledet af Nordenſkiøld, til den ſydlige Del af Veſtkyſten, Isfjorden og en Del af Øſt-Spitsbergen. Man havde leiet et lidet Fartøi til Reiſen, og med Nordenſkiøld fulgte Dunér og Malmgren, medens Quennerſtedt den ſamme Vaar og Sommer gjorde en Reiſe med en norſk Sælfanger til Farvandet ved Jan Mayen.

Nordenſkiøld tænkte imidlertid fremdeles paa en Polarfart, og i 1868 blev Poſtdampſkibet „Sofia" af Regjeringen overladt ham til en ny Reiſe. Udruſtet hertil paa Marinens Værft i Carlskrona, afgik det under Kommando af Kaptein v. Otter derfra den 28de Juni til Kjøbenhavn, for at forſynes med Proviant og andre Fornødenheder, og kom den 2den Juli til Gøteborg, hvor Videnſkabsmændene, deriblandt vore gamle Bekjendte Malmgren og Smitt, kom ombord. Den 20de i ſamme Maaned forlod man Tromsø og naaede den 22de Beeren Eiland, hvor man dennegang gik iland, opholdt ſig til den 27de og grundigt underſøgte denne Ø, hvor den norſke Spitsbergenfarer Tobieſen et Par Aar i Forveien havde bygget en ny Stue og overvintret for at drive Hvalrosfangſt; men disſe Dyr, der før havde været ſaa talrigt tilſtede paa denne Ø, vare da ſaa aldeles forſvundne, at han neppe nok ſaa eet af dem. De Stenkullag, der forekomme paa Øen, befandtes at indeholde gode Kul, men da den ingen Havn har, er den vanſkelig at lande paa og farlig at opholde ſig ved, hvorfor de, ſom tidligere nævnt, neppe ville blive af ſynderlig Værdi.

Der findes imidlertid uhyre Fugleſlokke, og paa de omkringliggende Banker drives der fra Norge et indbringende Fiſkeri, fornemmelig efter Haakjærring.

Den 29de naaede de Sydkap paa Spitsbergen og forſøgte at gaa øſtenom Øgruppen, men Driviſen ſpærrede overalt Veien paa Veſtſiden, ſaa at de maatte følge den gamle Vei paa Veſtſiden, og kom den 31te tilankers i Grønnehavnen i Is-Fjorden. Her bleve de liggende en fjorten Dages Tid for at underſøge den dybe, langt ind i Landet gaaende Fjord, og gik ſaa videre til Kobbebaien, hvor Naturforſkerne bleve ſatte iland, medens Fartøiet, efter at have forſynet ſig med nye Kul fra et i den Henſigt fragtet Kulſkib, ſkulde forſøge at trænge frem ſaa langt ſom muligt mod Nord, maaſke lige til Polen. Ogſaa Spitsbergen-Kul fra Kings Bai bleve tagne med og fundne gode, men man kom ikke langt og naaede ikke høiere Bredde end 81⅙ Grad. Iſen ſtængte overalt, og de maatte vende tilbage til Amſterdam-Øen i September. Kulfartøiet vendte i denne Maaned tilbage med en Del af Naturforſkerne, medens Sofia forſøgte en ny Fart nordover og ſnart var inde i Iſen, ſom imidlertid blev den for ſtærk, og den 4de Oktober blev den ſaa ſvært beſkadiget af Iſen, at man havde Møie nok med at holde den læns og ſkyndſomt maatte ſøge Havn. Ved Amſterdam-Øen fik v. Otter atter Lækken ſaavidt tættet, at han kunde gaa til Kings Bai for paa et bekvemt Sted at kjølhale og underſøge den. Det var nu ikke at tænke paa noget nyt Forſøg nordover, og den 16de Oktober forlode de Bugten og gik mod Syd. Ogſaa nu forſøgte de at komme frem paa Øſtſiden, men den nye Høſtis var dem allerede iveien, og med det ſkadelidte Fartøi vovede man ikke at overvintre, hvorfor de maatte ſætte Kurſen hjemover og naaede Tromsø den 20de Oktober. Reiſen havde været uheldig, forſaavidt ſom det egentlige Maal, at trænge frem mod Nord, ikke kunde blive udført paa Grund af det indtrufne Havari; men Landet var, ſaavel hvad Dyr og Plantelivet ſom

Jordbundens Beſkaffenhed angaar, ved denne og de foregaaende Reiſer bleven ſaa vel underſøgt, at det i ſaa Henſeende næſten kan maale ſig med Jordens meſt bekjendte Egne. Ogſaa Havbunden var bleven underſøgt; man havde loddet paa ſtore Dybder (over 2000 Favne), og der i det iskolde Vand fundet et forholdsvis rigt udviklet Dyreliv.

Der blev nu en kort Standsning i de ſvenſke Videnſkabsmænds Reiſer til Spitsbergen, om end Tanken paa nye Ture ikke blev opgivet. Nordenſkiöld vendte ſine Skridt til Grønland, hvorhen han reiſte i 1870 og foretog en længere Vandring over Indlandsiſen ſamt gjorde et Fund af en betydelig Maſſe gedigent Jern af det Slags, man kalder Meteorjern, og ſom antages at være kommen fra andre Himmellegemer; men netop i diſſe Aar blev der gjort adſkillige Opdagelſer paa og omkring Spitsbergen. Dels af Turiſter, dels af Videnſkabsmænd var der bleven foretaget adſkillige Reiſer derhen, ſaaſom af Lord Dufferin i 1856, af det engelſke Parlamentetsmedlem Lamont flere Reiſer fra 1868, Kaptein Palliſer 1869, medens den bremenſke Kjøbmand Roſenthal lod tydſke Naturforſkere være med ombord paa ſine Ishavsfarere „Albert" og „Bienenkorb". I 1870 gjorde den bekjendte Afrikareiſende Th. v. Heuglin i Forening med Grev Zeil en Reiſe til Øſtſpitsbergen, og underſøgte endel af det ikke af Svenſkerne kartlagte Omraade, og ſaa ligeſom diſſe et øſtenfor Spitsbergen liggende Land, men det blev norſke Fiſkefartøier, ſom gjorde de egentlige Opdagelſer.

Hvalroſſerne bleve paa Veſtſiden ſjeldnere og ſjeldnere, Dunværene mere og mere udplyndrede og Renerne udſkudte, og man havde efterhaanden ſøgt længere øſtover og der fundet Landet mindre utilgjængeligt, end man tidligere troede. Allerede førend de ſvenſke Expeditioner bekræftede Tilværelſen af et Sund, Helis Sund, mellem Storfjorden og Hinlopen Stræde, havde norſke Fangſtfartøier ſeilet igjennem det, og i 1871 kom Kapteinerne

Smyth og Ulve ſaa langt øſtover, ſaavel nordenom ſom gjennem Hinlopenſtræde, at den anden Hovedø i Gruppen, Nordoſtlandet, fik en langt større Udſtrækning, end Karterne tidligere havde viſt. I 1872 blev et nyt Land opdaget øſtenfor Spitsbergen og fik Navnet Kong Karls Land. Det havde tidligere været ſeet, ſaavel af Engelſkmændene i den førſte Fangſtperiode ſom af Normanden Carlſen i 1859 og flere andre Fangſtſkippere, af Svenſkerne i 1864, og af Heuglin og Zeil i 1870, men ingen havde naaet det før det omtalte Aar, da de tre Fangſtſkippere Altmann, Johnſen og Nilſen dels vare iland paa det og dels omſeilede det. Det lignede Spitsbergen med Henſyn til Dyr og Planteliv. Et andet Land længere mod Nord, ſom ſkal være ſeet af Engelſkmanden Gillis i 1707, er endnu ikke gjenfundet, og det er høiſt uſikkert, om det er til.

Nordenſkiöld havde imidlertid ikke opgivet Haabet om at kunne trænge frem nordover fra Spitsbergen af, og i 1872 var en ny Expedition kommen iſtand ved Kongens og Regjeringens Underſtøttelſe, ſamt for en væſentlig Del ved Biſtand af den rige Kjøbmand Oscar Dickſon. Det var denne Gang ligeſom paa den ſidſte Reiſe Henſigten at overvintre, for over den faſte Vinteris at gaa mod Nord. Staten leverede hertil Poſtdampſkibet „Polhem“ og Orlogsbriggen „Gladan“, ſom tidligere havde været anvendt til at bringe de af Nordenſkiöld i Grønland opdagede ſtore Meteorjernblokke hjem til Sverige. Desuden havde man ſom Transportſkib i Göteborg fragtet Dampſkibet „Onkel Adam“ for at indtage en Ladning Renmoſe til de 40 Rener, man vilde føre med ſig, og et fjerde Skib blev fragtet med Kul. Det var Planen paa et bekvemt Sted paa Spitsbergen at opføre et fuldſtændigt Hus til Vinteropholdsſted og de fornødne Obſervatorier deromkring for videnſkabelige Iagttagelſer, eller med andre Ord at anlægge en videnſkabelig Vinterſtation og paa ſamme Tid med Renſlæder at trænge frem ſaa langt nordover ſom muligt. Polhem førtes af Løitnant Palander, der ogſaa havde været med paa den forrige Reiſe, Gladan af Løitnant v. Kruſenſtierna, og Onkel Adam af Koffardikaptein Claſe. Desuden fulgte den italienſke Søløitnant Eugenio Parent og de ſvenſke Naturforſkere Wijkander, Kjellmann og Envall med, den ſidſte tillige ſom Læge.

Den 21de Juli kom Nordenſkiöld ombord i Tromsø, hvorefter Expeditionen afgik, og den 25de var den ved Sydkap paa Spitsbergen. Efter et forgjæves Forſøg paa at lande der for at foretage Obſervationer, gik de til Isfjorden, hvor Polhem kom paa Grund og Expeditionen derved blev forſinket i nogle Dage. I denne Fjord havde Nordenſkiöld i 1864 opdaget flere righoldige Lag af Apatit eller fosforſur Kalk, der benyttes ved Jordbruget, og efter nærmere at have underſøgt Stedet, var der i 1870 bleven dannet et ſvenſk Selſkab, ſom i 1872 ſendte to Fartøier og en Mængde Folk derop, byggede Huſe og med Iver begyndte paa Driften, men efter kort Tids Forløb igjen opgav den. Denne var ved Expeditionens Ankomſt endnu i fuld Gang og beſøgtes af dens Medlemmer; den blev ſenere paa Aaret forladt, men Huſet kom ſiden til Nytte.

Den 4de Auguſt forlod de Isfjorden og ſtyrede nordover, men allerede ſtrax bortenfor Smeerenberg, ved Norſkøerne, mødte de Drivisen, og alle Forſøg paa at trænge frem til Syvøerne, hvor efter Planen Polhem ſkulde tage ſit Vinterleie, var forgjæves; de maatte opgive at komme did og vilde ſaa ſøge ſig en Havn paa Nordoſtlandet, men heller ikke didhen naaede de, og den 3die September maatte Polhem gaa tilankers i Mosſel Bai tæt ved Verleegen Huk. Dette Sted blev valgt til Vinterhavn, de andre Skibe kom efter, losſede de medbragte Forraad, Hus, Obſervatorier bleve opſatte, og man var netop bleven færdig, Gladan og Onkel Adam ſkulde ſette den følgende Dag, da den 16de September Iſen lagde ſig og alle tre Skibe vare indeſtængte for ikke mere at komme løs før næſte Sommer. Det var en alvorlig

Sag, da man ikke var forberedt paa Overvintring af mere end det ene Skib, og man maatte lige fra Begyndelſen af tænke paa at ſpare Provianten, og endnu alvorligere ſaa det ud, da der kom Bud om, at ſex norſke Fangſtſkibe laa indefroſne længere veſtover, og at disſes Mandſkaber, der aldeles ikke vare forſynede for en Overvintring, ventede Hjælp af dem. Dette var en meget betænkelig Sag; man lovede at gjøre ſit Bedſte, men ſelv med den allerſtørſte Sparſomhed var der al Sandſynlighed for, at de alle tilſidſt vilde gaa tilgrunde af Sygdom og Hungersnød. Heldigvis kom Mandſkabene paa fire af Fartøierne løs, og Reſten begav ſig til Huſet i Isfjorden paa to Mand nær, den gamle Spitsbergfarer, Kvænen Mattilas, ſom ikke vilde forlade ſit Fartøi med dets Fangſt, og hans Kok. Fartøiet blev imidlertid knuſt af Iſen, og begge døde ſenere hen af Skjørbug, hvilken Skjæbne ogſaa traf 17 Mand, ſom havde begivet ſig til Isfjorden, hvor der var nok af Forraad, men de havde ikke forſtaaet at indrette ſig ordentligt.

I Norge var man imidlertid bleven ængſtelig over de ſvenſke Skibes- og Fangſtfartøiernes Udebliven, og det beſluttedes at ſende et Skib ud for at lede efter dem. Roſenthals Sælfangerdampſkib „Albert“, ſom imidlertid var bleven norſk Eiendom, leiedes og blev under Komando af Kapteinløitnant Otto udſendt med Ordre til at naa Spitsbergen. Det blev udruſtet med ſærligt Henſyn paa at kunne optage de Skibbrudne, og da det var midt i den mørkeſte Tid, tog man en Mængde Raketter med. Meningen var dermed at gaa langs Iskanten udenfor Spitsbergen og ſtadig give Signaler; bleve disſe bemærkede, antog man, at de maatte kunne beſvares med Baal af Drivved, hvoraf der var nok, og derefter kunde man ſaa ſøge at faa de ſtrandede Mandſkaber ombord. Otto gik den 21de November ud fra Hammerfeſt, hvor imidlertid de fire Mandſkaber allerede vare ankomne, og naaede Veſt-Spitsbergen den 24de, men her udbrød en ſvær Storm, under hvilken Roret tog Skade, dog ikke værre end at det kunde repareres, og de atter kunde gaa ind under Iskanten, men en ny Storm tvang dem til at vende om den 1ſte December, og de maatte, da Uveir hindrede dem i at løbe ind til Tromsø, gaa til Kriſtianſand. I Tromsø var man misfornøiet med Udfaldet, og Fangſtfartøiet „Isbjørnen“ ſendtes afſted under Kaptein Kjeldſen, men denne traf Is allerede ved Beren Eiland og kom ſnart tilbage. Et tredie Forſøg gjordes af Roſenthals Dampſkib „Grønland“ under Kaptein Melſom, men ogſaa han maatte vende om med uforrettet Sag.

Expeditionens Skibe vare ſaaledes ſom fortalt indeſtængte af Iſen; de ſkulde ikke mere komme løs den Vinter, og der var ikke andet at gjøre end at indrette ſig ſaa godt ſom muligt. Huſet var bleven opſat og blev udover Høſten fuldſtændig indredet til Bolig for Polhems Mandſkab, medens Gladans og Onkel Adams Beſætninger blev ombord paa ſine Fartøier, der indrettedes for Vinterophold. Et nyt Uheld hændte dem i Slutningen af September, derved at alle Renerne rømte fra den Holme, man havde ſat dem iland paa, og blot en kom tilbage nogle Dage efter med et ſtort Saar paa Ryggen, medens de andre blev ſporløſt borte uagtet al anvendt Efterſøgning. Herved bleve Udſigterne for en Slædereiſe nordover for en ſtor Del tilintetgjorte, og Iſens ujevne Beſkaffenhed gjorde, at man ſenere hen opgav den aldeles, hvorimod Nordoſtlandet blev nærmere underſøgt og Nordenſkiöld foretog en Slædereiſe over Snebræen i det Indre, der ender med en Isbræ Dickſons Bræ, den ſtørſte man kjender, og af mange Miles Længde optagende hele Øſtkyſten.

Forreſten gik Vinteren nok ſaa godt over. Kulden var vel ſtreng, dog ikke i nogen overdreven Grad, og den ſtadige Virkſomhed, hvortil Mandſkabet blev holdt, gjorde, at Sundhedstilſtanden var god. Kun een Mand døde af Lungetæring, og een blev borte paa Iſen uden at kunne gjenfindes. Heller ikke var Mørket ſaa trykkende, ſom man kunde have antaget; kun i December og endel af Januar var det om Middagen ſaa mørkt, at man ikke kunde ſkjelne mindre Høider ude paa Marken, og man havde kun en ſvag bleg Lysning mod Syd, men allerede i Februar kunde man uden Lys arbeide i flere Timer, og derefter gik det raſkt fremover. Derimod var Dyrelivet næſten aldeles forſvunden. Ikke en eneſte Fugl var at ſe eller høre, ligeſaalidtſom Sæl, Hvalros eller andre Havdyr, og ſelv Landdyrene trak ſig tilbage, ſaa at der i hele Naturen herſkede en dyb Taushed, kun afbrudt af Stormenes Hyl, naar de brød løs og feiede Sneen hen over Vidderne. Under diſſe Storme kom der ofte Revner i Iſen, der ſaa blev brudt og ſatte ind paa Fartøierne, ſom flere Gange vare i ſtor Fare, men dog ſlap med ubetydelig Skade.

Den førſte Marts viſte Solen ſig efter en lang Morgenrøde, og efterat de omliggende Fjeldtoppe i flere Dage havde glødet i Sollyſet, og nu var det, man forberedte ſig til de før omtalte Slædereiſer; diſſe varede fra April til Udgangen af Juni, men endnu var der ingen Udſigt til at komme løs, uagtet man allerede fra denne Maaneds Begyndelſe havde ſeet norſke Fangſtfartøier i Havet udenfor. Det begyndte at blive knapt om Proviant, og de norſke Fartøier havde intet tilovers. Skjørbug begyndte at viſe ſig, og Stemningen blev noget trykket, da en Engelſkmand Leigh Smith, der allerede et Par Gange før havde været paa Spitsbergen, ankom udenfor Bugten den 11te og med megen Beredvillighed hjalp dem i mange Ting. Den 24de var Iſen ſaavidt formindſket, at man kunde begynde at ſkjære ſig ud, og den 29de kunde Gladan og Onkel Adam lette og begive ſig paa Hjemreiſen. Polhem blev endnu liggende et Par Dage og gik derpaa ud for at ſøge mod Nord, men naaede ikke længere end til Syvøerne. Imidlertid blev dette Fartøi endnu en Stund nordenfor Spitsbergen og gik derefter til Isfjorden, hvis Indre underſøgtes. Den 1ſte Auguſt afgik man fra Spitsbergen, og den 6te ankrede Polhem ved Tromsø. Det i Mosſelbaien byggede Hus var bleven indredet og forſynet til Benyttelſe af muligens ſkibbrudne eller indefrosne Spitsbergsfarere.

Dette var den femte og ſidſte af de ſvenſke Spitsbergensfarter. Nordenſkiöld havde ligeſaalidt ſom ſine Forgjængere eller Efterfølgere formaaet at naa ſit Maal, og vi ſkal herefter møde ham paa en anden Kant af Polarhavet. Derhen ville vi i næſte Afſnit vende os, idet vi følge de norſke Fiſkere, ſom efterat Fangſten af Trandyrene næſten er ophørt ved Spitsbergen, og Landet nu meſt beſøges for Torſkefiſkeriernes Skyld, for en ſtørre Del drive Fangſten ved Novaja Semljas og Sibiriens Kyſter.

Fjortende Kapitel.

Novaja Semlja og Sibiriens Kyſter. Frants Joſefs Land.

Fra Barentz Tid af var det Kariſke Hav mellem Novaja Semlja og den ſibiriſke Kyſt bleven betragtet ſom ugjennemtrængeligt, og det gik for endel under Navnet Iskjælderen, idet man anſaa det ſom et Slags Oplagsſted for hele Nordhavets Drivis, der af Strømmen ſkulde ſættes ind i det og hindre det fra at blive aabent, ſaa at man kun en ſjelden Gang ſkulde kunne liſte ſig derind. Det var derfor en ſtor Overraſkelſe for Geograferne at høre, at de ſmaa Fartøier fra Tromsø og Hammerfeſt, hvormed Nordmændene drive Fangſten paa Sæl, Hvalros og Hvidfiſk, oftere havde været dybt inde i denne Del af Ishavet og undertiden fundet det næſten ganſke isfrit. Den førſte, ſom vovede ſig længere ind i det, var den fra 1863 ſom Omſeiler af hele Spitsbergen og ſenere ved Opdagelſen af Barentz Efterladenſkaber og Deltagelſen i den anden øſterrigſke Expedition ſaa bekjendte Kaptein Carlſen i 1868, 1869, og Aaret efter kom en anden af de norſke Skibskapteiner Johanneſen dybt ind i det uden at finde Is, og blev tillige den førſte, hvem det lykkedes at omſeile hele Øgruppen Novaja Semlja. Det følgende Aar, 1871, gjorde flere af Hvalrosfangerne Mack, Johanneſen, Iſachſen og Carlſen det ſamme og beſtemte Nordøens Udſtrækning noget anderledes, end man før havde antaget. Carlſen landede paa denne ſin Reiſe den 9de September i Barentz Ishavn og fandt der de halvt ſammenſtyrtede Levninger af det af Hollænderne for tre hundrede Aar ſiden byggede Plankehus tilligemed flere Levninger fra deres Overvintring, et Par Kobberpander, et Brækjern, et Geværløb, et Væguhr, en Klokke, Værktøi, Levninger af Klæder, en gammel Bog o. ſ. v., hvilket altſammen han førte med ſig tilbage til Norge, hvorfra det ſenere er kommet til Holland, og der er bleven opbevaret. Siden den Tid have Nordmændene hvert Aar været inde i det Kariſke Hav og der drevet Fangſt med mere eller mindre Held, tildels vel ogſaa under Stridigheder med Rusſerne, der anſe ſig ſom Herrer over denne Del af Ishavet og betragte Nordmændene med ſkjæve Øine. I det ſidſt forløbne Aar 1878 kom Johanneſen langt øſtenfor Novaja Semlja og opdagede efter førſt at have været ſaa langt øſtover, at han fik Landkjending af Sibiriens Kyſt, en Ø under 77½° n. B., ſom han gav Navnet Enſomheden. Af og til var man rigtignok uheldig, miſtede ſine Fartøier, ſaaledes i 1873 den gamle Spitsbergensfarer Tobieſen, der, efter at hans Skib var bleven knuſt af Iſen, maatte overvintre paa Novaja Semlja og døde i Vinterens Løb.

Disſe Nordmændenes Opdagelſer havde vakt det øvrige Europas Opmærkſomhed, og der blev foretaget flere Reiſer til disſe Egne. Den før omtalte Bremer, Roſenthal, ſendte flere Gange Skibe ud paa den Kant, men det var et nyt Folk, ſom nu traadte op og der ſkulde gjøre en mærkelig Opdagelſe, nemlig Øſterrigerne. Den øſterrigſke Søløitnant Weyprecht og Løitnant Julius Payer, der var bekjendt ſom en udmærket Brævandrer og havde været med paa Koldeweys Reiſer til Øſt Grønland, foretog i 1871 en Reiſe paa Sluppen Isbjørnen til Øſt-Spitsbergen og derfra over til Novaja Semljas Veſtkyſt. Paa den mellemliggende Havſtrækning fandt de ingen Is og naaede helt op til 79° n. B. Denne Reiſe vakte ſtore Forhaabninger, og man begyndte at indbilde ſig, at det vilde være en forholdsvis let Sag at naa frem langs Sibiriens Kyſt til Beringsſtrædet, idet man nu erindrede Ruſſernes halvt forglemte Reiſer i det forrige Aarhundrede i ſkrøbelige aabne Baade, og deraf ſluttede, at man ved Hjælp af Damp og de øvrige Hjælpemidler, man nu var i Beſiddelſe af fremfor hine ældre Tider, vilde være iſtand til at naa Maalet.

Sibirien var nemlig i det ſyttende Aarhundrede bleven gjennemreiſt af Ruſſerne, ſom i Overgangen til det attende Aarhundrede havde naaet ſaa langt frem ſom til Kamſchatka, og allerede omkring 1650 havde ſom fortalt Koſakkerne Deſchnev og Staduchin fra Mundingen af Lena-Elven i aabne Elvebaade ſeilet langs Kyſten øſtover og gjennem Beringsſtrædet, men denne Reiſe blev aldeles glemt, ſaa at Bering i 1729 blev anſeet ſom dets Opdager. I Midten af det attende Aarhundrede beſeilede Prontſchiſchev og Laptev paa ſamme Maade Kyſten fra Lena af veſtover, ſamt Minin og Stergelov fra Jeniſſei af øſtover, men ingen formaaede at omſeile Aſiens nordligſte Pynt, der om Vinteren 1742 naaedes overland af Overſtyrmand Tſcheljuſkin, efter hvem det har faaet Navn. I vort Aarhundrede have Hedenſtrøm, Anjou og Wrangell foretaget Land- og Isreiſer paa diſſe Kanter og fundet ſtore Strækninger med aabent Hav mellem Isfladerne og af diſſe aabne Strækninger, der af Ruſſerne kaldes Polynja, har man draget den Slutning, at en ſtørre Del af Havet til enhver Tid vilde findes fri for Is.

Dette beſtemte Øſterrigerne til at udruſte en ny Expedition med det Maal at ſeile nordenom Aſien, og i 1872 afgik den dertil beſtemte Dampbaad „Tegetoff" under Kommando af Weyprecht fra Bremerhaven. I

Forbindelſe med denne Expedition ſtod en anden af Grev Wiltſcheck og Friherre Sterneck, af hvilke den førſte alt havde givet et betydeligt Bidrag til Udførelſen af den førſte øſterrigſke Expedition. Det var Henſigten at gaa til Spitsbergen og derfra til Novaja Semlja, hvor de ſkulde træffe ſammen med Tegetoff, ſom de ſkulde forſyne med Forraad af alle Slags. „Isbjørnen" blev leiet, og den 19de Juni forlod de Tromsø nogle Dage efter, at Weyprecht havde været der med ſit Dampſkib. Turen gik førſt til Hornſund paa Veſt-Spitsbergen, derfra mod Øſt, idet de haabede at kunne trænge nordover paa denne Kant, men hindrede af Drivis ſatte de Kurſen til Novaja Semlja, underſøgte der det Sund Matoſchkin Scharr, ſom adſkiller begge Øer, og traf der den 12te Auguſt Tegetthoff, hvor foruden Weyprecht Payer og Carlſen var ombord. I Selſkab med Dampbaaden fortſattes nu Reiſen nordover til Kap Naſſau, hvor Driviſen mødte dem i ſaadan Maſſe, at Isbjørnen vendte om og førte de Reiſende til Mundingen af Petſchora Elven, hvorfra de dels paa denne og andre Elve og dels overland reiſte til Petersburg.

Det var den 21de Auguſt 1872, at Wiltſcheck havde taget Afſked fra Weyprecht og hans Fartøi. Siden hørte man ikke mere til ham. Hele 1873 gik hen uden Efterretninger, ligeſaa Sommeren 1874, og man begyndte at blive temmelig ængſtelig for de Reiſendes Skjæbne. Da kom der pludſelig den Efterretning, at Weyprecht og hans Folk vare blevne landſatte i Vardø; men at de havde maattet lade Skibet blive tilbage i Iſen, og tillige at de havde fundet et nyt, tidligere aldeles ubekjendt Land. Snart fik man nærmere Underretning; de vare kort efter, at Isbjørnen havde forladt dem, blevne ſaaledes beſatte af Iſen, at de aldeles hjælpeløſe drev omkring med den i Havet nordenfor Novaja Semlja. Fartøiet blev ſkruet op paa Iſen og lagt over paa Siden, i hvilken Tilſtand de i Februar 1873 befandt ſig paa omtrent 79° n. B. i Nordoſt for Novaja Semlja. Herfra dreve de igjen veſtover og endelig nordover, efter med megen Møie at have ſaaet Skibet nogenlunde paa ret Kjøl. Endelig den 1ſte November ſaa de Land, men ude af Stand til at naa nogen Havn eller et nogenlunde beſkyttet Sted maatte de ankre op udenfor Kyſten i det aabne Hav, og her bleve de liggende hele Vinteren over, udſatte for at knuſes, hver Gang Iſen kom i Bevægelſe. Mangengang under denne ufrivillige Omdriven havde de været nødte til at losſe Proviant og ſætte Baade ud paa Iſen under den overhængende Fare for Skibets Tilintetgjørelſe, og hvor de nu laa, vare de heller ikke ſikre; iſær maatte de frygte for Sommeren, om Iſen da ſkulde bryde pludſelig op. Isbjørnen var det eneſte Dyr, der mødte dem paa denne deres lange Omflakken; ikke faa af disſe Dyr bleve ſkudte og vare dem en velkommen Tilvægt til deres Proviant.

I den mørke Vintertid var der intet andet at gjøre end at holde ſig i Ro og være ved ſaa godt Mod ſom muligt; men da Solen kom tilbage, beſluttede man at underſøge Landet, ſom man havde givet Navnet Frants Joſefs Land efter den øſterrigſke Keiſer. Der blev da af Julius Payer foretaget Slædereiſer ſaa langt nordover ſom til 82° og længere mod Nord, til omtrent 83° ſaa man Landſtrækninger, der fik Navnene Kong Oskars Land og Petermanns Land, medens de ſøndenfor liggende Hoveddele fik Navnene Wiltſchecks Land og Zichy Land. De Strækninger, man bereiſte eller ſaa, kunde have omtrent ſamme Udſtrækning ſom Spitsbergen, men hvor langt de forreſten ſtrakte ſig, kunde ingen afgjøre. Det var et frygtelig øde og vildt Land med høie Tinder og uhyre Bræer, ſamt ulige fattigere paa Dyr- og Planteliv end Spitsbergen, der i Sammenligning med det endog kunde ſiges at være frugtbart. Foruden Isbjørnen og af og til en enkelt Sæl eller Hvalros ſaa de ingen ſtørre Dyr; dog ſyntes det at blive bedre nordover, hvor Payer fandt talrige Spor efter Polarræven og et enkelt Hareſpor, men uden at faa Øie paa Dyrene.

Rensdyr fandtes ſlet ikke. Sundene, gjennem hvilke de reiſte, vare fulde af gammel ujevn Is ſom idelig tvang dem til at gjøre Omveie for at komme frem, og dog traf de undertiden paa aabne Strækninger, ſom det var endnu vanſkeligere at komme forbi, da de ſaa maatte arbeide ſig frem over den uveiſomme Kyſt.

Det begyndte imidlertid at ſe betænkeligt ud for det lille i Iſen indeſluttede Selſkab. De havde nu allerede været ude i to Aar, og der var ingen Udſigt til at komme løs af Iſen, ſaa at det tilſidſt blev nødvendigt at beſlutte ſig til at forlade Skibet. Alting blev gjort iſtand, og 20de Mai 1874 begyndte man at drage Baadene over Iſen. Herved opdagede de blot et Par Mile ſøndenfor Tegetthoffs Ankerplads en liden Ø, ſom de før ikke vare blevne var, uagtet de i over et halvt Aar havde været i dens Nærhed. Saa diſig er Luften i disſe Egne.

Dels ſlæbende Baadene, dels roende og dels ſeilende arbeidede de ſig frem over og gjennem Iſen, ſom imidlertid var kommen i Drift og undertiden førte dem hurtigere nordover, end de med al ſin Stræben kunde arbeide mod ſit Maal Novaja Semlja, men de holdt tappert ud og naaede endelig aabent Vand, hvorved det værſte var overſtaaet, kom til Novaja Semlja og traf endelig den 25de Auguſt en Rusſer Baronin, ſom med ſit Fartøi paatog ſig at bringe dem til Vardø, hvor de ankom den 3die September, og hvorfra de med Dampſkib gik langs Kyſten til Bergen og derfra tilbage til Tyſkland. Denne Reiſe var et ſandt Triumftog, og i enhver By, de kom til, bleve de længe Savnede feſtligt modtagne. Et nyt Land var kommen til de tidligere kjendte, og Kundſkaben om Polaregnene og deres Natur var bleven betydelig udvidet. Tegetthoffs kjække Fører havde vel ikke løſt den Opgave, han havde ſtillet ſig, men forreſten reddet ſig lykkelig ud af alle Farer og paa een Mand nær bragt Beſætningen uſkadt tilbage.

Imidlertid havde Nordenſkiöld vendt ſine Øine til disſe Egne, hvorfra den ſibiriſke Kjøbmand Sidoroff alt i et Par Aar havde beſtræbt ſig for at faa en Handelsforbindelſe iſtand ſøværts med Europa. I 1875 foretog Nordenſkiöld med et lidet Fartøi, Prøven, en Reiſe fra Tromsø gjennem Jugor-Strædet ind i det kariſke Hav og naaede til Dickſons Havn ſtrax øſtenfor Jenisſeis Munding. Herfra vendte Prøven tilbage gjennem Matoſchkin Strædet, medens Nordenſkiöld paa en medbragt Nordlandsbaad begav ſig ſelv femte opover Elven og naaede Byen Tomſk, hvorfra han over Omſk og Kaſan begav ſig landværts til Petersburg.

Muligheden af en Forbindelſe tilſøs med Veſt-Sibirien var herved givet, og det følgende Aar reiſte Nordenſkiöld med Dampſkibet "Ymer", der ogſaa havde en Del Varer ombord, til et Forſøg paa at bringe en Handelsomſætning iſtand. Samtidig hermed reiſte et Selſkab af Svenſker og Rusſere overland til Tomſk for derfra at føre Korn og andre ſibiriſke Varer nedover Elven til ham. Farten gik dennegang gjennem Matoſchkin Scharr, og, kjendt ſom man nu var med den rette Aarstid for Reiſen, var der ingen ſærdeles Vanſkelighed forbunden med at naa Jenisſeis Munding. Dampbaaden var ogſaa iſtand til at gaa et Stykke opover, men af Ubekjendtſkab med Farvandet havde man ondt for at finde frem; Skibet kom et Par Gange paa Grund, og Aarstiden var allerede inde for en begyndende Isdannelſe, ſaa at de maatte vende om uden at have truffet dem, der ſkulde møde dem ſøndenfra. Imidlertid var Begyndelſen gjort, og det viſer ſig, at der aarligaars bliver flere, der indlade ſig paa denne Fart, ſaa at det ſer ud til at ville blive en om end beſværlig ſaa dog ret god Handelsvei.*)

Endelig fattede Nordenſkiöld den Beſlutning at ville forſøge paa at omſeile Nordkyſten af Aſien til Beringsſtrædet, og i det forløbne Aar (1878) har han taget fa paa denne Reiſe. Nu ſom før har Grosſerer Oskar Dickſon for en væſentlig Del været den, ſom har bidraget til Expeditionens Udruſtning. Hertil er Dampſkibet „Vega“ bleven anvendt under Kommando af den fra Spitsbergensfarterne bekjendte Løitnant Palander. Den 4de Juli forlod Vega Gøteborg, og med den ſkulde to andre Dampſkibe, „Fraſer“ under Kaptein Nilſen, og „Lena“, ført af Johanneſen forene ſig, begge udruſtede af den rusſiſke Kjøbmand Sibiriakoff, for at gaa opover Jenisſei og Lena Elvene. De vare afſeilede fra Gøteborg i Midten af Juni, og til dem ſkulde Skibet „Expreſs“ ſtøde, efter i England at have indtaget en Ladning Kul til alle tre Dampſkibes Forſyning. Adſkillige andre Fartøier vare desuden paa Reiſe til disſe Kanter.

---

*) Det Kariſke Hav var dog den ſidſtforløbne Sommer (1879 ſaa fuldt af Is, at de derhen ſøgende Fartøier maat gjøre Vendereiſe, og kun en enkelt Dampbaad var ſaa he dig at ſlippe igjennem. Flere af Fartøierne vare imidlertid mindre ſtærkt byggede, og Førerne uerfarne.

Nordenſkiöld havde i Begyndelſen Storm og Uveir og kunde først den 25de Juli gaa ud fra Maasø ved Hammerfeſt. I Jugor Strædet traf han Fraſer og Expreſs, og et Par Dage efter kom Lena, hvorpaa alle fire Fartøierne ſtyrede indover og den 6te Auguſt naaede Dickſons Havn. Her ſkilte Fraſer og Expreſs ſig fra dem, efterat de andre to Dampere vare blevne forſynede med Kul, og gik opover Jenisſei. Vega og Lena lettede Anker den 10de og kom nogle Dage ſenere, næſten uden at møde Is, til Kap Taimyr og derefter 20de Auguſt til Aſiens nordligſte Punkt, det aldrig før omſeilede Kap Tſcheljuſkin. Iſen hindrede dem ikke førend øſtenfor dette Næs, men de havde næſten altid Taage; imidlertid gik Reiſen videre, og allerede den 27de Auguſt vare de ved Lenas Munding. Her ſkiltes begge Skibe ad, Lena gik opover Elven til Jakutſk, hvor det ankom den 22de September, modtaget med feſtlige Tilſtelninger af Byens Indvaanere, og hvorfra man har Efterretningerne om den til da uhørt heldige Reiſe. Man kunde haabe ogſaa at høre fra Nordenſkiöld ſelv, men Iſen har naaet ham, og han ligger nu i Vinterleie et eller andet Sted mellem Lena og Beringsſtrædet, ſom vi vil haabe, i god Behold og, udruſtet ſom han var med Forraad af alle Slags for to Aar, uden at være udſat for nogen Nød. Der er paatænkt, ſaaſnart Aarstiden tillader det, at ſende Expeditioner ud for at lede efter ham og komme ham til Hjælp, men inden næſte Sommer er der ingen Rimelighed for, at man vil faa nærmere Underretning, og da vil ſandſynligvis den tre hundrede Aar gamle Opgave at finde Nordoſt-Paſſagen være løſt*)

Femtende Kapitel.

Sydishavet og Sydpolarlandene.

Vende vi os fra Nordpolens Omgivelſer til Sydhavets yderſte Strækninger, er det førſte, vi lægge Mærke til paa denne Kant af Jorden, de ſtore af Hav bedækkede Flader. Afrika og Auſtralien naa ikke ud over den 41de Breddegrad, Ny Seeland til 47° ſ. B., og Amerikas ſmale Sydſpids med det foranliggende Ildland til 56°; ſiden er der bare Vand.

Dette var den herſkende Mening ved Begyndelſen af vort Aarhundrede, beſtyrket ved Cooks Reiſer, under hvilke han trængte frem til over 70° ſ. B. og tilintetgjorde Troen paa et ſydligt Faſtland, om hvilket han erklærede, at det aldrig vil blive funden, da Faren ved Seiladſen i disſe Egne var ſaa ſtor, at ingen vilde vove at trænge længere frem, end han havde gjort. Dette har rigtignok ikke ſtadfæſtet ſig, men hans Erklæring med Henſyn til de Farer, ſom true Sømanden i disſe Egne, hvor Iſen ingen Hindring møder i ſin Drift, og hvor uhyre isbjergartede Flag føres langt ud over de for de nordlige Farvandes Is iagttagne Grændſer, har ſtadfæſtet ſig, og kun ſaa have været iſtand til at udrette noget paa denne Kant. Næſten altid mødes man, naar man nærmer ſig den ſydlige Polarkreds, af en høi ugjennemtrængelig Ismur, der ſtrækker ſig til begge Sider i øſt- og veſtlig Retning, Mil efter Mil, Grad efter Grad, og foran denne ſvære, indtil 30 Fod over Vandet ragende Pakis og Isbjerge af uhyre Størrelſe, ſaaledes at det varme Vand, naar de drive nordover, undertiden ikke formaar at ſmelte dem førend paa den anden Side af den 40de Grad. Af og til kommer den hele Maſſe i Bevægelſe, og ve da den Sømand, ſom er kommen ind i den; han og hans Skib vil være ugjenkaldelig fortabt og ſporløſt forſvunden.

---

*) Dette er ſkrevet Slutningen af 1878. I Mai 1879 fik man den Efterretning gjennem et Brev fra ham ſelv, dateret 27de September 1878, at Vega laa i god Behold ved Serdze Kamen, et Næs med en Bugt en Snes Mile fra Beringsſtrædet. Brevet var bleven beſørget af den i dette Land boende Folkeſtamme Tſchuktſcherne. Senere ud paa Aaret er han ſom bekjendt gaaet gjennem Beringsſtrædet og har derved løſt Opgaven.

Imidlertid er man dog af og til ſluppet igjennem denne Isforſkansning og har truffet Lande og Øer, der tyde hen paa, at der maaſke rundt Sydpolen er en større ſammenhængende Landſtrækning eller Grupper af Øer. Det Tidsrum, i hvilket Opdagelſen af diſſe Polarlande falder, ligger egentlig foran den Tid, ſom er Gjenſtand for Behandling i dette Skrift men dog ſaa nær den, og hører desuden med til en fuldſtændig hiſtoriſk Fremſtilling af vor Tids Opdagelſesreiſer, at det vil være henſigtsmæſſigt at give en kort Overſigt over, hvad der ogſaa paa denne Kant er bleven udrettet.

De førſte Opdagelſer gjordes af Hvalfangere, fornemmelig Amerikanere; ſaaledes blev Aucklands Øerne, Maquarie Øerne og flere Smaaøer ſøndenfor Ny Seeland opdagede i Aarene 1806 til 1811. I Aarene 1818 til 21 opdagedes Grahams Land og Trinity Land, en ſom det ſynes ſammenhængende Landſtrækning i Syd for Amerika, med flere nærliggende Øgrupper, hvoriblandt Syd Shetland, ſom allerede i 1599 var bleven ſeet af Hollænderne Gherritz, og i 1821 fandt Ruſſeren Bellingshauſen, der naaede lige ſaa langt mod Syd ſom i ſin Tid Cook, to Lande eller Øer, ſom han gav Navnene Peters Ø og Alexanders Ø, begge næſten under 70° ſ. B. og noget veſtenfor Grahams Land.

Endelig overſkred en amerikanſk Hvalfanger James Weddel i 1823 den af Cook ſatte Grændſe. Efterat have beſøgt flere af de i Syd for Amerika liggende Øgrupper, hvoraf den ene, Syd Orkneys, opdagedes af ham, ſtyrede han mod Syd og fandt til ſin ſtore Overraſkelſe ingen Is. Selv paa den høieſte Bredde han naaede, 74¼ Grad, var intet at ſe med Undtagelſe af tre ſmaa Isbjerge, og han erklærede ved ſin Hjemkomſt, at det forekom ham langt lettere at kunne naa Sydpolen end Nordpolen, hvilket dog ſenere har viſt ſig ikke at holde Stik. Den fremrykkede Aarstid og Henſynet til hans Rederes Intereſſe bevægede ham imidlertid til ikke at trænge længere frem. Hans Reiſe vakte megen Opſigt, og han var i mange Aar den, der var kommen længſt mod Syd.

I 1831 opdagede den engelſke Hvalfanger Biscoe Enderbys Land, og i 1833 underſøgte han en anden i Nærheden deraf liggende Kyſt, Kemps Land. I 1839 fandt Balleny de fem Øer, ſom bære hans Navn. Diſſe Øer og Lande ligge alleſammen omtrent under Polarkredſen og ſyntes i Forbindelſe med Grahams Land at tyde hen paa en ſammenhængende Landmaſſe omkring eller ved Polen. Senere har man dog fundet dem at være Øer.

De hidtil gjorte Opdagelſer vare alleſammen tilfældige, gjorte ved Hvalfangere, hvis Maal var et ganſke andet end at gaa paa Opdagelſesreiſer, og kun Bellingshauſens Reiſe havde denne Karakter, men omkring 1840 kom paa engang tre videnſkabeligt udruſtede Expeditioner til at beſøge diſſe Egne og opdagede et Landomraade, der, efter hvad man endnu kan ſlutte, virkelig ſynes at være et ſammenhængende Faſtland, om end ikke enhver Tvivl derom er fjernet; ja for enkelte Kyſters Bedkommende er man ikke ſikker paa, om det virkelig har været Land eller kun gammel Is, maaſke endog kun Skybanker, man har ſeet. Saa vanſkeligt er det i disſe Egne, hvor Storm, Taage og Snetykke hører til det daglige Brød, at komme til en klar Erkjendelſe af det, man ſer.

Den førſte af disſe Opdagere var den franſke Kaptein, ſenere Admiral Dumont d'Urville, der med Korvetterne „Zelie" og „Aſtrolabe" var ude paa en Jordomſeiling. Den 9de Januar 1838, (man maa erindre, at den ſydlige Halvkugles Sommer ſvarer til vor Vinter,) forlod han Magelhaens Strædet med det Forſæt at følge Weddels Kurs, idet han troede, at naar man var kommen forbi det førſte Isbælte, vilde man finde aabent Vand; men Iſen blev tværtimod tættere og tættere, og tilſidſt ſtødte han paa en frygtelig takket og ugjennemtrængelig Ismur, ſom ſtrakte ſig lige til Syd Orkneys, hvis mørke Tinder hævede ſig over uhyre Isbræer, og hvis Kyſter vare beſatte af ſvære Isbjerge. Imidlertid lykkedes det ham at arbeide ſig igjennem Iſen, men ſnart efter blev han atter omringet af den og befandt ſig i tre Dage i den yderſte Fare. Endelig opdagede han en henved 50 Mile lang Kyſt med høie Tinder og ſvære Isbræer, ſom han gav Navnene Ludvig Filips og Joinvilles Land, og foran hvilken der laa en Række Øer, en Fortſættelſe af Syd Shetland Gruppen. Hans Mandſkab var imidlertid ſtærkt medtaget af Strabadſerne, og Sygdom begyndte at indfinde ſig, hvorfor han maatte vende og atter ſøge mildere Bredder.

Det følgende Aar var D'Urville paa andre Kanter, men i Begyndelſen af Januar 1840 gik han fra Hobarttown paa Tasmanien igjen ſydover og var ſnart inde i Iſen. Netop under Polarkredſen fik han Land iſigte, og nogle af hans Officerer kunde i Baad naa en liden Ø, hvor de plantede det franſke Flag, og hvorfra de medtog endel Stenarter. Landet, ſom fik Navnet Adelies Land, var yderſt goldt, uden Spor af Plantevæxt og uden udviklet Dyreliv. Hovedlandet ſelv naaedes ikke, ligeſaalidt ſom den veſtenfor liggende Clarie Kyſt, om hvilken det ikke engang kan beſtemt ſiges, enten det var Land eller Skybanker, man i den diſige Luft havde ſeet. Iſen tvang D'Urville til atter at begive ſig mod Nord.

Akkurat paa ſamme Tid ſom D'Urville havde den amerikanſke Kommodore Wilkes, der var ude paa en videnſkabelig Jordomſeiling, truffet paa Land lige under Polarkredſen noget øſtenfor hins Opdagelſer og fulgt det endnu længere mod Veſt, indtil det endelig bøier mod Nord. Svære Storme havde han maattet udſtaa, et af de tre Skibe, han havde under ſin Kommando, blev ſaa beſkadiget, at han maatte lade det gaa tilbage til Sidney, hvorfra han var løbet ud, og Sneen faldt i ſaa tætte Maſſer, at man ikke kunde ſe mere end Skibslængde fra ſig og af og til ſkimte et Isbjerg, der ſom et hvidt Spøgelſe gled forbi, gyngende paa det oprørte Hav. Brød ſaa Solen frem, idet Veiret ſtilnede af, kunde man førſt ſe, af hvilken uhyre Mængde ſaadanne man var omringet, og hvilken Fare man havde været udſat for.

Den hele Strækning af over 300 Miles Længde, ſom Wilkes mente at have ſeet, og ſom tillige indbefatter de af d'Urville ſeede Kyſter, laa overalt forſkandſet bag en ſvær Ismur, og kun een Gang lykkedes det at komme op paa Landet, ſom var fuldkommen øde, uden den ringeſte Plante. Wilkes gav det forſkjellige Navne, men det er efter ham bleven kaldt Wilkes Land, da han angav at have været den førſte, ſom havde ſeet det. Roſs ſeilede imidlertid et Aar ſenere over endel af det af Wilkes angivne Land uden at finde Spor af det, og da dette netop var det, ſom Wilkes førſt mente at have ſeet den 16de Januar 1840, bliver d'Urville, ſom den 21de i ſamme Maaned heiſte det franſke Flag paa Landet, den førſte Opdager.

Den tredie Opdager paa diſſe Enemærker var Sir James Clarke Roſs, Opdageren af den magnetiſke Nordpol og bekjendt ſom erfaren Polarreiſende. Hans Skibe „Erebus“ og „Terror“ vare indrettede for Ishavsfart og iſtand til at udholde langt ſværere Sammenſtød med Iſen end de andres, og hans Hovedhenſigt var at finde den magnetiſke Sydpol. I Hobarttown fik han Underretning om d'Urvilles Opdagelſer, og Wilkes ſendte ham et Kart over ſine. Den 1ſte Januar 1841 ſeilede han over Polarkredſen og derefter over endel af det paa Wilkes Kart afſatte Land; derimod fandt han de af Balleny opdagede Øer og, efterat have kjæmpet ſig igjennem et bredt Bælte af Isbjerge og Flag, ligeſom Weddel et aabent isfrit Hav. Den 11te Januar ſaa han Landet, der dannedes af høie, ſneklædte Toppe, med et bredt Isbælte foran, med ſvære Bræer, der naaede helt ned til Søen og med Toppe paa 8 til 9000 Fods Høide. Fjeldene kaldte han Admiralitetskjæden, og Landet Victoria Land. Paa en Ø foran Kyſten, hvor han kunde komme iland, tog han det i Beſiddelſe, men ſnart blev Iskanten ſaa bred, at han kom for langt bort fra Landet til at kunne iagttage det. Imidlertid gik det raſk ſydover, og efter at være kommen til over 77°, den ſydligſte Bredde nogen endnu har naaet, ſaa han to uhyre Fjelde lige foran ſig, begge ſeende ud ſom Vulkaner, og det ene af dem, der fik Navnet Erebus, og ſom var henved 13,000 Fod høit, udſpyende Ild og Røg, medens det andet Terror paa omtrent 11,000 Fods Høide lod til at være ſlukket. Endog Erebus var ſnedækt lige til Toppen, ſaa liden Virkning havde den underjordiſke Ild. Herfra gik Roſs øſtover langs en ſvær Iskant, der ikke ſyntes at ligge paa Grund, da man lige ved den fandt over 400 Favnes Dybde. Denne Iskant kunde han ikke omgaa, den bøiede ſig mod Nord, og i det Indre af denne Ismaſſe beſtemte han Beliggenheden af den magnetiſke Pol uden at kunne naa den. Fra Erebus af kunde man ſe Fjeldtoppe indtil 79° ſ. B., men ſenere fik man ikke Øie paa Land, og den mod Nord løbende Ismur bøiede førſt ved Polarkredſen øſtover. Roſs ſøgte nu vidt og bredt efter det af Wilkes opdagede Land, men var ikke iſtand til at naa det. Heller ikke paa den anden Reiſe ſamme Aar ſaa han noget Land og laa flere Uger faſt i Iſen.

Aaret efter gik Roſs ud fra Falklandsøerne, underſøgte Syd Shetland Gruppen og Kyſterne af det af d'Urville opdagede Ludvig Filips Land, ſom han fandt at være en Ø. Ogſaa her ſaa han Fjeldtoppe paa over 7000 Fods Høide og fandt Landet ligeſaa vildt og øde ſom Wilkes og Victoria Land. Hans Forſøg paa at trænge frem mod Syd var imidlertid ogſaa dengang frugtesløſe, og dermed ſlutter i det Væſentlige disſe Landes Opdagelſeshiſtorie. Senere er intet Forſøg paa at naa Landet eller at trænge frem ſydover bleven gjort. Kun leilighedsvis have Hvalfangere eller Auſtraliafarere ſeet en ny Ø, ſaaſom Mac Donald Øerne i Syd for det i 1772 opdagede Kerguelens Land, og Keiſer Wilhelms Fjord paa Veſtſiden af Grahams Land.

Det vakte megen Opſigt, da Roſs kom hjem og fortalte, at han havde ſeilet over Steder, hvor Wilkes havde fundet Land og Fjelde, og man vidſte ikke rigtig, om man ſkulde tro paa alle de fundne Landes Tilværelſe. Mellem de tre Opdagere kom det til en bitter Strid, hvorunder Roſs endog paaſtod, at det af Wilkes fundne Land ſlet ikke var til, og at han var bleven Gjenſtand for et Sandſebedrag, ſaaledes ſom hans egen Onkel tidligere i Lancaſter Sund, eller ialfald kun ſom enkelte ſpredt liggende Øer. De andre paaſtode Rigtigheden af ſine Opdagelſer, og der er Sandſynlighed for, at der paa disſe Kanter virkelig findes ſammenhængende Landſtrækninger; Victorialandet har ialfald viſt ſig ſom en ſaadan. Man troede ogſaa at have gjort den Erfaring, at Is ikke danner ſig paa det aabne dybe Hav, men altid i Nærheden af Land eller paa grundt Vand. Rigtignok ere de ſydlige Isbjerge af en ganſke anden Form end Nordpolens, brede flade Masſer med bratte Sider, der ſnarere tyde hen paa ſønderbrudte Isflag end paa en Oprindelſe fra Isbræer, men ſaadanne findes ialfald i Victorialandet og paa Grahams Land, og der mangler heller ikke paa Isbjerge af den ſædvanlige nordiſke Form, om de end ikke ere ſaa fremherſkende blandt den uhyre Mængde, man træffer af dem.

Efter Roſs' ſidſte Beſøg have diſſe øde, ugjæſtmilde Egne ligget hen i ſin Enſomhed, uden at nogen har gjort Forſøg paa at naa dem eller trænge videre frem mod Polen. Den ſvære høie Ismur, man møder, naar man kommer i Nærheden af Polarkredſen, ſynes ogſaa at danne en Skranke for al yderligere Fremtrængen, ſaa at det ſynes at have været ved et enkeltſtaaende heldigt Tilfælde, at man er kommen ſaa langt, ſom Weddel og Roſs gjorde. Langs de opdagede Lande ligger ogſaa denne Ismur ſom en uoverſtigelig Grændſe, og ingen har endnu været iſtand til at lande undtagen paa enkelte udenfor Kyſten liggende Smaaøer. Den underjordiſke Ild ſynes her at være mere virkſom end ved Nordpolen, og man træffer flere endnu virkende Vulkaner. En ſaadan, Deception Øen, i Syd Shetland Gruppen viſer flere Lag ovenpaa hverandre af vulkanſk Aſke og Is; ſaa lidet har den indre Varme formaaet at udrette i dette Kuldens og Enſomhedens rette Hjemſtavn.

Da i 1874 Planeten Venus ſkulde viſe ſig foran Solſkiven, en Begivenhed, ſom ikke indtræffer mere end een eller høiſt to Gange i hvert Aarhundrede, og ſom Aſtronomerne pleie at iagttage paa ſaavidt muligt langt fra hverandre liggende Steder paa Jorden, foreſloges det, at man ſkulde vælge en Iagttagelſesplads paa et eller andet Sted af denne Udkant af Verden, men Foretagenget blev anſeet ſom altfor voveligt, og Udſigterne til klart Veir altfor uſikre til, at man turde indlade ſig paa det. Iſtedet derfor valgte man den under 49° ſ. B. liggende Kerguelens Ø, der, ſkjønt den ſaaledes, hvad Beliggenhed angaar, ſvarer til Paris og Donaulandene, dog maa anſees for et Polarland, nærmeſt ligt Finmarken eller Sydgrønland, træbart og med Bræer, der gaa lige ned til Havet. De Underſøgelſer, ſom i den Anledning bleve foretagne, ere de ſidſte, ſom ere blevne gjorte i diſſe Egne.

Sextende Kapitel.

Auſtralia.

Auſtralia, det Land, hvorom der fortælles, at Indſøerne mangle Vand, og Elvene løbe indover mod Landet iſtedetfor ud til Søen, at Græsſet voxer paa Træer, medens Træerne fælde Barken iſtedenfor Bladene, og Skovene ikke give Skygge; hvor der er Pattedyr, ſom efter Sigende lægge Æg og Fugle, ſom have Haar iſtedetfor Fjær, er i geografiſk Henſeende et nyt Land, der førſt i vort Aarhundrede har vundet nogen Betydning for den øvrige Verden. Det er ikke ſtort mere end hundrede Aar, ſiden Cook gjorde os bekjendt med Øſtkyſten, og førſt i det nærværende Aarhundrede ere Kyſterne blevne fuldſtændig bekjendte. Endnu er dets Indre kun ufuldkomment gjennemforſket, og uagtet flere af de Vanſkeligheder, ſom møde den Reiſende andenſteds, her ikke ſtaa iveien, er dog Landets Ufrugtbarhed og Vandmangelen ſaa ſtor, at det førſt efter mange forgjæves Forſøg lykkedes at naa frem tværsigjennem Landet fra den ene Kyſt til den anden.

Det hele Land, ſom førſt i den ſenere Tid er bleven betragtet ſom en egen Verdensdel, er idetheletaget ſaa gjennemgaaende ufrugtbart, at det for det meſte kan iſættes ved Siden af Afrikas Ørkener. Kun af og til, ſær i den ſydøſtlige Del og paa Øſtkyſten, træffer man paa ſtørre ſammenhængende Strækninger af frugtbart, velvandet og til Dyrkning ſkikket Land, medens Reſten enten er en fuldkommen bar Ødemark, eller bedækket med lavt uigjennemtrængeligt Krat af tornede Planter, iſær Akaſier, eller det, ſom de indvandrede Nybyggere kalde Salt-Buſh, og ſom beſtaar af Strækninger, bedækkede af ſaltholdige Planter, der kunne afgive gode Græsgange for Faarene, vel ogſaa paa ſine Steder af ordentligt godt Græsland. Ligeſom i Afrika er Landet bedſt, hvor der forekommer Bjerglandſkaber eller Høidedrag, medens Lavlandets Sletter ere ufrugtbare. Hvor der findes Skove, voxe de paa Høilandet, og paa dettes Skraaninger er det, at Kilder og Vandløb forekomme. De ſidſte danne nok baade lange og beſtemt udprægede Dalfører, men ſom med Undtagelſe af ganſke faa Elve, ſaaſom Murray i det ſydlige, kun naar det har regnet, indeholde rindende Vand. Plantevæxten er meget ensformig og udmærker ſig ved en næſten fuldkommen Mangel paa ſpiſelige Frugter; Græsarter, ſaaledes ſom de findes paa vore Enge, ere ſjeldne, og Træerne viſe den Egenhed, at Bladene ere ſtillede paa Kant, ſaa at Kronerne give liden eller ingen Skygge, hvorhos Skovene i Regelen ere tyndtvoxede; men dog ofte indeholde Træer af kjæmpemæsſig Størrelſe, de for Landet eiendommelige Eucalyptus-Træer; disſe og andre afgive Gavntømmer og en Del Trævirke, deriblandt den ſaakaldte auſtraliſke Mahogni. Eucalyptus har i den ſidſte Tid faaet ſtor Navnkundighed derved, at de ved at plantes i feberſvangre Egne tjene til at ſvække Klimatets Virkninger. Kun i enkelte mere begunſtigede Strøg optræder Plantedækket med den Frodighed, ſom ellers er ſædvanlig i de varmere Jordſtrøg, og da iſær i den øſtlige Del af Landet, medens dette i det indre og paa Veſtkanten næſten overalt har en mere eller mindre udpræget Ørkenkarakter.

Have Planterne en egen, fra andre under ſamme Bredde beliggende Landes, forſkjellige Karakter, ſaa er Dyreverdenen ikke mindre beſynderlig. De fleſte firføddede Dyr, ſom findes, ere ſæregne for Landet, og høre til den Afdeling af Pattedyrene, ſom kaldes Pungdyr, hvis Unger komme ufuldſtændigt udviklede til Verden, og af Moderen føres ned i en Pung under Bugen, i hvilken de meget ſmaa, næſten formløſe Dyr hænge faſt ved Bryſtvorterne, indtil de ere blevne ſtore nok til at kunne løbe omkring; og ſelv da ſøge de endnu i nogen Tid tilbage til Pungen, naar Moderen mærker, at der er Fare paafærde. Af disſe finder man baade græsædende Dyr og Rovdyr, i Regelen mindre Dyr, ſaa at den ſtørſte af dem, den ſtore Kænguru, ikke er ſtørre i Kroppen end et Faar, men med overordentlig ſtærke og lange Bagben, hvorved den, naar den reiſer ſig paa disſe, bliver ſaa høi ſom et Menneſke. Forbenene ere derimod meget ſmaa, hvorfor Dyret maa bevæge ſig hoppende, hvilket det gjør med ſtor Færdighed og Kraft, ſaa at det, naar det forfølges, kan gjøre Spring paa en halv Snes Alen. Jagten paa disſe Dyr, ſom er en af de europæiſke Bebyggeres Fornøielſer, maa derfor ſke tilheſt og er meget anſtrengende. Foruden denne ſtore (eller Kjæmpe-Kænguruen) findes der flere mindre Kænguruer og Kængururotter, alleſammen Pungdyr, ligeſom Punggrævlingen, Pungulven, Pungbjørnen, Pungdovendyret eller Vombatten o. fl.; men endnu mærkværdigere end disſe er et Par ſmaa Pattedyr, der tilhøre Pattedyrenes laveſte Orden, Kloakdyrene, nemlig Næbdyret, ſom lever i Vand, og ſom iſtedetfor en Mund med Tænder i, har et Andenæb, ſamt Myrepindſvinet, et lidet med Pigge bedækket Dyr med en lang Snude og yderſt ude paa denne en liden tandløs Mund, men med en lang Tunge, ſom det kan ſtrække ud, og hvormed det kan fange Myrer, ſom er dets eneſte Føde. Det var disſe to Dyr, ſom efter de Indfødtes Fortælling ſkulde lægge Æg, og da man ingen Melkeorganer fandt, var man næſten friſtet til at tro dem. Førſt i den aller ſeneſte Tid er det lykkedes Naturforſkerne at lære deres Forplantning at kjende, og man ved nu, at de føde ufuldkomment udviklede Unger ligeſom Pungdyrene, og at Melken ikke afſondres i ſæregne Vorter, men paa forſkjellige Steder i Huden, ſaa at Ungerne maa patte paa en Hudfold.

Af Fugle er der en Mængde forſkjellige Arter, deriblandt mange eiendommelige, ſaaſom den ſmukke Lyrehale, der er af en Hønes Størrelſe og har ſtore glindſende Halefjær af Form ſom en Lyre. Den nyhollandſke Struds, Emuen, er endnu mindre flyvedygtig end den afrikanſke og har Fjær, hvis Faner ere delte, og hvori Straalerne mere ligne grove Heſtehaar end Straalerne paa almindelige Fuglefjær. Den ſorte Svane gav Kolonien ved Svanefloden, ſom Veſtauſtralia længe kaldtes, ſit Navn. Slanger og andre Krybdyr er der heller ingen Mangel paa, men næſten alle af ſæregne Slags, ſom ikke findes andenſteds.

Landets oprindelige Beboere ere et af de usleſte Folkefærd, man har truffet paa. Faa i Antal og uden nogetſomhelſt Sammenhold, ja neppe iſtand til at danne Stammer, ſtreiſe de familievis omkring paa de uhyre Vidder, uden faſte Boliger, ja uden egentlige Huſe, da de i det høieſte bygge ſig et Skjærmtag eller en Løvhytte af Grene for Natten; nøgne og uden Husgeraad, ſamt levende udelukkende af Jagt og Fiſkeri, ere de Vilde i Ordets egentligſte Forſtand. Uimodtagelige for Kriſtendom eller nogenſlags Udvikling trække de ſig tilbage for den hvide Nybygger, og forſvinde næſten uden Modſtand, ſaa at det ſandſynligvis ikke vil vare længe, inden den hele Befolkning er gaaet ſporløſt tilgrunde. Den hvide Mand har derimod bemægtiget ſig Landet og ſtiftet blomſtrende Nybygder, ſom i Løbet af faa Aartier have hævet Verdensdelen til en Betydning, der, efterſom Befolkningen voxer og Hjælpekilderne udvides, ſtedſe bliver ſtørre.

Sandſynligvis have allerede Portugiſerne, da de opdagede de oſtindiſke Øer, ſeet enkelte Dele af Auſtralias Nordkyſt, men det var Hollænderne, der i den førſte Halvdel af det ſyttende Aarhundrede opdagede ſaavel Nord- og Veſtkyſten, hvilke de gave Navnet Ny Holland, ſom Van Diemens Land eller Tasmanien. Den ſidſtnævnte Ø opdagedes 1642 af Abel Tasman, der paa en tidligere Reiſe havde fundet Ny Zeeland, hvor flere af hans Folk bleve dræbte og opſpiſte af de Indfødte, ſamt flere af Øgrupperne i Sydhavet. De ufrugtbare, ensformige Kyſter havde intet tiltrækkende ved ſig, og ſaaledes laa Landet hen uden at blive nærmere paaagtet i over et Aarhundrede, indtil Cook i 1770 paa ſin førſte Reiſe omkring Jorden opdagede Øſtkyſten, ſom han gav Navnet Ny Syd Wales og fandt frugtbarere, end de øde Ørkenſtrøg paa Veſtkanten. Cook tog Landet i

Beſiddelſe for den engelſke Krone, ſom der i 1788 anlagde en Forbryderkoloni, hvoraf ſenere det nuværende betydelige Landſkab Ny Syd Wales og andre Nybygder have udviklet ſig. I 1803 anlagdes en lignende Koloni paa Van Diemens Land, ſom i det attende Aarhundredes ſidſte Aar var funden at være en Ø, adſkilt fra Hovedlandet ved Baſs Strædet, medens man før havde troet, at det udgjorde en Del af dette. Veſt Auſtralia, eller Kolonien ved Svanefloden, ſtiftedes 1823, Syd Auſtralia 1836, Victoria 1851, Queensland 1859 og Nord Auſtralia i de allerſidſte Aar.

Den ældſte Koloni, Ny Syd Wales, udviklede ſig efterhaanden gjennem de frigivne Forbrydere, der nedſatte ſig ſom Jordbrugere, og frie Indvandrere, til en Bygd af adſkillig Betydning, men det varede en Tid, inden man naaede over de et Stykke indenfor Kyſten liggende blaa Bjerge, ſom ſkjønt ikke ſynderlig høie vare utilgængelige og vanſkelige at komme over; imidlertid fandt man dog frem, og opdagede paa den anden Side Høiſletter med gode Græsgange, der gave Anledning til, at Landets vigtigſte Næringskilde, Faareavlen, begyndte at udvikle ſig. Her fandt man ogſaa med Forundring, at Elvedragene løb mod Veſt indover Landet, uden at man kunde opdage, hvor de førte hen, da man ingen ſtørre Elvemunding havde opdaget. Ved at følge dem, fandt man dog tilſidſt Landets ſtørſte Elv Murray, der med ſine Tilløb, Darling eller Calevatta, Lachlan og Murrumbidſchi, omfatter en ikke ubetydelig Landſtrækning. Man kom ind paa flade, tildels ubeſkrivelig øde Landſtrækninger, jo længere indover, deſto ſlettere, og man begyndte at nære den Tro, at hele det Indre var en eneſte uoverſkuelig, lavtliggende Ørken, ſom man endog antog for en ſtor Del at maatte ligge lavere end Havfladen og tildels for ikke ſaa længe ſiden at have været Havbund. Dette beſtyrkedes ved Opdagelſen i 1839 af den ſtore Torrens Sø eller rettere Søbund, da det for Størſtedelen var en ſkinnende Saltflade, ſom kun i

Midten havde en Beholdning af ſalt Vand, og ſom i Regntiden blev til en Saltſump. Af lignende Saltſøer har man ſiden fundet en hel Mængde, tildels fuldkommen tørre, undtagen naar det har regnet.

Saaledes ſtode Sagerne indtil Aaret 1851, da Opdagelſen af de rige Guldleier i det Indre af Ny Syd Wales lokkede en Strøm af Indvandrere derhen, hvilket bragte Bebyggelſen til at ſkride frem med Kjæmpeſkridt og efterhaanden har givet Anledning baade til Oprettelſen af nye Kolonier og til Opdagelſesreiſer i det Indre, hvorved Landet efterhaanden er bleven nogenlunde vel bekjendt.

Blandt Reiſende i det her omhandlede Tidsrum kan nævnes Eyre, Torrens-Søens Opdager, ſom i 1840—41 drog langs den frygtelig øde Sydkyſt mellem Syd- og Veſt-Auſtralia; Leichardt, ſom i 1845 paa Øſtkyſten af og ſøndenom den ſtore Carpentaria Bugt naaede Port Eſſington paa Nordſiden; og Sturt, der i 1845—46 trængte dybt ind i det Indre, men efterat have overſkredet den ſaakaldte ſtenede Ørken, ſaa ſig nødt til at vende om uden at have naaet ſit Maal, Nordkyſten. Leichardts anden Reiſe i 1848 fik et ſørgeligt Udfald, da alle Deltagere forſvandt, uden at man ſenere har faaet nogen Oplyſning om deres Skjæbne. Senere træffe vi Brødrene Gregory paa flere Reiſer i det tørre og ufrugtbare Veſtauſtralia, hvis Bygder ved Svanefloden og paa Sydveſtſpidſen ikke rigtig have villet trives, ſaavelſom Auſtin, der i 1852 opdagede den betydelige Auſtin Sø, en tør Saltflade af betydelig Udſtrækning. Det bereiſte Land viſte ſig af ſamme Beſkaffenhed ſom paa Øſtſiden, tørre, ſandige eller ſtenede Strækninger, afvexlende med godt Græsland og Kratſkov, ſamt Saltſletter med ſtørre og mindre Søer eller Søbunde. I 1855 foretog A. C. Gregory en Reiſe paa Nordkanten, og opdagede der den betydelige Victoria Elv, hvorfra han i 1856 reiſte mod Øſt igjennem Landet, noget længere inde end Leichardt paa dennes førſte Reiſe til Moreton Bugten paa Øſtſiden.

Det var dog iſær fra Syd-Auſtralia, at Opdagelſesreiſerne til det Indre bleve foretagne. Torrens-Søen, og den nordenfor ſamme liggende Gregory, eller ſom den ſenere blev kaldet, Eyre Sø, ligeledes opdaget af Eyre i 1840, bleve efterhaanden nærmere underſøgte, og i 1857 opdagedes længere mod Veſt den betydelige Gairdner Sø af Hack og Major Warburton, foruden en hel Mængde mindre Søer, alleſammen ſalte og tomme, eller vandfyldte efter Aarstiden. Landet omkring disſe Søer blev i Aarene 1858 til 1860 nærmere underſøgt, og uagtet man ſaagodtſom ingenſteds fandt ſtadigt rindende Vand, viſte det ſig dog ſtrøgvis at være bedre, end man havde ventet, og næſten ligeſaa hurtigt, ſom man havde underſøgt en Strækning, flyttede Nybyggere efter med ſin Buſkap af Faar og Storfæ.

Endnu i 1860 var Sturt den, ſom havde trængt længſt ind i Landet, men i dette Aar naaede John Mc. Douall Stuart, ſom alt tidligere havde foretaget Reiſer i det Indre og i mange Aar havde opholdt ſig i det auſtraliſke Steppeland, flere Grader længere mod Nord og forbi den Breddegrad, hvortil Gregory noget længere veſtover var kommen fra Nordkyſten af, og hvor Ørkenen havde tvunget ham til at vende om. Denne Reiſe maa anſees ſom Forløber for de i de følgende Aar heldigt udførte Expeditioner tværsigjennem Verdensdelen fra Kyſt til Kyſt, og vi ville derfor omtale den lidt nærmere, hvorved man ogſaa faar et Indblik i den Maade, hvorpaa de auſtraliſke Underſøgelſesreiſer foretoges.

Den 2den Marts 1860 forlod Stuart og hans to Reiſefæller Kekwick og Head Chambers Creek noget veſtenfor Gregory Søen; de vare ſom ſædvanlig paa ſaadanne Reiſer tilheſt, og havde desuden tretten Pakheſte med ſig til Transport af Godſet og Provianten. I Begyndelſen gik Reiſen gjennem tildels forhen kjendte Egne, og der indtraf intet mærkeligt; men efter nogle Dages Forløb overfaldtes de af Uveir og Regnbyger, ſom for endel ødelagde deres Sager, og bragte de forhen tomme Elvleier til at flyde over ſine Bredder, ſaa at de bleve vanſkelige at paſſere; tilſidſt blev hele Jordbunden ſaa opblødt, at de maatte ſtandſe al videre Fremrykning og vente, indtil Veiret var blevet bedre. Førſt den 17de kunde de drage videre, og kom da igjennem Kratſkov, eller ſom den af Engelſkmændene kaldes, Scrub, indtil de den 28de traf paa en øde Strækning med Sandhouge; nordenfor denne fandtes Aasrygge med Kilder og Vandløb, der gjorde Egnen til et udmærket Land for Fædrift. Derefter gik det videre indover paa ſamme Maade, ſnart over Scrub, Saltbuſk eller Græsland, ſnart over øde Strækninger, hvor der ikke fandtes et Græsſtraa, men ſom tildels vare bevoxede med ſtore, høie Træer, over Elveſenge uden Vand, eller ogſaa med Vand i ſtørre eller mindre Damme, og over lavere Aasrygge, indtil Heſtene bleve ſaa udſlidte og Folkene ſaa medtagne, at de maatte hvile ud, iſær da tillige Tegn til Skjørbug havde begyndt at viſe ſig. De befandt ſig da i Hjertet af Landet paa en Aasryg, ſom fik Navnet Mac Donnell Høiderne, og i hvis vilde Kløfter de kun med Vanſkelighed kunde komme frem. Herefter droge de i to Dage over et Scrubland, hvor der ikke fandtes Spor af Vand, ligeſaalidt ſom i de derpaa følgende Reynold Høider, ſaa at det i det hele varede fem Dage, førend de fandt et Bækkedrag, af hvilket baade Menneſker og Dyr kunde blive forſynede, og det ſaa ud, ſom om der i denne Del af Landet kun var faldet lidet Regn. Tørken begyndte nu at viſe ſine Virkninger overalt, ſom om man var midt i Sommeren, og det var ſom ofteſt kun efter langvarig Søgen, at de fandt ſaameget Vand, at det kunde ſtrække til for den daglige Forſyning. Forøvrigt gik Elvleierne, ſom før vare løbne mod Øſt, nu mere mod Nordoſt, og man ſaa af og til Spor af de Indfødte, men Landet blev mere og mere tørt.

Efter Stuarts Mening vare de nu netop i Auſtralias Centrum og han plantede derfor den 23de April paa en Høide, ſom blev kaldet Central Mount Stuart, det engelſke Flag. Landet nordover ſaa ud til at være en vandløs Sandørken, og de Reiſende droge derfor videre i en mere veſtlig Retning, hvor de traf talrige Spor efter de Indfødte; men efter flere forgjæves Forſøg paa at trænge frem gjennem det nu udtørrede Land, hvor Vandſtederne bleve færre og færre, maatte de vende om og naaede den 14de Mai tilbage til Mount Stuart i en ynkværdig Tilſtand. Heſtene vare nu ſaagodtſom fuldſtændig udſlidte, og Stuart led ſaavel af Skjørbugen, ſom af Følgerne af et Fald af Heſten, ſaaledes at han neppe kunde holde ſig i Sadelen. Baade for ſin egen og for Dyrenes Skyld maatte de her hvile ud til den 18de, og imidlertid lod Stuart Kekwick underſøge Omegnen for at finde Vand. Kekwick ſaa paa ſin Tur i Fraſtand et Par med Spyd bevæbnede Indfødte, og fandt Landet nordover bedre, end man havde ventet, hvorfor de atter begave ſig mod Nord, men Stuart var ſaa elendig, at de ofte vare nødte til at tage ſig Hviledage. Landet lod nu til at blive bedre befolket, og de ſaa af og til Indfødte, men ſaa langt borte, at de ikke vare iſtand til at naa dem, og ſaaledes gik Reiſen videre, indtil de den 7de Juni havde naaet en Aasryg paa 19° n. B., ſom fik Navnet Short Range. Nordenfor denne var der godt Græsland med ſtore Træer, men ikke en eneſte Draabe Vand at finde, og efter flere forgjæves Forſøg paa at trænge frem, hvorved de i 111 Timer vare uden Vand, var det forbi baade med deres egne og Dyrenes Kræfter; tre af disſe ſtyrtede, inden de naaede tilbage til det nærmeſte Vandſted Biſhop Creek, og de øvrige vare ſaa udmattede, at de neppe formaaede at ſlæbe ſig frem. Da de nærmede ſig Vandet, bleve imidlertid Heſtene muntrere, og tilſidſt havde de Møie nok med at holde dem tilbage og hindre dem fra at forſluge ſig.

I ſex Dage hvilede nu de Reiſende og deres Dyr ud for at vinde Kræfter. Skjørbugen gav ſig, iſær ved Nydelſe af vilde Agurker, hvoraf de fandt endel, og ſkjønt endnu ſvag, befandt Stuart ſig dog en hel Del bedre. I Tiden mellem deres førſte Beſøg ved Biſhop Creeck og Tilbagekomſten havde Stedet været beſøgt af Indfødte, og Dagen efter at de vare komne tilbage, traf de ſammen med fire Stykker. Det var ſtore velſkabte Folk, langt kraftigere end de i Syden levende forkomne Stammer. En af dem var endog over tre Alen høi med langt, ned over Skuldrene hængende Haar og et rødt Net paa Hovedet, men forreſten ſplitternøgen; de havde lange Spyd og Bumeranger, et for Auſtralierne eiendommeligt Kaſtevaaben, og viſte i Begyndelſen en afgjort fiendtlig Holdning, men bleve ſiden mere venlig ſtemte, uden at det dog kom til nogen Forſtaaelſe med dem, og hverken disſe eller andre Indfødte lode ſig i de følgende Dage ſe; dog hørte man ofte Stemmer og ſaa Røg ſtige op i Nærheden.

Den 18de Juni droge vore tre Reiſende videre og naaede Dagen efter en halv udtørret Sump, der fik Navnet Kekwick Dammene, og hvor de bleve liggende over i nogle Dage. Her fik de atter Beſøg af Indfødte, ſom nu bleve mere og mere talrige og viſte ſig paatrængende og tyvagtige; dog overlod en af dem de halvt forkomne Reiſende fire Opoſſumer (Pungrotter) og endel ſmaa Papagøier, der bragte dem en velkommen Afvexling i deres ſædvanlige Koſt.

Den 25de brød de atter op for at gjøre et ſidſte Forſøg paa at naa frem, dengang ikke til den af Gregory opdagede Victoria Elv, hvilket havde været Stuarts oprindelige Plan, men til Carpentaria Bugten; dog ſkulde ogſaa dette Forſøg ſtrande ikke paa Tørke eller andre Naturhindringer, men paa de Indfødtes fiendtlige Holdning. De viſte ſig nu i ſtort Antal og ſom baade kraftige og tapre Folk, hvem ikke engang Geværerne gjorde forſkrækkede. Ved Overgangen over et Elveleie maatte de flere Gange ſlaaes tilbage, og de forſøgte endog at afſkjære de Reiſende fra Pakheſtene, ſaa at Stuart meget mod ſin Villie maatte vende om, og den 27de atter befandt ſig ved Biſhop Creek, hvorfra han den næſte Dag tog fat paa Hjemreiſen omtrent ſamme Vei, ſom han var kommen. „Det var overraſkende“, ſiger Stuart, „med hvilken Hurtighed Vandbeholdningerne udtørredes. Vor Tilbagereiſes Mulighed beroede paa Vinterregnen, og der faldt fra Marts til 27de Auguſt ikke ſaameget, at vi en eneſte Gang bleve gjennemvaade. Jeg havde egentlig beſluttet at foretage endnu et Forſøg fra et Sted, hvor der paa Udreiſen fandtes mange Damme, men de vare nu aldeles tørre, og vi maatte opgive Haabet om at trænge frem. Dette var meget heldigt; thi havde vi ventet en Uge til, vilde vi ingenſteds have fundet Vand, og Hjemreiſen havde været umulig.“

Ikke uden Beſvær, og atter med Tab af flere Heſte, kom de den 26de Auguſt tilbage til Chambers Creek, vel uden at have kunnet naa Maalet, men dog ſaa nær Nordkyſten, at de ikke havde befundet ſig mere end 50 Mile fra den.

Endnu inden Stuart var kommen tilbage, havde Kolonien Victoria udruſtet en Expedition under Robert Burke, ſom foruden Heſte ogſaa benyttede Kameler, da man troede, at disſe Dyr bedre vilde kunne udholde Reiſen. Vi ville imidlertid vente med at beſkrive denne ulykkelige Expeditions Skjæbne og atter vende os til Stuart, ſom fra Syd-Auſtralia af paany brød op til det Indre den 1ſte Januar 1861, dennegang ſelv tolvte, hvoriblandt hans gamle Kammerater Kekwick og Head. De havde 49 Heſte med og vare vel udruſtede. Det gik dog i Begyndelſen langſomt, da Stuart endnu var ſvag og befandt ſig ilde; men tilſidſt naaede de Central Mount Stuart, og herfra gik det raſk nordover ſamme Vei ſom paa den forrige Reiſe, ſaa at de den 24de April havde naaet det Sted, hvor de Indfødte havde tvunget dem til at vende om. Herfra naaede Stuart frem til omtrent 17° n. B. eller henved 30 Mile længere mod Nord, end paa den forrige Reiſe, og kom ud paa uhyre Græsſletter, men alle Forſøg paa at trænge frem paa Nord- eller Øſtkanten til Carpentaria Bugten eller til den ikke over 20 Mile længere mod Veſt løbende Victoria Elv ſtrandede paa Vandmangel, og den 17de Juni maatte han beſlutte ſig til at vende om, da Provianten begyndte at ſlippe op. Ogſaa dennegang havde de Indfødte indtaget en fiendtlig Holdning; men forreſten kom alle Deltagerne i god Behold tilbage til Syd-Auſtralia, hvis yderſte Nybygge naaedes den 31te Auguſt. Herfra begav Stuart ſig til Koloniens Hovedſtad Adelaide, hvor han ankom den 16de September.

Burke var den 20de Auguſt 1860 brudt op fra Melbourne, Victorias Hovedſtad, med en betydelig Styrke, og havde ikke mindre end 25 Kameler og 25 Heſte med ſig, et Par amerikanſke Transportvogne, ſamt Proviant for atten Maaneder. Det gik imidlertid ſmaat; Kamelerne, til hvis Røgt der var leiet tre Indiere, voldte dem megen Beſvær, og førſt 25de September havde de naaet Darling, en af Murray Elvens Tilløb. Her ſkilte fire af Expeditionens Medlemmer ſig fra den og vendte om, hvorhos der i det hele taget ikke ſynes at have herſket nogen rigtig god Forſtaaelſe mellem Deltagerne. Dette og den Omſtændighed, at den Mængde Sager, man havde med ſig, forſinkede Reiſen, beſtemte Burke til at lade endel af Mandſkabet og Dyrene blive tilbage i Menindie ved Darling, medens han ſelv ottende drog afſted nordover, ledſaget af en Mr. Wright fra Menindie, ſom var godt kjendt i Egnen. Det gik nu raſkt fremover, da der var falden rigelig Regn, og de overalt fandt Vand og Græsgange for Dyrene. Den 29de Oktober blev Wright ſendt tilbage til Menindie for at hente Reſten af Expeditionen, medens de øvrige fortſatte Reiſen nordover, og den 11te November naaede de Cooper Creek, der er den nedre Del af det betydelige Vandløb Victoria eller Barku, ſom falder ud i den da endnu ikke opdagede Eyre Sø. Denne Elvedal blev nu fulgt indtil den 20de November, da de ſtandſede for at lade Dyrene komme til Kræfter og imidlertid forſøge at finde en Vei nordover. Flere Forſøg herpaa mislykkedes, og Burke ſaa ſig atter nødt til at lade en Del af Expeditionen under Kommando af Brahe, en af Deltagerne, blive tilbage, førſt paa et Sted, ſom fik Navnet Ratshole af den Mængde Rotter eller rettere Springmus, ſom der fandtes, men disſe Dyr tvang dem ſenere til at flytte til et andet Sted noget længere nede i Dalen. Stærke Tordenbyger paa Nordkanten tydede hen paa, at der maatte være falden Regn, og den 16de December brød Burke op ſelv fjerde for med 6 Kameler og en Heſt, ſamt Proviant for tre Maaneder, at begive ſig nordover. De andre tre Deltageres Navne var Wills, King og Gray.

Expeditionen var ſaaledes ſkilt ad i tre Afdelinger, hvoraf den ene endnu var i Menindie under Wright, den anden i en forſkandſet Leir i Cooper Creek, og den tredie under Burke paa Veien til Carpentaria Bugten. Wright havde ſeet ſig nødt til i Menindie at vente paa nye Forſyninger af Proviant, da den, man havde, var bleven fordærvet. Han modtog imidlertid den 5te November et Bud med Underretning om Udfaldet af Stuarts førſte Reiſe. Dette Bud ſendte han ſtrax tilligemed en anden Mand efter Burke; men de vare ikke ſaa heldige at træffe ham og kom derved i den yderſte Nød, miſtede Heſtene og maatte ſyge og fuldſtændig udmattede vende om. De kunde ikke ſlæbe ſig længere frem end til Torowoto, en Snes Mile nordenfor Menindie; men herfra fik de ved en Indfødt ſendt Bud til Wright, ſom endelig kom dem til Hjælp og førte dem tilbage.

Dette var Begyndelſen paa de Uheld, ſom ſkulde ramme Expeditionen. Førſt den 26de Januar 1861 ſaa Wright ſig iſtand til at bryde op, men Tørken var indtraadt, og alle Vandløb og Damme vare udtørrede, ſaa at de ſaa ſig nødte til at føre Vandſække med ſig. Det Land, ſom Burke havde fundet vel forſynet med Vand og Græs, var nu en frygtelig Ørken, og hvad der havde været en Sump, var nu en ſtenhaard Lerſlette, fuld af

Springmuſens Huler, ſaa at Dyrene traadte igjennem ved hvert andet Skridt og kun med Nød undgik at brække Benene. Wright naaede ſaa langt ſom til Bulla Creek under 28° n. B., men længere kunde han ikke komme; den ene af Deltagerne i hans Afdeling døde efter den anden, og de Indfødte indſluttede og beleirede dem, ſaa at de vare Undergangen nær, da Brahe og hans Afdeling ſtødte til dem fra Cooper Creek den 27de April.

Ogſaa denne Afdeling var bleven angreben af de Indfødte, og de maatte, for at beſkytte Leiren, omgive den med Paliſader. Paa Burkes Tilbagekomſt ventede de forgjeves, og da de havde ventet fem Uger over de tre Maaneder, Burke havde faſtſat, og der af Proviant ikke var ſynderlig mere igjen, end de behøvede for Tilbagereiſen, maatte Brahe den 21de April bryde op, efterat have nedgravet endel Proviſioner til Brug for Burke og anbragt den fornødne Anviisning om, hvilken Retning han tog. Hans Ankomſt til Bulla Creek forjog de Vilde, men ſyge ſom alle Expeditionens Medlemmer vare, kunde de ikke tænke paa et længere Ophold og maatte begive ſig paa Hjemveien. Flere af dem vare nu ſaa elendige, at de hverken kunde gaa eller ride, og Wright erklærede, at det Land, han havde gjennemreiſt, var det tørreſte og daarligſte, han nogenſinde havde ſeet. Imidlertid naaede han den 18de Juni Darling, efterat en Mand til var død, og de havde miſtet nogle af Dyrene.

I Melbourne begyndte man at blive ængſtelig for Burkes Skjæbne og ſendte en Hjælpe-Expedition ud under A. Howitts Kommando. Denne traf den 21de Juni ſammen med Brahe og fik af ham Underretning om de forefaldne Begivenheder. Der blev da udſendt Underſøgelſes-Expeditioner fra alle Kanter, fra Syd-Auſtralia, Victoria og Queensland; Skibe ſendtes til Nordkyſten for at lede efter ham der; men man havde lidet Haab om et heldigt Udfald; meget mere troede man, at de maatte være omkomne i Ørkenen mellem Cooper Creek og Carpentaria Bugten, hvilket beſtyrkedes derved, at en bortløben Kamel var kommen til Queensland. Imidlertid havde Howitt begivet ſig ud paa en ny Tur og fandt den 15de September King, den eneſte overlevende af Burkes Afdeling, hos en Stamme af de Indfødte, ſom havde leiret ſig i Cooper Creek Dalen. Udmagret til et rent Skelet og aldeles fillet, ſaa han ud ſom en af de Vilde, og var ſaa medtaget, at han havde Møie med at fatte, hvad man ſagde til ham; dog kom han ſig efter et Par Dages ordentlig Pleie.

King fortalte, at de fra Cooper Creek af havde reiſt mod Nord noget øſtenfor Sturts Vei i 1845. Længere nordover havde de fulgt Cloncurry Elvens Dal og vare den 11te Februar naaede ſaa langt, at de iagttoge Fjære og Flod ſamt Indſtrømning af ſalt Vand i Elvemundingen, men Havet ſelv fik de ikke at ſe, og de vovede ikke at gaa længere, da Provianten ellers ikke vilde ſtrække til. De Indfødte vare i Regelen venlige og forſynede dem med Fiſk og andre Levnetsmidler i Bytte for Glasperler og Fyrſtikker. De vare, ſaaledes ſom ogſaa Stuart havde bemærket, kraftigere Folk end de længere ſydpaa boende, og forſtode at bygge nette og rummelige Hytter. Burke fandt endog engang en Yamsmark*), men om den var vild eller dyrket, har man ikke faaet Oplysning om.

Paa Hjemveien begyndte Kræfterne at ſvigte ſaavel hos dem ſelv ſom hos deres Dyr, og de kom yderſt afkræftede og med kun to Kameler i Behold tilbage til Cooper Creek Dalen. Her døde Gray den 16de April, og deres Skuffelſe var ſtor, da de nogle Dage efter kom til den forladte Leir; imidlertid fandt de dog de af Brahe nedgravede Sager. De to tiloversblevne Kameler vare imidlertid ſaa medtagne, at de maatte ſkydes, og for at faa Proviant maatte de tørre ſaameget af Kjødet, ſom de kunde føre med ſig. De traf paa Indfødte, ſom mødte dem med Venlighed og forſynede dem med Fiſk og Nardu-Kager (af Frøet af en Planteart); de forlode dem imidlertid kort efter, og en Ildebrand, ſom opſtod en Dag, da de ſtegte Fiſk, lagde deres Hytte i Aſke og fortærede næſten alt, hvad de havde, ſaa at de maatte ſøge tilbage til de Indfødtes Leir. Disſe havde imidlertid allerede forladt den, og de vare nu aldeles blottede for Alt med Undtagelſe af et Par Geværer og Revolvere ſamt lidt Ammunition; heldigvis fandt de en Mark med Nardu-planter, og levede en Tid lang af disſes Frø. Wills og Burke bleve imidlertid ſaa ſvage, at King var den eneſte, ſom kunde ſørge for Føden. Tilſidſt foreſlog Burke, at han ſkulde ſamle Frø for tre Dage, og ſaa ſøge at komme videre, men det var for ſent; Wills maatte efterlades døende, og Burke døde kort efter. Dette var i Mai. King blev optaget af en Stamme Indfødte, ſom pleiede ham ſaa godt, de formaaede, indtil han blev funden af Howitt. Denne gav de Vilde rige Gaver til Erſtatning for den Gjæſtfrihed, de havde viſt ham, og reiſte videre for at begrave Burke og Wills, hvorpaa de vendte tilbage.

---

*) Yams er en Plante, af hvis Rod man laver Mel, der benyttes ſom Næringsmiddel i en ſtor Del af de hede Jordſtrøg.

Den Opgave, at reiſe tværs igjennem Landet fra den ene Kyſt til den anden, var ſaaledes bleven løſt af Burke og hans tre Reiſefæller, der vel ikke havde ſeet Havet paa Nordſiden, men dog været Kyſten nær indtil et Par Miles Afſtand og havde kunnet iagttage Tidvandet i Elvemundingen. Expeditionen fik en ſørgelig Ende; men endnu inden Udløbet af det følgende Aar havde tre andre Reiſende heldigen løſt Opgaven, og ſiden fandt man ingen ſærdeles Vanſkelighed ved at komme frem. Opdyrkningens Forløbere, Faareopdrætterne, rykkede efterhaanden langs de underſøgte Veie længere ind i Landet, ſom blev mere og mere kjendt, ſaa at der nu i Verdensdelens øſtlige Halvpart ikke længere findes ſtørre ubekjendte Strækninger. I de ſidſte Aaringer har man endog uden Uheld ført hele Drifter af Storfæ, Heſte og Faar over til Nordkyſten, hvor Nybygder ere blevne anlagte, og i det Hele er Landet ved nærmere Bekjendtſkab fundet at være bedre, end man efter de førſte Underſøgelſer havde troet.

Af de tre Reiſende, ſom i 1861—62 gjennemkrydſede Landet fra Nord- til Sydkyſten, var J. Mc. Kinlay, ſom i September 1861 forlod Adelaide for at lede efter Burke, den førſte. Inden han naaede Cooper Creek, fik han Underretning om dennes Skjæbne, men fortſatte dog Turen derhen og videre nordover til Leichhardt og Albert Elvene. Heller ikke han naaede helt ud til Kyſten, da Floden, ſom her ſteg til omtrent 7 Fod, daglig overſkyllede Forlandet og gjorde det utilgjængeligt. En Dampbaad, der var ſendt nordover for at optage ham og hans Folk, havde alt forladt Kyſten, da han kom derhen, og han maatte derfor overland ſøge at naa Øſtkyſten, hvilket, medtagne af Sygdom ſom mange af Expeditionens Medlemmer vare, ikke var noget let Arbeide. Iſær voldte den forvirrede Sammenhobning af Fjeldhøider og Smaadale paa Vandſkjellet mellem det Indiſke og det Stille Hav dem megen Beſvær, og de brugte en hel Maaned for at komme over. Siden fulgte de Burdekin Elvens Dalføre i Queensland og naaede her den 2den Auguſt 1862 det førſte Nybygge, hvorfra de i korte Dagsreiſer kom ned til Port Deniſon ved Kyſten.

W. Landsborough var den næſte i Ordenen. Kolonierne Victoria og Queensland udruſtede i Forening to Expeditioner, hvoraf den ene under F. Walker gik overland til Carpentariabugten, medens Landsboroughs blev ført tilſøs fra Brisbane til Albert Elven. Herfra begyndte han ſin Reiſe indover den 1ſte Oktober 1861 og beſkriver Landet, uagtet han reiſte i den tørre Aarstid, ſom godt og ſærdeles ſkikket til Bebyggelſe. I December var han naaet ſaa langt ſom til $19^{1}/_{2}{}^{0}$ ſydlig Bredde, men her blev deres videre Fremtrængen hindret af de Indfødte, hvoraf man traf mange, og ſkjønt de vel kunde have trængt igjennem, beſluttede Landsborough ſig dog til at vende om til Carpentaria, hvorhen

Walker i Mellemtiden havde naaet. Her forſynede han ſig med nye Forraad og gik ſiden over Fort Burke eller Brahes Leir ved Cooper Creek i Melbourne i 1862.

Stuart var den tredie Reiſende, ſom i 1862 gjennemſkar Faſtlandet. Han fulgte den ſamme Vei ſom paa ſine to foregaaende Reiſer, og forſøgte ſom før at naa Victoria Elven paa Nordſiden, men ogſaa dennegang uden Held, hvorfor han gik mod Nord til Rapes Elven, der falder i Carpentaria Bugten; men inden han naaede ud til denne allerede af Leichhardt opdagede Elvs Munding, bøiede han af mod Nordveſt og kom over et mellemliggende Høiland til Adelaide Elven, ſom han fulgte til dens Munding i det Indiſke Hav. „Jeg fortalte ingen“, ſiger Stuart i ſin Beretning om Ankomſten til Kyſten, „at vi vare ſaa nær Havet, undtagen Thring og Auld, for ved Synet af det at berede dem en Overraſkelſe. Vi marſcherede over let, bakket Grund, temmelig høitliggende og med Jernſten hiſt og her, medens af og til vulkanſke Bergarter traadte i Dagen, og Træernes lavere Væxt ſamt mere forkrøblede Udſeende antydede Havets Nærhed. Vi naaede en Dal med opſkyllet Bund og bedækket med langt Græs, hvorfra jeg kunde høre Lyden af Brændingen; Dalen var $^1/_4$ (engelſk) Mil bred, og paa den anden Side var der et tæt Buſkads af Underſkov, ſom betegnede Strandlinien. Vi gik over Dalen og arbeidede os igjennem Buſkadſet, ſom var et rent Net af Slyngplanter. Her lod jeg Heſtene blive tilbage, medens vi ſkaffede os Vei, og kom nogle Skridt ud paa Stranden, hvor jeg kunde glæde mig ved Synet af det Indiſke Hav i Van Diemens Bugten, inden de, ſom kom efter, havde en Anelſe om dets Nærhed. Thring, ſom red foran, raabte: „Havet“, hvorover hine bleve ſaa overraſkede, at han maatte gjentage Ordene flere Gange, inden de forſtode det, hvorpaa de brøde ud i et rungende Hurra.“

Det var den 24de Juli 1862, at Stuart naaede Kyſten, og han tiltraadte kort efter Tilbagereiſen, under hvilken han blev alvorlig ſyg og var paa Veien til at bukke under. Han kom ſig imidlertid og blev modtagen med Triumf, da han i Slutningen af Aaret kom tilbage til Sydauſtralia.

Hermed kan den øſtlige Halvpart af Verdensdelen ſiges at være erobret for Bebyggelſen. Stuarts og de øvriges Opdagelſer blev udvidet ved jevnlige Reiſer, men alle give de den ſamme Beretning om Tørke og Vandmangel i den tørre Aarstid og Overſvømmelſer i Regntiden. Imidlertid fandt man ſtedſe flere Strækninger af brugbart Land, og i 1872 var Kjendſkabet til det Indre bleven ſtor nok, til at man kunde anlægge en Telegraflinie tværs igjennem Landet fra Adelaide i Syd til Port Darwin paa Nordſiden, hvorfra en underſøiſk Traad gaar videre til Indien. I det Hele gaa de øſtlige Kolonier alle ſom en frem med Kjæmpeſkridt, ſaavel med Henſyn til Folkemængde, ſom til Benyttelſen af Landet og dets Hjælpekilder, i hvilken Henſeende dette kan betragtes ſom en fuldkommen jomfruelig Jordbund, idet de faatallige og yderſt vilde Indfødte hverken have forſtaaet at gjøre ſig Landet nyttigt eller formaa at gjøre Modſtand mod de Hvides Fremrykning, men trække ſig tilbage lidt efter lidt og befinde ſig i aabenbar Uddøen.

Anderledes forholder det ſig med den veſtlige Halvpart. Er allerede i Øſten Landet i ſin Helhed at betragte ſom mindre heldig ſtillet, hvad Vandforſyning og Frugtbarhed angaar, ſaa er det mod Veſt og iſær mod Sydveſt en fuldſtændig Ørken. Paa Nordkanten har man iſær ved Gregorys Reiſer 1858 og 61 lært Landet at kjende ſom nogenlunde godt og forſynet med de ſædvanlige, lidet udviklede auſtralſke Elvedrag uden Vand undtagen i Regntiden, men dog ret vel ſkikket for Bebyggelſe, og der er ogſaa paa flere Steder bleven anlagt nye Bygder; men den ældre Koloni, Veſt Auſtralia, har aldrig rigtig villet trives. Medens Ny Syd Wales, Victoria og Syd Auſtralia ſkred frem og voxede til Kjæmper, tildels rigtignok paa Grund af den i 1851 opdagede

Guldrigdom, og havde ſtore og mægtige Stæder at opviſe, ſaaſom Sidney og Melbourne, vilde det i Veſt Auſtralia ſlet ikke gaa. Folkemængden naaede ikke engang op til ti tuſende, og man maatte gribe til den Udvei at bede om at faa Forbrydere tilſendte for at faa Arbeidskræfter, noget ſom forlængſt var ophørt i de andre Kolonier. Det hjalp endel, og Kolonien har hævet ſig, dog uden endnu at have naaet nogen ſærdeles Betydning. Hertil bidrog det ogſaa meget, at det ikke var lykkedes at trænge frem overland herfra til de øſtlige Kolonier. Alle de Forſøg, ſom gjordes, ſtrandede paa Vand- og Græsmangelen i de øde Sandørkener øſten for Kolonien, og der maatte gaa tolv Aar hen, inden Major Warburton i 1874 var iſtand til fra Øſten af at gjennemkrydſe Landet og naa Havet paa Nordveſtſiden. Efter ham har John Forreſt ſamme Aar gjort en lignende Reiſe fra Veſt mod Øſt, og Thomas Elder i 1875—76 reiſt fra Baltana i Syd Auſtralia til Veſt Auſtralias Hovedſtad Perth, og derefter tilbage ad en anden Vei fra Murchiſon Elven af.

Alle diſſe, ſaavelſom andre Reiſende, ſkildre de af dem her gjennemreiſte Egne ſom frygtelig øde og værre end det afrikanſke Saharas værſte Egne. Der findes rigtignok endnu ſtore Strækninger, der ere fuldkommen ubekjendte, og om end ſenere Underſøgelſer ſkulde viſe, at Dommen er for ſtreng, er det dog ſandſynligt, at Størſtedelen af Landet er goldt og ufrugtbart, og at det paa langt nær ikke kan maale ſig med de øſtlige Diſtrikter.

Foruden de allerede nævnte Expeditioner fortjener at nævnes M'Intyres Expedition i 1865—66, der havde til Henſigt at ſøge efter Leichhardt, af hvis Folk man endnu nærede Haab om, at enkelte kunde være ilive, fremdeles Gilmore og iſær Giles, ſom fra 1870 til 74 gjorde vigtige Opdagelſer i Landets midterſte Del, hvor den ſidſte fandt den ſtore Saltſø Amadeus. I det Sydveſtlige trængte Dempſter, Clarkſon og Harper i 1861 og Lefroy i 1863 temmelig langt frem i det Indre, der ligeſom tidligere viſte ſig at være Landets tørreſte og meſt ufrugtbare Del.

Af de omkring Hovedlandet liggende nærmere og fjernere Øer og Øgrupper er den nærmeſte, Van Diemensland eller Tasmanien, nu bleven et af de Hvide fuldſtændig beſat Land. Da man her allerede i 1803 anlagde en engelſk Nybygd, fandt man de Indfødte om muligt paa et endnu lavere Trin end Auſtralias Vilde, og det lykkedes ikke at vinde dem for Kriſtendommen eller nogenſlags Kultur; meget mere ere disſe Landets Urindvaanere uagtet al Omhu fra Styrelſens Side nu fuldſtændig uddøde og Landet udelukkende i Europæernes Hænder. Det er, om end ikke ſaa ſærdeles frugtbart, dog forſaavidt velſkikket til Bebyggelſe og Kultur, ſom dets Klima paa Grund af Beliggenheden ſaa langt mod Syd lignede Europas, og de fleſte af vore dyrkede Væxter trives ogſaa meget godt; imidlertid ſtaar det i Størrelſe og Betydning tilbage for Kolonierne paa Hovedlandet.

Større Betydning har det af Abel Tasman i 1646 opdagede Ny Seeland. Det laa efter den førſte Opdagelſe upaaagtet hen i over et Aarhundrede, indtil Cook i 1769 atter opdagede det og omſeilede dets Kyſter, men ogſaa længe efter den Tid blev det lidet beſøgt, da der ſtod Skræk af dets Indbyggere. Disſe høre til den malayiſke Race, og ere et langt mere begavet og udviklet Folkefærd end Auſtralnegrene, men de vare tillige de værſte Menneſkeædere, man har truffet paa, og efterat flere Skibsmandſkaber vare blevne dræbte og opſpiſte, holdt man ſig i Regelen ſaa meget ſom muligt borte fra dem. Lidt efter lidt begyndte imidlertid Indbyggerne at komme i fredeligt Samkvem med Sydhavets Hvalfangere og at forſyne dem med Levnetsmidler, og der dannede ſig en liden Bygd af Europæere og Blandinger paa den nordlige af de to Hovedøer. Misſionærer kom til og fandt i Maorierne eller de Indfødte et opvakt og lærvilligt

Folk, ſom rigtignok en Tid lang gjorde Modſtand mod Kriſtendommen og haardnakket holdt paa ſine menneſkeæderiſke Unoder, men ſom, da der begyndte at ſke et Omſlag, med Iver modtog og beholdt den nye Lære. De Europæere, ſom nedſatte ſig paa Øen, vare dog ikke juſt Folk af det bedſte Slags, og da Maorierne, tapre og krigerſke ſom de ere, ikke vilde taale deres Anmasſelſer, kom det oftere til blodige Kampe mellem dem, ſaa at den engelſke Regjering i 1840 ſaa ſig nødt til at ſkride ind og tage Landet i Beſiddelſe. Det har ſiden udviklet ſig med overordentlig Hurtighed og tegner til at blive en Perle blandt Sydhavets Lande.

Ligeſom Auſtralia har Øgruppen ſin egen Karakter, men er ikke ſom dette et Ørkenland, tværtimod er det vel bevandet og har en frodig Plantevæxt, hvori de ſtore Strækninger, der ere bevoxede med Bregner eller ormegræsagtige Planter, danne et fremragende Træk. En anden eiendommelig Plante er Nyſeelands-Hampen, der allerede før Europæernes Ankomſt benyttedes af de Indfødte ſom Trævleſtof til Tøier, Fiſkegarn o. ſ. v. Dyreriget var ſom overalt paa affideſliggende Øer fattigt, og af Pattedyr fandtes før Europæernes Ankomſt foruden et Par ſmaa Flaggermus kun et, nemlig Rotten, og denne indfødte Rotte er endog ſenere bleven udryddet af de Hvide; men de almindelige europæiſke Husdyr ere blevne indførte og trives vel ſamt findes nu i betydeligt Antal. Af Fugle findes flere eiendommelige Arter, deriblandt den beſynderlige Kivi, der hører til Strudſefuglene, men den er ikke ſtørre end en Høne og aldeles forſvarsløs, da den ikke kan flyve, ſaa at den er ſin Undergang nær. Om en anden ſtrudſeagtig Fugl, den kjæmpeſtore Moafugl, gaar der Sagn blandt de Indfødte, og man har fundet Levninger af den. Den ſynes førſt i den ſenere Tid at være bleven udryddet.

Det var iſær paa den nordlige Ø, at de Hvide nedſatte ſig; dog have de ikke kunnet fortrænge Maorierne, ſom endnu for en ſtor Del haandhæve ſin Eiendomsret til Landet, ſkjønt de have underkaſtet ſig Englands Overhøihed. De beſkyttes nu af Regjeringen, men uagtet der ſaaledes intet er til Hinder for deres Trivſel, og de nu have langt andre Hjælpekilder at ty til med Henſyn til Livsophold og Velvære, end før, er Antallet af dem dog i Aftagende, og hvis der ikke heri opſtaar en Standsning, kan man her ſom paa flere af Sydhavets Øer forudſe den Tid, da dette mærkelige og begavede Folkefærd vil være uddød. Derimod tiltager den europæiſke Befolkning baade i Antal og Velſtand og dermed Landets Opdyrkning ſaavelſom Kjendſkabet til det Indre, hvor man har fundet varme Kilder og andre Tegn paa vulkanſk Jordbund i ſtor Mængde.

Sydøen, ſom er den ſtørſte af de to Hovedøer, henlaa i lang Tid upaaagtet; den havde et raaere Klima end Nordøen, var næſten ubeboet, og førſt for et Par Aartier ſiden begyndte Strømmen af Udvandrere at gaa derhen, da der blev fundet Guld. Den er nu paa flere Steder ret vel befolket og er bleven fuldſtændig gjennemreiſt, hvorved man har fundet høie Fjelde med prægtige Alpelandſkaber, ſtore Snebræer og Jøkler, foruden enſomme Fjeldvande, ſaa at Naturen her i mangt og meget minder om norſke Egne. Begge Øer ere ved ſin heldige Beliggenhed og Rigdom paa gode Havne ſærdeles vel ſkikkede til at blive et af Midtpunkterne for Samfærdſelen i det ſtille Hav.

Medens de fornævnte Øer og Hovedlandet er kommen ind under den europæiſke Civiliſations Omraade, og det kun er et Tidsſpørgsmaal, naar de ville blive fuldſtændig bebyggede, er det ſtørſte og frugtbareſte af de omkring Auſtralia liggende Lande, den ſtore, nordenfor Auſtralia liggende Ø Ny-Guinea eller Papua, et af Jordens meſt ubekjendte Steder. Beliggende næſten under Ækvator, har den ſtærke Varme i Forbindelſe med det feberſvangre, dræbende Kyſtklima, de ſorte, til Auſtralnegerracen hørende Indbyggeres Vildhed, og Urſkovenes Uigjennemtrængelighed hindret ethvert Forſøg paa at lære Landet nærmere at kjende. Delvis opdaget af Portugiſerne i det ſextende og af Hollænderne i det ſyttende Aarhundrede ere dets Kyſter dog førſt i dette Aarhundrede blevne nogenlunde bekjendte, og endnu venter det Indre paa en Reiſende, ſom kan aabne Landet for os. Det lader til at være et rigt og frugtbart Land, ligeſaa eiendommeligt i ſine Frembringelſer ſom de andre Sydhavslande; ſaaledes er det Paradisfuglenes og den ſtrudsagtige Kaſuars Hjemſtavn; men man har ſom ſagt kun lidet Kjendſkab ſaavel til Land ſom til Folk. Imidlertid har dog Bebyggelſen af Auſtralias Nordkyſt bragt de Hvide i noget nærmere Berørelſe med de Indfødte, og der er i den allerſidſte Tid gjort adſkillige Forſøg paa at trænge ind i Landets Indre. I det ſidſt forløbne Aar er det ogſaa lykkedes en Reiſende Alberti med en liden Dampbaad at trænge dybt ind i det Indre paa den ſeilbare Elv Fly River, men med de Indfødte kom han ikke i venſkabelig Berørelſe og maatte tvertimod forſvare ſig mod dem. Ogſaa til denne Ø ere Miſſionærerne komne, og have tildels opnaaet at vinde Indbyggernes Venſkab, men uden forøvrigt at kunne udøve nogen Virkning paa dem.

Opdagelſen af de øvrige til Auſtralia regnede Øer og Øgrupper eller Polyneſien tilhører et tidligere Tidsrum, men den paa dem boende for Størſtedelen til den malaiiſke Race hørende Befolkning er i den ſenere Tid vunden for Kriſtendommen, ſom næſten overalt har trængt igjennem og tilintetgjort det tidligere Hedenſkab med dets Menneſkeæderi og andre Uſkikke. Ogſaa paa diſſe Øer ſom paa Ny Seeland viſer ſig den Mærkelighed, at den oprindelige Befolkning er iſærd med at dø ud, ſelv om den ikke kommer i Berørelſe med Europæerne.

Syttende Kapitel.

De andre Verdensdele. Oceanet. Slutning.

I de foregaaende Kapitler have vi holdt os til de Egne af Jorden, ſom tidligere vare aldeles ubekjendte og ſaaledes have været Gjenſtand for Opdagelſe; men ogſaa paa andre Kanter, ſelv i vor egen Verdensdel, ere mange og vigtige Reiſer blevne foretagne. De tre Verdensdele Europa, Aſia og Amerika vare dog ved Udgangen af Aarhundredets første Halvdel allerede ſaa vidt bekjendte, at noget ſærdeles nyt ikke længere findes. I Europa er der ſaaledes nu kun enkelte Strøg af Balkan-Halvøen og de nordligſte Dele af Rusland, ſaaſom den ved vore egne Grændſer liggende Halvø Kola, der trænge til nærmere at underſøges, medens femti Aar tidligere ſtore Strækninger endnu vare ſaagodtſom uberørte af Forſkningen, deriblandt vore egne Fjeldvidder og vore nordligſte Landſkaber, Nordlands og Finmarkens Indre.

I Aſia er, efterat Rusland har trængt dybt ind i det ſtore Høiland mellem Sibirien og de Fjelde, ſom danne Indiens Afſlutning mod Nord, ſamt efterat Kina og Japan har maattet aabne ſig for Europæerne, vor Kjendſkab om denne Verdensdel i mange Henſeender bleven udvidet og berigtiget, ſaa at, hvad man før kun havde et løſt Begreb om efter Beretninger paa tredie og fjerde Haand og efter et Par hundrede Aar gamle Reiſebeſkrivelſer, det ſtaar nu mere eller mindre klart for os, efter i de ſidſte Aartier paa nært Hold at være bleven underſøgt af videnſkabelig dannede og udruſtede Reiſende. Den mindſte Del af disſe har imidlertid været Folk, ſom blot reiſte for at underſøge de Egne, de kom igjennem; meget mere har Krigsforetagender, Geſandtſkabsreiſer og Underſøgelſer af Europæernes Embedsmænd i de dem underkaſtede Lande givet os de vigtigſte Materialier til et fyldigt Billede af Verdensdelen.

Saaledes har Engelſkmændenes Erobring af hele den forindiſke Halvø lige fra Sydſpidſen til Himalaias mægtige Snefjelde, hvor man for en Snes Aar ſiden fandt Jordens høieſte Fjeld Evereſt eller Gauriſankar, over 27,000 Fod eller $^3/_4$ norſk Mil høit, ſamt af ſtore Strækninger i Bagindien, ſaavelſom deres Tog til begge Sider, gjort os vel bekjendt med disſe de rigeſte Lande paa Jorden. Hollænderne have i en mindre Maaleſtok gjort det ſamme i den ſtore indiſke Øgruppe, og ved Franſkmændenes Erobring af endel af Riget Annam i Bagindien er man bleven bedre kjendt med dette Land og den ſtore Elv Mekhong, der tidligere hørte til de meſt ukjendte Strøg af Aſia.

Ved Engelſkmændenes og Franſkmændenes Krige med Kina er dette Land bleven tvunget til at lade de Skranker falde, hvormed det ſtængte ſig af fra Yderverdenen, og ſiden have europæiſke Reiſende nogenlunde frit kunnet færdes i de dette Rige tilhørende Lande. Ogſaa Japan, hvis Afſpærring havde været endnu fuldſtændigere end Kinas, maatte tilſidſt give efter, og der er nu europæiſk Civiliſation og Indretninger ifærd med at fortrænge den oprindelige ældgamle aſiatiſke Kultur. Paa den modſatte Side have Rusſerne fra Veſt-Sibirien af trængt ſaa dybt ind, at deres yderſte Beſiddelſer kun ligge nogle Dagsreiſer fra Engelſkmændenes Omraade, og rusſiſke Reiſende ere paa flere Steder trængte ind i Kinas veſtlige Beſiddelſer med deres høitliggende kolde Ørkener, Indlandselve og Saltſøer uden Afløb, eller hvad man efter den overveiende Del af Befolkningens Nationalitet har kaldet Mongoliet, ſom iſær efter Przewalſkys og flere Rusſeres Reiſer er bleven ret vel kjendt mod tidligere. Ogſaa paa Øſtſiden er en ſtor Strækning omkring den betydelige Amur Elv nu rusſiſk, og flere blomſtrende Nybygder ere blevne anlagte; Telegrafen ſender ſin Traad gjennem Sibirien ligetil det ſtore Oceans Kyſter, og gjennem det røde Hav over Indien lige til Auſtralias ſydligſte Strand. Nye Handelsveie ere blevne aabnede, iſær efterat Gjennemſkjæringen af Landtungen ved Suez har forkortet Søveien mellem Europa og Oſtindien til det Halve.

Amerika eller den nye Verden var ved Aarhundredets Begyndelſe endnu for endel et ukjendt Land, iſær i den nordlige Halvdel. Foruden de tidligere omtalte Foretagender i de amerikanſke Polarlande har iſær de forenede Staters mægtige Tilvæxt og Udvidelſe øſtover bidraget til at lære os at kjende Landet. Allerede i 1803 og 4 blev Misſouris øvre Løb og Columbiaelven paa Veſtſiden bekjendt ved Lewis og Clarkes Reiſe, der naaede ud til det ſtore Ocean, og efterhaanden blev Landet mellem Misſiſippi og Klippebjergene bekjendt; men førſt efter at California i 1848 var gaaet over fra Mexico til de forenede Stater, og dette Lands ſtore Guldrigdom var bleven bekjendt, begyndte Egnene veſtenfor disſe Bjerge at blive nærmere underſøgte; ſtore Skarer af Udvandrere ſtrømmede derhen ſaavel tilſøs ſom over den førnævnte ſtore Fjeldkjæde, der danner Vandſkjellet mellem Atlanterhavet og det ſtore Oceans Vandløb. Overgangene over disſe bleve opdagede, og tilſidſt blev gjennem Sydpasſet en Jernbane anlagt. Regjeringen udſendte Underſøgelſes-Expeditioner, og det hele Landſtrøg er nu ret vel bekjendt. Selv Mormonerne, ſom ved den ſtore Saltſø drive eller have drevet ſit Uvæſen, have bidraget ſit til at udvide Kundſkaben om Landene, og man har blandt andet gjennemforſket den ſtore amerikanſke Ørken paa begge Sider af Klippebjergene og i Egnene omkring den til den californiſke Havbugt løbende Coloradoelv, ſamt fundet, at medens enkelte Dele af den ligge temmelig høit, findes der paa Veſtſiden Strøg, der ligge flere hundrede Fod lavere end Havfladen.

Lignende Expeditioner have været foretagne i de engelſke Beſiddelſer, og iſær ere efter Oprettelſen af Nybygden Columbia med Vancouver Øen ved det ſtore Ocean, Egnene paa Veſtſiden blevne nærmere underſøgte. Ogſaa det forhenværende rusſiſke, nu til de forenede Stater afſtaaede Diſtrikt, er i det Indre bleven, om end ufuldſtændigt, underſøgt.

Urolighederne i de af de forrige ſpanſke Beſiddelſer opſtaaede Friſtater i den ſydlige Halvpart af Verdensdelen og Keiſerdømmet Braſiliens Afmagt har ſtaaet hindrende iveien for ſaavel geografiſke ſom andre videnſkabelige Underſøgelſer, og her findes endnu ſtore Strækninger, ſom man kun har et løſelig Kjendſkab til; dog er i den ſenere Tid adſkilligt udrettet dels ved Dampſkibs- og Baadreiſer opover de ſtore ſeilbare Elve og dels ved Landreiſer. De enkelte Lande begynde ogſaa at komme ſig efter den Forvirring, ſom Omvæltningerne i Aarhundredets førſte Halvdel bragte over dem, men endnu er dog Magten og Ordenen for liden, til at noget ordentligt kan blive udrettet.

Men ved Siden af Landene har ogſaa Verdenshavet ſin Geografi, og den er ſaagodtſom helt og holdent vor Tids Værk. Ved Aarhundredets Begyndelſe kjendte man vel de mere beſeilede Havſtrækninger, forſaavidt ſom man havde bedre eller ſlettere Karter over dem, havde iagttaget Strømningsforholdene, det Liv ſom rørte ſig i Overfladen og ved Kyſterne o. ſ. v.; men uden at tale om, at uhyre Strækninger, iſær paa den ſydlige Halvkugle og af det ſtore Ocean, vare fuldſtændig ubekjendte, ſaa var Kundſkaben forøvrigt ogſaa blot ſtykkevis, og hvad Havdybet angaar, overmaade liden. Det var en almindelig Tro, at paa en vis Dybde ophørte alt Liv, og hvor ſtor Dybden paa det aabne Hav egentlig var, vidſte man aldeles ikke.

Det var i Aarene omkring 1840, at Dumont d'Urvilles franſke, og Wilkes amerikanſke Reiſe rundt Jorden fandt Sted, at de, tilligemed Roſs, beſeilede Sydhavet til og forbi Polarkredſen, og fra den Tid kan man regne Begyndelſen af vor Tidsalders Arbeide med Havets Underſøgelſe til Øiemed. Ogſaa fra den foregaaende Tid har man værdifulde Bidrag til en Beſkrivelſe af Verdenshavet, men fra nu af blive Materialierne flere og flere. Næſten alle ſøfarende Folkeſlag have ſenere ſendt Orlogsfartøier ud paa lignende Reiſer. Strømningsforholdene, Havets Varme i forſkjellige Dybder, Dyr- og Plantelivet underſøgtes, og man kom til den Slutning, at under en vis Dybde fandtes der hverken levende Dyr eller Planter. Iſær var det Golfſtrømmen, ſom blev Gjenſtand for Underſøgelſer. Denne for Verdenslivet og Samfærdſelen ubetinget vigtigſte af alle Havſtrømme, var allerede tidlig kjendt af amerikanſke Sømænd, der paa Overreiſen til Europa benyttede ſig af den, medens de paa Tilbageveien undgik den ved at lægge Veien længere mod Syd; men førſt Amerikaneren Benjamin Franklin fik den videnſkabelige Verden til at erkjende dens Tilværelſe. Saaledes ſom man nu kjender den, er det en temmelig ſkarpt begrændſet Strøm, der med ſtærk Fart og liden Bredde fra Halvøen Florida af løber et Stykke nordover langs Amerikas Øſtkyſt, og derefter ſtedſe bredere og bredere ſætter over til Europa, hvor dens varme Vand i Forbindelſe med andre Havſtrømninger fra det varme Jordbælte bliver en af Aarſagerne til, at denne Verdensdels Klimat er ſaa gunſtigt for Menneſkeſlægtens Trivſel. Dette gjælder ikke mindſt Norge, ſom derved bliver de nordlige Jordſtrøgs meſt begunſtigede Land. Ja endog til det fjerne Spitsbergens Veſtkyſt naar en Arm af den og bevirker, at Havet udenfor denne Kyſt er mere frit for Is end noget andet Sted under ſamme Bredde. En anden Arm ſætter øſtover, og er bleven forfulgt til herimod Novaja Semlja. En lignende, men ikke ſaa ſtærkt udviklet Strøm gaar langs Sydamerikas Øſtkyſt, ſamt derfra over til Sydſpidſen af Afrika, og fra Ishavene føre kolde Strømme Vandet hen mod Ækvator, ſaa at endog her Havets Varmegrad i de ſtørre Dybder er meget lav. En ſaadan Strøm ſætter ſydover langs Øſtkyſten af Grønland; en anden, der kommer fra Davis Strædet, møder ved Ny Foundland Golfſtrømmen, hvorved der opſtaar Taage og Storme, ſom gjør Seiladſen paa denne Kant og til Canada meget farlig.

Lignende Strømme findes i de andre Have; ſaaledes ſætter ſaavel i det Indiſke, ſom i det Stille Hav Strømme veſtover langs Ækvator ligeſom i Atlanterhavet; langs Japans Kyſter og videre nordover løber en til Golfſtrømmen ſvarende varm Strøm, og fra Sydishavet kommer en kold Strøm op langs Sydamerikas Veſtkyſt; men intet Hav er i den Henſeende ſaa vel underſøgt ſom det nordlige Atlanterhav. Hvor der imellem disſe Strømme forekommer roligere Steder eller Bagevjer, dannes der ſtore Banker af ſvømmende Tang, et Slags Tangſkove, beſtaaende af flere hundrede Favne lange Tangplanter, og med et rigt Dyreliv. Disſe flydende Banker ere ofte ſaa tætte, at Skibenes Fart bliver mærkelig formindſket, naar de ſeile gjennem dem; den meſt bekjendte er Banken veſtenfor Azorerne (Sargasſohavet).

Havenes Kyſter ere blevne underſøgte og kartlagte af de paa Opmaaling udſendte engelſke og franſke Orlogsmænd, et langvarigt Arbeide, hvorved der er ſket den ſøfarende Verden en ſtor Tjeneſte. Dybet er blevet underſøgt af de paa Jordomſeiling eller i andre Øiemed udſendte videnſkabelige Expeditioner, men en mere ſammenhængende Underſøgelſe blev førſt paabegyndt, dengang man tænkte paa at lægge Telegrafledning mellem Europa og Amerika. De tidligere fundne Dybdemaalinger, der enkeltvis gik op til 7 og 8000 Favne eller til henved 50,000 Fod, vare foretagne med ufuldkomne Redſkaber og vare temmelig upaalidelige, men nu, da det gjaldt om en nøiagtig Underſøgelſe af Havbunden, bleve nye og fuldkomne Loddemaſkiner og Dyblod opfundne, og i Aaret 1856 foretoges fra amerikanſk og engelſk Side en Række Dybdemaalinger mellem Irland og Ny Foundland af Løitnanterne Berryman og Dayman. Udenfor det forholdsvis grunde Vand i Nærheden af Kyſterne fandt de pludſelige Sænkninger paa begge Sider og i Midten en temmelig jevn Bund med en Dybde af 1500 til 2500 Favne, altſaa mindre end man ellers antog for det ſtore aabne Hav, hvorfor ogſaa dette Strøg, i hvilket den ældſte underſøiſke Telegrafledning er bleven lagt, kaldes for Telegrafryggen. Samtidig opdagede man i de Prøver, man hentede op fra den bløde Bund, ſom det ſvære Dyblod borede ſig ned i, et udviklet Dyreliv af ſmaa mikroſkopiſke Væſener, noget, ſom man ſenere ogſaa har fundet paa andre Steder, og hvorved den ældre Foreſtilling om Tomheden paa de ſtore Havdybder er bleven kuldkaſtet.

Efter den Tid ere flere Rækker af Dybdemaalinger og Underſøgelſer af Havbunden blevne foretagne; iſær er der tre i Aarene fra 1872 til 1876 ſtedfundne Expeditioner, ſom have givet rigt Udbytte, nemlig den engelſke Challenger Expedition under Kaptein Nares, den tydſke i Korvetten Gazelle under Kaptein v. Schleinitz, der bragte de Aſtronomer, ſom ſkulde iagttage Venus's Gang forbi Solen, til Kerguelens Land, og derefter foretog en Række Dybdemaalinger i det Stille Hav, ſamt den amerikanſke Tuscarora Expedition, der under forſkjellige Førere har foretaget Dybſøunderſøgelſer. Ved Udbyttet af disſe tre Expeditioner er man bleven iſtand til at give et nogenlunde fuldſtændigt Billede af Havbunden i det Atlantiſke Hav og tildels i det ſtore Ocean, medens det Indiſke Hav endnu er mindre kjendt. Det er ikke alene Dybden og Bundens Beſkaffenhed, man har udforſket; Havvandet er bleven hentet op fra Dybet og dets Beſkaffenhed bleven underkaſtet nøiagtige kemiſke Underſøgelſer; Varmen i de forſkjellige Dybder er bleven maalt med Thermometre, der have fulgt med Dybloddet, og man har herved fundet, at det kolde, fra Polarhavene kommende Vand, efterſom det nærmer ſig de hede Strøg, ſynker dybere og dybere ned, men at det ſelv der beholder en forholdsvis lav Varmegrad. De ſtørſte Dybder, man har fundet, er for Atlanterhavet 3875 Favne i Nærheden af de veſtindiſke Øer, og for det ſtore Ocean 4655 Favne ved Kurilerne. Disſe Dybder ſvare ſaaledes omtrent til Høiderne af de høieſte Fjeldtoppe, 24,000 til 28,000 Fod, og de uhyre Dybder, man tidligere havde troet at finde i den ſydlige Del af det Atlantiſke og det Indiſke Hav, maa derfor antages for upaalidelige, idetmindſte indtil nye Maalinger ſtadfæſte dem, og de vilde ialfald kun findes paa ganſke enkelte Punkter.

Endelig har ogſaa Norge i de ſidſte Aar deltaget i Dybſøunderſøgelſerne. Idet man har overladt de ſtore Have til mægtigere ſøfarende Folkeſlag, have vi holdt os til vore egne Farvande, det nordlige Atlanterhav og Ishavet. Med Dampſkibet Vøringen, ført af Kaptein Wille, er i Aarene 1876—78 blevet underſøgt Havet mellem Norge, Færøerne, Island, Jan Mayen og Spitsbergen, hvorved den videnſkabelige Ledelſe af Arbeidet har været overtaget af Profesſor Mohn i Forbindelſe med Profesſor G. O. Sars, Overlæge Dr. Danielſen og Kjøbmand H. Friele ſamt Studenterne Svendſen, Tornøe og Schmelck, hvorhos Premierløitnant Peterſen og Skibsfører Grieg fungerede ſom Skibsofficerer. Ved disſe Reiſer har man fundet Dybder paa over 2000 Favne, men tillige mellem Ishavet og Atlanterhavet en Hævning af Havbunden, der ſtrækker ſig fra Øerne nordenfor England over til Island og Grønland, hvor Bunden danner en Ryg med en Dybde, der overalt er under 300 Favne og derved danner en Grændſe mellem det iskolde Bundvand, ſom nordenfor denne Vold overalt træffes i ſtørre eller mindre Dybde, medens Vandets Varme ſøndenfor den endog paa de ſtørſte Dybder ikke er under Fryſepunktet. Ogſaa et Stykke udenfor den norſke Kyſt finder man et brat Affald, og dette fortſætter ſig nordover til forbi Spitsbergen, og paa dette Affald eller Eg i Havdybet finder man uhyre Fiſkemasſer, der give Grund til at antage Stedet ſom Opholdsſted for de Stimer af Torſk og anden Fiſk, der i ſaa rigelig Mængde til beſtemte Tider ſtrømme ind til vort Lands Veſtkyſt, ligeſom man fra ældre Tider ved, at den ſaakaldte dybe Rende, der med et Dyb af 2 til 300 Favne deker mellem Norges ſydligere Kyſter og Nordſøens grunde

Vande, huſer en Mangfoldighed af Fiſke og andre Havdyr. Ogſaa i Ishavet er der ſaavel af Nordmændene ſom af de ſvenſke Expeditioner fundet et uventet rigt Dyreliv, tildels af mere udviklede Dyr, paa betydelige Dybder, der ere blevne hentede op fra en Dybde af over 1000 Favne o. ſ. v. De enſomt beliggende Øer Jan Mayen, med dens udbrændte 6000 Fod høie Vulkan Beerenberg, ſamt Beeren Eiland ere blevne underſøgte. Svenſkerne have i de ſenere Aar foretaget Underſøgelſer af Øſterſøen og Kattegat, og Danſkerne ſiden 1877 af Havet omkring Island og Strædet mellem Island og Grønland. Man kan vente ſig et betydeligt Udbytte, naar det righoldige Material, der ſaaledes er ſamlet, bliver ordnet og beſkrevet.

Hermed er denne Beretning, der for Størſtedelen er ſkrevet i 1878, og i ſine forſkjellige Afdelinger ſlutter med, hvad der til Udgangen af dette Aar er bleven udrettet, færdig. Vi have fulgt den Reiſende paa hans møiſommelige Vandringer i de to mørke Faſtlande, og ſeet hvorledes disſes Indre Skridt efter Skridt er bleven draget frem for Lyſet, hvorledes enhver ny Mand har bygget paa ſine Forgjængeres Arbeider, og hvorleder Underſøgelſerne i uſtandſelig Række ere blevne fortſatte og fremdeles fortſættes, hvorledes en fra Oldtiden af kjendt Verdensdel endelig har maattet lade de Skranker falde, der ſtod iveien for at faa den underſøgt, og hvorledes en ny Verdensdel, Auſtralia, er bleven erobret for europæiſke Intereſſer. Vi have hørt, hvorledes den ene Reiſende efter den anden med driſtig Ihærdighed har trængt frem mellem Polaregnenes Sne og Is, og hvorledes Menneſket med ſine Redſkaber har trængt ned til Bunden af Havets Dybder og bragt dets Hemmeligheder for Dagen. Vi have ſeet de ſtore ældgamle Opgaver om Nilens Kilder og om Afrikas Indre at blive løſte i vor Tid. Ligeſaa have vi ſeet den ſaalænge ſøgte Nordveſt-Paſſage blive funden, og Nordoſtpaſſagen ikke alene blive efterviſt, men ogſaa i en ganſke uventet Grad fundet let praktikabel, hvad der i den ſidſt forløbne Sommer er bleven leveret et glimrende Bevis for ved Nordenſkiølds nu fuldendte Reiſe. Vi have ogſaa ſeet, hvorledes Opdagelſerne allerede have givet et praktiſk Udbytte, idet Handelens og Fiſkeriernes Mænd ere fulgt lige i Hælene paa Opdagerne, tildels endog have været deres Forgjængere, og hvorledes den ene hidtil upaaagtede Egn efter den anden er bleven trukken ind i den almindelige Verdensrørelſe, der med uimodſtaaelig Magt griber alle Folkeſlag, og enten bringer dem Tilintetgjørelſe eller et mere udviklet Livs Goder.

Men Forſkningen fortſættes uden at ſtandſe, og der er allerede talrige Expeditioner i Gang eller under Forberedelſe for at fortſætte det paabegyndte Værk, og enten gjøre nye Opdagelſer, eller fuldſtændiggjøre de gamle. Ved Siden deraf trænger Nybyggeren, Miſſionæren og Handelsmanden frem og beſætter den ene Udpoſt efter den anden. Om et Liv gaar tilſpilde i denne Udviklingstid, glemmes ſnart, og en ny Mand træder i den faldnes Fodſpor. Naar den Dag oprinder, at den hele Jordkreds er vunden for den kriſtelige Civiliſation, kunne vi naturligvis ikke vide, men vi ſe, at Dag for Dag bliver Udbyttet ſtørre, Arbeidet drevet med ſtørre Iver, og vi kunne i det Fjerne ſkimte den Tid, da Videnſkab, Kunſt og Induſtri, tilligemed ſædelig Oplysning, vil være kommen til de mørke Brødre i de andre Verdensdele, ſaaledes ſom vi nu have den eller ſtræbe efter at faa den i vor egen. Vor Tid har i den Henſeende et Par Exempler at opviſe, ſom ingen tidligere Tidsalder har Mage til, fornemmelig Japan, hvor med den for et halv Snes Aar ſiden ſkeede Statsomvæltning den europæiſke Civiliſation er trængt ind og har gjort uventet ſtore

Fremſkridt, og ved Siden heraf ſynes en anden aſiatiſk Stat, Siam, om end langſommere, at ville følge Exemplet. Ogſaa paa en anden Kant, nemlig paa Madagaskar ſynes, navnlig med Henſyn til Kriſtendommens Udbredelſe, en bedre Tid at ville oprinde.

At Forſkningen og Opdagelſesreiſerne ikke ere ſtandſede, viſer det ſidſt forløbne Aar tilfulde. Den betydeligſte i 1879 udførte Bedrift, Nordenſkiølds Omſeiling af Aſias Nordkyſt, tilhører rigtignok i Hovedſagen 1878, men Fuldendelſen af Værket falder dog i det ſidſt forløbne Aar. Som fortalt fik man omtrent ved Midſommertid Efterretning om, at han laa indefrosſet ved Serdze Kamen, og at han ſaaledes, hvis Isforholdene blot havde været en liden Smule gunſtigere, allerede i Høſten 1878 vilde have kunnet løſe ſin Opgave. Som det var, blev imidlertid Vega liggende i Iſen til den 18de Juli 1879, da den kom løs, og allerede den 20de gik den forbi Aſias øſtligſte Næs Oſt Kap ved Behringsſtrædet, hvorfra den havde en heldig Reiſe til Japan og ankrede paa Yokohamas Havn den 2den September. Alle ombord vare da i bedſte Velgaaende, og ſaavel Europæere ſom Japaneſere modtoge ham med Begeiſtring. Telegrafen bragte øieblikkelig Efterretningen om Ankomſten til Europa, og her var Enthuſiasmen ikke mindre. Fra Japan af har Hjemreiſen været et ſandt Triumftog, førſt forbi de oſtindiſke Øer til Ceilon og derfra gjennem Suezkanalen til Neapel, hvor en glimrende Modtagelſe er bleven de Reiſende tildel. Vi kunne nu vente ham tilbage til Sverige, og Vega vil da ikke alene være det førſte Skib, ſom har tilbagelagt Nordoſtpasſagen, men tillige det førſte, ſom fuldſtændig har omſeilet de to Verdensdele, Europa og Aſia.

Efter Nordenſkiølds Mening er Farten til Ob og Jeniſeis Mundinger forholdsvis let, og han anſer den af ham opdagede Dickſons Havn ſom et blivende Stoppeſted for Farten paa dette Strøg. Ligeledes regner han Seiladſen rundt Kap Tſcheljuskin til Lenamundingen for udførlig omtrent hvert Aar, medens Farten derfra til Behringsſtrædet er mere uſikker, da man der altid vil træffe mere Drivis end paa de førnævnte Kyſter. Seiladſen paa denne Kant vil det maaſke falde i Japaneſernes Lod at høſte Fordelen af.

Inden Nordenſkiøld ſlap løs af Iſen, havde man været betænkt paa at komme ham tilhjælp gjennem Behringsſtrædet, og til den Ende var der af Sibiriakof i Sverige bleven bygget og udruſtet et Dampſkib „Nordenſkiøld“, der ogſaa kom lykkelig til Japan, men forliſte den 5te Auguſt paa Øen Jeſo, altſaa nogle Dage efterat Vega var gaaet igjennem Behringsſtrædet. En af James Gordon Bennett, Stanleys Patron, udruſtet Expedition i hans Dampyacht „Jeanette“ traf ham heller ikke, men dette Skib er nu, ført af Løitnant de Long, inde i Iſen nordenfor Behringsſtræder, hvor Henſigten er at underſøge Kelletts eller Wrangells Land.

Amerikanernes Forſøg paa ved Hjælp af faſte Stationer at ville trænge frem til Nordpolen, er allerede omtalt, og man arbeider fremdeles paa Forberedelſerne dertil. I Forbindelſe hermed ſtaar ogſaa en Tanke om at ſkulle benytte Luftballoner til den endelige Fart mod Polen; men om dette vil lykkes, maa Tiden viſe. Af andre Farter i Polarhavet maa omtales den hollandſke Expedition med Skonnerten „Willem Barentz“, ført af Løitnant de Bruijne; den har dog ikke til Henſigt at naa Polen, men ved aarlige Sommerreiſer at bidrage til at udvide Kundſkaben om Polaregnene. I det forløbne Aar ſkulde den have beſøgt Barentz Vinterhavn for der at opſætte et Mindesmærke. Dette Punkt blev dog ikke naaet, og Mindeſtøtten blev iſtedetfor opſat paa Novaja Semljas Nordpynt. Derimod kom man ſaa langt mod Nord, at man ſaa Frants Joſefs Land. Det danſke Islandsſkib „Ingolf“, under Kaptein Mourier, har, ligeſom flere norſke Sælfangere, ifjor ſeet den endnu ubekjendte Del af Grønlands Øſtkyſt og paa den beſtemt enkelte høitliggende Punkter.

Der har ſaaledes ikke været ſtille i Polarhavene, og det Samme er Tilfældet paa alle andre Kanter. Overalt er der bleven foretaget Reiſer, og aldrig ſaaſnart er en Mand kommen tilbage, førend andre tage fat der, hvor han ſlap, eller den Hjemkomne tænker paa en ny Tur. I det forløbne Aar ſe vi ſaaledes to af vore gamle Bekjendte ude paa nye Reiſer, begge i Afrika. Gerhard Rohlfs har taget fat paa ſin tidligere bebudede Reiſe gjennem Libyens Ørken, men efter mange Gjenvordigheder ſynes han at have maattet opgive ſin Plan at trænge frem helt igjennem Ørkenen, og at være bleven nødſaget til at vende om fra den ſøndenfor Audſchila liggende Oaſe Kufara eller Kufra, alt længe kjendt af Omtale, men ſom han og hans Følge ere de førſte Europæere, ſom have naaet, og hvorved dog et ret betydeligt Udbytte er tilveiebragt. Stanley finde vi atter ved Kongo, hvor han i det internationale afrikanſke Selſkabs Tjeneſte, er iſærd med at oprette Stationer i den Henſigt at aabne den ſtore Flod og dermed de til den grændſende frugtbare Strøg for Handel og Samfærdſel. At beſøge de ſtore Søer er allerede næſten en dagligdags Affære, og et heldigt udført Forſøg paa at trænge frem med indiſke Elefanter ſynes at ſkulle have ſtor Betydning. I denne ſom i de andre Verdensdele vrimler det af Reiſende, og det ene Strøg efter det andet bliver underſøgt paa alle Kanter. Meſt er i Aarets Løb udrettet ved Reiſer fra de portugiſiſke Beſiddelſer, forſaavidt ſom man herfra har trængt længere ind i Landet opover mod Kongo end nogenſinde før, og hvor man blandt andet nylig har faaet Efterretninger om en ſtor Sø, ſom et Par Reiſende har været ganſke nær, men ſom dog ingen Europæer endnu har ſeet. I Auſtralia gaa Opdagelſes-Expeditionerne ſin jevne Gang; de drives af de enkelte Provindſer ganſke forretningsmæsſigt ſom andre Kommuneanliggender, og lige ſaa ſnart ſom et mere frugtbart Strøg er bleven opdaget, følge Nybyggerne efter.

Der er en Bevægelſe, ſom ikke har havt noget Sideſtykke ſiden Opdagelſen af Vandveien til Amerika og Oſtindien ved Udgangen af det femtende Aarhundrede. Forſkningen ſtaar ikke et Øieblik ſtille.

Marts 1880.

Pata
300
290
280
270
260
250
240
230

10
N
20
Dirk Hartog
30
KN

0 2

Jagttagelſer og Underſøgelſer
iſær
angaaende Øſtersavlen
paa en
Reiſe
langs Kyſten af Stavangers, ſøndre Bergenhus og
Romsdals Amter i Sommeren 1878
ſamt
en Beretning om Øſtersavlens Tilſtand i 1880

af
Halvor Heyerdahl
H. Raſch.
Professor emeritus.

Med 1 Kart.

Udgivet af Selſkabet for Folkeoplysningens Fremme
ſom andet Tillægshefte til "Folkevennen" for 1880.

Kriſtiania.
Trykt hos Grøndahl & Søn.
1880.

Som Formand i det kongelige Selſkab for Norges Vels Fiſkeriklasſe, og ſom ſaadan Medlem af dets Direktion; fik jeg i Løbet af 1877 flere Opfordringer baade fra Stavanger Amt ſamt de to Amter i Bergens Stift og Romsdals Amt, om at virke for, at en Zoolog kunde blive ſendt derhen for at gjøre ſig bekjendt med den nuværende Tilſtand af ſaavel Hummerfiſket, ſom i de ſenere Aar ſagdes at være i en for Kyſtbefolkningen førgelig Tilbagegang, ſom ogſaa af det i endnu høiere Grad aftagne, ja ſaagodtſom rent ødelagte Østersfiſke. Da imidlertid ingen af vore yngre Zoologer vare disponible, beſluttede jeg, uagtet min fremrykkede Alder, ſelv at foretage disſe Underſøgelſer, ſom jeg dog indſaa vilde være forbundne med ſtørre Udgifter, end jeg ſelv havde Raad til. Jeg anſøgte derfor om et Bidrag af 400 Kroner af det Legat, ſom min Formand Profesſor Rathke havde ſkjænket Univerſitetet netop i det Øiemed at fremme naturhiſtoriſke Underſøgelſer, der ſigte til Fremme af Fædrelandets Næringskilder. Ved Hjælp af dette mig ydede Bidrag, har det ogſaa været mig muligt at udføre den Reiſeplan, ſom jeg meddelte i min til Kollegiet ſtilede Anſøgning. Jeg har Grund til at haabe, at de Erfaringer og Underſøgelſer, ſom jeg paa Reiſen fik Anledning til at anſtille, ikke ville blive uden praktiſk Reſultat. Ja med Henſyn til vore Østersfiſkeriers Forbedring grændſer min Forhaabning til Vished.

Jeg forlod Chriſtiania den 19de Juni. Da forhenværende Fiſkeriinſpektør Hetting allerede for flere Aar ſiden havde fremhævet for mig et i Eidanger Præſtegjeld beliggende Saltvandsbaſin, Landgangen kaldet, ſom fortrinlig ſkikket baade til Anlæg af en Saltvandspark og ſandſynligvis ogſaa til Østerspark, da denne Musling der, idetmindſte for nogle Aar ſiden, fandtes i ikke ringe Mængde, beſluttede jeg, forinden jeg begav mig til Stavanger, at underſøge dette Baſin, ſom to af Porsgrunds Handelsmænd havde forpagtet og indrettet til en Saltvandspark, beſtemt til deri at opdrætte Lax og Søørret. Af diſſe Haudelsmænd, Dhrr. Konſul Bauvett og Høegh ſen., fik jeg Underretning om, at der iaar var gjort ſtore Forberedelſer til en rationel Østerskultur i Landgangsbaſinet i Forening med Generallieutenant Wergeland, ſom efter anſtillede Underſøgelſer var kommen til den ſamme Anſkuelſe ſom Hetting, at det i fortrinlig Grad egnede ſig til Østerspark. I Følge med ovennævnte Herrer beſøgte jeg Baſinet, ſom i enhver Henſeende ſvarede til de Beſkrivelſer, ſom jeg havde modtaget. Jeg kunde paa Grund af den korte Tid, ſom ſtod til min Dispoſition, kun kaſte et flygtigt Blik paa de til Østerskulturen beſtemte Apparater, ſom forekom mig ſindrig konſtruerede, men tillige meget koſtbare. Da Østerſens Legetid endnu ikke var indtraadt, vare Samlerne endnu ikke udſatte, men da den ſtærke Varme, ſom udmærkede den forløbne Sommer, nu var indtraadt, var der al Grund til at vente, at diſſe vilde blive vel beſatte med Yngel, forudſat at Baſinet indeholdt en tilſtrækkelig Mængde modne Østers, ſom kunde opfylde det med Sværmyngel. Af et Brev, ſom jeg har modtaget fra Hr. Høegh, ſer jeg, at denne Forventning er gaaet i Opfyldelſe i en tilfredsſtillende Grad, ſaa at der kan ventes, at det koſtbare Anlæg vil give gode Renter.

Det Forſøg, ſom før et Par Aar ſiden blev gjort paa at forplante Raphøns i Omegnen af Porsgrund, ved at kjøbe Æg af denne Fugleart og lade dem udklække af Tamhøns, er der lykkes godt, ſaa at man i dette og forrige Aar har ſeet flere ſtore Kuld, og de ere blevne ſeede ſaa langt ſydover ſom ved Stathelle og mellem dette Sted og Langeſund. De overſtode godt Snevinteren i 1876—77. Det aabne og veldyrkede Dalføre paa begge Sider af Elvedraget og den Mængde tætte Buſtadſer baade i ſelve Dalen og langs Siderne afgive gode Skjuleſteder for dem om Vinteren. Vinterrug- og Kløverdyrkningen, ſom ſynes at være Betingelſen for deres Trivſel her i Norden, er udbredt i denne Egn. Det er fornemmelig Hr. Dispachør Møller, ſom har Fortjeneſten af at have indført denne Vildtſort i denne Lokalitet.

En zoologiſk Mærkelighed blev mig under et Beſøg i Skien berettet af Apotheker Størmer, den nemlig, at Bæveren har begyndt at indfinde ſig i et af de Elvedrag ſom udmunde i Frierfjorden, og Beretteren troede, at hvis den blev fredet, vilde den paa den Lokalitet, ſom den havde valgt, kunne formere ſig uden at foraarſage nogen Skade paa Trævæxten, ſom der hovedſagelig beſtaar af Aſp, Or, Silju og andre lidet værdifulde Træarter. Tiden tillod mig ikke at beſøge Stedet. Laxefiſkeriet ſaavel i Frierfjorden ſom i Elven mellem Porsgrund og Skien, ſkal efter Sigende være i ſtærkt Aftagende. Ved de i Kloſterfoſſen trufne Forføininger kan dog den opſtigende Lax, ſkjønt vanſkeligere end før, komme op i Gjellevandet, men ſtandſer ved Skotfoſſen, ſom fra Nordſjø falder ud i ovennævnte Vand. At Spærringen af det gamle Laxeløb, ſom nødvendiggjordes ved Kanalanlægget mellem Nordſjø og Skienselven, har været den væſentlige Aarſag til Laxefiſkeriets Aftagen, er antageligt, men at den ſtærkt forøgede Dampſkibstrafik ogſaa dertil har bidraget, er høiſt rimeligt. En rigelig Udklækning af Laxerogn, hvortil det rene Elvevand kan benyttes, naar Apparaterne indrettes paa den i Kalifornien brugelige Maade, og den udklækkede Yngel blev udſluppen dels i Gjellevandet, dels i Nordſjø, Sauerelven og ved Ulefos, vilde viſtnok efter nogle Aars Forløb bevirke en betydelig Forbedring i Fiſkeriet. Skotfoſſen ſkal efter Fiſkeriinſpektørens Formening kunne uden ſærdeles

ſtore Bekoſtninger gjøres pasſabel for Laxen, ſom da vilde faa et Udbredningsfelt af betydelig Udſtrækning. Imidlertid bør dog efter min Formening den kunſtige Yngeludklækning blive det førſte ſom foretages, for at forbedre Vasdragets Laxefiſkerier.

Ved den ſaakaldte rygende Fos i Nidelven har Eieren, Sagfører Boe, indrettet et Udklækningsapparat, og foretaget Arbeider ſigtende til at lette Laxens Opgang. Hr. Boes Udklækningsapparat er, ſaavidt mig bekjendt, det ene af de to her i Landet, hvor Elvevand benyttes; det andet er det af Brugsbeſtyrer A. Hanſen ved Solibruget indrettede. I begge disſe er Udklækningen gaaet meget godt, men langſomt, paa Grund af Vandets lave Temperatur. Fem Maaneder medgaar fra Rognens Nedlægning indtil Udklækningen. I Kildeapparaterne, ſom hos os ere de almindelige, medtager Udklækningen, derſom Vandets Temperatur er ſtadig 4½° R. kun 67 Dage, hvilket er Tilfældet i et af Apparaterne paa Grude i Kleps Præſtegjeld paa Jæderen og i Apparatet ved Hundebund i Borge Præſtegjeld i Smaalenene; derſom Temperaturen er 4° R. medtager den 90 Dage. Da jeg tror at man bør ſlippe Yngelen i det for den beſtemte Vasdrag endog lidt førend Navleblæren hos Flerheden er ganſke forſvunden, ſaa bør man helſt indrette ſine Apparater ſaaledes, at Tidsrummet for Yngelens Udſlippen indtræder i Juni Maaned. Fra Soliapparatet har den fundet Sted i Slutningen af denne. Den udſlupne Yngel vil da finde den for den meſt pasſende Næring i det Vand, hvori den ſlippes, hvorimod den i Februar udklækkede, ſom førſt 5 a 6 Uger ſenere er bleven udſlipningsdygtig, enten i længere Tid maa holdes og fodres i Apparatet, hvilket baade er bekoſteligt, beſværligt og ſom ofteſt forbundet med et overmaade ſtort Yngeltab ved den ſaakaldte Gjellefeber eller ogſaa ſaaſnart Dødeligheden begynder at viſe ſig, ſtrax udſlippes i Elven; dog førſt efterat man ved en ſukcesſiv Tilblanding af det koldere Elvevand til det i Udſlipningskarrene væ-

rende, ikke udſætter Yngelen for den pludſelige Temperaturvexel. Imidlertid vil den udſlupne Yngel ſaa tidlig paa Aaret ikke finde ſaa rigelig Næring ſom ſenere. En ſaadan for tidlig Udklækning kan dog uden Vanſkelighed hindres i de hos os brugelige Kildeapparater, der frembyde mange væſentlige Fordele. Den ſene Udklækning er jo ogſaa den naturlige, ligeſom det ogſaa er en Kjendsgjerning, at jo langſommere Foſterudviklingen foregaar, deſto kraftigere og haardførere bliver Yngelen. Allerede forinden Navleblæren er helt opſuget, er Yngelen meget raſk i ſine Bevægelſer, og ſkjuler ſig inſtinktmæsſig under Smaaſtene og Vandplanter, hvorved den er temmelig betrygget mod de i Elven værende Fiender, ſom i Laxeelvene hovedſagelig er foregaaende Aars Laxeyngel, der endnu ikke er vandret til Havet. Aarſagen til at ſaa faa Procent af de paa de naturlige Gydepladſe lagte Laxerogn opnaa at blive Blinker — udvandringsdygtige Individer — er fornemmelig den uhyre Ødelæggelſe af Rognen ſom finder Sted under ſelve Gydningen, idet Størſteparten af denne ſtrax med Begjærlighed ſluges af yngre Salmonider — Lax, Ørret, Sik og Har — og ſenere under den langvarige Foſterudvikling af andre mindre Fiender — forſkjellige Leddyr —, ſamt i de førſte Dage efter Udklækningen, da Yngelen formedelſt den ſtore Blommeſæk, ſom den har hængende under Bugen og ſom indeholder det for dens Tilvæxt nødvendige Næringsſtof for 6 Uger — har vanſkelig for at flytte ſig og ſaaledes er udſat for de ſamme Fiender, men dette varer ikke længe, da den, uagtet beſværet af Blommeſækken, inſtinktmæsſig formaar at bore ſig ned mellem Smaaſtenene paa Gydepladſen, og ſaaledes ikke i denne Periode formindſkes i den Grad, ſom mange Forfattere have angivet. Den af mig her angivne og anbefalede Maade at ſlippe Laxyngelen ud i Hovedelven, ſaaſnart den ſelv, ledet af ſit Inſtinkt, ſøger at komme ud af Apparatet — og det gjør den, naar Navleblæren er nærved at forſvinde — er nu, efter flere mislykkede Forſøg med dens længere Opfoſtren i dertil indrettede Yngeldamme, i flere Aar, efter aftraadte Fiſkeriinſpektør Hettings Raad, anvendt ved alle her i Landet i Drift værende Udklækningsanlæg for Lax. Denne Yngelens Udſlipning ſaaſnart Navleblæren er nærved at forſvinde, dadles imidlertid ſtærkt i en Afhandling i „Meddelelſer fra Norſk Jæger- og Fiſkerforening". I ſamme „Meddelſer" har jeg imødegaaet flere af Forfatterens Anſkuelſer og deriblandt ogſaa den, at Yngelen kan holdes og opfodres i Damme et helt Aar, uden at Antallet formindſkes med mere end 5 pCt. Han har visſelig ikke ſelv forſøgt denne Methode, ſom nok — men langtfra ikke med ſaadant Held — lader ſig udføre med mindre Yngelmængder under ſtadigt og kyndigt Tilſyn, men naar Talen, ſom her, er om hundrede Tuſinder, ſtiller Sagen ſig ganſke anderledes, hvorfor ogſaa alle Landes ſtore Laxeudklækningsbeſtyrere — med Undtagelſe af Anlægget i Stormontfjeld ved Tayelven i Skotland — har forladt Opalingsmethoden og bærer ſig ad paa ſamme Maade ſom hos os. Med Henſyn til Valget af Udſlipningsſted for Yngelen, da har jeg forhen tilraadet, at man burde ſlippe den høit oppe i Bække, der have ſit Udſpring af rige Kilder, og ſom høre til vedkommende Laxeelvs Nedbørsfeldt, men er bleven overbeviſt om, at Yngeltabet i disſe vil blive ſtørre end ved at ſlippe den portionsvis ud paa de Legepladſe, ſom Laxen ſelv har valgt til der at nedlægge ſin Rogn, hvilket ogſaa er det Naturligſte. At den kunſtige Udklækning, naar vore Fredningsbeſtemmelſer blive forbedrede og ved Hjælp af et tilſtrækkelig effektivt Opſyn vel overholdte, vil komme til at ſpille en ſtor Rolle i vore mange Elve, iſær i dem, hvor Laxen nedenfor en for den inpasſabel Fos kun har faa Gydegrunde og disſe af mindre Udſtrækning, er utvivlſomt, men at — ſom Forfatteren i „Meddelelſerne" gjør — ſkildre alle vore Laxeelves naturlige Produktionsevne ſom ſaa aldeles elendige, er en exorbitant Overdrivelſe; thi en

Elv med godt, klart Vand og mange gode for Laxen tilgjængelige Gydepladſe vil utvivlſomt ved henſigtsmæsſig Fredning og rationelt drevet Fiſkeri altid vedblive at være laxerig, ſelv om ikke en eneſte kunſtig udklækket Laxeunge deri bliver udſluppen, men at ſaadanne Elve ved Hjælp af den kunſtige Udklækning ville blive endnu laxerigere, er indlyſende.

Til Stavanger ankom jeg i de førſte Dage af Juli, da jeg troede at Hummerudklækningen i de dertil indrettede Apparater paa Karmøen foreſtod. Da ingen Melding derom var ſkeet, tog jeg en Udflugt til det $2^{1}/_{2}$ Mil fra Stavanger paa Gaarden Grude værende ſtore Laxeudklækningsanlæg for den af Dhrr. Groom og Jonasſon forpagtede Figgenelv. To Aar i Forveien havde jeg beſøgt Anlægget, ſom beſtyres af den intelligente Karl Grude, og jeg ønſkede nu at erfare, hvorledes det var gaaet med den Plan, han dengang nærede, nemlig at holde Stamfiſkene i nogen Tid, efterat de i September vare indfangne, i et nærved Fangſtedet liggende lille grundt Tjærn med jævn, ren Grusbund, hvor de med Vad kunde fanges og de ſom ſkjønnedes at være nærmeſt Gydningen føres til de to ſtore Træbeholdere, ſom vare anbragte lige ved den til Gaarden hørende Brygge, hvori de holdtes indtil Rognen var moden. Det havde før været meget brydſomt at faa fat paa det fornødne Antal Stamfiſke, naar disſe ſkulde indfanges naar Legen var begyndt, og at fange dem før og holde en ſaadan Mængde i Træbeholdere eller i den ledige Yngelopalingsdam, havde været en vanſkelig og beſværlig Sag, ſom ikke var løbet af uden Uheld. Den paatænkte Fremgangsmaade havde viſt ſig fortræffelig. Da man altid har Overflod af Melkefiſke bliver Befrugtningen fuldſtændig. Af 129 i 1876 indfangede Stamfiſke vare 75 Hunner, hvoraf dog kun 67 benyttedes, hvis Middelvægt var henved 7 Pd. Den hele Rognmængde beregnedes til 450,000. Førſte Rognparti nedlagdes i Udklækningsapparatet 1ſte November. Udklækningsanlægget indeholder 2 Apparater, opſtillede i to

ſærſtilte Huſe. I øverſte Apparat, ſom modtager Kildevandet ſtrax ved dets Udſpring, og ſom viſer en Temperatur af henimod 5° R., begyndte Udklækningen efter Forløbet af 67 Døgn, men i det nederſte — ſom modtager det Vand, ſom har gjennemſtrømmet de mange Afdelinger, hvori Rognen er bleven nedlagt i det øverſte, ſamt den dermed forbundne Yngelkum, og ſom under den ſtrænge langvarige Kulde, ſom herſkede i Udklækningsſæſonen 1875—77, ofte var afkjølet til henimod Fryſepunktet — medtog Udklækningen 140 Døgn. Af Grudes Optegnelſer noterede jeg mig enkelte, ſom ikke ere uden Intereſſe for dem, ſom beſkjæftige ſig med den kunſtige Laxeformerelſe. De engelſke Piſcikulturiſter antage, at en gydefærdig Laxehun har 1000 Rognkorn for hvert Pd. engelſk ſom den veier, men da et engelſk Pund blot veier 14 Unzer, finder G. at det beregnede Antal er for høit, naar denne Beregning anvendes paa Figgenelvens Lax. En Lax, veiende $6^1/_2$ Pd. norſk a 16 Unzer, indeholdt jævnt 6500 Rognkorn, altſaa netop 1000 for hvert norſk Pd. Baade vore Fiſkeriinſpektører og jeg ſelv har forlængſt fundet det ſamme Forhold. Den paalideligſte Maade, hvorpaa man kan beſtemme Antallet af Rogn, ſom nedlægges i Apparatet, er at bruge et med Skaft forſynet Pæglemaal. Naar dette er fyldt med Rogn, har jeg ved gjentagne Tællinger fundet, at det indeholder i Gjennemſnit 1500 af den i Drammenselven værende Laxeſtamme — altſaa i 1 Litre (norſk Pot) 6000. Grude noterer nøiagtig i ſin Journal, hvormange døde Rogn eller Yngel han har udplukket af de i Apparaterne nedlagte og beregnede Rogn, og har i de to ſidſte Udklækningsſaiſons fundet, at diſſe i øverſte Apparat kun have været 5 og i nederſte 8 pCt. Da han havde iagttaget, at den Yngel, ſom tilfældigvis var kommen ud af Yngeldammen og fulgt det lille Vandløb, ſom leder fra denne ned til den Udvidelſe af Figgenelven, ſom kaldes Grudevandet, hvori findes en rig Vegetation af vore Ferſkvandsplanter, havde tiltaget langt mere i Størrelſe end den ſom var bleven holdt og fodret i Yngeldammen, ſaa har han i de to ſidſte Aar ſluppet Yngelen umiddelbart fra Apparatet ud i Grudebugten, hvor den finder rigelig Næring og Skjul. Den Mængde kraftige Laxeunger (par), ſom der iſær om Aftenen i ſtille Veir ſees at hoppe op for at ſnappe de talrige over Vandet ſværmende Myg og Fluer, ſynes at være godt Bevis paa, at de ikke i nogen ſtærk Grad ere udſatte for at decimeres. Laxefiſkeriet i Figgen drives af Forpagterne kun med Vad i Elvemundingen, og naar der om Sommeren efter en længere Tørke kommer en Flom, ſøger den udenfor ſtaaende Laxemængde op i Elven, og Vaddrættene blive da undertiden ſærdeles rige. I 1877 fangedes ſaaledes i to paa hverandre følgende Dage 1200, hvoraf den første Dag 700. Figgens Vandmaſſe er neppe ſtørre end Sandvigselvens i veſtre Bærum; den udmunder ikke i nogen Fjord, men umiddelbart i det aabne Hav, der beſkyller Jæderens Kyſt. Den til Elven hørende Laxeſtamme er ſaaledes ikke udſat for de mange Fangſtindretninger, ſom opfange Størſtedelen af de fra Havet ſøgende Laxeſtim, naar de, for at komme til ſin Elv, ſkulle paſſere en Skjærgaard og en med mange Næs forſynet ofte mange Mile lang Fjord. Denne Omſtændighed er utvivlſomt Aarſagen til den lille Figgenelvs ſtore Laxerigdom. Søørreten ſøger naturligvis om Høſten op i Elven og desuden en Mellemſort mellem den ſidſtnævnte Art og Laxen. Af nogle anſees denne for en egen Art, af andre for en Baſtard. Efter de 12 Exemplarer at dømme, ſom gjennem Hr. Groom bleve ſendte til mig og Fiſkeriinſpektør Landmark, i Forbindelſe med de Oplysninger, ſom ere blevne ſidſtnævnte meddelte af Hr. K. Grude, maa vi antage dem for Baſtarder af Lax og Søørret. Hos alle de underſøgte fandtes Kjønsorganerne rudimentære; de havde den blanke Sølvfarve, ſom karakteriſerer Sommerlaxen, medens de i Pletternes Mængde havde paa Legemet og Gjellelaget lignede Søørreten. Diſſe Baſtarder blive ſtaaende i Elven hele Vinteren uden at for-

andre. Farven, holde ſig hele Tiden i godt Huld og Kjødet er laxefarvet. Vi have afgivet to Exemplarer, ſom havde lidt mindſt under Transporten i Isſtykker, til Univerſitetets ichthyologiſke Samling. At en naturlig Baſtardering mellem Lax og Søørret ofte finder Sted, er vel uundgaaligt, naar de til ſamme Tid forrette ſin Leg paa ſamme Gydepladſe, og at dette i en uſædvanlig Grad er Tilfældet i Figgen, hvor Antallet af legende Individer af begge Arter er uſædvanlig ſtort, forklarer den Mængde Baſtarder, ſom der frembringes. — I den øverſte Del af Figgens Vasdrag forekommer Ørret med den Farvetegning, ſom er den almindelige hos den Varietet, ſom ſtadig opholder ſig i Ferſkvand. Efter min Mening er den ſom Art ikke forſkjellig fra Søørreten; thi hvis man ſætter Yngel af denne i et Ferſkvandsbaſin, hvorfra den ikke kan komme ud, vil den antage fuldkommen ſamme Udſeende ſom Ferſkvandsørreten. I et ſtort over 20' dybt Ferſkvandsbaſin, ſom Grosſerer A. Bing i Fredrikſtad har tilveiebragt ved en koſtbar Fordæmning af et fra en Aasmark kommende Bækkeløb, og ſom nu har Udſeende af et Fjeldvand, har han ſluppet en Mængde Yngel af Søørret, ſom han har udklækket af Rogn, erholdt hovedſagelig fra Onſø, og Skiberg og i de ſenere Aar fra Saltvandsparken Hundebund. Jeg har ſeet og underſøgt over 100 af disſe Ørreter af alle Aldre og Størrelſer lige til 3 Pd. og har alle været vor almindelige Ferſkvandsørret fuldkommen lige. Fra den nederſte Yngeldam af de to med Hundebundsapparatet forbundne, har jeg opfiſket 1½ aarige 6 a 7'' lange Ørretunger, der havde fuldkommen Ferſkvandsørretens Udſeende af ſamme Alder og Størrelſe, men naar disſe udſlippes i Saltvandsparken, antage de i kort Tid Søørretens blanke Farve. Der kan ſaaledes ikke længere være nogen Tvivl om, at begge disſe Former tilhøre ſamme Art. Saavel i Figgen, ſom i det ſøndenfor denne liggende Orevand, findes en Mængde men ſmaa Sik. — Min Ledſager paa denne Exkurſion var Kand. farm. Buch, Konſervator ved det nyoprettede Muſeum i Stavanger, en ivrig Samler ſaavel af zoologiſke Gjenſtande ſom af Antikviteter. Af Flintredſkaber, hvorpaa Jædderen er langt rigere end nogen anden Egn i Norge, gjorde han ogſaa paa denne Udflugt et rigt Udbytte. Paa de ſumpige Strækninger i Omegnen af Grude hækker en Mængde Viber. K. Grude havde bemærket, at deres Antal i de ſidſte Par Aar havde tiltaget, rimeligvis ſom Følge af at Indſamlingen af deres Æg, ſom udførtes til England, nu i de ſidſte Aar er ophørt. Grude lod ſine Børn underſøge, hvormange Reder der fandtes paa en til Gaarden hørende Torvmoſe af antagelig 80 Maal, og Antallet af fundne Reder var 40. Ungerne vare flyvedygtige 3die Juli.

Da vi roede fra Grude ned til Broen, ſom fører over Elven, ſaa vi flere Andefoſtre af Brunnakearten, hvis Unger endnu ikke vare flyvedygtige. Baade denne Art og Stokanden have nu fundet gode og trygge Rugepladſe i den betydelige Plantage, iſær af Buſkfuru, ſom Brødrene Grude have anlagt paa det i Grudevandet udſtikkende Næs, og er deres Antal i Tiltagende. Tæt ved Gaarden fangede Buch en voxen levende Jæderhare, ſom ſenere blev ſluppen paa en af Stavanger Jægerforening forpagtet Ø, hvorhen ogſaa er bragt nogle engelſke Harer, men ſom efter Sigende der ikke ville trives. Denne Forening har med megen Iver og Held taget ſig af Smaafuglenes og det madnyttige Vildts Fredning og udbetaler Præmier for Udryddelſen af disſes Fiender, Kraaker og Skjærer. De af Adjunkt Bahr dels i ſærſkilte Brochurer dels i Aviſer meddelte Oplysninger vedkommende Stavangers ornithologiſke Fauna viſe, at baade Fredningen og de i Byens Omegn ſtærkt drevne Beplantninger, ſom i den ſenere Tid have bidraget ſaa meget til dens Forſkjønnelſe, have didlokket et betydeligt Antal Sangfugle, ſom man forhen ikke havde bemærket. Paa en kort Spadſergang udenfor Byen hørte jeg paa engang to af vore bedſte Sangfugle, Baſtardnatergalen og Lærken og et Stykke længere hen Vagtelens høitklingende Slag. Et Par Dage efter denne Udflugt foretog jeg i Følge med de ſamme Ledſagere en Tur til Hafsfjorden, Tananger og Rot, for paa det førſtnævnte Sted at beſigtige de Anlæg for kunſtig Øſtersavl, ſom af Hr. Monſen jun. i Tananger og Boghandler Gabrielſen i Stavanger der ere iſtandbragte, og paa ſidſtnævnte Sted for at gjøre mig bekjendt med den Fuglekoloni, ſom for de 4 Eiere af denne 1/2 Miil fra Faſtlandet liggende Ø er en ikke ringe Herlighed. Ligeſom for to Aar ſiden, da jeg under mit Ophold i Stavanger fulgte Eierne ud til disſe Anlæg, fandt jeg ogſaa nu, at ingen Yngel havde fæſtet ſig til Samlerne, ſom beſtod af almindelige Tagſtene uden Cementovertræk. I de i Nærheden af Strandbredden baade ved Gravning og ved Stenmure indrettede Beholdere, hvori Moderøſterſerne tilligemed Samlerne vare anbragte, vrimlede det af den almindelige Søſtjerne (Asteracanthion rubens), hos os den værſte Øſtersfiende. Paa den lerede Bund i ſelve Beholderne var Philine qvadripartita (Ascanius) almindelig og det paa ſaa grundt Vand, at jeg kunde tage dem op med Haanden. Nassa reticulata og Purpura lapillus, ſom begge ſkulle være Øſtersyngelens Ødelæggere, forefandtes ogſaa ſammen med Aporrhais pes pelicani. I ſtørſt Mængde bedækkedes dog ſaavel Samlerne ſom Stenmurene omkring Beholderne af Litorina litorea, ſom ere ganſke uſkadelige for de unge tyndſkallede Øſters. Forſøget paa at ſkaffe ſig Øſtersyngel paa den af de nævnte Herrer anvendte Methode har nu efter 3 a 4 Aars Erfaring viſt ſig unyttigt. Jeg haaber imidlertid, at en forandret Kulturmethode vil lede til et godt Reſultat i denne forhen for ſine Øſteres Mængde og Godhed bekjendte Fjord.

Da vi kom for ſilde til Tananger, til efter den lagte Plan ſamme Dag at kunne beſøge Øen Rot, tilbragte vi Eftermiddagen og Natten hos den gamle høitagtede Lodsoldermand Monſen, i hvis gjæſtfrie Hus jeg fik mange Oplysninger om Hummerhandelen og om den

Forandring i denne, der var indtraadt ſom Følge af den nye engelſke Hummerlov, der forbyder Indførſel af Halvmands Hummer (Hummer, ſom ikke holde fulde 8 engelſke Tommer fra Pandehornets Spids til Enden af midterſte Haleplade). En ſtor Del af den Hummer, ſom før blev udſkibet til England, var enten ſaadanne, der dog i ethvert Tilfælde ikke maatte være under 7½“ eller ogſaa Maalshummer, men ſom manglede en af de forreſte ſtore Gribeklør. Disſe er det fremdeles tilladt at indføre. Da Undermaalshummer netop i dette Aar var tilſtede i uſædvanlig Mængde i dette Diſtrikt, ſolgtes ſaadanne i Stavanger og ved Dampſkibenes Anløbsſteder for 6 a 10 Øre pr. Stykke. Hos det engelſke Kompagnies Forretningsfører, Mr. Groom i Stavanger, underſøgte jeg flere Undermaalshunner, ſom kun manglede ¼‘‘‘ i det normale Maal, men hos ingen af disſe fandtes hverken Udrogn eller Indrogn. Saavidt jeg erfarede, var det kun ſjelden at finde Udrogn hos den veſtlandſke Hummer, naar den ikke havde en Længde af nære 9“ (engelſk Maal). Alle de i Udklækningskasſerne i Akrehavn værende Hunner havde en Længde af 10 a 12“.

Den næſte Morgen bleve vi af Brødrene Monſen roede ud til Rot i deiligt Veir. Da vi nærmede os den mod Faſtlandet vendende Side, kredſede talrige Sæinger (Larus canus) om Baaden, og op over Øen vare Bergknauſerne hvide af ſiddende Individer af ſamme Slags, men da vi kom nærmere, opdagede vi mange Unger i deres graa Dragt, ligeſom ogſaa talrige Teiſter i deres ſorte Dragt med det ſtore hvide Vingeſpeil mangeſteds ſade ſammen i ſmaa Hobe — 4 a 5 paa de fremſpringende Klippeodder. Idet vi roede om til Øens nordøſtlige Del, pasſerede vi ſtore Flokke af Lundefugle og Alker, liggende paa Vandet, medens frem- og tilbageflyvende Skarve og de ſtore Havmaager bleve talrigere og talrigere og de ſidſtnævnte mere og mere høirøſtede, efterſom vi nærmede os deres fredelige Territorium. Da vi, efterat være landede, begave os op til de forſkjellige Arters Klækkeſteder, blev Scenen mere og mere belivet. De mørkt broncefarvede Skarve ſatte ſig frygtløſe om os paa alle Kanter; Lundefuglene og Alkerne lode ſig ikke komme ſaa nær, forinden de toge Flugten eller ſmuttede ind i Uren. Store Skarer af disſe kom fra Havet med Føde for Ungerne. Jo høiere vi kom op mod Kammen, hvorfra Øen mod Veſt ſkraaner ned til det aabne Hav, deſto mere øredøvende lød de ſtore Havmaagers Skrig, idet vi trængte ind paa de Enemærker, hvor de havde ſine nu mere end halvvoxne Unger, hvoriblandt flere vilde have været flyvedygtige, hvis de ikke af Øboerne vare gjorte udygtige dertil ved en i deres ſpæde Barndom foretagen Mutilation. Naar Maagerne begynde at lægge Æg, opſøges Rederne med Nøiagtighed og mærkes. Naar det behørige Antal Æg er lagt, begynder Rugningen, og da de, ſom have mærket Redet, vide, naar Klækningen begynder, begive de ſig hen til de Reder, hvori Ungerne ere 1 a 2 Dage gamle og afklippe med en lille Sax det yderſte Led paa en af Vingerne. Blot et Par Blodsdraaber viſer ſig efter denne Amputation, og de paaſtod med Beſtemthed, at de aldrig havde bemærket at nogen Unge var død ſom Følge deraf. Disſe Unger forſynes af Forældrene rigelig med Næring, vandre, naar de blive ſtørre, omkring og begive ſig ſenere hen ud paa Søen nær Stranden, men tilbringe Natten og ſtørſte Del af Dagen iland. I Auguſt Maaned ere Ungfuglene næſten ſaa ſtore ſom Forældrene, og Beboerne komme da overens om Slagtedagen. De drives da fra Landet ud paa Søen, hvor de af Folk i Baade drives ind i en dybt i Øen indſkjærende Vig. Et ſtørre Vad, ſom naar tversover Vigen, drages ſagte ind mod Bunden, indtil den hele Hjord der er tæt ſammentrængt. Voxne og Børn af begge Kjøn gribe nu disſe halvtamme Ungfugle, hvis Hals knækkes, ſaa Døden øieblikkelig paafølger. Udbyttet af en ſaadan Slagtedag ſkal efter Opgivende være fra 6 til 800. Fuglene plukkes og afgive en ſtor Mængde god Fjær, Indvoldene udtages og tjene tilligemed Hoveder, Halſe og

Fødder til Svinemad. Kroppene nedſaltes til Vinterføde for Befolkningen, medens dog en Del afhændes i ferſk Tilſtand til Familier i det nærliggende Tananger. Ved at aftage Skindet og det derved hængende Fedt og underkaſte Kroppen en henſigtsmæsſig Behandling, der fjerner de tranagtige Dele, og enten ſtege eller tillave den ſom Ragout — en Ret, ſom jeg ved mit forrige Beſøg hos Lodsoldermand M. nød — fandt jeg den mere velſmagende end Alker tillavede paa ſamme Maade. Af de tre Maagearter, ſom jeg fandt hækkende paa Rot, var Havmaagen, Svartbagen (Larus marinus) den talrigſte og dernæſt den almindelige mindre Graamaage, ſom alene hækkede paa den mod Faſtlandet vendende Side af Øen, hvorimod den ſparſomt forekommende ſtørre Graamaage (Larus argentatus) rugede ſammen med Havmaagen, men, ſaavidt jeg kunde bemærke, nærmere Havbredden. Den mindre ſortryggede Art, Sildemaagen — L. fuscus —, ſom inde ved Stavanger er almindelig — opdagede jeg ikke.

Af de øvrige paa Rot hækkende Søfugle er det alene Skarvene, hvis Unger maa afgive en ikke liden Del af Befolkningens Vinterproviſion. Disſe mutileres imidlertid ikke ſom Maageungerne, men naar de ere blevne nær flyvedygtige, indfanges de og halshugges. Der ſkal efter Opgivende aarlig dræbes 4 a 500 Skarvunger. Beboerne finde Kjødet af de nedſaltede Kroppe baade godt og nærende, og deres Svin ſkal ogſaa med Begjærlighed fortære og trives fortræffelig af de Dele, ſom blive dem overladte. Ikke alle Maageunger mutileres og dræbes, ei heller alle Skarvunger halshugges, men et pasſende Antal til at vedligeholde Avleſtammen bliver ſkaanede.

Mange have fundet Rotfolkets Behandling af Maageungerne grusom og ment, at den burde komme under Kategorien Dyrplageri. Denne Mening kan jeg ikke dele; thi den Smerte, ſom Amputationen af det yderſte Vingeled foraarſager, er ganſke viſt høiſt ubetydelig. Saaret er Dagen efter overtrukket med plaſtiſk Exſudat, og ingen Inflamation paafølger. De fodres af Forældrene

rigelig, men da dette maa ſke nogle Dage længere, end Tilfældet vilde være, om de ſelv kunde hentet en Del af ſin Føde ved at flyve ud paa Søen med Forældrene, ſaa anſtrænges disſe viſtnok noget mere, men Tilgangen paa Næring baade for dem ſelv og Ungerne er nok rigelig i Havet rundt om Rot, hvilket jeg ſlutter af den Mængde andre Søfugle, ſom ſees paa Søen i dens Nærhed. De dykkende Søfugle — Skarve, Lundefugle, Alker, Lomvier og Teiſter — drive Smaafiſkene op mod Søens Overflade og arbeide ſaaledes Maagerne, ſom ikke kunne dykke, ihænde.

Da den her beſkrevne Maade at beſkatte de paa Rot hækkende Maager og Skarver, ſaavidt mig bekjendt, her i Landet ikke andenſteds end her og paa Hvidingsø er anvendt, og da den ſom ſagt af flere, ſom ikke kjende Fremgangsmaaden tilbunds, er bleven fremſtillet ſom barbariſk, har jeg fundet det rigtigt ved denne Leilighed at udtale mig temmelig omſtændelig om min Jagttagelſe af Forholdet. Blandt vore Zoologer har Profesſor G. O. Sars omtalt, at han har overværet en ſaadan Maage- og Skarveſlagtning paa Hvidingsø.

Samme Dag ſom jeg ſtod i Begreb med at tiltræde den ovenfor ſkildrede Reiſe til Hafsfjorden og Rot, fik jeg paa Foranledning af Jæderbanens Driftsbeſtyrer, Lorange, af Toldrorskarl Gunderſen i Egerſund en ſaadan Skildring af et i Nærheden af Rægefjord værende Tjærn, ſom uagtet det kun modtog Saltvand under herſkende ſtærke Veſt- og Sydveſtvinde — da dets Niveau laa flere Fod høiere end den udenfor værende Havflade i Middelvandſtand — desuagtet fra gammel Tid af var bekjendt for at indeholde Øſters og derfor havde faaet Navnet Oſtravigtjærnet, at jeg lovede at underſøge denne naturlige Øſterspark, ſaaſnart jeg var vendt tilbage fra Exkurſionen til Tananger og Rot. Jeg fik imidlertid dog forinden, ved at tage de af Gunderſen medbragte Prøver af Oſtravigtjærnets Øſters i Øieſyn, ſe, at det var virkelige levende Øſters af alle Aldere, og deriblandt mange af Aarets Yngel, der gav mig Haab om at man her havde fundet en naturlig Yngleplads, i hvilken man ved Anbringelſen af henſigtsmæsſige Samlere, hvorpaa Sværmyngelen kunde finde Tilhæftningsflader, kunde erholde Ungøſters i Mængde, hvilket vilde være af Vigtighed hos os, hvor Produktionen af ſaadanne i det mindſte i de ſenere Aar har været ſaa ringe, at de forhen paa ſalgbare Øſters ret vel forſynede Lokaliteter nu ere blevne ſaa godtſom øſterstomme. De Forſøg, ſom her baade af mig og Andre vare gjorte med forſkjellige Methoder — hovedſagelig efter franſk Mønſter — vare enten totalt mislykkede eller havde givet et utilfredsſtillende Reſultat. Da det var en af Opgaverne for mine Underſøgelſer om muligt at komme efter Aarſagerne til denne ſørgelige Tilſtand, ilede jeg med at iværkſætte Underſøgelſen af den af Hr. Gunderſen angivne Lokalitet. I Følge med Gunderſen og Dhrr. Skolebeſtyrer Olſen, der ſammen med Driftsbeſtyrer Lorange havde anſtillet Forſøg ſaavel med Hummer- ſom Øſterskultur, og min ſtadige og tro Ledſager, Konſervator Buch, reiſte jeg med Jernbanen til Egerſund. Den næſte Dags Morgen gik vi med en Lodsbaad til Lodsſtationen Mong, hvor Gunderſen vidſte, at der i et Par for Vind og Bølgegang vel beſkyttede Bugter fandtes ſærdeles gode Øſters, men paa Grund af Opfiſkning nu i langt mindre Mængde end før, og han antog, at disſe Bugter vilde blive gode Fedeſteder for den Ungøſters, ſom man ventede at erholde i Oſtravigtjærnet, der efter G.s Mening egentlig var et langt bedre Yngel- end Fedebaſin. Vi fandt ogſaa i en af disſe Bugter med et meget trangt og grundt Indløb (en Pold) nogle Øſters af ſmuk Form. Efterat have beſigtiget disſe Mongspolder, kom vi om Aftenen til Rægefjord, hvorfra vi næſte Morgen af Oſtravigtjærnets Eiere bleve roede til det fra Søen af nærmeſt tilgjængelige Sted. Søen var heldigvis temmelig rolig, ſaa at det lod ſig gjøre at komme iland og at faa en mindre Baad, ſom medhavdes, trukket op i Tjærnet gjen-

nem den Fjeldſlugt, hvorigjennem dette har ſit Afløb til Søen. Ved Hjælp af denne Baad og en Vandkikkert fik jeg et nogenlunde godt Begreb om Tjærnets Øſtersrigdom, ſom i Sandhed var ſtørre, end jeg havde ventet, men af Mangel paa tilſtrækkelig talrige Tilhæftningsſteder for Yngelen havde denne Aar efter Aar været nødt til at fæſte ſig til ældre Generationer, hvorved dannedes Sammenhobninger, der ligeſom Koraller ragede, fra det af den førſte Generation valgte Tilhæftningsſted, i Regelen horizontalt ud i Baſinet. Denne klumpeviſe Sammentrængen havde naturligvis haft en menlig Indflydelſe baade paa deres Form og Størrelſe. At Vandet i dette Baſin indeholder tilſtrækkelig Næring, for at en mangedobbelt Mængde kan udvikles til modne Øſters baade af god Form og godt Huld, forekommer mig utvivlſomt paa Grund af den faſt exempelløſe Vækst af de Ungøſters, ſom taar have fæſtet ſig til de den 1ſte Auguſt udſatte Samlere, der vare fordelte paa forſkjellige Steder og i forſkjellig Dybde. Naar man ved de i ſtørre Skala anſtillede Forſøg med mange Slags Samlere og Opalingsapparater, ſom man til anſtundende Sommer har beſtemt ſig til at iværkſætte, har faaet Erfaring om, i hvilken Dybde de bedſte Næringsforhold ere tilſtede, haaber jeg, at min ovenomtalte Formening vil viſe ſig rigtig. At imidlertid Salg af Ungøſters af den til Udſætning paa andre Fedepladſe paſſende Størrelſe vil rentere ſig bedſt, deri er jeg med Flerheden af det Konſortium, ſom har dannet ſig i den Henſigt at kultivere dette fortrinlig dertil ſkikkede Baſin, fuldkommen enig.

Vedlagte af Hr. Lorange ved en af flere af Konſortiets Medlemmer den 17de Oktober foretagen Beſigtigelſe udarbeidede Kart over Øſtravigtjernet vil give Læſeren en tilſtrækkelig nøie Foreſtilling om dets Størrelſe, Form og nærmeſte Omgivelſer. Med Henſyn til Kartet vil jeg kun bemærke, at jeg ved det tilføiede Bogſtav a har antydet det Sted, hvor den Bæk, ſom hovedſagelig forſyner Tjernet med Ferſkvand, udmunder, og ved b Udløbet af Tjærnvandet til Havet. Under ſtærk Bølgegang med veſtlige og ſydveſtlige Vinde bryder Søen ind i Tjærnet, fornemmelig gjennem den med Bogſtav c betegnede Slugt. Da Nivelleringen mellem Søen og Tjærnet blev foretagen, maa der udentvivl have været Høivand; thi da jeg var der, er jeg temmelig ſikker paa, at Forſkjellen mellem Tjærnets og Søens Overflade var ikke ſaa lidet ſtørre, uagtet den vel ikke, ſom Gunderſen antog, ſkulde være 8' ved Middelvandſtand. Som Følge af den langvarige Tørke, ſom havde herſket, førend jeg beſigtigede Tjærnet, var den omtalte Bæk aldeles tør, og den ſtærke Fordampning havde formindſket Vandſtanden i dette i den Grad, at intet Vand derfra løb ud i Søen; ja Vandets Overflade var ½' lavere end Udløbet. Under diſſe Omſtændigheder havde Tjærnets Vand i Overfladen en temmelig ſalt Smag. Fra et ſenere Beſøg af G. fik jeg en Flaſke indeholdende Vand fra Tjernets ſtørſte Dybde — 36' — hvis Saltholdighed efter Smagen at dømme maa være ikke lidet ſtørre end Søvandets ſtrax udenfor Kyſten.

I det Vand, ſom under Beſøget det 18de Oktober blev ophentet fra forſkjellige Dybder, var Saltholdigheden efter Hr. Buchs Meddelelſe følgende:

I	27	Fods	Dybde	3,90	pCt.
„	18	—	—	3,80	—
„	6	—	—	8,10	—
„	3	—	—	2,50	—
„	2	—	—	0,20	—

Overfladevandet aldeles ferſkt; ligeſaa det Vand, der løb ud af Tjærnet, ſom da var aldeles fuldt. Vandet indeholdt ingen paaviſelige Spor af Kalk.

Efterat være vendt tilbage til Stavanger fra min Underſøgelſe af Oſtravigtjærnet, anmodede flere Mænd (ſom havde beſkjæftiget og endnu beſkjæftigede ſig med Forſøg — og det temmelig koſtbare — paa at udfinde den under vore klimatiſke Forholde viſtnok vanſkelige, men dog utvivlſomt mulige, Maade, hvorpaa man kunde faa den af den modne Øſters aarlig i millionvis frembragte Sværmyngel til at fæſte ſig til beſtemt dertil indrettede Yngelſamlere) mig om at afgive min Betænkning om, hvorvidt jeg antog, at det kunde lønne ſig for dem at forpagte eller kjøbe omhandlede Tjern for om muligt derfra at kunne faa et tilſtrækkeligt Antal Ungøſters dels til at beſætte dem tilhørende, bekjendt gode Øſtersgrunde, men ſom nu vare udfiſkede, dels til Afſætning enten til andre langs Kyſten boende Eiere af lignende Grunde, eller til Udlændinge, navnlig Englændere, ſom i de ſenere Aar til Beſættelſe af de Banker, hvorpaa de koſtbare ſaakaldte natives kultiveres, havde været nødte til at kjøbe Ungøſters — spat — fra de franſke Øſtersdyrkere. Jeg erklærede da, at jeg troede, at man i dette af Naturen ſaaledes dannede Baſin, at det ſpecielt ſyntes at være indrettet til Ynglepark, maatte, ved en rigelig Udſætten af henſigtsmæsſige Samlere, erholde en ſtor Mængde Øſtersyngel, og at Foretagendet ſaaledes havde al Udſigt til at blive rentabelt, forudſat at Eierne ikke forlangte en uforholdsmæsſig høi Forpagtningsafgift. — Ifølge denne Erklæring beſluttede 11 Mænd at danne et paa 21 Aktier grundet Kompagni. To af disſe tegnede ſig hver for 5 Aktier, en for 2 og otte for 1 hver; den 21de, ikke betalende Aktie, ſkulde tildeles Toldrorskarl Gunderſen, der havde paaviſt dette lovende Øſtersbaſin, ſom dog allerede af en af Generallieutenant Wergelands Emisſærer var beſigtiget, men af denne, ſom af Mangel paa Baad ikke havde kunnet anſtille behørig nøiagtige Underſøgelſer, erklæret for hun at indeholde døde Øſters. Spørgsmaalet om, hvorvidt de i dette Tjærn avlede Ungøſters vilde taale at overføres i Søen, var allerede ved de af Gunderſen derfra tagne Øſtersklumper, ſom vare nedlagte i en Kasſe i Søen, hvori baade de ældre og de yngre Individer havde befundet ſig meget vel, beſvaret bekræftende. — Gunderſen bemyndigedes til at forhandle med Eierne ſaavel af Øſtravigtjærnet ſom med Eierne af Bolden i Mong om Forpagtningen, og da Alt desangaaende var ordnet, konſtituerede Foreningen ſig paa lovlig Maade under Navn af Stavangers Øſterskompagni.

Da jeg, førend dette Anliggende var bragt i Orden, havde faaet den længe ventede Underretning, at Hummerudklækningen omſider den 13de Juli var begyndt i de af Selſkabet for Norges Vel bekoſtede og med Hunhummer vel beſatte Udklækningskasſer, der vare anbragte ſaavel i Akrehavn paa Karmøen ſom i et paa Salvøen længere ude dertil af Dhrr. Lorange og Olſen indrettet Baſin, der tillige anſaaes ſkikket til Opdræt af Øſters, reiſte jeg i Selſkab med de nævnte Mænd og Konſervator Buch med Dampſkib til Kopervig den 15de Juli og beſøgte ſamme Dag det omtalte Baſin, og derefter Akrehavn, hvor jeg, for at kunne forfølge Hummeryngelens Udvikling indtil den havde antaget den voxne Hummers Udſeende og Sædvaner, tog Logi hos den gamle A. Hanſen, ſom i en lang Række Aar har værrt Modtager af den rundt paa Karmøen fangede Hummer for det engelſke Kompagni, og ſom levende har intereſſeret ſig for disſe Forſøg, ſom han havde haabet ſkulde bidrage til at ſtandſe den Aftagen i Hummermængden, ſom i den ſenere Tid Aar efter Aar havde viſt ſig, og ſom nu, efterat det rige Vaarſildfiſke var ophørt, rammede den talrige Strandſidderbefolkning, ſom nu hovedſagelig var henviſt til Hummerfangſten, ſaa haardt. Vel ſyntes man at have bemærket, at Mængden af Smaahummer var tiltaget baade i Kopervig og Akrehavn, hvor disſe Forſøg havde fundet Sted, men da det ſamme var Tilfældet paa Steder, der vare ſaa langt fjernede fra de nævnte, at den der udklækkede Hummeryngel umulig kunde være kommen did, blev det meget tvivlſomt, om den kunſtige Udklækning havde i nogen *væſentlig* Grad bidraget til Forøgelſen af Unghummeren ſelv der, hvor Forſøgene vare anſtillede. Det var Hr. Hanſen ubegribeligt, at Hummeryngelen, ſom i Begyndelſen i tuſindvis ſværmede om i Overfladen af Vandet i Udklækningskasſerne, efter 10 a 12

Dage formindſkedes, uden at man paa Bunden af disſe kunde opdage et eneſte Individ, og denne Formindſkelſe tiltog i Løbet af de paafølgende 2 a 3 Dage i den Grad, at der efter den 15de Dag efter Udklækningen kun fandtes et Snes Stykker tilbage. Uagtet nøiagtigt Efterſyn havde Kasſerne ingen andre Aabninger, hvorigjennem Yngelen kunde være kommen ud, end gjennem Hullerne i Zinkpladerne, ſom vare ſpigrede foran de Aabninger, ſom for Vandvexlingens Skyld vare anbragte baade i Kasſernes Bund og i deres Vægge, men disſe Huller ſyntes ogſaa mig at være for ſmaa til at Yngelen kunde komme ud gjennem disſe, hvis indadvendte Aabninger desuden vare fremſtaaende. Vandvexlingen gjennem disſe Huller forekom mig at maatte blive for ubetydelig baade for Mødrene og for Yngelen, ligeſom jeg ogſaa antog, at denne kun gjennem en raſkere Tilførſel af nyt Vand kunde tilføres den for deres normale Udvikling fornødne Næring. Hanſens Forſlag, hver Morgen og Aften at øſe 20 a 30 Pøſe Vand i hver Kasſe, anſaa jeg henſigtsmæsſig, og blev dette ogſaa udført til de beſtemte Tider i de 14 Dage, ſom jeg opholdt mig hos ham. Da der under hele denne Tid herſkede en paa disſe Kanter uſædvanlig Varme, undgik man ved denne Fremgangsmaade, at Moderhummerne døde, hvilket var Tilfældet med den i Salvøkilen anbragte Udklækningskasſe, der ikke var bleven behandlet paa denne Maade.

Da jeg ſom ſagt ønſkede at forfølge Yngelens gradviſe Udvikling fra Dag til Dag, optog jeg med et finhullet Dørſlag omtrent 100 i Overfladen ſvømmende Unger, hvoraf Størſteparten ved ſin blege blaagraa Farve viſte ſig at være nylig udklækkede. Disſe bleve ſlupne i et ſtørre Naturalieglas. Uagtet jeg om Aftenen Kl. 10 havde ſkiftet Vand og Ungerne da ſvømmede lyſtig omkring, vare dog om Morgenen Kl. 7 alle døde. Jeg fik mig derfor af Hanſen en ſtor Glasballon, hvori han engang havde holdt Guldfiſk, og optog af Udklækningskasſen en ny Beſætning. Ved flittig Vandſkiftning hele

Dagen, om Aftenen Kl. 11 og om Natten Kl. 3 lykkedes det mig at holde mange af disſe vakkre Smaaſkabninger ilive, ſaa at jeg kunde iagttage baade enkeltes Skalſkifte og de Farve- og Formforandringer, ſom de undergik. Om Natten havde jeg Balonen ſtaaende paa et kjøligt Sted og ikke, ſom ved mit førſte Forſøg, i mit Værelſe, ſom, uagtet et af Vinduerne ſtod aabent, dog var for varmt. Det var i Sandhed et fængſlende Syn, gjennem den klare og paa Grund af ſin Form ſtærkt forſtørrende Glasbalon, at ſe de ſmukke Bevægelſer af de grønne, røde og blaafarvede Skabninger ſnart ſtigende lodret op fra Bunden til Vandets Overflade, ſnart ovenfra nedad ſvingende ſig rundt i gjentagne Saltomortaler. Naar Skalſkiftet nærmer ſig, hvile de ofte i længere Tid liggende paa Bunden. Det afkaſtede Skal er yderſt tyndt, ganſke vandklart og derfor vanſkeligt at opdage. — I Chriſtiania Videnſkabs-Selſkabs Forhandlinger for 1874 har Profesſor G. O. Sars meddelt en Afhandling „om Hummerens poſtembryonale Udvikling", ledſaget af to autografiſke Plancher, der give en udførlig Skildring af de tre førſte Larveſtadier efter to Hudſkifter, og tilføier i Slutningen: „Senere Stadier end de ovenfor beſkrevne har det ikke lykkes mig at faa fat paa; men det er let at tænke ſig, hvorledes den videre Udvikling vil gaa for ſig." Han udkaſter en kort Skildring af de ſupponerede Forandringer, ſom Yngelen vil undergaa, en Skildring, ſom jeg, ved at kunne forfølge Udviklingen gjennem de 2 a 3 følgende Stadier, i det Væſentlige har fundet aldeles rigtig. Jeg vil kun bemærke, at efter 3die Hudſkifte fremtræde Antennerne ligeſom med engang i deres fulde Længde, medens deres Forøgelſe i de foregaaende Hudſkifter holdt Skridt med de øvrige Lemmers Tiltagen. Da jeg har medbragt Exemplarer af Hummerunger i disſe ſenere Stadier til Univerſitetets zoologiſke Muſeum, vil denne udmærkede Deſcriptør og Tegner faa Anledning til at fuldføre det Manglende i dette for os ſaa vigtige Krebsdyrs Udvikling.

Under mit Ophold i Akrehavn ſøgte jeg ved Hjælp af ſærſkilt dertil indrettede Apparater at fange Smaahummer af 2 a 3 Tommers Længde, men altid forgjæves, uagtet jeg udſatte Fangſtapparaterne paa forſkjellige Steder i forſkjellig Dybde og med forſkjellig Agn. Jeg fik altid den paa dette Sted ſaakaldte Troldhummer (Galathea strigosa) i mine Teiner. Det ſamme havde været Tilfældet med de Forſøg, ſom paa min Opfordring vare blevne anſtillede baade dette og foregaaende Aar af den Forening for Hummeravlens Fremme, ſom i 4 a 5 Aar har nydt en aarlig Underſtøttelſe af Selſkabet for Norges Vel. Foreningens Medlemmer troede, at Aarſagen dertil laa i, at Unghummer af den attraaede Størrelſe ikke brød ſig om den Agn, ſom var et Lokkemiddel for den ſtørre, og dette forekommer ogſaa mig at være den rimeligſte; thi de antoge at den nok var tilſtede der, hvor den voxne Hummer opholdt ſig, men var yderſt ſky og lynſnar i ſine Bevægelſer. En anden Mening er hypothetiſk fremſat af den erfarne Fiſkeriintendant G. v. Yhlen (i 5te og 6te Hefte af det af ham udgivne Maanedsblad „Fiſkaren“ 1878), ſom ſelv en Gang har været Vidne til et af de ogſaa af Veſtlandets Fiſkere ikke ſaa ſjelden iagttagne ſvømmende Stim af Hummer, kommende fra Havet. I Mai Maaned 1866 ſaa han udenfor Tryggø i næſten blikſtille Veir et ſaadant Stim, ſom kom fra Havet, gik under og paa Siderne af Baaden og ſtyrede ret mod Land. „Hvad Aarſagen til en ſaadan hobevis Bevægelſe, ſom har Udſeende af en Flytning, er, turde være vanſkeligt at forklare“, tilføier Forfatteren, „men da den mindre Hummer ikke eller i det mindſte yderſt ſjelden findes i Skjærgaarden og bevislig lever langt ude i Havet, og Stimerne aldrig beſtaa af ſtor Hummer, ſaa lader det ſig tænke, at han paa denne Maade flytter ind til Skjærgaarden, ſom er dens rette Tilholdsſted.“ Derſom det var beviſt, at Hummerungerne, efterat de have faaet fuldt udviklede Svømmeredſkaber, virkelig forlade Kyſten og trække tilhavs, hvor

de forblive dels krybende paa Bunden dels ſvømmende, indtil de ere af 6 af 7''s Længde, ſaa er von Yhlens yttrede Formodning om en i Hummerens Natur nedlagt Vandringsdrift, i Lighed med den hos de høiere ſtaaende Hvirveldyr, iſær Fugle og Fiſke, ſaa almindelig fremtrædende, utvivlſomt den rette.

I den forannævnte Afhandling af Profeſſor G. O. Sars udtaler han ſig tilſidſt om Udſigterne til enten ad Fredningens eller ad den uegentlig ſaakaldte kunſtige Udklæknings Vei at kunne vedligeholde dette for vor fattige Kyſtbefolkning vigtige Fiſkeri, og giver med Henſyn til diſſe to Midlers ſandſynlige Virkſomhed ubetinget den ſidſte Fortrinet. Det lader ſig vel heller ikke negte, at derſom man paa dertil paſſende Steder langs vor Kyſt, ved Hjælp af mere henſigtsmæſſige Indretninger end de hidtil anvendte, kunde bevare Yngelen af et maadeligt Antal i ſaadanne indſatte Hun-Hummere i 4 Uger efter Udklækningen, vilde maaſke Størſteparten af den ſaaledes bevarede Yngelmængde opnaa den af Fiſkerne og Konſumenterne attraaede Størrelſe, medens derimod viſtnok kun ganſke faa Procent af den i det Frie udklækkede vil overleve Larveſtadiet. Imidlertid tror jeg ikke, at ſaadanne Indretninger vilde blive hverken ſaa billige ei heller ſaa lette at ſkjøtte, ſom min høitagtede Ven ſynes at antage. Uagtet de af mig omtalte Forſøg paa Karmøen hidindtil ikke, efter min Iagttagelſe, have givet et fuldt tilfredsſtillende Reſultat, ligger Aarſagan dertil ikke i Mangel paa tilſtrækkelig Omhu med Apparaternes Tilſyn — thi i denne Henſeende lader Hr. A. Hanſen ingen Umage uſparet — men i den endnu uopklarede Aarſag til den nævnte Foreteelſe, at Yngelmængden i Kaſſerne næſten ganſke forſvinder, uden at man kan opdage nogen død. For at opdage denne, maa Kaſſerne indrettes anderledes, gjøres mere haandterligere ſamt lettere at inſpicere. Diſſe Forſøg have dog tjent til at give adſkillige Oplysninger angaaende Hummerens Naturhiſtorie, f. Ex. om

Yngelen udklækkes i Vintertiden af den Rogn, ſom i November og December allerede indeholder næſten fuldt udviklede Foſtre, eller om Udklækningen af denne paa Grund af den lave Temperatur forſinkes, ſaa at den foregaar paa den Tid, da Yngelen i det varme Vand kan finde tilſtrækkelig Næring. Efter min Anmodning indſattes i en af Udklækningskaſſerne i December et Par Rognhummer, hvori Foſterets Øine allerede vare ſynlige; men ſaavel efter Skolebeſtyrer Olſens Jagttagelſe i hans Kaſſe i Kopervig, ſom i Hanſens i Ukrehavn fandt Udklækningen førſt Sted efter St. Hans. Da denne Jagttagelſe imidlertid ſtrider mod en af Fiſkeriintendant G. von Yhlen nylig gjort og i hans Maanedsſkrift „Fiſkaren“ S. 79 anført, bør viſtnok nye Forſøg i denne Retning hos os anſtilles. Hr. von Yhlens Jagttagelſe lyder ſaaledes: „Den 2den Februar d. A. erholdtes ved Fjällbacka en Hun, ſom ikke havde Halvdelen af Rognen tilbage under Halen, og hvis tilbageværende Rognkorn vare ſaa modne, at Ungerne udklækkedes inden et Døgn i den Hummerkaſſe (Sump), hvori Moderen blev indſat. Jeg omtaler ikke flere andre lignende Tilfælde, ſom ere mig meddelte af Fiſkere og Hummerhandlere.“ — Men ſelv om det ogſaa hos os undtagelſesvis ſkulde hænde, at en Udklækning fandt Sted om Vinteren, ſkulde det alligevel beviſes at Yngelen fandt tilſtrækkelig Næring til at leve og udvikles.

I den ſtorartede Forſøgsſtation ved Concarneau i Bretagne, har den mangeaarige Forſtander haft Anledning til at gjøre Jagttagelſer i ſtor Skala. Ifølge diſſe foregaar Hummerens Parring om Høſten og omtrent $^1/_2$ Maaned ſenere afſætter Hunnen ſin ſaakaldte Udrogn, ſom den bærer under Halen hele Vinteren, indtil Vandet har opnaaet den Varmegrad, at Rognen klækkes i April og Mai. At Udklækningen hos os foregaar ſenere, er en naturlig Følge af, at Vandet her førſt ved den af mig angivne Tid opnaar den for Yngelens Udklækning og videre Udvikling paſſende Temperatur.

I min Obſervationsbalon havde jeg Anledning til at ſe, at den ſpæde Yngel allerede viſte den Rovgjerrighed, ſom i ſaa høi Grad udmærker den voxne Hummer, thi 5 a 6 Gange var jeg Vidne til, at en af Ungerne, og det juſt af de yngſte, anfaldt og bed ſig faſt i en af ſine Sødſkende og holdt faſt med en Bulldogs Halſtarrighed, ja ſlap ikke engang Taget, naar jeg tog dem ud og ſlap dem paa Spiritus. Den Angrebne bukkede ſtedſe under og blev udſuget, ſaa at den tynde Chitinbedækning kun blev tilbage. Uagtet den hyppige Omſkiftning af Vandet har vel dette ikke indeholdt tilſtrækkelig Næring for den i Balonen værende Yngel. Rundt om Yngelkaſſerne ſaa jeg ſtedſe en ſtor Del Smaamort, ſom utvivlſomt vilde ſluge enhver Hummerunge, ſom kunde undvige derfra. Naar jeg tog et halvt Snes ſaadanne i Dørſlaget og ſatte dem ud i Vandet, bleve de ſtrax ſlugte af diſſe Fiender. De tjene desuden til Næring ſaavel for de mange, iſær langhalede Decapoder, henhørende til Rægefamilien, ſom for flere Arter Marflo (Amphipoder). Deres Fienders Antal er ſaaledes Legio og for diſſe bukke viſtnok over 0,9 under i de førſte 4 Uger efter Udklækningen. Meget vilde jo være vundet, om man ved at beſkytte en ſtor Mængde Yngel for denne Ødelæggelſe kunde reducere Yngeltabet til 0,5, forudſat at dette kunde ſke uden altfor ſtore Udgifter. Men om dette lod ſig gjøre, vil det dog kun ſent og paa faa Steder blive forſøgt i den Udſtrækning, at det vilde bidrage ſynderlig til Hummermængdens Forøgelſe. Jeg øiner ſaaledes intet andet Middel til Opnaaelſen af dette Øiemed end Fredning. Denne bør efter min Formening med Henſyn til Varigheden lempes efter det Forſlag, ſom, ſtøttet paa plauſible Grunde, vinder Tilſlutning af Flerheden af et helt Amts Hummerfiſkere. Det er unegtelig en beſynderlig Anomali i vor Lovgivning med Henſyn til vor nugjældende Hummerfredningslov, ſammenlignet med vore øvrige Fredningslove, at hin vel bemyndiger Kongen, efter derom fremſat Anſøgning, der er bifaldt af vedkommende Diſtrikts Amtsformandſkab og det kongl. Departement for det Indre, til at indſkrænke den i Loven af 29de Juni ſom normal beſtemte Fredningstid indtil en Varighed af 1 beſtemt Maaned (Auguſt), men derimod ikke paa ſamme Betingelſer meddeler Kongen Bemyndigelſe til at udvide Fredningstiden, medens derimod vore øvrige Fredningslove vedkommende Fiſkeri og Jagt meddele Høiſtſamme en ſaa udſtrakt Myndighed, at han kan indrømme betydelige Udvidelſer af Fredningstid, ja indtil fleraarig abſolut Fredning for alle Vildtſorter. Jeg talte under mit Ophold i Akrehavn med flere af Karmøens Hummerfiſkere, og alle disſe ønſkede den forlængede Fredningstid, hvorom de havde indgivet Forſlag til Storthinget, og hvori de anke over, at Kongen ikke har den ſamme Myndighed med Henſyn til Hummerfiſket, ſom ved Lax- og Søørretfiſket. De forlange ikke Andet, end at Hummerfredningsloven bringes i Harmoni med de øvrige Fredningslove, og et ſaadant Forlangende forekommer mig vel beføiet.

Jeg ſkulde meget ønſke at anſtille yderligere Forſøg med henſigtsmæsſigere Apparater end de hidtil brugte til Bevarelſe af Hummeryngelen, indtil den har naaet den Udvikling, at den ved ſine hurtige Bevægelſer og Skjuleinſtinkt kun ſjelden bliver et Bytte for de Fiender, ſom tidligere i en ſaa frygtelig Grad ødelægge den. Jeg har altid i mine Erklæringer angaaende Hummerens Fredning udtalt min Overbevisning om, at det bedſte Middel til at vedligeholde ja endog forbedre vore Hummerfiſkerier vilde være at ſlippe den med Udrogn forſynede Hummer, og denne min Mening er ogſaa tiltraadt af Profesſor Sars og den kongl. norſke Regjering i det Forſlag, der ſom kongelig Propoſition i 1874 blev fremſat for dette Aars Storthing, hvis Næringskomite No. 1 under 8de

April indſtillede til Odelsthinget at fatte følgende Beſlutning: „Den kongelige Propoſition om Fredning af Hummer bifaldes ikke". Forſlaget, der tillige ſøgte at raade Bod paa den af mig ovenfor paaankede Anomali, blev ifølge den i Odelsthingets Møde den 16de Mai fattede Beſlutning ikke taget under Behandling af det da forſamlede Storthing. Under 11te Januar fremſattes af Kongen ſamme Propoſition uforandret, men blev, overensſtemmende med Komiteindſtillingen, ikke bifaldt af Storthinget. Ved forrige Storthing blev et af Hofapotheker Ditten fremſat Forſlag ikke taget under Behandling, men foreligger dertil for det nu forſamlede. Dette Forſlag fandt aldeles ingen Naade hos Fiſkerne i Stavanger og ſøndre Bergenhus Amter, baade fordi det ikke faſtſætter nogen Fredningstid og fordi Maalet ikke tages paa den der brugelige Maade fra Pandehornets Spids til Enden af mellemſte Halelap, men paa den i Frankrig forordnede, hvor Maalet tages fra Øiegrubens bagre Rand til Bagrangen af ſidſte Bagkrop ɔ: Halering. En Hummer ſom maalt paa denne Maade havde en Længde af $8^1/_{16}$ norſke Tommer eller 21 Cintimeter, vilde, maalt paa engelſk Maade (den hos os brugelige), være over 9 norſke Tommer.

Uagtet de Hummerfiſkere, ſom jeg adſpurgte, om det ikke vilde være den henſigtsmæsſigſte Fredningsmaade ikke at afhænde Hummer med Udrogn, indrømmede de vel dette ſom det virkſomſte, naar den kunde overholdes; men dette betvivlede de, og da man til alle Tider — og iſær fra December og ligetil Fredningstidens Indtræden — fanger en ſtor Del ſaadanne, vilde Forbudet iſær i de førſte Aar ramme Fiſkerne haardt. Mange af dem troede dog, at en Beſtemmelſe om, at Hummere med Udrogn, ſom fangedes efter 1ſte Juni, ſkulde udſlippes, vilde blive nogenledes overholdt, og da disſes Rogn udklækkes i den for Yngelens Udvikling gunſtigſte Aarstid, vilde man viſtnok uden ſynderlig øieblikkeligt Tab for Fiſkerne, deraf

efter nogen Tids Forløb høſte god Fordel. De mente dog, at det vilde hjælpe Noget, om Fredningstiden begyndte ½ Maaned tidligere end den nu lovbeſtemte.

Efter et kort Ophold i Stavanger, hvor man ønſkede min Nærværelſe under Overveielſen af de Forholdsregler, ſom Deltagerne i det der ſtiftede Kompagni til Øſtersavlens Fremme, grundet paa Forpagtningen af Oſtravigtjærnet, førſt burde iværkſætte, afreiſte jeg i Selſkab med Boghandler Gabrielſen til Børøen i Finaas Præſtegjeld, hvor han med ikke ringe Bekoſtning havde ladet indrette et Par Øſteravlsparke, om hvilke han — fornemmelig den ſidſte med ſærdeles Omhu konſtruerede — nærede gode Forhaabninger. Ved Underſøgelſen viſte det ſig imidlertid, at ſelv i dette for Yngelens Tilhæftning viſtnok uſædvanlig gunſtige Aar, ingen ſaadan havde fundet Sted paa Samlerne, der beſtode af almindelige Tagſtene, hvælvede over Moderøſterſerne. I ældre Tider ſkal Børøbugten have været rig paa Øſters.

Fra Moſterhavn — ſom er Anløbsſted for de mellem Stavanger og Bergen gaaende Dampſkibe — tog jeg med et ſaadant til Bergen. Under mit Ophold der ſøgte jeg at faa Underretning om, hvad der var foretaget af en Forening af et Par derboende Mænd i den Henſigt at reſtituere de fordums rige Øſtersfiſkerier i Lindaas og Eivindvigs Herreder, og fik da af en af diſſe, Hr. G. Gill, vide, at paa en Strækning af betydeligt Omfang, tilhørende Handelsmand Friele, ſom i Løbet af de ſidſte 3 a 4 Aar ikke havde ladet nogen Øſters optage fra denne gode Øſtersgrund, var nu denne rigt beſat med ſalgbare Øſters. Paa det Hr. Gill tilhørende Feldt af betydelig Udſtrækning havde han i Juni og Juli udlagt henved 3000 Tagſtene ſom Yngelſamlere. Da jeg efter den i Oſtravigtjærnet gjorte Jagttagelſe, at enkelte Øſters endnu i Begyndelſen af Auguſt havde Rogn, raadede ham til at udſætte flere Tagſtenſamlere, men lade dem paa Hulſiden overſtryge med Cement, ſamt tillige forſøge, om Yngelen vilde fæſte ſig til Risbundter; og foreviſte han Exemplarer fra Oſtravig, ſom havde fæſtet ſig paa nogle i dette Vand tilfældigvis udkaſtede Nypetornkviſte, lovede han at forſøge begge Methoder, da han juſt ſtod færdig til at reiſe til Eivindvig, for at efterſe ſine Samlere. I Skrivelſe af 20de November underretter han mig om Udfaldet ſaaledes: „Efter Deres Raad udſatte jeg i Auguſt ſaavel Tagſten ſom nogle faa Risbundter. De første Dage af Oktober befandtes alle udlagte Fangere mere og mindre beſatte med Øſtersyngel*) — indtil 200 Stykker paa een Tagſten og de ſeneſt udlagte ingenlunde mindſt, men vel at mærke alene paa den undre mod Grunden vendende Flade, medens den cementerede Overſide**) befandtes ſkidden og uden nogenſomhelſt Tilhæftning af Yngel. Til Dato har jeg ikke mærket Andet, end at Yngelen trives og udvikler ſig." Det ſer ſaaledes ud til, at Aaret 1878 i det Hele taget har været et godt Aar for Øſtersformerelſen, og at dens Legetid har været længere ud over Høſten, end man før troede. Det er ogſaa at haabe bedre Held for dem, der fremdeles ville forſøge at ſkaffe ſig Øſtersyngel ved Hjælp af Yngelſamlere, naar disſe blive anbragte paa rette Tid, Maade og Sted. Derſom dette lykkes os — men dette vil neppe opnaaes uden mange nøiagtige og rationelt anſtillede Forſøg, grundede paa ligeſaa nøiagtige Underſøgelſer af de baade for denne Muslings Forplantelſe og Trivſel gunſtige Betingelſer — da er det paa Grund af vor Kyſts Beſkaffenhed med ſine mange næſten indelukkede Baſins, hvor der endnu findes Øſters, og det af fortrinlig Godhed, fuld Grund til at haabe, at Øſtersavlen kan blive en ikke uvigtig Næringskilde for vor Kyſtbefolkning.

---

*) Ved ſenere at foreviſe Dr. Koren, Konſervator ved Bergens Muſeum, en ſaadan Tagſten, fik Hr. Gill den nedſlaaende Kjendelſe: „Disſe Skabninger, ſom Du anſer for Øſteryngel, er fornemmelig Anomier". Denne Feiltagelſe har været almindelig hos næſten Alle, ſom hos os har forſøgt Øſtersavl.

**) Han har misforſtaaet eller ikke erindret det ham givne Raad og gjort det Modſatte.

Under mit Ophold i Bergen gjorde jeg i Følge med Stadskonduktør von der Lippe en Exkurſion til Sartorøen *), hvor han i Forening med Kjøbmand J. W. Olſen har forpagtet 3 Ferſkvande, ſom ere forenede med Bækkeløb, ſamt et Saltvandsbaſin „Lille Pollen“ kaldet. Siden Oktober 1874, da Udklækningshuſet med tilhørende Apparater og Yngeldam var fuldført, har deri været udklækket fornemmelig Lax- og Søørretrogn, dog meſt af førſtnævnte Slags. Lillepollen og den mangedobbelt ſtørre og dybe Storepol ere ualmindelig rige paa alle Slags Saltvandsfiſke, hvoriblandt Brisling i ſtor Mængde, Blaamuslinger i umaadelige Maſſer og af en overordentlig Størrelſe og Velſmag. Storpollen, ſom er $^3/_8$ Mil lang og meget dyb, ſtaar i Forbindelſe med Havet ved en kun nogle Favne bred Strøm. De 3 Ferſkvandsbaſins indeholdt forinden Udklækningen 2 Arter Ferſkvandsſalmonider, nemlig i de to øverſte, Fjelds- og Ekhammervandet, udelukkende ſmaa men velſmagende Ørret (Kjøer, Foreller), men det nederſte, ſtørſte og dybeſte, Baasvandet, tillige, og det i overveiende Mængde, Røje (Rør). Den her meddelte Beſkrivelſe er et kort Uddrag af en vidtløftigere, ledſaget af et Kart i ſtørre Maaleſtok, ſom jeg modtog fra von der Lippe i Oktober 1874. Fortrinligere Betingelſer for et Privatanlæg for Opdræt af vore bedſte ſaavel ſtationære ſom migratoriſke Salmonider, vil vel neppe kunne findes her i Landet, men alle ſaadanne Anlæg fordre ſtore Udlæg, og det vil være 4 a 5 Aar, inden de i Apparaterne med ikke liden Bekoſtning udklækkede Unger, iſær hvis de ſkulle holdes i tilſtrækkeligt Antal og fodres i længere Tid i dertil ind-

---

*) 2 Mil fra Bergen. De forpagtede Vande ligge i Fjelds Præſtegjeld; Udklækningshuſet tæt ved Præſtegaarden og Landeveien.

rettede og koſtbare Reſervoirer, afgive en ſaa ſtor Mængde ſalgbar Fiſk, at den udlagte Kapital begynder at forrente ſig. Udſigterne ere imidlertid her ret gode til, at dette vil ſke til næſte Aar. Von der Lippe lod gjøre et Vadkaſt i Sillepollen, ſom landbragte over 50 ſmukke ſølvblanke Smaalæxinger og Søørret af fra 1/2 a 1 Kilograms Vægt, af hvilke omtrent Halvdelen bleve medtagne til Bergen. De vare propfulde af Brislingyngel (aarformede halvgjennemſigtige, ſom medfulgte Vadet i ſaadan Mængde, at man i et ſædvanligt Øſekar kunde optage ſikkert 100 Stykker) og derfor meget trivelige, da de vel i flere Dage havde fraadſet i disſe Myriader. I Juli Maaned havde Eierne af en ved Storpollen liggende Gaard ſeet et Fiſkeſtim, ſom de antoge for Sild, og derfor gjorde et Kaſt efter det med ſin Brislingnot, men da de holdt paa at landbrage, opdagede de, at Stimet beſtod udelukkende af Laxeblinker, ſom da rimeligvis vare paa ſin Vandring ud til Havet. De bleve naturligvis udſlupne. Den viſtnok ſtore Mængde Smaalæxinger, ſom nu opholdt ſig i Pollen, hvor den enorme Mængde Brislingyngel ſkaffede dem overflødig Næring, vil ſandſynligvis til næſte Aar komme igjen dels ſom ſtørre Læxing dels ſom fuldt udviklet avledygtig Lax, medens den endnu langt ſtørre Mængde Blinker da vil være bleven Smaalæxing, og vel ikke ſaa faa have opnaaet Storlæxings Størrelſe og en Vægt af 3 Kilogrammer. Læxinger af denne Vægt, ſom ſædvanlig kaldes Smaalax, ere vel ikke ſkikkede til at tilberedes ſom Røgelax, men anſees fortræffelige nydte i friſk Tilſtand, finde derfor god Afſætning til lønnende Priſer, og jeg tror, at Forpagterne netop ſtærkeſt bør drive Fangſten efter disſe Fiſke. Da den ved Udklækningsapparatet indrettede Yngeldam er for liden til deri i længere Tid at holde en ſtor Mængde Yngel — og ſaa mange ſom muligt bør ſøges udklækket — vilde det efter min Mening være henſigtsmæsſigt, kun at holde og fodre en Del af Yngelen i Yngeldammen, hvor de efter Tilſynsmandens *) Opgivende, der bekræftedes af v. d. Lippe, voxe overmaade hurtig ved den rigelige Næring, ſom den erholder, medens Størſtedelen, ſaaſnart den forlader Udklækningsapparatet, kunde ſlippes i det Vandløb, ſom fra Kilden løber ned mod Fjeldsvandet, og hvori ikke findes Smaaørret, men ſom ganſke viſt er ſaa rigt paa Næring, at den, forinden den kommer ned i dette langt fra Apparatet liggende Vand, vil have opnaaet en Størrelſe og Hurtighed, ſom i høi Grad vil beſkytte den for at blive et Bytte for den Ørret, ſom der findes. For end ydermere at formindſke denne Fare, vil det efter min Erfaring være henſigtsmæsſigt at forſyne de tre Ferſkvande, ſom Yngelen ſkal paſſere, forinden den ſom Blinker begiver ſig ud i Lillepollen, med Ferſkvandsmurt — Leuciscus rutilus — den frugtbareſte af vore Ferſkvandsfiſke, og ſom her paa Øſtlandet forefindes i Mængde ſelv i ſmaa Tjærn, hvor dens værſte Fiender, Gjedde og Abor, ikke, uagtet deres Graadighed, kunne i nogen mærkelig Grad formindſke dens Antal. Da denne Fiſkeart ikke findes i det Veſtenfjeldſke, og den Voxne vel vanſkelig vilde udholde den lange Transport (uagtet de herfra til Bergen gaaende Dampſkibes Hurtighed), haaber jeg dog, at det ſkal lykkes mig at ſkaffe von der Lippe en ſtor Mængde befrugtet Rogn, der ligeſom Sildens hæfter ſig til Vandplanter, og ſaaledes lettere kan transporteres end de fleſte af vore vaarlegende Fiſkes. Jeg er overbeviſt om, at hvis Transporten lykkes, vil den deraf fremkomne Yngel trives godt i alle tre Vande, og naar disſe efter 2 Aars Forløb atter frembringe en talrig Afkom, vil den afgive ſaa rigelig Føde for Ørret og Røie, at de ikke have ſtor Opfordring til at anfalde den Laxyngel,

---

*) Denne har under et længere Ophold hos den erfarne Fiſkeopdrætter Hanſon ved Stavanger lært Yngelens Behandling og Opdræt.

ſom kommer derned. I Mangel af Murt kan disſe Vande med Fordel beſættes med den almindelige Karudſe, ſom ſkal findes i Omegnen af Bergen, og ſom med Lethed paa Grund af ſin Seiglivethed lader ſig transportere i lange Fraſtande. Denne Fiſkeart, ſom ogſaa er meget frugtbar, vil ſikkerlig i alle disſe Vande trives ſærdeles godt og opnaa en langt betydeligere Størrelſe end i Damme, og bliver da, ſom yndet Næringsmiddel, af langt høiere Værdi end Murten, ſom her paa Øſtlandet anſees for en af de ſimpleſte Ferſkvandsfiſke. Jeg har været omſtændelig ved Fremſtillingen af disſe Forhold, da jeg meget ſkulde ønſke, at disſe udmærkede gunſtige Betingelſer for en intenſiv dreven Fiſkeavl bleve benyttede ſaaledes, at den kunde blive ſaa fordelagtig ſom muligt.

Man havde i Bergen fortalt mig, at en temmelig ſtor Øſterspark for et Par Aar ſiden ſkulde være anlagt i en paa Sartorøen værende Bugt. Vi begave os til det Sted, hvor Eieren af denne boede, men traf ham ikke hjemme. Af hans Huſtru erfarede vi imidlertid, at det temmelig koſtbare Anlæg i ſidſte Vinter var totalt ødelagt af Bølgeſlag foraarſaget ved en orkanagtig Storm.

Næſte Dag fortſattes Reiſen til Molde, hvor jeg vidſte, at Eieren af Molde Gaard, Hr. Thiis Møller, i flere Aar havde forſøgt paa forſkjellige Maader at forøge Mængden af Øſters paa de til hans Eiendom hørende Banker, ſom forhen vare ſaa rige paa de formedelſt ſin Størrelſe og Fedme bekjendte Romsdalsøſters, men ſom desuagtet i Løbet af flere Aar ſagdes at være i ſtærk Nedgang. Da Eieren var fraværende paa en længere Reiſe, fik jeg ikke erfare hvad han tilſkrev Aarſagen til denne Formindſkelſe, om hvis Virkelighed jeg af flere paalidelige Mænds Vidnesbyrd ikke nærer nogen Tvivl. Bedre ſkal Tilſtanden være paa de i Veſtnæs værende Banker. Det indtraadte ugunſtige Veir og Tidens Knaphed hindrede mig i perſonlig at underſøge disſe Forhold. Efter at være ankommen til Chriſtiansſund gjorde jeg derfra en Exkurſion til Krisvig, hvor den driftige Handelsmand Konſul Johnſen har ſine ſtorartede Anlæg for Fabrikationen af Fiſkeguano og Forarbeidelſen af Tønder og Kasſer, hine iſær beſtemte til Nedſaltning af Sild og disſe til Forſendelſe af den Klipfiſk, ſom nu i ſtor Mængde forſendes til Veſtindien og Sydamerika. Begge Fabriker drives ved Damp, og i Tønde- og Kasſefabrikken ere alle Maſkiner nordamerikanſke. Johnſens Fiſkeguano ſkal i Tydſkland gives Fortrinnet for de øvrige norſke Fabrikater af ſamme Slags, fordi den under Behandlingen bliver befriet fra det Fedt, ſom Raaſtoffet indeholder (entfettet), hvilket ikke er Tilfældet med hine. Under et kort Beſøg, ſom jeg aflagde Eieren paa hans prægtige Sommervilla i Nærheden af Molde, lovede jeg at tage den indenfor Fabrikken værende Krisvigfjord i Øieſyn, da han anſaa den ſærdeles ſkikket for Øſtersavl, og havde allerede gjort Forſøg med at tilføre den en ny Beſætning, da den ældre ved ſtærkt Rovfiſke var ſaagodtſom ødelagt. Fjorden, ſom ved et trangt og grundt Sund ſtaar i Forbindelſe med Søen, optager inderſt en Elv, og forekom mig at være fortrinlig ſkikket til Øſtersavl. Under mit Ophold i Chriſtiansſund fik jeg ved en af mine derboende Venner den Underretning, at Skaalevigfjorden i Halſe Præſtegjeld fremfor alle ham bekjendte nordmørſke Fjorde indtil for faa Aar ſiden havde leveret den ſtørſte Mængde og de fortrinligſte Øſters. Med Beſigtigelſen af dette ſtore og prægtige Baſin — det efter min Formening for en ſtorartet Øſterskultur bedſt egnede, ſom jeg paa min hele Reiſe har ſeet — afſluttede jeg mine Underſøgelſer, vendte tilbage til Chriſtiansſund, hvorfra jeg Dagen efter tog med Dampſkib til Throndhjem, og derfra efter nogle Dages Ophold med

Jernbanen til Chriſtiania, hvor jeg ankom den 3die September.

De naturhiſtoriſke Specimina, ſom jeg har medbragt fra min Reiſe, ere ikke mange, men deriblandt ere dog flere af Intereſſe, fornemmelig til Oplysning af Hummerens og Øſterſens Udviklingshiſtorie. De ſkulle ſamtlige, ſaaſnart jeg har faaet Tid til at bearbeide det ſamlede Material, blive afgivne til Univerſitetets Samlinger.

Chriſtiania den 21de Februar 1879.

Da Beſtyrelſen af Selſkabet for Folkeoplysningens Fremme har anmodet mig om at meddele de i Løbet af de to ſidſte Aar gjorte Erfaringer om Øſtersavlen ſaavel i Oſtravigtjærnet og de øvrige af Stavangers Øſterskompagni forpagtede Grunde, ſom paa de af mig i indeværende Aars Sommer underſøgte Lokaliteter i Evindvig, Sulen og Skarvøen ved Farſund, er det at jeg herved opfylder Beſtyrelſens Anmodning.

Det Haab ſom jeg i foranſtaaende Beretning om mine Jagttagelſer og Underſøgelſer paa Reiſen i 1878 udtalte om, at diſſe vilde lede til en Forbedring af vore Øſtersfiſkerier, er ikke blevet ſkuffet; thi mange vigtige Erfaringer ere indhentede ved de i Oſtravigtjærnet anſtillede Forſøg med forſkjellige Yngelſamlere, og flere af diſſe ville forhaabentlig blive til Nytte for dem, ſom nu paa flere Steder have begyndt at drive en rationel Øſterskultur ved Hjælp af Samlere. J forrige Aar blev et

temmelig ſtort Antal ſaadanne af forſkjelligt Material og forſkjellig Konſtruktion udſatte i Tjærnet. De fleſte af disſe bleve godt og enkelte endog rigelig beſatte med Yngel, ſom havde voxet langt ſtærkere, end hvad jeg efter de franſke og engelſke Øſterskulturiſters Opgivende havde Grund til at haabe. Det havde allerede ved de i 1878 nedſatte Samlere viſt ſig, at Yngelafſætningen kun fandt Sted i en vis Dybde, og at denne i Regelen ikke naaede dybere end høiſt 18 Fod fra Tjærnets Overflade ved Middelvandſtand. Paa de Samlere, der vare nedſatte i pasſende Dybde paa Bunden, vare de Tagſtene, der vare anbragte ſom Sænkere, naar Samlerne hvilede paa ren faſt Grus- eller Stenbund, nok ſaa godt beſatte, hvilket ogſaa var Tilfældet med de Gjenſtande af uglaſeret Fayence, ſom vare udkaſtede paa ſamme Slags Grund. Det er imidlertid den betydelige Uleilighed med de nævnte to Slags Samlere, at den paa disſe hæftede Yngel ikke kan aftages førend efter 2 Aars Forløb, og at de enkelte Individer, naar de ſidde tæt ſammen, indbyrdes hindre hverandre i normal Udvikling, hvorved deres Form bliver misdannet, uagtet de desuagtet kunne være fede. Disſe Sammenhobninger kunne imidlertid være nok ſaa gode ſom Avleøſters.

Uhøvlede Bord overtrukne med Cement, have viſt ſig ſom meget gode Samlere. Disſe ſtilles lodret med Sænkeſten i deres nedre Ende, ſom dog ikke bør naa dybere end 17 a 18 Fod, hvilket let lader ſig afpasſe ved at forlænge den Snor, hvortil Sænkeſtenen er bunden, ſaa meget ſom fornødiges, for at holde Samleren i det rette Yngelbælte. Den øverſte Ende bør ſtaa 3 Fod under Overfladen, fordi Ferſkvandslaget under ſtærk, vedvarende Nedbør ofte kan have den Mægtighed, og i ſaadant Vand dør den anſatte Yngel, ſom maatte have fæſtet ſig paa Bordets øverſte Del, hvis denne ragede høiere op, under det at Ferſkvandslaget kun var ubetydeligt, ja under langvarig Tørke endog ganſke forſvundet, hvilket i indeværende Sommer har været Tilfældet. Ledede af disſe

Erfaringer have vi nu vore flere Samlere hængende paa galvaniſerede Telegraftraade, ſom ere ſpændte dels tvert over den bredeſte Del af Tjærnet, dels fra Odde til Odde over Bugterne. Diſſe Samlere ere af en let Konſtruktion, beſtaaende af Birkekviſte, ſom ved Smaaſtifte af paſſende Længde ere naglede til en 4 Fod lang 1 Tomme tyk Lægte, over hvilken nagles en ligeſaa bred men kun halv ſaa tyk Lægte, for at holde Kviſtene i den rette Stilling. Kviſtene, hvoraf Halvdelen, og det de længſte, vende med Spidſerne nedad og den anden Halvdel med Spidſerne opad, danne ſaaledes en Kviſtevæg 4 Fod i Kvadrat. En lignende Samler kan ved Hjælp af 2 Stykker Staaltraad af ſaadan Længde, at de nederſte Grenſpidſer af den øvre Samler berøre de øverſte Spidſer af den nederſte, forenes med hverandre ſaaledes, at de tilſammen indtage den bedſte Del af Øſtersbæltet. En endnu bedre Form af Yngelſamler har Toldrorskarl Gunderſen foreſlaaet, da den er baade lettere at forfærdige og behøver mindre Vægt for at holde den i den rette Stilling i Vandet, hvorved den tynger mindre paa de over Tjærnet ſpændte Telegraftraade. Samlerens Grunddel dannes enten af en enkelt Lægte af 5/4 Tommes Tykkelſe og 8 a 10 Fods Længde, eller den deles i to ligeſtore Stykker. Gjennem Lægten bores Huller krydsvis over hverandre og i diſſe Huller ſtikkes de tilſpidſede Rodender af tætkviſtede Birkegrene ſaaledes, at de bruſe til alle Sider. Grunden til, at jeg tilraader at dele Samleren i to Stykker, er, fordi Indhøſtningen af de paa Samlerne ſiddende Øſters derved i ikke ringe Grad lettes.

En vigtig Opdagelſe gjordes i Sommer af Profeſſor Sars under hans Ophold i Farſund, hvor han underſøgte et i Nærheden paa Skarvøen af Dampſkibsexpeditør og Handelsmand Gunderſen og Dampſkibsfører Bech forpagtet Øſtersbaſin, da han der af en legende Øſters tog Sværmyngel, for at komme efter hvorlænge den beholdt ſin Svømmeevne. Han fandt da, at den i et med Søvand fyldt Glas endnu efter 9 Dages Forløb ſvømmede raſk omkring *). Samtidig med denne Iagttagelſe havde Toldrorskarl Gunderſen anſtillet et lignende Forſøg, og det lykkedes denne ved flittig Omſkiften af Søvand og en ſindrig Indretning af Opbevaringsapparatet at holde Yngelen ilive i 17 Dage, uden at alle havde tabt Bevægelſesevnen, der dog mod Slutningen af Obſervationstiden var betydelig indſkrænket. Det lykkedes ham ogſaa at faa enkelte Individer til at fæſte ſig til den indre Flade af Blaamuslingens Skal. Det fremgaar af disſe Obſervationer, at Øſtersyngelens Svømmeevne varer meget længere, end det af Forfatterne angives, nemlig 3 a 4 Dage, og jeg kan nu let forklare mig Aarſagen til, at de Samlere, ſom vare ophængte midt i Tjærnet, vare ligeſaa godt beſatte med Ungøſters ſom de, der ſtode i Nærheden af Bredderne, hvor de Moderøſters, der havde udſendt Sværmyngelen, vare fæſtede; thi i Løbet af 8 Dage maa — ſelv om Veiret er ganſke ſtille og den i Tjærnet faldende Bæk ikke afgiver en Draabe Vand og ſaaledes ingen Strømning finder Sted — Yngelen ved Hjælp af ſit Svømmeapparat kunne komme ud til Midten af Tjærnet. Samlere af Birkekviſte have vi fundet at være de bedſte, ligeſom de ogſaa ere de billigſte; den derpaa fæſtede Yngel faar den ſmukkeſte Form og ere lette at høſte. Der, hvor man, ſom i Oſtravigtjærnet er nødt til at bruge hængende Samlere, ere disſe paa Grund af ſin Lethed af overordentlig Nytte, da man, uden at beløſte Bæretauget for ſtærkt, kan anbringe dem ſaa tæt, at de næſten berøre hverandre.

Med Henſyn til Tiden, paa hvilken Indſamlingen af Birkegrene bør finde Sted, da er Senhøſten og Vinteren den bedſte. De indſamlede Grene bør opbevares under Tag. Naar de ſkulle bruges, banker man dem mod en haard Gjenſtand for at fjerne de derpaa ſiddende Prom (Rakler), ſom indeholde Spirerne til næſte Aars

---

*) Obſervationen maatte imidlertid paa Grund af hans Afreiſe afbrydes.

Blomſter og Frø; thi hvis en Øſtersyngel fæſter ſig til en ſaadan Rakle, vil den ved ſin tiltagende Vægt brække den fra Kviſten og falde tilbunds, og derſom denne Bund er bedækket med et Mudderlag, nedſynke de deri og dø.

Det er en uheldig Omſtændighed ved disſe Samlere, at løsrevne omdrivende Søplanter let blive hængende mellem Kviſtene, og har dette været i uſædvanlig Grad Tilfældet i denne Sommer i Øſtravigtjærnet, idet at den deri voxende fingrenede Conſerve under den ſtærke og vedvarende Varme har voxet og formeret ſig ſaa ſtærkt, at den aldeles omſpandt ikke alene Samlerne, men ogſaa de paa Stenene og Fjeldſiderne ſiddende Øſters. Følgen deraf har været, at en ſtor Del af disſe er døde af Hunger og at de udſatte Samlere kun ere blevne ſparſomt beſatte. Det var imidlertid en Lykke, at ſaagodtſom alle forrige Aars Samlere vare blevne afhøſtede, forinden disſe Conſervemasſer havde taget Overhaand, og de derved erholdte kraftige Ungøſters bleve pr. Dampſkib overførte til en dertil udſeet Fedeplads, Idſalſundet kaldet, 1½ Mil fra Stavanger. De 60 a 70,000 Ungøſters, nedlagte i 43 Kasſer, udholdt den 10 Miles Transport overmaade godt. Omtrent 100, ſom ved Afhøſtningen vare blevne betydelig ſkadede, bleve kasſerede. Idſalſundet — et langt Sund mellem Øen Idſal og Faſtlandet — har ſtedſe været berømt for ſine fortrinlige Øſters, men næſten alle vare i Løbet af de ſidſte Aar blevne opfiſkede. De enkelte, ſom endnu vare levnede, havde en ſmuk regelmæsſig Form og rene tynde Skal, lignende i Form de ægte engelſke natives. Den nogen Tid efter Ungøſtersudſættelſen foretagne Beſigtigelſe, hvori jeg ſelv deltog, viſte, at de udſatte Øſters trives fortræffelig paa det valgte Sted, hvis Næringsforhold maa være fortrinlige, da en regelmæsſig ſkiftende Strøm af pasſende Styrke løber frem og tilbage gjennem Sundet, hvis bugtede Løb hindrer en ſtærk Bølgebrydning. Grunden, hvorpaa de ligge, er jevn og faſt Singel eller Grusbund blandet med Skjæl. Dybden fra 3 til 6 Fod.

I Mongsparken, beliggende mellem Oſtravig og Egerſund, og forpagtet af Stavangers Øſterskompagni, har Øſtersformerelſen baade i indeværende og forrige Aar været ſærdeles god, da denne Park ikke har været i nogen høi Grad belemret med Conferver, viſtnok paa Grund af, at friſk Søvand — rigtignok gjennem et ſmalt og grundt Indløb — har ſtadig Adgang til Parken, ſom forreſten er af mindre Udſtrækning. I denne Park voxer Øſterſen næſten ligeſaa hurtig ſom i Oſtravigtjærnet og vil 3 Aar gammel afgive en fortrinlig Handelsvare.

Paa den ligeover for Egerſund liggende Egerø findes flere Bugter med trange Indløb — de ſaakaldte Poller — hvori der forhen har været baade mange og gode Øſters. Et Par af disſe kunde ſikkert atter bringes paafode med ringe Bekoſtning. I Sundet, ſom norden for Egerſund ſkiller Egerøen fra Faſtlandet, findes gode Øſtersgrunde, men nu udplyndrede. En ſtor Pol, ſom i Nærheden af Jernbaneſtationen Helvig gaar ind i Faſtlandet, forekom mig, da jeg i Sommer beſøgte den, meget lovende og indeholdt ikke ſaa faa ſtore, men tykſkallede Øſters. Denne Pol blev for nogle Aar ſiden af Arbeiderne ved Jæderbanen ſtærkt beſkattet. Paa flere Steder, hvor der for lidt over et Decennium ſiden var betydelig Øſtersfangſt, f. Ex. i Hafrsfjorden, ophørte den efter Sigende næſten pludſelig efter en orkanagtig Storm, der bedækkede Øſtersbankerne med Sand og Sammenhobninger af raadden Tang. For nærværende Tid er, ſom jeg Side 14 har anført, Fjorden ſaa opfyldt med de værſte Øſtersfiender, at den neppe vil kunne tilbagegives ſin forrige Øſtersrigdom, undtagen ved Anvendelſen af en anden Kulturmethode end den hidtil benyttede franſke med Tagſtene.

Her vil jeg anbefale at anbringe Stamøſterſene i Kasſer af 1 □ Alens Størrelſe og 3 Tommers Dybde, hvis Bund dannes af paaſpigrede Lægter af 1 Tommes Bredde og $1/2$ Tommes Tykkelſe med 1 Tommes Mellemrum. Til Kasſens 4 Sider ſpigres 4 tommetykke Lægteſtumper, for at holde Kasſen oppe fra Bunden. En lignende Kasſe, men uden Fødder, kan, hvis man finder det nødvendigt, ſættes ovenpaa Bundkasſen. I den nederſte Kasſe lægges Stamøſters; i den øverſte tomme Skaller af Øſters eller Blaaſkjæl. Et Krydsbaand af kasſeret Telegraftraad tjener til at holde Kasſerne ſammen og til ved dets Hjælp at kunne løfte Kasſerne fra Bunden. Derſom man blot vil bruge enkelte Kasſer, bør man over dens opadvendte Aabning ogſaa ſpigre Lægter, men med dobbelt ſaa ſtort Mellemrum. Til Befæſtelſen af disſe Lægter bør kun benyttes Stifter.

Kasſeſyſtemet bruges meget af de franſke Øſtersparkeiere, men deres Kasſer ere enten af Stentøi eller, hvis de ere af Træ, da er Bunden af Metalvæv. Kasſer ſom de af mig beſkrevne bør kunne forſærdiges for 18 a 20 Øre Stykket og vil kunne vare i flere Aar. Ved at løftes med Baadshagen et Par Gange op fra Grunden og atter nedſænkes, vil de deri værende Øſters befries fra de Urenligheder, ſom maatte have ſamlet ſig paa dem.

Saaſnart man mærker, at Legetiden er indtraadt, bør de Side 43 beſkrevne Birkekviſtſamlere udſættes omkring Kasſerne. Der hvor Bunden er ren og bedækket med Skjæl eller Singel, bør man ikke forſømme med jerntandede River at gjøre Bunden mere bekvem til Fæſte for Yngelen, i det derved nye rene Flader paa de omvæltede Smaaſtene eller Skjæl komme i Dagen. En ſaadan flittig Bearbeidelſe af Grunden under Øſterſens Legetid, under hvilken den er fredet, anſe Englænderne aldeles nødvendig, tildels af den ovenangivne Grund, ſom iſær viſer ſin Virkning i et heldigt Yngelaar, der er afhængigt af det i Yngletiden herſkende Veirligt, men vel hovedſagelig for at holde Bankerne fri for de talrige Øſtersfiender.

En heldig Virkning af Bundſkrabningen havde jeg i Auguſt d. A. Anledning til at iagttage paa de af forhenværende Skibsfører G. Gill i Evindvig forpagtede Øſtersgrunde. Disſe, ſom ved Rovfiſke vare ſaa udfiſkede, at kun enkelte Øſters kunde opdages, bleve i 1877 og 78 delvis renſkrabede for Tare, og den overordentlig ſtore Mængde af den ſtore Blaamusling — Modiola papuana (Lam) — ſom man antog havde fortrængt Øſterſen, ſøgte man ſaameget ſom muligt at udrydde. Disſe renſede Steder vare nu mere eller mindre rigt beſatte med Øſters, blandt hvilke de ældſte vare fulde 3 Tommer i Diameter og af fyldig Krop.

Blandt de, ſom bleve optagne for at underſøges, om hvorvidt de havde gydt eller ikke, fandt jeg en, ſom netop var i fuld Gydning. Da Mængden af den Sværmyngel, ſom denne Øſters indeholdt, var meget ſtørre, end jeg havde iagttaget i de, ſom jeg forhen havde fundet i Leg (uagtet jeg ogſaa hos disſe, ja ſelv hos de 11 Maaneder gamle fra Samlerne i Oſtravigtjærnet tagne og allerede i denne unge Alder legende Øſters, havde fundet, at de franſke, engelſke og tydſke Forfatteres Opgivende af det Antal Yngel, ſom legende Øſters udſende, var altfor lidet, og allerede havde udtalt den Mening, at den gamle berømte Mikroſkopiſt Leeuwenhoek ſandſynligvis havde Ret, naar han anſlog Yngelen hos en voxen Øſters til 9 a 10 Millioner) beſluttede jeg at opbevare den Yngel, ſom denne Øſters indeholdt, paa Spiritus, i den Henſigt at ſende den til Profesſor Möbius i Kiel, ſom har forſkrevet et ſtort Parti af de ſtore, men grove canadiſke Øſters til de ſchlesvigſke Banker, idet han haaber, at denne frugtbare Art paa det nye Opholdſted vil blive mere velſmagende. Under mit Ophold i Berlin ſom Jurymand udtalte jeg den Mening, at den voxne norſke Øſters af den Raſe, ſom var fremſtillet paa Udſtillingen og ſom af Juryen blev erklæret for udmærket, neppe i Frugtbarhed ſtod tilbage for de amerikanſke.

Henimod Slutningen af mit Ophold i Berlin havde

jeg den Lykke at gjøre Bekjendtſkab med Amerikaneren Dr. W. K. Brooks, ſom i Løbet af 1879 havde med en mageløs Flid ſtuderet Øſtersyngelens Udvikling, og anſtillet en Mængde interesſante Obſervationer. Han anſlog Yngelmængden hos en ſtor virginiſk Hunøſters til 60 Millioner, altſaa ti Gange ſtørre end Leeuwenhoek. Dr. Brooks har med Held befrugtet Æg af Hunøſters med Melke af Hanøſters og fulgt Foſterudviklingen i disſe indtil Udklækningen. Han beſtred den almindelige Mening, at Øſterſen er tvekjønnet; i det mindſte er dette ikke Tilfældet med den af ham underſøgte Art, Ostrea virginica; thi blandt over tuſinde af ham underſøgte Individer fandt han ikke en eneſte tvekjønnet.

Profesſor G. O. Sars, ſom i afvigte Sommer har blandt andre Underſøgelſer ogſaa beſkjæftiget ſig med Øſterſens Anatomi, har fundet begge Kjønsorganer i ſamme Individ, men til ſamme Tid iagttaget en ſaa ſtor Forſkjel i Kjønsſtoffernes Udvikling, at efter hans Mening ingen Selvbefrugtning kan finde Sted. Det er ſaaledes ingen Urimelighed i at antage, at ſamme Individ det ene Aar kan fungere ſom Hun og næſte Aar ſom Han. Da dette Spørgsmaal nu er vakt, vil det forhaabentlig ſnart blive afgjort.

De ſeneſte Efterretninger fra Oſtravigtjærnet indeholdes i et Brev fra Kand. farm. S. A. Buch af 20de Oktober, ſom i Følge med Mr. Groom og 3 andre af Aktieeierne underſøgte Tjernet.

„Overvandets Temperatur var den 16de 9° og Bundtemperaturen 22,8°. Saltholdigheden paa 6 a 8 Fods Dybde omtrent 3 pCt. Yngelafſætningen paa de nyudſatte Samlere til Dato meget middelmaadig, dog fandt jeg paa de fra ifjor overſtaaende Samlere en 14 a 15 Maaneder gammel Øſters med neppe ſværmdygtig Yngel*), og dette giver jo Haab om, at vore Samlere endnu kunne blive godt beſatte."

---

*) Altſaa ikke udklækket, da den ikke har afkaſtet Æggehinden. I denne Tilſtand ſer den hvid ud, men efter Klækningen mørk.

Den mindre heldige Tilſtand, ſom paa Grund af den vedvarende Hede har herſket i Tjærnet, vil forhaabentlig for Fremtiden kunne forebygges uden ſtor Bekoſtning, ſaa at dette i ſit Slags eneſtaaende Baſin fremdeles vil hævde ſit Ry og fortjene ſit Navn.

De to af Hr. Gill forpagtede Polder paa Suten havde begge et trangt Indløb og Vegetationen lignede Oſtravigtjærnets, iſær i det ſydlige. Naturlige Øſters, ſiddende dels paa de bratte Fjeldſider, dels paa de fra disſe nedfaldte ſom oftest afrundede Stene, vare ſyldige og af ſmuk Form. De udſatte Samlere vare aldeles overgroede med Actinier, ſaa at ingen Øſtersyngel der kunde finde Tilhæftningsplads.

De to af mig paa Skarvøen ved Farſund underſøgte Polder vare ligeledes ret godt beſatte med ſtore vakre Øſters, men ogſaa der vare de udſatte Samlere overgroede dels med Anomier, men fornemmelig med Serpula triqvatra, ſom iſær i den ene Pole dannede et tæt Overtræk over Øſtersſkallene. Kun yderſt faa Yngel ere fundne paa de udſatte Samlere.

Chriſtiania den 20de November 1880.

Østervig Kjern.

pr.

Regefjord.

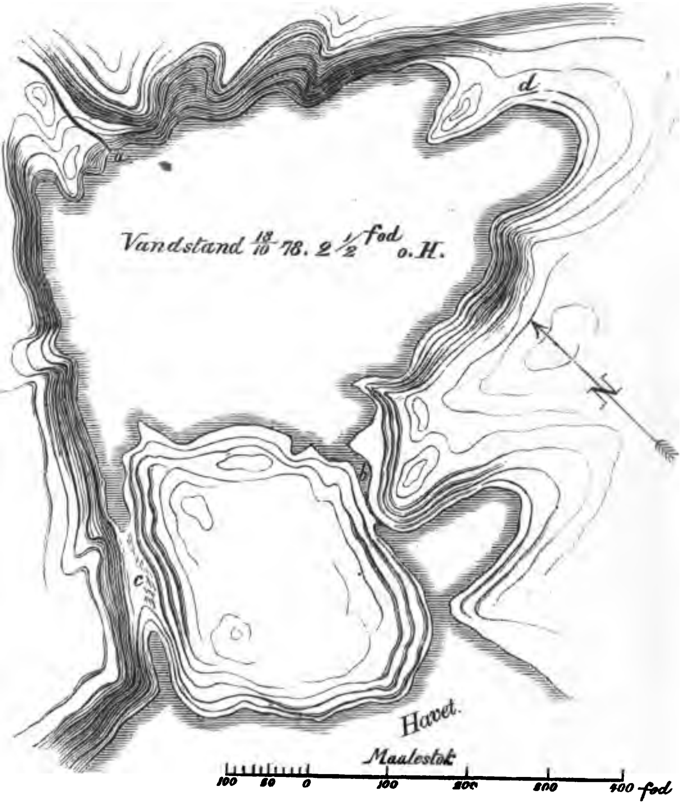

a
d
Vandstand $\frac{18}{10}$ 78. 2 $\frac{1}{2}$ fod o. H.
N
b
c
Havet.
Maalestok
100 50 0 100 200 300 400 fod

Widener Library
2044 105 214 019